409

Galateia Sarandi

CASA NOASTRĂ CEA VECHE

Prozatoarea Galateia Sarandi face parte din generația scriitorilor greci ai anilor '50, preocupați în operele lor de problemele Greciei din perioada rezistenței și mai ales de acelea ale perioadei postbelice.
Volum încununat cu cea mai importantă distincție literară greacă, Premiul de stat pentru roman (1959), *Casa noastră cea veche* sondează viața unui mic orășel de provincie, acțiunea fiind axată pe destinul unei familii din mica burghezie locală.

EDITURA UNIVERS

GLOBUS

Lei 10,50

3

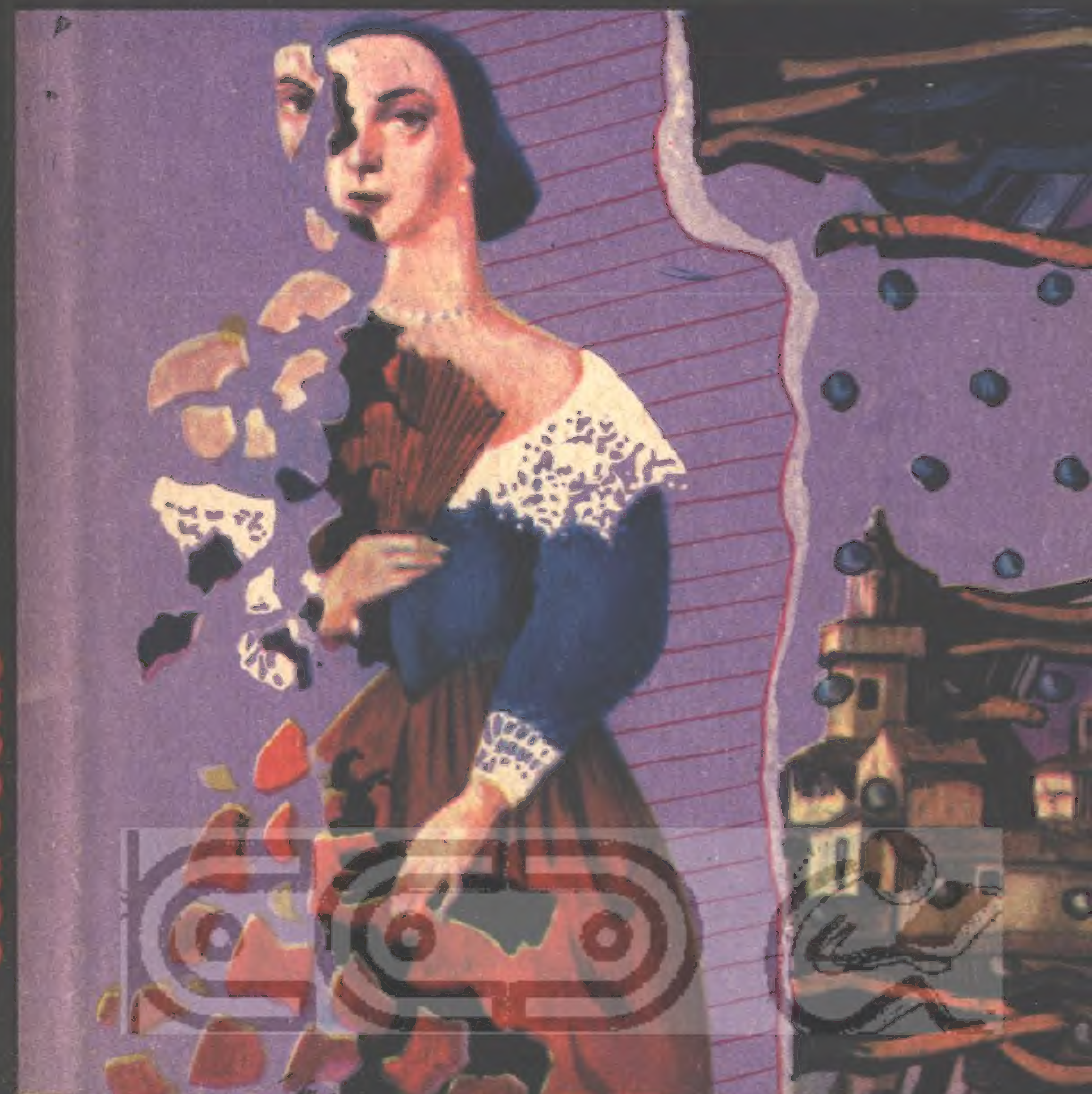
Galateia Sarandi

Casa noastră cea veche

1984

GALATEIA SARANDI

CASA NOASTRĂ CEA VECHE

COPERTA COLECŢIEI DE ION STATE
Grafica: Nicolae Sîrbu. Ilustraţia: Done Stan

ΓΑΛΑΤΕΙΑΣ ΣΑΡΑΝΤΗ, „ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΜΑΣ ΣΠΙΤΙ",
Biblioteca „Hestia", Athènes, 1978

GLOBUS

Galateia Sarandi

CASA NOASTRĂ CEA VECHE

Traducere
de
OLGA CICANCI

EDITURA UNIVERS

Bucureşti
1984

De ce trandafirul a pălit și s-a risipit
Iar ochii aceștia n-au văzut...

WALTER DE LA MARE

Nu e ușor să pătrunzi dorința lui Zeus
Căile înțelepciunii sale
Curg spre țintă prin ascunzișuri
Și prin umbrare.
Nici o privire nu le-ar putea desluși
Pururea cade, fără greșeală destinul,
Nicicînd cu spinarea-n țărînă,
cel hotărît de Zeus
prin semnul din creștet
să se-mplinească.

ESCHIL, *Rugătoarele,* v. 86—95 (trad. Al. Miran)

Lui Stavru și Evridikei

1

MĂ GÎNDESC cît de mult am crescut. Mă gîndesc cu sufletul curat și cu naivitate. Așa cum mă gîndesc la orice lucru care îmi vine în minte în clipa asta, fără mustrări de cuget și fără să adaug ceva. O tristețe fără o undă de bucurie sau de neliniște m-a apăsat o clipă. Apoi s-a risipit, și a rămas în mine ceva tulbure. Poate mai tîrziu aș fi revenit cu aceeași reflecție : „Am crescut atît de mult !" Am ajuns la acest punct, care cîndva mi se părea de neatins și îndepărtat : am treizeci și cinci de ani ! M-am gîndit din nou la lucrul acesta în momentul în care am văzut-o pe Aliki intrînd în biroul meu, înaltă, mlădioasă și atît de tînără, atît de tînără ! Desigur că n-am recunoscut-o. În clipa în care mi-am ridicat privirea, m-a izbit prospețimea ei de rouă, ca ceva străin ce-o însoțea. Apoi privirea mi s-a oprit asupra lucrurilor obișnuite : pantofii, forma tocului... „Ai mei sînt de-acum doi ani", mi-am zis în sinea mea ; acum se poartă tocuri subțiri, rotunde și subțiri, încît te minunezi cum de reușesc să stea și să meargă pe asemenea tocuri. Trebuie

să-mi cumpăr o pereche de papuci, papuci negri ! Dar pot să mă lipsesc și anul ăsta ! Astea sînt binecuvîntatele griji zilnice !

Apoi a sunat soneria. Mă chema directorul. Mi-am scos ochelarii și m-am ridicat în grabă. Sînt o funcționară bună, zeloasă. Numai că mă simțeam obosită, și aici, la rădăcina nasului, semnul lăsat de ochelari mă apăsa încă. În biroul directorului stătea fata aceea tînără care purta tocuri înalte. Era Aliki, Alikula ! Mă privea șăgalnic, gata să izbucnească în rîs, să se arunce în brațele mele, să mă sărute.

— N-o recunoști ? mă întrebă tatăl ei, directorul nostru.

A trebuit să mi se spună și asta ca să pot recunoaște dintr-o străfulgerare, în acest trup și mai ales în ochi și-n zîmbet, fetița cu codițe :

— Alikula... am rostit încet de parcă mă întrebam, și apoi, imediat, cu certitudine : Aliki !

Tatăl ei rîdea, era evident că se amuza. Nu rîdea prea des și aș putea spune că nu-i stătea bine. De parcă ar fi purtat o haină străină sau o pălărie de copil. Cam așa.

— Da, este Aliki, fiica mea Aliki ! Au trecut opt ani, Cristina, și în acești ani Alikula a devenit Aliki ! O Aliki care zice că vrea să muncească și să aibă responsabilități. Ai înțeles, Cristina ?

Vocea îi era batjocoritoare, rîdea în continuare, dar eu, care-l cunoșteam bine, puteam să disting și supărarea bine ascunsă, destul de greu de sesizat de altfel. A continuat :

— De-asta te-am chemat, Cristina. Ia-o pe lîngă tine și inițiaz-o. Uită cu totul că este fiica mea,

și supraveghează-o așa cum ai face cu o nouă salariată !

— Nu chiar așa, tată, a spus Aliki.

— Bine, bine, nu chiar așa ! răspunse, de astă dată evident plictisit. De fapt, așa-i, toate astea sînt niște aiureli, dar ce vrei să fac ? Ești mulțumită ?

Și-a pus măsuța alături de a mea. Se străduia să fie serioasă, numai că în fiecare moment o vedeam strîngîndu-și cu încăpățînare buzele, ca să-și rețină hohotul de rîs gata să izbucnească. N-avea habar de contabilitate, de stenografie sau dactilografie. Niciodată n-am fi angajat o funcționară cu atît de puține cunoștințe. Dar avea o comportare simplă, fără să arate că făcea eforturi să se descurce. În plus, era rezervată, sigură pe ea, și avea ceva — un nimic — care te ținea la distanță. În privința asta, poate eram și eu de vină.

— Ai crescut mult, i-am spus.

— Tu nu te-ai schimbat deloc, mi-a răspuns. Dar deloc !

Banalități ! Spun că mi-a plăcut faptul că n-a încercat, nici măcar în două cuvinte, să justifice hotărîrea de a lucra în întreprinderea tatălui ei. Dar, pentru că m-am maturizat și acum pot să deslușesc mai bine ceea ce se petrece în mine, zic că mi-ar fi plăcut și mai mult dacă ar fi spus ceva în legătură cu această problemă, în momentul în care am fi rămas singure. Ceilalți funcționari, ca și în alte probleme, s-au împărțit în două tabere : grupul lui Vasiliu, acri, disprețuitori, într-un cuvînt revoltați : „Mănîncă pîinea unei fete sărace !“

De ce mă privește astfel Vasiliu ? Vrea să afle părerea mea ? Se așteaptă, cu-adevărat, să fiu de

acord cu acest punct de vedere ? Ei, nu ! Nici cu al lor, nici cu al celorlalți, care sînt numai zîmbete, în străduința de a-i atrage atenția, gata oricînd să se arate încîntați de fiecare mișcare, de fiecare cuvînt al lui Aliki. „Ești întotdeauna cu un picior aici și cu celălalt dincolo, spune Vasiliu. În două lumi diferite. De-aceea nu poți ajunge la un echilibru !“ Îl ascult și zîmbesc. Oare o fi sigur că-și are sufletul într-o singură lume ? „Un picior aici, celălalt dincolo“ — poate că are dreptate, dar nu trebuie să arăt că mă îndoiesc, căci altfel aș fi nevoită să-mi pierd nopțile în discuții fără rost și indiscrete.

...Aliki venea uneori și mă îmbrățișa. Ședea lîngă pianul meu. Abia ajungea pînă la sfeșnice, și plîngea cu sughițuri cînd asculta o baladă de Chopin ; nu-mi amintesc dacă era Balada a doua sau a treia. Și atunci, mă privea drept în ochi.

— Cînd o să ajungi renumită, mă întreba, ai să-ți mai aduci aminte de mine ? Pe mine mă întreba.

— Întotdeauna am să-mi aduc aminte de tine, îi spuneam, cînd am să cînt această baladă.

Acum, nici măcar nu-mi mai amintesc dacă era prima sau a doua... Acum, îmi ascultă sfaturile în legătură cu munca pe care urmează s-o facă. Este atentă. Și pare destul de ambițioasă. Poate că ar fi vrut să fiu mai puțin oficială, poate că ar fi vrut să vorbim și despre alte lucruri. Dar eu am multă treabă. Dacă aș sta să flecăresc despre una sau alta, treaba asta m-ar costa. Va trebui să-mi iau de lucru acasă, ca să continui acolo. Fokion va voi să mă ajute, desigur, întotdeauna Fokion vrea să mă ajute. Dar nu vreau eu. Nu !

Fiecare cu greutățile lui. Deci trebuie să termin, și înțeleg că graba mea înseamnă apărare. N-are decît să se supere ! Apărare ! Iată cum prind rădăcină în mine, încet, încet, teoriile lui Vasiliu. Și cît s-ar mai bucura dacă ar ști acest lucru ! Dar n-o să afle. Și asta înseamnă apărare !

Deci, nu vreau să lucrez acasă, în orele mele libere. De aceea sînt așa de grăbită cu Aliki. Trebuie să termin. Asta-i adevărul, purul adevăr. Aliki însă continuă să trăiască în trecut. Pe timpul cînd eu nu știam deloc să mă apăr, și va da, probabil, o altă interpretare atitudinii mele. La vîrsta ei, adevărul se află sub nasul nostru, iar noi îl căutăm departe. Cu siguranță că-și zice : „Cristina se teme". Poate chiar să meargă și mai departe cu gîndul : „Cristinei îi este rușine". Nu trebuie deci să fiu atît de distantă. Nu-mi este nici rușine, nici frică. Numai că și ea, și tatăl ei, și mama și toate rudele ei, și mai ales vărul ei Evanghelos fac parte din altă lume decît a mea. Au alt sînge, ochii lor au altă culoare. Deci, mi-am spus, nu trebuie să fiu atît de tăioasă. Liniile mele drepte fac unghiuri ascuțite și periculoase. Nu că mi-aș pierde cumpătul. Dar dacă mi-ar cere să vină acasă să ne vadă pe toți, nu i-aș răspunde : „Știi, tata e grav bolnav. Și sîntem cu toții mîhniți. Nu e momentul potrivit pentru vizite !" Am spus aproape aceleași cuvinte, dar în alt context, altfel nuanțate, altfel accentuate, piezîndu-și din negația pe care ele o cuprindeau. Știu că va veni și că mama va fi emoționată, va plînge și o va primi, așa cum este ea, dezolant de dezarmată. Fokion va trage concluzii care se vor legăna pe un cer foarte senin, ca niște baloane colorate. Și eu — fără să mă tem ori să-mi fie rușine — nu știu dacă-mi voi păstra cumpătul pînă la sfîrșit. Auzi ! „Nu te-ai schimbat deloc, Cristina !" Dumnezeule, de ce sîntem obligați să spunem toate banalitățile din lume ? De ce toate s-au sfărîmat și sînt triste ? Și eu i-am răspuns : — „Ai crescut mult, Aliki, și te-ai făcut frumoasă !" Puteam chiar să adaug : „Ai crescut, desigur, și nu știi ce vrei, și toate ți se par inconsistente și fără limite, și poți fi liberă, pentru că, fără îndoială, nu te apasă nici o grijă... Nici o nevoie... nici o grijă. Toți am trecut prin asta. Toți am avut douăzeci de ani. Numai că asupra mea și pe atunci apăsau pietre de moară ! Nu spun cuvinte mari. Pietre de moară !"

Cîndva și tatăl meu a avut o fabrică. Și funcționari. Și muncitori. Dar a venit și mi-a cerut plîngînd banii pe care-i obținusem drept premiu. Întîi a trimis-o pe mama. M-a luat pe departe, pe ocolite, spunînd că aveau mare nevoie, chiar pentru ziua următoare, imediat, era vorba de o chitanță sau așa ceva. Dar eu o ascultam pe mama prefăcîndu-mă că nu înțeleg. Poate că nici nu prea înțelegeam. Eram mai bucuroasă ca oricînd. Cintezoi, mierle și ciocîrlii cîntau în mine. Răsuflarea îmi era cîntec și sîngele meu tot cîntec. Aveam șaisprezece ani, cîntasem bine la examenul de pian. Bine, zic ? Mai bine decît toți ceilalți ! Dar cine era vrednic să se compare cu mine atunci ? Îmi luasem diploma și Evanghelos mă iubea. De aceea nu înțelegeam ce voia să spună mama. Mai apoi a venit în camera mea tata. A întrebat, fără să mă privească în ochi, dacă se poate folosi pentru cîteva zile de banii mei. A fost ca un ghimpe care mi s-a înfipt în inimă. Ce poți să știi tu,

Aliki, de astea toate ? Tu ești ferită de astfel de lucruri. Te preocupă numai aflarea fericirii. Nimic altceva. Dar ea nu rideazä fața, nici nu întunecă strălucirea ochilor. Nu m-am schimbat... Să mă prefac, așadar, că o cred !

Pășesc pe aceleași străzi, trec prin fața școlii la care mergeam cînd eram mică, și mă întorc acasă. Supraveghetorul școlii este întotdeauna acolo. Stă pe trotuar și mă privește. Nu se gîndește la nimic și nu zîmbește. În fiecare după-amiază îl zăresc acolo, și-i spun : „Bună seara, domnule Andreas". Și în fiecare după-amiază îmi răspunde : „Bună seara, doamnă". Nu pentru că m-ar recunoaște. În capul său probabil că se învălmășesc toate figurile de fetițe, buclele, codițele, dinții strălucitori, genunchii înnegriți, strigătele... Ani și ani... Cîți ani ? Stă acolo ca o umbră. Poarta școlii e uneori deschisă, alteori închisă, alteori întredeschisă. Poarta asta este pentru mine un semn. Se înfăptuiește ceva bun, fără ca eu să știu sau să bănuiesc, dacă se întîmplă ca poarta să fie deschisă cînd trec : ceva nu reușește să ajungă pînă la mine, dacă este închisă. Iar dacă este întredeschisă, îmi zic : „nu e pierdută orice speranță !" Apoi devin rațională și mă întreb : „De ce nu-i pierdută orice speranță ?" Și nu știu ce să-mi răspund.

Astăzi, poarta este larg deschisă. Am văzut curtea, chiar și cei doi plopi din colț. Mare noroc ! Îmi reamintesc frunzele lor galbene tivite cu verde, care cădeau în noiembrie și le adunam, uscîndu-le mai întîi între filele unei cărți, și punîndu-le apoi în ierbarul nostru. Deveneau diafane, gata să se rupă, de-ți era teamă să le atingi. Dar în asta

consta toată frumusețea lor. Diafane, cu nervurile subțiri înaintînd spre margini, și fantastic de ramificate. Mai puneam în cărțile noastre gazele și pansele și coronițe făcute din iasomie și liliac mov. Culoarea mov ca și mireasma lui se păstrau cel mai mult dintre toate. Roșul devenea tot mai închis, galbenul se păta, se înnegrea. Cel mai mult dura movul și roșul. Iar nervurile erau nemuritoare. Funcționarii de la biroul de peste drum ne scoteau limba și-și băteau joc de noi. Cele mai zburdalnice fete din clasă, în fiecare an, spuneau că cei de peste drum mai făceau și alte lucruri, că ieșeau în balcon și rîdeau în prostie, făcîndu-ne semne obscene. Mai ales unul... Apoi ieșeau în drum și dacă se întîmpla să-l vadă împiedicîndu-se, se arătau chipurile rușinate. Dar el nu le băga în seamă, nici măcar nu le vedea că trec pe lîngă dînsul. Poate că nici nu era el. Balconul se afla la o oarecare distanță de curtea școlii. Eu n-am văzut niciodată nimic. Le vedeam numai coatele cu mînecarele negre ce le protejau sacourile. Erau funcționari !

Acum sînt și eu funcționară. Mi-am terminat treaba și mă întorc acasă. Îmi voi găsi camera aranjată, curată, fără praf, și cu mirosul de parchet proaspăt curățat. Numai în vaze nu erau flori, dar pare-se că nici nu avem vaze. Jaluzelele vor fi trase, și cînd voi intra în cameră le ridic imediat. Acesta este unul din faptele mele de eroism cel mai ușor de înfăptuit. Un eroism zîmbitor și conștient. Mama are grijă ca jaluzelele să fie trase întotdeauna, în toate camerele. Un fel de idee fixă care o urmărește. „Mahalaua, mahalaua asta !" îmi spune. Știu ce-i trece prin gînd

și o combat cu gesturi largi, teatrale : „Ăștia sînt acum vecinii noștri, și nu-mi face rău să-i privesc de la fereastră !“ Oare copiii aceia care se joacă cu mingea de cîrpă o supără ? Asta însă ar fi justificarea cea mai la îndemînă. Copiii... Fokion face haz de ei, îi cunoaște după nume, unul cîte unul. Nu pentru că ar fi încercat să se apropie mai mult de el, să stea de vorbă cu ei. Îi cunoaște, dar nu le zîmbește deloc. Trece printre ei și le simte ochii ațintiți asupra piciorului pe care-l tîrăște. Știe că-l privesc, că-l observă, știe că nu s-au obișnuit cu el. Într-o zi, îi spune rîzînd lui Nikitas :

— Șmecherii ăștia din mahala au făcut din mine jucăria lor. Cînd se joacă de-a rănitul în război, pe mine mă imită.

O spune fără răutate, fără înverșunare.

— Și toți fac pe răniții ? l-a întrebat Nikitas simplu.

— A, nu ! Nu, este un fel de premiu cînd spun : „Tu o să faci pe rănitul !“

Am urmărit și eu acest joc, așa cum am urmărit momentul arestării, pe hoți și pe polițiști. Le știu și numele, și care le este conducătorul, și care este arestatul. Îmi plac ochii lor. Ochii tuturor copiilor sînt așa, de parcă ar vedea numai lucruri foarte frumoase, dincolo de această lume, dincolo de obiectele care ne înconjoară. Îi salut cînd plec, îi salut cînd mă întorc. Eu nu suport, ca Fokion, distanțarea — din contră, am nevoie de intimitate și căldură. Un băiețel, Miltos, avea capul tuns chilug și plin de bube cu coji urîte ; mi-a dat o crenguță de busuioc. O ținea în mînă. Se pare că nu avusese de gînd să mi-o dea. Stătea pe

trotuar și căsca gura la ceilalți, care jucau leapșa. În momentul în care îmi căutam în poșetă cheile de la intrare, l-am văzut ridicîndu-se grăbit, de parcă l-ar fi urmărit cineva ; mi-a întins o mînă murdară și mi-a spus :

— Ia-o, ia-o !

Am luat-o și am fost veselă toată ziua !

Un optimism inexplicabil m-a cuprins odată cu această rămurică vestejită, și m-a însoțit cîteva ore. În aceeași după-amiază m-am întîlnit cu Evanghelos. Venise să-l vadă pe tata, s-a oferit singur să-l consulte, să-și spună părerea, să se îngrijească pînă și de o clinică. Era însurat de opt luni și nu se mai întîmplase să-l întîlnesc, nici pe stradă. Nu că acest lucru m-ar fi preocupat în vreun fel, ba chiar deloc. Dar m-am surprins de două-trei ori pregătind în gînd un posibil dialog... El, eu, și o atmosferă difuză de amărăciune reținută... „Îți urez să fii foarte fericit, aș fi spus, din toată inima ți-o doresc.“ Și el ar fi răspuns pe același ton : „Aș vrea să-mi cunoști soția, sper să deveniți prietene...“ Cam așa ceva. Un dialog posibil, care s-a păstrat numai în mintea mea și s-a risipit treptat în acele luni, rămînînd ca o pată fără culoare, care mă emoționa din cînd în cînd.

O dată mi-a apărut și în vis. Un vis nefiresc, care nu necesita nici un fel de explicație, într-atît era de evident că reprezenta o continuare a gîndurilor cu care mă culcasem... Căci îmi protejez aceste puține momente dinaintea somnului, și o fac cu toată puterea, le protejez de banalul cotidian și trecător. Aprind lumina și împrăștii culo-

rile și ecourile pierdute. Înainte îmi era mai ușor, dar și acum reușesc... Văd mereu o sală mare cu un pian pe o latură. La început e liniște, apoi vin eu. Mă văd tînără și frumoasă. Sînt eu, așa cum sînt acum și așa cum am fost și așa cum îmi doresc să fiu. O rochie albă, întotdeauna albă, și foarte strînsă pe talie. Apoi îmi văd mîinile, curios luminate, de parcă ar fi străine de mine, de parcă ar avea o viață a lor, deosebită. Și începe acea magie a sunetelor. Appasionata, Tocata și Fuga. Carnavalul lui Schumann. Preludiile — Marea lui Debussy... Valsul. Ah, cum îți crește inima ! Cum poate cuprinde atîta bucurie ? Visul meu din acea seară nu a ajuns pînă la aplauze, la strigăte de bravo, la flori, la entuziasmul delirant al mulțimii pentru mine, pentru mine, pentru mine ! Sunetele se auzeau mereu, numai că eu am dispărut din prim-plan și a apărut Evanghelos, gînditor, cu gulerul ridicat și cu o cută dureroasă între sprîncene. Se străduia să-mi spună ceva, ceva presant și important, dar nu reușea. Se afla departe, eu cîntam la pian, și el era în mijlocul mulțimii. Cum să audă ? Cum să-l pot observa ? Apoi visul s-a stins, a fost uitat, nici nu-mi mai aduceam aminte deloc.

A trecut o vară întreagă și o toamnă. Și în momentul în care l-am văzut în sufrageria noastră, proaspăt, pus la punct, cu cărarea impecabilă, cu cravata aleasă cu mult gust, așa de mulțumit, așa de asemănător cu sine însuși, imperturbabil, atunci — numai atunci — mi-a revenit pentru o clipă în minte înfățișarea sa cu gulerul ridicat și cu neliniștea de a-mi spune ceva important. Era atît de mare diferența, atît de deosebită o înfățișare

față de alta, încît am simțit nevoia să rîd în hohote. Și mai ales să-i spun de ce rîd. Să le spun tuturor de ce rîd. Dar țineam crenguța lui Miltos în mînă, și era un izvor misterios de forță care se revărsa înlăuntrul meu. Eram deci simplă, naturală, fără să fac nici un efort, fără nici un subterfugiu. Chiar aveam impresia că mă aflam nițel mai sus, pe un piedestal de marmură albă.

Desigur că dialogul a rămas neutilizat. Nici prin gînd nu-mi trecea să devin prietena soției lui, iar fericirea lui — am spus — nu mă preocupa. Avea multe lucruri noi și neplăcute să ne spună în legătură cu sănătatea tatălui meu, așa încît nu m-a mai preocupat altceva. Era de altfel și prima oară cînd venea în casa noastră, și fără să vreau simțeam cît de stînjenit se mișcă în această cameră. Părea asemeni dulapurilor înalte ale mamei care ajungeau pînă la tavan. Și mă gîndesc cît de armonios se integrau aceste dulapuri în vechea noastră casă, cu pereții, cu lărgimea și înălțimea sufrageriei, încît niciodată nu i-ar fi trecut cuiva prin minte să spună că sînt prea mari. La fel și în ceea ce-l privea pe Evanghelos, cînd se învîrtea prin vechea noastră casă ; toate păreau normale și se armonizau cu înălțimea lui. Desigur că aici nu te puteai simți în largul tău, nici el, nici eu. Să înălțăm pereții deci, de dragul lui ! Într-o altă epocă, aceste cuvinte mi-ar fi revenit în minte ca un leit-motiv muzical : „Să înălțăm pereții casei noastre !" Aș fi făcut chiar eforturi pentru această himeră. Acum însă sînt libera, liberă, liberă ! Și știu asta. Sînt, desigur, nițel plictisită de această situație, dar n-are nici o importanță. Sînt liberă ! Respir liber, pot să

urmăresc în libertate orice se petrece în mine. Pot să visez și să rîd și să-mi bat joc de ceea ce visez.

Această schimbare s-a înfăptuit încetul cu încetul, pe nesimțite, treaptă cu treaptă, și fiecare zi, fiecare ceas mă conduceau aici. Astăzi, cînd simt toate acestea atît de intens, am luat hotărîrea să trec prin fața vechii noastre case. Și tocmai de aceea zic că sînt liberă. Voi păși încet-încet, nu ca și cum aș fi urmărită de cineva, sau cu capul plecat. Chiar mă voi opri să văd ce culoare are pînza de cort pe care au întins-o deasupra verandei. Verde-închis sau de culoarea migdalei verzi sau de culoarea untdelemnului, cu dungi sau uni ? Nu demult Fokion a spus că au pus o pînză de cort verde. Așa a spus, o vorbă fără importanță, care a căzut și s-a pierdut precum o piatră în apa adîncă și întunecată...

În astă seară voi trece singură și voi vedea. Iar diseară voi aduce vorba despre aceste lucruri. Și Fokion va înțelege că am ieșit din nou biruitoare. Fokion nu prea vorbește. De multe ori ai impresia că nu sesizează ce se întîmplă în jurul lui. Tot ceea ce i se spune, numai și numai ca să ai bucuria că și un altul participă la emoția ta de o clipă, fie ea înverșunare ori bucurie. Dar sînt convinsă că participă la toate. Și mai știu că nu am nevoie de venirea serii ca să-i povestesc în amănunt această peregrinare a mea prin fața casei noastre celei vechi. Dar pașii mei, unul după altul, i-o fi făcut și el, de parcă aș fi fost eu însămi. Și cînd îi voi spune : „Am ajuns în colțul pieței, la farmacie, am vrut chiar să intru să cumpăr ceva, un pachet de vată, o sticlă de colonie, cam așa ceva, dar am lăsat-o pe altă dată..." știu că atunci inima

lui va bate mai încet, va tresări ca și a mea, și va vedea și el înaintea sa globul de sticlă verde și literele latinești de pe cutiile albe de porțelan, așa cum le văd eu acum, cînd trec încet-încet și indiferentă... Va vedea și vasul cu mentă, va vedea și mîna domnului Costis, pe care ne-o întindea cînd eram mici. „Astea sînt pentru Fokion, astea pentru Cristina..."

Douăzeci de ani de înstrăinare în propriul tău ținut ! Iată, asta a fost viața mea de pînă acum... Dar nu trebuie să-mi strîng buzele. Drumul este pustiu. Farmacia din colțul celălalt este gata să se închidă. Rușine, Cristina ! Stafiile nu merg pe străzi !

Pînza de pe terasă este verde. Un verde strident, ca toate pînzele de cort, nu culoarea untdelemnului, nici a migdalei verzi. Și mai are și franjuri cu ciucuri albi pe margine !

2

AM SCRIS-O de trei, de cinci, de zece ori. Cu litere mari, caligrafice, copilărești, simetrice. „Eu, Fokion, eu, Fokion". Am un aer foarte concentrat, lîngă mine se află un dicționar deschis, un text clasic, hîrtii, creioane. Și eu, Fokion, lucrez. Mama a venit, a deschis încet ușa, m-a privit aproape cu adorație, așa cum mă privește întotdeauna, și a plecat fără să rostească un cuvînt. Cum să mă întrerupă ? Eu, Fokion..." Nu

mi se întîmplă pentru prima oară să întrerup lucrul, să privesc în gol. Şi nici nu mă sperie, nici nu mă nelinişteşte. Ca şi cum s-ar lăsa o cortină în jurul meu, izolîndu-mă de totul. Aşa şi acum. Sînt total izolat de întreaga lume. Rămîne numai una din mîinile mele care scrie : „Eu, Fokion, eu, Fokion". Nu mă întreb ce sînt, cine sînt şi unde mă duc. Ce rost are fiecare zi, fiecare noapte, fiecare strădanie... Nici unul ! Un zid se înalţă — mai compact şi mai de netrecut decît orice materie —, se înalţă jur-împrejur. Şi acolo, înăuntru, nu încap îndoielile, interogările, nestatornicia şi ezitările. Sînt eu, Fokion, nu am trecut, nu am viitor, soră, părinţi, iubiri. Sînt în afara timpului. Nimic nu mă atinge, nimic nu mă macină. Sînt pierdut într-o inexistenţă fermecătoare, într-o seninătate ce urmează dragostei. Da, cam aşa ceva ! Desigur, fără prelungirea desfătării, şi în orice caz fără voluptate. Cît durează nu ştiu, nici nu vreau să măsor această binecuvîntare cu măsurile obişnuite şi obişnuitele griji care ne pecetluiesc viaţa. Deci, dincolo de timp. Şi este ca un dar venit de sus, din acest cer implacabil, ca ceva magic şi imposibil. Nu ca o cutie cu care te joci cînd ai chef. Asta nu. Nu cînd am chef. Un asemenea înţeles nu încape aici. Îmi oferă ceva mai mult. În momentul în care trebuie şi am nevoie mai mult ca oricînd ? Nu ştiu !

Mă gîndesc că este posibil ca o asemenea stare să semene cu leşinul. Sau ca şi cînd, fără anestezie, ţi s-ar tăia un picior, sau ţi s-ar deschide craniul sau coşul pieptului — tot fără anestezie — şi te doare ! Te doare este puţin zis, urli, te zbaţi. Trupul ţintuit se zvîrcoleşte, şi există

un hotar pe care niciodată nu ţi-ai fi închipuit că-l găseşti acolo şi că te aşteaptă, şi că te strigă : „Vino, vino, vino ! Vino aici !"

Un hotar. Înaintezi, l-ai ajuns, l-ai trecut. Asta e totul ! Nu mai există nimic mai departe. Prin leşin ai ieşit în afara timpului, în afara trupului tău, în afara nevoii de-a fi anesteziat ! Nu că aş simţi nevoia unei narcoze zilnice. Pentru numele lui Dumnezeu, nu ! Nu că aş fi fost tulburat de stări de asfixiere. Toate au un ritm, un curs neîntrerupt, căruia nu mă pot împotrivi. Şi nici nu vreau. O unduire fără valuri şi lovituri — aşa sînt zilele mele. Şi aşa va fi pînă la sfîrşit. Prevăd evenimentele ce urmează să aibă loc, le aştept, mă feresc în timp ce se produc, dar epoca surprizelor a trecut. Şi nu numai pentru mine. Desigur că dacă voi spune Cristinei, o să tune şi-o să fulgere. Şi Nikitas la fel. În ceea ce-l priveşte pe Evanghelos, nici că va înţelege ori simţi că această generalizare îl priveşte şi pe el.

„Anii, vîrsta, drumul pe care l-am străbătut nu au nici o legătură cu surprizele", va spune Nikitas.

„Nu ştiu ce înţeles dai surprizelor", va spune Evanghelos.

În ceea ce-o priveşte pe Cristina, este sfîşietor cît de mult se opune acestui adevăr, şi ca să fiu mai precis, la tot ceea ce cuprinde acest cuvînt. Cînd ne-a povestit că a venit Aliki, cu ce era îmbrăcată, cît a crescut, ce timbru are acum vocea ei, şi ce expresie au ochii ei — o mulţime de amănunte şi nuanţe în legătură cu Aliki — am vrut să-i spun : „Dar, desigur, desigur că Aliki se află acum în perioada surprizelor".

Nu am spus-o, căci ar fi trebuit să continui zicînd că eu, acum, fără ca aceasta să mă deranjeze în vreun fel, mă aflu mai aproape de tatăl meu decît de Aliki. Și această postură ar fi atras după sine mii de alte situații, care ar trebui să rămînă netulburate. Căci, desigur, nu găsesc nici un fel de satisfacție în a tulbura o situație stabilită. O seninătate, fie și contrafăcută. Ne place sau nu, valul s-a abătut peste noi. Ne-a înghețat, ne-a distrus, iar acum apele se retrag. Zi după zi își fac apariția pămîntul, livezile, pietrele. Apar, încă timid, și cei dintîi muguri... Amărăciunea a rămas, dar plouă, o ploaie binefăcătoare. Iarăși este clătit pămîntul, și oricît de obosiți și istoviți am fi, ne bucurăm de noua floare, de culoare... Numai că necazurile noastre nu mai au aceeași intensitate ca altădată. Am acceptat deja o serie de lucruri. Iată, tata este bolnav, tatăl meu moare. Dar asta nu face ca soarele să se oprească din mers nici măcar o secundă. Nu este aici nici o ciudățenie, și diseară i-o voi spune lui Nikitas. Și ca să nu uit, poate că ar fi mai bine să notez undeva. „Dacă tata ar fi murit în urmă cu douăzeci de ani, înțelegi că moartea lui ar fi avut o altă semnificație pentru mine? Înțelegi, Nikitas, amărăciunea, jalea și toate urmările? Un băiat care și-a pierdut tatăl în floarea vîrstei, care-l poartă în sufletul lui ca pe un erou, și care a identificat moartea cu nedreptatea? Pentru că, Nikitas, cu siguranță este o nedreptate să curmi firul unei vieți în plină putere, este o nedreptate de neînțeles, de neacceptat..."

Voi discuta deci, diseară, cu Nikitas. Cît timp va dura plimbarea pe chei, cu pași lenți și gravi;

și soarele coborînd spre asfințit, și marea, și stîncile întunecate. Bărcile, caicele legate cu frînghii întinse care scrîșnesc încet, foarte încet, o barcă proaspăt vopsită cu minium, o alta verde, un marinar de pe un vas de mărfuri cîntînd din muzicuță! Și un alt vas de transport, imens, negru ca smoala... Nikitas și cu mine pășim. Ce-o fi găsind Nikitas în compania mea? Nu sînt sigur că mă ascultă întotdeauna cînd vorbesc. Nu-l interesează Marc Aurelius, nu i-a citit pe Kafka și Rilke. Nu-l interesează ce mă încîntă pe mine, ceea ce iubesc eu. Prietenia noastră durează de cincisprezece ani, prietenie de arme, fără rădăcini, dar iată că durează.

Logic ar fi să ne întîlnim o singură dată, să ne aducem aminte cu nostalgie de ceasurile acelea de mare intensitate, să înfrumusețăm, să dăm strălucire la tot ceea ce a fost odinioară, și să ne vedem apoi de drum... Pentru mine, omul contemporan nu prezintă interes. Strădaniile sale, ca și bucuria, neliniștea, și tot ceea ce-l preocupă zi și noapte, neîncetat, pe Nikitas, nu există pentru mine. Există doar tata, și cu el cercul se închide. Da. Asupra acestuia mă aplec, pe acesta îl pot studia. Nu există goluri, nu există presupuneri nelămurite. Mă aplec asupra textului și cu elementele pe care le am mă gîndesc la tot drumul pe care l-a parcurs, îl urmăresc, îl înțeleg. Este o carte care-mi aparține. Pentru Nikitas însă, cercurile închise nu există. Există numai făgașuri croite. Crede că putem ajuta, și el și noi toți, pentru ca în cercul fiecărui om contemporan nouă să încapă mai multă bucurie, mai multă frumusețe, mai multă tihnă... Himere! Eu nu cred în toate astea.

De vreme ce în viața fiecărui om există un factor necunoscut care-i pecetluiește întreaga evoluție, ce importanță mai au micile acțiuni sau micile strădanii ? Nikitas crede că toată viața noastră e rezultatul strădaniilor noastre, că toate pot fi stricate sau îndreptate de către noi. „Și moartea ? îl întreb. Și semnele morții ?" îi spun arătîndu-mi piciorul. Dar pentru Nikitas toate devin convingeri numai cînd se potrivesc cu ceea ce crede el. Este în stare să vorbească ore în șir pentru a mă convinge. După un anume program, cunoaște cifre și statistici. Totul este posibil. Numai puțină bunăvoință, și întreg pămîntul va fi populat de îngeri, de copii care nu vor flămînzi, de mame care nu se vor rușina să nască oameni. Proclamație justă ! Esențial este că dorește să îndrepte lumea.

Nikitas este cu siguranță un ideolog, dar nu știu unde l-ar fi dus această grijă pentru fericirea întregii omeniri dacă problema asta ar fi căzut în sarcina lui. Poate că ar fi scos-o la capăt. Poate că s-ar fi clarificat și o altă latură a sa, care acum rămîne întunecată. Cum să ghicesc dinainte ce-ar fi putut face el ? Pentru mine este un bun prieten. Nici nu am altul. Iată, așa s-a îmtîmplat, să-l am prieten numai pe Nikitas. Ne plimbăm după-amiezele și-mi vorbește de asociația sportivă unde este președinte. Vorbește de tehnica fotbalului și de misiunea lui socială. Îmi place să-l ascult dezvăluindu-și gîndurile în mod clar, indirect, fără nuanțe și alegorii. Nu mă sustrag niciodată cînd vorbește. Nu pierd nici un cuvînt. Mă întorc apoi acasă și mă gîndesc la discuția noastră. Toate sînt

puțin cam simpliste, lipsite de spiritualitate și, desigur, de poezie, ar putea spune cineva.

Altădată m-aș fi întrebat de ce sînt prieten cu Nikitas, cum de nu am alt prieten ? Altădată n-aș fi știut ce să răspund acestor nedumeriri. Dar cum să explic farmecul acestei statornicii pe care mi-o oferă Nikitas ? Așteaptă totul de la ziua de mîine, și socoate că apărarea este o datorie și că poziția negativistă este de neacceptat în viață. Vorbe care seamănă cu feliile de pîine caldă. Evanghelos, desigur, îl privește cu o îngăduință reținută. Alaltăieri, cînd a venit pentru tata, avea un ton supărător de superioritate. Numai că acum Evanghelos nu mă mai poate înșela. Pe cine încearcă să ducă afișînd această fericire zgomotoasă ? Am gata pregătit răspunsul : „Deci ? Te-ai convins, în sfîrșit, că nu vei muri niciodată ? Niciodată ? Că n-o să îmbătrînești niciodată ? Cîtă vreme șira spinării o să-ți rămînă dreaptă și mîinile n-o să-ți tremure ? Și cît vei mai crede că știi tot ce se întîmplă înăuntrul fiecărui om, vorbind despre bolnavii tăi și despre muzică și despre poezie și despre politică, de parcă toate ar fi domeniile tale, cucerite prin străduință, sudoare și veghe..." Mi-a spus atunci : „Mi-e teamă că tatăl tău este mai bolnav decît ne închipuim. Are ceva care nu-mi place, a încetat acea coexistență armonioasă a organelor. Deci, nimeni nu știe ce surpriză ne așteaptă. Cred că trebuie să le pregătești pe mama și pe sora ta !"

Vorbe, vorbe, vorbe... Dacă ar fi fost medic, Nikitas ar fi spus cam așa : „Tatăl tău moare. Spune-i și Cristinei." Dar Nikitas nu este medic, ci funcționar, un contabil cu calități umane care

se dobîndesc, și care, la nevoie, se impun. Este ceea ce observ eu la Nikitas, și de aceea îl iubesc. Cristina îl tolerează. Uneori o enervează. Îl găsește limitat și egoist. Spune că îl atrage îngăduința mea, atenția zîmbitoare cu care-l ascult cînd vorbește, seriozitatea cu care discut banalități, și mai puțin importanța cunoștințelor mele. Și eu o ascult și mă întreb : „Cît valorez eu ?“ Spune, de asemenea, că într-un fel mă jefuiește. Dar cînd o oblig să-mi explice ce înțelege exact prin asta, nu poate s-o scoată la capăt. Nu poate să spună : „Nikitas ia de la tine asta și asta, fără voia ta“. Dar pentru Cristina este mai importantă deosebirea pe care ea o face între oamenii cu sensibilitate și lipsiți de sensibilitate. Aceasta este linia cea mai importantă, delimitativă. Și pentru Cristina, Nikitas este lipsit de sensibilitate. Nu știu care este părerea ei despre Evanghelos. Nu știu nimic precis despre Cristina și Evanghelos. Cîndva credeam că se iubesc, cîndva spuneau că se vor căsători. Și apoi nimic.

Cînd studiam în Germania, purtau corespondență... Venea Evanghelos și-mi spunea : „Am primit vești de la Cristina, sînt cu toții bine“. Apoi pleca. Eu nu corespondam cu Virginia. Ce-aveam să-i spun eu Virginiei ? Apoi, pe ei doi îi lega muzica. Evanghelos este un muzician înnăscut ; faptul că nu s-a gîndit niciodată să devină muzician este o altă problemă. În vara lui treizeci și cinci urma să-și petreacă vacanța în Grecia. Era un student atît de bun, atît de consecvent, încît merita această vacanță. Și pentru mine era un prilej, un prilej unic. Așa vedeam lucrurile atunci. Trebuia să se ducă la tata și să-i spună ceea ce

eu nu îndrăznisem să-i spun : în decurs de trei ani nu am audiat nici măcar o singură oră de științe comerciale și economice, pe care fusesem trimis să le studiez ; că mi-am ales drumul meu, așa cum îl vedeam eu ; că eram la curent cu dificultățile prin care trecea, dar că aveam speranța să obțin o bursă bună. Dar doream să am binecuvîntarea și înțelegerea lui. Adică, copilării, acțiuni iresponsabile romantism. A fost greșeala mea că l-am trimis pe Evanghelos. Era exact tipul de om cu care tata ar fi vrut să semăn. Iubea muzica, dar se pregătea să devină medic. Iată deci că este posibil ca cineva să iubească un domeniu și să studieze altceva. Și eu ? Numai pentru mine deci era imposibil ?

Au trecut atîția ani și încă nu pot să spun cum au fost curmate urmările acestei greșeli. Chiar și ieri am observat cum se reflecta amărăciunea pe chipul tatălui meu. Stăteam lîngă patul lui și Evanghelos își strîngea stetoscopul. A vrut să spună ceva, a mișcat mîna, i s-au mișcat buzele, și în ochii lui am deslușit o imensă amărăciune, în timp ce se uita cînd la Evanghelos, cînd la mine. Oare la ce se gîndea bătrînelul ? E inuman ca pînă în cel din urmă ceas al existenței noastre să nu smulgem din noi acești spini. Am ieșit din cameră și Cristina a rămas lîngă el. Mi-a spus că a văzut două lacrimi lunecîndu-i din ochii săi închiși. Sesizase și ea expresia de pe chipul lui, și i se păruse că era mai mult regret decît amărăciune. Mai bine nu mi-ar fi spus-o.

Știe că va muri, știe că moare cu fiecare oră ce trece. Se preface că nu-i pasă și nu se oprește asupra acestei probleme, de parcă-ar fi un amă-

nunt; un amănunt neînsemnat. Nu plîngea din pricina acestui amănunt, cu siguranţă că nu. La altceva se gîndea. Sînt sigur de asta.

Mama a deschis din nou uşa :

— Lucrezi ? m-a întrebat încet.

Nutreşte o adoraţie ciudată pentru aceste hîrţoage. Mi-am închis dicţionarul.

— Să spunem că am terminat.

— Ştii, vreau să dau o fugă să tîrguiesc ceva pentru diseară. Dacă nu ai de lucru, rămîi lîngă el pînă vine Cristina.

Mi-am strîns hîrtiile. Nu prea înaintez cu traducerea asta, dar nimeni nu ştie. Înfăţişarea mea este reţinută cînd lucrez, şi nu transpare nici entuziasmul nepotrivit, nici dezamăgirea. Astea sînt pentru alţii.

Tata s-a trezit. Acum este senin şi fără probleme, ca un copil. Se gîndeşte la o anumită mîncare, pe care-o pofteşte... „Dacă-l întrebăm pe medic, spune, pot să mănînc murături în oţet ?" A poftit ! Mai vrea şi halva ţărănească ; cu siguranţă că medicul nu-l va lăsa să mănînce halva. Uleiul ars cade greu la stomac, se digeră greu. Lasă, n-are importanţă... Dacă se va face bine, atunci va mînca. E liniştit. Nu-l doare nimic. Se simte aproape bine, zice. Ar avea chef să se ridice, dar nu-i nimic, se va ridica săptămîna viitoare, mai tîrziu. Îi spun să nu mai vorbească, ca să nu obosească. Mă ţine de mînă şi-mi zîmbeşte. Este o oră liniştită. Şi printre zîmbete şi planuri pentru săptămîna următoare, rosteşte încet, confidenţial :

— Trebuie să-i cumperi Cristinei un pian !

Este aşa de simplu şi iraţional ceea ce-mi spune, încît nu mă sperii.

— Da, da, un pian pentru Cristina ! repetă, apoi tace fericit.

Acum pare un copilaş bun. Iresponsabil şi gata să adoarmă. Cuvintele sale dezvăluie aceeaşi gîndire cu a unui copil. Căci nu este vorba numai de suma care ne lipseşte. Cu puţină strădanie, bani s-ar găsi. Dar ce rost ar avea acum un pian pentru Cristina ?

— Da, îi spun tatii, mai tîrziu o să luăm un pian pentru Cristina.

Dar nu se opreşte aici :

— Nu un pian mare, insistă. Luăm acum unul mic. Şi cînd veţi cumpăra casa noastră, care este spaţioasă, să te îngrijeşti de unul mare, cu coadă !

Închide ochii, fericit că toate s-au aranjat. Şi eu mă opresc asupra acelui „cînd veţi cumpăra", la acea persoană a doua plural, care nu-l cuprinde şi pe el. Da, este într-adevăr neplăcut că în anii războiului, în timpul bombardamentelor şi incendiilor, casa noastră cea veche n-a sărit în aer. Aşa ne-am fi salvat cu toţii, şi cît de a noastră ar fi fost atunci casa ! Trebuie să pierzi un lucru ca să devină într-adevăr al tău. La fel se întîmplă şi cu morţii. Mama ar fi împodobit fotografia lui cu flori şi Cristina nu s-ar fi socotit eroină prin faptul că a reuşit, întîia oară în atîţia ani, să treacă prin faţa casei. Am fi putut să vorbim despre copilăria noastră în tihnă şi cu naturaleţe, fără acel spaţiu fermecat. Cîteodată mă revolt şi ajung aproape la ură, de parcă acei pereţi ar fi vinovaţi.

O urăsc așa cum îmi apare în vis, așa cum ajung la mine vorbele pe jumătate rostite de ai mei. Chiar și acum cînd stau lîngă tata, care moare. N-o vom cumpăra nici dacă vom cîștiga la loterie. Cu toate că ar fi fost interesant să fim nevoiți să trăim acolo, așa cum sîntem acum. Pînă unde mă poate duce acest gînd, pînă unde mă poate duce fantezia ? Mama să spele singură farfuriile în bucătăria spațioasă, tata să se întoarcă de la piață cu coșul plin. Și Cristina — Dumnezeule, Cristina ! — în marele salon. Pianul ei — l-am fi găsit acolo și pe el. Ce importanță să aibă că între timp a fost atins și de alte mîini... Sau faptul că unghiile ei sînt înnegrite de carbonul mașinii de scris ! Mie, desigur, ca să exist, îmi este indiferent acest cadru, îmi este inutil. Pot să spun că nu mă ajută la nimic. Este firesc ca mamei să-i fie absolut necesar. În acel spațiu și-a trăit cei mai buni ani ai ei, aproape întreaga viață. S-a maturizat acolo, acolo s-a format, dar a fost scoasă din cadrul ei natural, din locul în care respira în tihnă.

Dar Cristina, ce i s-a întîmplat Cristinei de a rămas împietrită acolo și nu vrea să mai facă un pas ? Avea optsprezece ani cînd am fost nevoiți să plecăm din casa noastră. Ea însăși ne-a spus că în ultimii doi-trei ani se simțea de parcă plecase de-acolo, de parcă nu mai trăiam în casa noastră, de parcă ar fi purtat cu sine o boală istovitoare. S-o porți cu tine, și să nu ai lacrimi să plîngi. Să știi că la capăt te așteaptă moartea, despărțirea, dar să te agăți cu dinții și cu unghiile. Ceea ce este rău, chiar sfîșietor. Dar poate să-și pună pecetea pe o viață întreagă ? Cristina se comportă de

parcă ar fi marcată, de parcă s-ar fi oprit din crescut. Uneori mi se pare de neînțeles că nu-și dă seama singură cît de demnă, cît de grațioasă, de desăvîrșită era în timpul războiului. În toate acele ceasuri încrîncenate, cînd ne-am sprijinit pe ea, cînd iradia tărie și vioiciune. Este aceeași Cristina ? mă întreb. Din momentul în care s-a făcut pace și zilele noastre s-au scurs liniștite și în siguranță, pot să spun că nu-și mai găsește locul. Nu mai poate să se bucure de ziua de azi, de apusul soarelui, de o plimbare, de o carte bună, de o companie, de o conversație. Numai ceea ce este legat de anii copilăriei o mai înviorează. Și totul este înecat în amărăciune, în nemulțumire, în neliniște. De parcă ar urma să se întîmple ceva care să modifice traiectul pe care îl indică roata vieții noastre. Iată, venirea lui Aliki, hotărîrea acesteia de a ne vizita provoca o tulburare a întregii ei ființe. Am simțit asta. Nu știu ce amploare dă Cristina acestui fapt, ce alte lucruri vede — presupun că ele există, dar mie îmi scapă. Și nici nu cred că are vreo importanță anume faptul că Aliki va veni să ne vadă. Dar pentru Cristina pare că există o anume semnificație, pe care eu nu pot s-o sesizez. Știu că și pe Evanghelos îl privește ca pe un simbol. Dar ea are un alfabet propriu, mai bine zis are ideogramele ei pe care cu greu le descifrează altcineva. În ultima vreme nu-și ascunde nemulțumirea cînd îl întîlnește aici. Ieri, după ce Evanghelos a plecat, a rămas o vreme neclintită, în picioare, în fața mesei. Ah, am simțit cîtă vibrație ascunde această imobilitate. Am vrut să spun ceva despre tata, ceva în genul că poate că Evanghelos nu are drep-

tate, că nu este în pericol... Banalități! Nu mă asculta. Am atins-o pe umăr și a tresărit de parcă-ar fi durut-o, de parcă atinsesem o rană. A plecat în camera ei fără să vorbească, și eu mi-am continuat treaba. Ciudată fată! Teren încă necercetat, spunea pe bună dreptate, cîndva, unchiul nostru Pavlos.

Apoi, la masă, a fost zîmbitoare, odihnitoare și voioasă. Doamne, ce plăcute devin toate cînd Cristina este așa! Dar deodată a întrebat-o pe mama, absolut firesc:

— Cîte vizite a făcut Evanghelos?

Sărmana mamă n-a priceput, și cînd i s-a explicat că voia să știe de cîte ori a venit Evanghelos să-l vadă pe tata, s-a încurcat și mai rău. Niciodată nu i-ar fi trecut prin minte că trebuie să-și amintească și să țină minte o astfel de socoteală.

— Dar, a spus Cristina, trebuie să știm, ca să-i putem plăti!

— Îi vom plăti lui Evanghelos? s-a speriat mama.

— Da, îi vom plăti, bineînțeles că-i vom plăti!

— Dar nu va primi bani, nu se cade ca Evanghelos să primească bani de la noi.

— Va primi, va primi! a continuat Cristina. Mă ocup eu de asta!

Nu m-am amestecat. La ce bun? Am încercat s-o privesc în ochi, dar m-a evitat de parcă s-ar fi temut. Se sustrăgea sau se făcea că nu mă vede? Încercam să-mi închipui mutra pe care o va face Evanghelos cînd Cristina îi va plăti, și m-a bufnit rîsul.

— De ce rîzi? a întrebat enervată. Nu crezi că-i vom plăti? Nu crezi că-i voi da eu banii?

N-am apucat să răspund, pentru că a izbucnit mama. Cu un fel de supărare tînguitoare:

— N-ai s-o faci! De dragul meu! Nu-l jigni! Nu ne-a mai rămas nimeni. Toți ne-au uitat. Nici un suflet nu ne mai intră în casă... Toți, toți ne-au uitat!

3

NIKITAS SE pregătea. Își lega cravata fluierînd, și maică-sa îl privea prin oglindă. Era înaltă, slabă, cu o figură severă ce părea sculptată în lemn, fără acele detalii care dau un caracter aparte unui chip, ci păstrînd doar două-trei trăsături esențiale. Nikitas fluiera. Era gata. Purta costumul cel bun, sobru, distins. Cămașa era de un alb strălucitor. Numai cravata nu-i plăcea. Nu numai pentru că era țipătoare, nu din această pricină, dar iată, afișa un fel de nepăsare, o nepăsare nepotrivită momentului.

— Firesc ar fi fost să pun una neagră, spuse mamei fără să se întoarcă.

— Cristoase și Maică Precistă! rosti dînsa. Doar nu l-ai pierdut pe tatăl tău, nu ți-a fost tată.

Îi era cu neputință să înțeleagă importanța pe care-o dădea fiul ei acestor amănunte, și exagerarea cu cravata neagră i-a stîrnit gînduri amare, ce i se învîrteau în cap în serile cînd stătea singură și-l aștepta. Și el întîrzia, întotdeauna întîrzia. Unde o fi acum, se întreba, de ce întîrzie? Pe zi

ce trece se îndepărtează tot mai mult de casa lui, pe zi ce trece tot mai mult se rupe de casa lui, de ai săi. Unde-l poartă gîndul ? Ce urmărește ? Cînd e vorba de consfătuiri și ședințe, cînd de Fokion. Nu s-o fi plictisit de acest Fokion ? Ce și-or fi spunînd atîtea ore cîte petrec împreună, și de ce Fokion nu vine niciodată aici, acasă ? Probabil că este o scîrbă de femeie la mijloc. De unde să știe ea ! Cum să afle ce se urzește ca să-l scoată din minți pe fiul ei, ea, o femeie analfabetă, văduvă și analfabetă ? O dată l-a urmărit pe furiș. Era o noapte fără lună, iar din sud sufla vîntul. La un colț de stradă l-a pierdut. O fi intrat pe undeva ? Ce s-o fi întîmplat cu el. Niciodată n-a înțeles cum de i-a pierdut urma, și a rămas singură în întuneric. S-a întors ruptă de oboseală, de parcă ar fi spălat rufe de două ori într-o singură zi. Și-acum, poftim, spune că vrea să-și pună cravată neagră, zîmbește în oglindă, se gătește și este fericit. Are însă băiatul ăsta o siguranță care este odihnitoare. Cînd îl privește, îi crește inima : e fiul meu, e fiul meu ! își spune, și ochii îi strălucesc sălbatec. E fiul meu, toată lumea este a lui, de vreme ce-a scăpat de difterie și de scarlatină, de tuberculoză și de două ori de război. Niciodată nu-i va putea spune cît de mult se mîndrește cu el. Dacă ar fi știutoare de carte și dacă n-ar fi rămas văduvă de-atîția ani, poate că ar fi reușit să vorbească mai frumos. Mama lui Fokion probabil că vorbește frumos, iar acum, că a rămas văduvă, o să plîngă frumos. N-o să urle și n-o să-și smulgă părul din cap, n-o să-și zgîrie obrajii — două dungi roșii — cum a făcut ea în fața trupului neînsuflețit a bărbatului ei. Și doliul

ei era mai întunecat decît oricare altul, pentru că era tînără !

— Eu am urlat și mi-am sfîșiat hainele și mi-am zgîriat obrajii pentru tatăl tău ! a spus-o aproape tînguitor.

— Ce- ai spus mamă ? întrebă mirat Nikitas.

— Vorbesc de cucoanele alea decăzute la care te duci tu. Mă întreb dacă vor plînge, a continuat dușmănos. Eu am urlat, mi-am zgîriat fața și m-am lovit cu pumnii și-am vrut să intru cu el în mormînt !

Nikitas a zîmbit ciudat. A încercat să spună ceva, dar s-a oprit.

— Nu mă aștepta diseară, a zis grăbit și a ieșit.

Afară era un soare strălucitor. În jur, numai prospețime, ca într-o zi de sărbătoare. Nu voia să se gîndească la maică-sa, dar i s-a înfipt în minte fraza aceea spusă pe un ton semeț și eroic : „Eu am urlat, mi-am zgîriat fața și am vrut să intru cu el în mormînt !“

La mitropolie era liniște. Lume bine îmbrăcată și cu același aer întristat, flori, glastre, tot ceea ce se obișnuiește la o înmormîntare decentă. Fokion, Cristina, mama lor. În spate, toate rudele, figuri necunoscute. Nu, nimeni n-a urlat și nu s-a lovit, nimeni nu spunea : „Vreau să intru cu el în mormînt !“ Totul era protocolar și reținut, și avea chiar o oarecare măreție. În timpul slujbei s-a apucat să numere lumea, apoi să socotească automobilele. Chiar s-a supărat : e oare în toate mințile Fokion ? Îi cunoștea situația financiară, și dacă toată această lume vrea să meargă la cimitir, sînt pierduți. Un an întreg aveau să tot plătească

la datorii. Ce nevoie au deci de toată această paradă ? Toate nu sînt decît teatru și puneri în scenă, și Fokion ar fi trebuit să le depășească. Ce-a fost tatăl lui ca să se dea atîta măreție despărțirii ? Nici general, nici ministru, nici deputat. Așadar, ce fusese ? Un cetățean de vază al orașului, care a avut cîndva o situație bună, avere. Cîndva a avut un rol important în viața acestui oraș. Și ce-i cu asta ? Tatăl lor era un fost actor uitat. Timpuri date uitării. Dar era tatăl lor !

L-a privit pe Fokion care stătea de partea cealaltă, și pentru prima oară i-a părut frumos. Cu această înfățișare a lui, aproape imaterială, cu ochii aceia care trădau mai mult mirare decît durere. Da, avea o frumusețe neobișnuită. Pentru toți, Fokion era un om submediocru, dar Nikitas știa — și-a dat seama în vreo două-trei rînduri — că deținea o putere pe care însă el nu o putea defini cu exactitate. Și-a dat seama de lucrul acesta, remarcîndu-l pentru prima oară în timpul războiului, într-un moment de primejdie, într-un moment de panică și deznădejde pentru toți ceilalți. Fokion printre ei... Ai fi spus că-i un om indiferent, dacă ochii lui n-ar fi avut aceeași expresie de uimire de-acum. Apoi, la spital, cînd a trebuit să fie operat, urmînd ca piciorul să-i rămînă inutilizabil, și medicul nu știa cum să i-o spună și se gîndea... Din nou aceeași expresie... Nu indiferență, ci acceptare, înțelegere deplină. De parcă ar fi fost o hotărîre luată cu mulți ani înainte, în anii copilăriei, dintotdeauna. Era ceva care uneori îl întărîta pe Nikitas, această atitudine de supunere — care nu era supunere, această acceptare fără ripostă, în care nu încăpea nici slugărnicie,

nici umilință. Se întreba dacă Fokion suferea din cauza piciorului, din cauza viselor lui, din cauza decăderii familiei lui. Pentru că n-o spunea, nu mărturisea. Aceste gînduri formau un cerc în jurul lui Fokion, care se înălța și-l izola de cele obișnuite, de ordinea firească a lucrurilor. Și Nikitas, care își dădea seama, se revolta, căci era neajutorat și avea nevoie de sprijin. În acest moment îl și năpădea regretul. O nemulțumire idioată și pizmașă, de parcă Fokion l-ar prejudicia pentru că era altfel decît el. Psalmii îi apăsau sufletul și se gîndea la maică-sa și la cuvintele ei. Se gîndea la cîte lucruri deosebite ar fi vrut să facă el, neînchipuit de multe și însemnate, și nu voia să moară, nu trebuia să moară și nici nu trebuia să se îmbolnăvească ori să-și piardă vremea cu vorbe în vînt, oricît de măgulitoare ar fi fost ele.

Cu cît se gîndea la ale lui, cu atît mai mult știa că Fokion, în același moment, reflecta la problema morții. Și Fokion, oricît de zadarnică ar fi părut această străduință, cîștiga teren. Pe cînd Nikitas, cu planurile sale, pierdea. Știa că pierde, dar nu voia să recunoască cu voce tare. Un simțămînt nedefinit punea stăpînire pe el, un fel de neliniște care-l îndemna să întoarcă spatele la toate și să meargă înainte... L-a văzut ceva mai încolo pe Vasiliu și s-a dus lîngă el :

— Ascultă, Vasos, dacă vrei, mergem în aceeași mașină. Va veni toată lumea asta ?

Vasiliu și-a ridicat sprîncenele batjocoritor.

— Ți-e teamă că rămîi pe jos ? S-au îngrijit de toată lumea !

Alături de Vasos, Nikitas simţea o protecţie nejustificată. Îi plăceau firescul mişcărilor, consecvenţa, severitatea lui. Pînă şi răutatea i se potrivea. Şi oricît s-ar fi străduit, nu putea să-i găsească o latură şovăielnică, ceva care să-l plaseze alături de ceilalţi, de cei mulţi. Nimeni nu putea să stea alături de el şi să-i şoptească : „Nu te lăuda, Vasiliu, şi tu una spui şi alta faci... Eşti şi tu ca şi noi, mincinos, ipocrit, un om neînsemnat !" Uneori, Nikitas simţea o dorinţă vie, nesatisfăcută, care-l împingea să-l urmărească îndeaproape pe Vasos Vasiliu. Nu se poate, cîndva se va întîmpla să-l vadă şi pe el la nivelul celorlalţi, şi toată înfăţişarea sa de superioritate crudă o să devină atunci precum o mască pe care o poartă cineva care nu are propriul obraz, ca noi toţi, ceilalţi. Şi cînd se va întîmpla lucrul ăsta, e sigur că se va bucura prosteşte şi copilăreşte.

Au urcat deci în aceeaşi maşină, alături de o pereche mai în vîrstă. Ea se prefăcea că plînge, îşi amintea şi se străduia să-l facă şi pe soţul ei să-şi aducă aminte şi să se emoţioneze :

— Îţi aminteşti, Aristotel, îţi aminteşti ? Ce deştept era sărmanul Miltiadis ! Ce om cu vorbă dulce şi inimă bună !

(Acum Miltiadis este galben şi rece, un trup bătrîn pe care-l înmormîntează copiii lui cu o solemnitate deosebită...)

— Îţi aduci aminte, Aristotel, balul de la Gheorghiu ? Balul în cinstea circului Amar ? Toţi eram îmbrăcaţi în costume de la circul Amar, şi Miltiadis — ce deştept era Miltiadis ! — a venit atunci la bal cu un carton agăţat de spate, pe care scria : „Spectator". Îţi aminteşti ? Îţi aminteşti ?

Aristotelis dă din cap, iar ea le povesteşte, aproape gîfîind, celorlalţi, chiar dacă nu-i cunoaşte... Asta, aia, luminile, petrecerile, florile, aplauzele, sărutările de mîini. Altă lume, fără griji, strălucire apusă, alte vremuri... Şi Miltos cu Olga, „spectatori" !

Automobilul mergea încet-încet, trotuarele erau pline de lume care căsca gura la înmormîntare. Vasiliu privea afară, arătînd astfel, dispreţuitor, că nu are poftă să asculte povestea cu balul. Numai o dată, fără să se întoarcă, l-a întrebat pe Nikitas :

— La care cimitir îl îngroapă ?

Cucoana s-a repezit :

— La cel mai de soi ! a răspuns ea, înainte ca Nikitas să reuşească să scoată o vorbă. Nici nu se putea altfel. Acolo îşi au mormîntul...

— Nu cumva l-au vîndut şi pe ăsta ? a întrebat, gînditor, soţul.

— Taci... taci, te rog ! a spus ea din nou. Dacă vom începe să socotim ce-au avut şi cît au vîndut. Neşanse ! Miltiadis n-a avut noroc, şi Olga... Ah, Doamne, nici unul n-a avut noroc ! De vreme ce murim, cu toţii sîntem nefericiţi.

A spus-o sincopat şi cu jale : „De vreme ce murim, cu toţii sîntem nefericiţi !"

Vasos şi Nikitas s-au înghiontit, gata să izbucnească în rîs. L-au văzut însă pe domnul Aristotelis în oglinda retrovizoare şi le-a fost milă de el. Avea o înfăţişare atît de nefericită şi părea că ar fi vrut să spună ceva, dar toate se opriseră, şi nu mai exista nimic altceva în afară de acest imens punct negru : „Toţi vom muri !" Nu, nu mai urmează nimic după aceea, trebuie să iei totul

de la început, să întorci spatele, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

— De ce face mașina un ocol așa de mare ? întrebă iarăși enervat. De ce ? Pe-aici nu există nici un cimitir ! Nu cumva am greșit ? Țărmul mării, cheiul, drumul cu platani... La urma urmei, încotro mergem ?

Nikitas îl ascultă și se amuză de teama lui. Încotro mergem ? se întreabă. Nici el nu știe. E o prostie, dar are impresia că e sărbătoare, o procesiune în cinstea protectorului cetății, ceva îndepărtat și vag. Soarele, marea, o mașină, o companie distinsă, mergînd în voie, fără grabă, fără vreun scop anume.

— Unde mergem ? l-a întrebat din nou domnul Aristotelis pe șofer, și în vocea lui se simțea neliniște, de parcă era în primejdie, de parcă se temea de ceva nedefinit dar sigur.

— La cimitir, domnule. În spatele celorlalte mașini. Acolo mergem ! a răspuns Vasiliu, și vocea sa părea din nou indiferentă, îndepărtată.

„Așa e întotdeauna Vasos, se gîndea Nikitas, ai impresia că vorbește dintr-un punct de observație unic, care-i oferă această cunoaștere deplină a adevăratei esențe a lucrurilor. În această privință este la fel ca Fokion. Dar și la acest lucru se gîndește acum Nikitas, cu ușurință și veselie. Se uita pe furiș prin oglinda retrovizoare, mai ales la doamna Antigona. Ceea ce-l făcea să se simtă tînăr, neînchipuit de tînăr, șmecher, curios și scandalagiu. Deodată vede cum ochii ei prind viață, apoi o ușoară tulburare, ceva care a scos-o din starea de amorțeală :

— Asta e casa lor ! zise... Nu-i asta ?

(Casa lor... Casa... Casa noastră cea veche... Casa noastră ! Toate acestea spuse apăsat, solemn, prin vocea Cristinei și a mamei sale, cu duioșie și amărăciune și grijă, de parcă ar fi fost vorba de ceva viu.)

— Da, asta e casa lor !

Mașinile, tot în șir, înaintează acum și mai încet, aproape că stau pe loc.

— De-aceea am făcut tot ocolul ăsta, îi spune Vasiliu lui Nikitas. Ca să treacă mortul prin fața casei lor !

(Casa lor... Casa... Cine nu poartă în sufletul lui o casă, casa în care a copilărit ?)

— Cu astfel de lucruri se luptă acești oameni ! zise Vasiliu pe același ton îndepărtat, indiferent.

(În casa lor stau acum alți oameni, niște străini. De parcă dacă rămîneau ei acolo, n-ar fi fost tot străini !...)

O curiozitate morbidă îl cuprinde pe Nikitas. Întreabă și se străduiește să nu-și arate gîfîiala :

— A cui a fost ideea ?

— Bineînțeles, a Cristinei, răspunse Vasiliu. Cu asemenea lucruri a reușit să-și hrănească universul interior.

Vocea lui trădează aproape supărarea, ai zice chiar revolta. Și Nikitas, care-l asculta, gîndește : „Poate c-o iubește". Chiar i se pare simplu de tot, normal și potrivit... Gîndul îl duce și mai departe : „Și Cristina poate-l iubește ! Și-apoi, se întrebă, pe mine ce mă interesează ?" Da, desigur, nu-l interesa nimic. Dar iată, îi vede pe cei doi, unul lîngă altul, severi, neînduplecați, cam dintr-o bucată și singuratici, stînjenind prin încruntarea

sprîncenelor, prin tonul vocii, liniştea doamnei Antigona : a oricărei doamne Antigona, ca aceasta care stă în spatele lui. Şi a domnului Aristotelis şi a tuturor celor care merg la înmormîntare. „Şi liniştea mea ?" se întreabă. Într-o rară clipă de sinceritate, acceptă. „Da, vor tulbura şi liniştea mea. Cristina şi Vasos ? Dacă mă voi întoarce şi-l voi întreba încet, confidenţial : «O iubeşti ?», Ce-mi va răspunde ?" Se gîndeşte, se gîndeşte şi simte o uşoară teamă născîndu-se înlăuntrul său, apoi punînd stăpînire pe el. Nu cumva să-i scape întrebarea, nu cumva să se grăbească. „Şi astfel voi face ca ochii lui Vasos să strălucească şi să i se dezlege limba !" O dată l-a văzut supărat, şi asta i-a ajuns pentru totdeauna. „Nu am nevoie de el, nu, n-am nevoie de el ! Ce este el sînt şi eu !" Gîndeşte aşa, dar nu este pe deplin sigur. Măcar de-ar fi lucrurile atît de simple. „Nu mi-e frică de tine, Vasos ! Sîntem doi funcţionari care s-a întîmplat să-i cunoaştem pe Fokion şi pe Cristina. Dar eu am planuri, planuri, planuri, şi nu voi muri funcţionar. Tu lucrezi în acelaşi birou cu Cristina, sînteţi împreună de dimineaţă pînă seara. De ani, de-atîţia ani ! Ţi-ai potrivit aerul mîndru după al ei... O fi adevărat sau eu v-am asemuit ţinînd cont numai de impresiile personale ? Poate că aşa o fi. Aşa cum ne-am potrivit eu şi cu acest dicţionar slab de înger care se numeşte Fokion. Şi acum urmăm sicriul tatălui lor, şi trecem prin faţa casei unde au copilărit. «Cristina, spune Vasos, şi-a hrănit universul interior cu asemenea lucruri...» Dar ce frumoasă e vechea lor casă ! Încăpătoare, de nici nu crezi că are pereţi. Probabil are ascunzători,

debarale şi cămări, şi Fokion şi Cristina şi ceilalţi copii s-or fi jucat aici de-a v-aţi-ascunselea. Care or fi fost prietenii lor ? Acum sîntem noi, Vasos şi cu mine... Pe-atunci mă jucam de-a v-aţi-ascunselea şi de-a hoţii şi vardiştii în mahalaua mea, şi ne pregăteam cu mult înainte pentru Vinerea Mare, ca să aruncăm cu pocnitoare şi dopuri în epitaful altei enorii. Desigur că într-o astfel de zi Cristina şi Fokion or fi aprins artificii de sus, din acest frumos balcon. Casa le era luminată, tatăl în haine de sărbătoare, şi profesoara, servitorii, grădinarul... Aveau cu siguranţă şi grădinar. O ultimă privire, acum, că maşina coteşte... Da, avea grădină casa lor. Palmieri, un bananier cu frunze în franjuri şi două magnolii. În Vinerea Mare vor fi mirosit puternic magnoliile, iar copiii probabil lăsau noaptea fereastra deschisă..."

Nişte lucruri la care se gîndea cu tristeţe, aproape cu invidie ! Noaptea, în odaia copiilor cu fereastra deschisă, în acelaşi moment în care Nikitas îşi doftoricea pe ascuns rănile făcute de pietre... Are şi acum semnul, niţel mai jos de genunchi... Iar el, cu vată murdară şi batiste infecte se străduia să oprească sîngele, să nu-l vadă maică-sa şi să-i dea şi cîteva pe deasupra. Cu mîinile pline de praf, cu obrajii mînjiţi cu negreală, ciufulit, sălbăticit, fără să se gîndească vreo clipă că sub acelaşi cer şi aceleaşi stele s-au deschis magnoliile înecînd toate celelalte miresme ! Nici nu bănuia, nici că-l interesa. Nu pentru că l-ar fi interesat acum ! „Dar acum sînt oare acelaşi om ? se întreba. Şi Fokion este acelaşi ?" Fokion vorbeşte atît de rar de anii copilăriei. Se străduieşte să fie acelaşi dintotdeauna. Şi are în minte

numai idei, texte, fragmente, versuri. E nemaipomenit. O oră petrecută cu Fokion te face să crezi că știi și tu toate acele lucruri, mult studiate de el, și toate detaliile.

I-a spus nu demult :

— Toate cărțile tale, Fokion, și civilizațiile și lumea ta antică și frumusețea ei nu l-au schimbat cu nimic pe om, nu l-au ajutat cu nimic !

S-a prefăcut că n-a auzit și Nikitas a repetat, cu ciudă chiar :

— Cu nimic nu l-au ajutat pe om, cu nimic ! Nu știa de ce, dar era supărat și simțea nevoia să-l determine pe Fokion să fie de acord cu această negație, oricîtă amărăciune ar conține ea. Fokion l-a privit speriat din cauza tonului ridicat al vocii — îi era cu totul străin — și a răspuns simplu :

— Pe mine m-au ajutat, m-au ajutat mult. Frumusețea este o justificare a vieții noastre !

Supărarea lui Nikitas a dispărut brusc ; simțea un regret și o indispoziție pentru ceva care nu avea legătură cu discuția lor ; și cu toate astea, a continuat pe același ton, în așa fel încît nu-ți puteai da seama de schimbarea lui. Vocea îi era dură și dușmănoasă — dar Fokion se lăsa înșelat de glas ?

— Și pe Cristina, pe Cristina toate acestea au ajutat-o ?

Fokion a ridicat din umeri :

— Nu știu, a răspuns, nu pot să fiu sigur. Cred că au ajutat-o. Dar nu știu...

Avea o amărăciune pe care nu se străduia s-o ascundă. Și Nikitas era rușinat, de parcă ar fi alergat înaintea unui șchiop care abia se tîra. Pînă și acum, cînd își amintește, simte rușinea

cu aceeași intensitate. Și imediat se gîndește speriat : „Nu cumva a sosit momentul să pun capăt prieteniei cu Fokion, să încetez să mai discut cu el ?" Pentru că parcă interesul ar fi slăbit în această prietenie. De parcă, încet-încet s-ar fi întins un văl deasupra lui și ușurința de a se mișca în voie, de a hotărî, de a dori a încetat. Dădu vina pe Fokion și-l privi deodată cu teamă, ca pe o plantă uriașă care răspîndește în jurul ei aburi otrăviți, ceva care seamănă cu parfumul de magnolie... Nu, nu cu parfumul de magnolie, nu atît de puternic. Pentru că nu s-a temut imediat de influența lui Fokion — cine să țină seamă de acest dicționar disgrațios, de Fokion ! Și cu toate acestea, iată că otrava s-a vărsat și l-a hrănit și Nikitas abia acum a început să-și dea seama și să se teamă !

4

ÎMPLETESC O JACHETĂ neagră. Trebuie s-o termin repede. Mama nu mă poate ajuta. Am încercat să-i explic cît de mult am nevoie de această jachetă la birou, și în loc să fac bine, am făcut rău. Era puțin caraghioasă, jalnică și caraghioasă, așa cum s-a repezit să mă întrebe de parcă spunea ceva cu totul nou :

— Te vei duce iarăși la birou, Cristina ?

Desigur că nu se așteptase să-i înșir toate nevoile care ne apasă și cheltuielile zilnice care nu

pot fi acoperite numai cu salariul lui Fokion, ca să nu mai amintesc de datoriile făcute cu boala tatii, înmormîntarea, şi altele, o grămadă... Şi onorariul lui Evanghelos care aşteaptă să fie plătit. Biata maică-mea a început să plîngă şi să-mi ceară, ca o favoare personală, să nu mă duc iarăşi la birou. Niciodată, deloc ! Ce să-i răspunzi unui copil căruia îi este frică de întuneric ? Zic şi eu : „Niciodată, niciodată !" O liniştesc... Îi pun împletitura în mîini. I-ar face bine să se apuce de tricotat, nu pentru jacheta mea pe care o va termina repede — nu, cui să-i mai trebuiască jacheta acum, dacă niciodată nu mă voi mai duce la birou !... Îmi ia împletitura şi mă duc la Fokion. Scrie. Liniştit, reţinut, scrie de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic care să-i schimbe programul zilnic. Numai în ziua înmormîntării, numai atunci, nu şi-a deschis dicţionarele. Cum de poate ? Şi totuşi, suferea pentru tata... Dar nu-l întreb cum de poate. Mi-e teamă să n-o ia ca pe-o dojană, ca pe-o nemulţumire, şi nu este momentul ca noi doi să facem analize psihologice. Nu ne-ar fi de nici un folos. Trebuie ca toţi trei să ne ţinem strîns de mînă, să ne ţinem, să ne aşezăm trainic aici, unde ne aflăm, să ne asigurăm ziua de azi şi pe cea de mîine. Să ne asigurăm că vom avea ce să mîncăm şi cu ce să ne încălzim, şi că nimeni nu ne va putea jigni cu un cuvînt, ori o privire. De aceea am mereu în minte banii pentru onorariul lui Evanghelos. Dar acesta este un lucru pe care singură trebuie să-l rezolv. Nici lui Fokion nu mă pot destăinui arătîndu-i cîtă importanţă are pentru viaţa mea, pentru liniştea mea, achitarea lui Evanghelos. Iată, prin urmare, că nu-i

pot vorbi nici lui Fokion, nici mamei. Probabil că şi ei au ceva de spus şi n-o pot face. Şi totuşi, trebuie să ne ţinem strîns de mînă toţi trei.

— Fokion, zic, trebuie să fim unul lîngă altul, să ne ajutăm toţi trei !

M-a privit cu o expresie îndepărtată. I-am deschis uşa ca să-i spun cu sufletul la gură : „Trebuie să ne ajutăm toţi trei ?" Nu pare să aibă ceva împotrivă, dar nu înţelege !

— Mama, continui, cel puţin un timp, nu poate rămîne singură, foarte singură în casă. Cel puţin dimineţile, cînd amîndoi vom lipsi, fiind la slujbă. Plînge, nu suportă...

— Se teme ? întreabă Fokion, şi întrebarea se referă nu la dacă se teme, ci mai mult de ce se teme.

Îmi vine să strig : „Fokion, părăseşte pentru o clipă poziţia asta a ta ! Oricît te vei strădui tu să pricepi de ce se teme mama, tot n-o vei face să treacă mai uşor peste pustiul care-o înconjoară !" Dar la ce bun ?

— Da, se teme, continui enervată.

— Nu mai este aceeaşi ! remarcă încet.

(Îţi aduci aminte de dînsa, odinioară, cînd punea mănuşile strîmte şi lungi ce-i ajungeau mai sus de coate... Mănuşile care făceau ca dezmierdarea ei din unele seri să fie ca din poveste, ca dezmierdarea unei nereide... Da, mi-o amintesc ! Şi parfumul, ceva nedefinit, aproape magic, adus din altă lume, depărtată şi inaccesibilă ! Îţi aduci aminte de parfum ?... Da, îmi amintesc. Şi părul ridicat sus şi cerceii care luceau şi colierul şi broşa... Ce-au devenit toate acestea ? Unde s-au dus de se teme şi se enervează acum bătrînica ?)

— Trebuie să facem ceva, repet, ca să-l readuc la subiect. Concediul pe care mi l-au dat se termină peste două zile...

— Da... da, spune, dar e cu gîndurile departe. Se află acolo de unde venea mama serile grăbită...

(Venea să ne spună încă o dată noapte bună. Jos aştepta trăsura, şi birjarul purta pălărie înaltă, redingotă verde şi pălărie înaltă... Noapte bună, scumpii mei, noapte bună... Parfumul... dezmierdarea... Jos, calul lovea cu piciorul din faţă, şi tata se plimba nerăbdător la intrare... Vino repede, Olga, vino, pierdem uvertura. În seara asta vedem „Aida"... Hai...)

Iată ceva care mă alungă de lîngă tine, Fokion. Faptul că reuşeşti să te afli acolo, fără tristeţe, fără să simţi nevoia să plîngi, să urli, să te revolţi că toate s-au pierdut. Te afli acolo ori de cîte ori vrei, cu o plăcere care devine tot mai evidentă, şi observ şi sînt invidioasă că eu nu suport o atare situaţie. Eu fac ce pot. Tot ce ţine de mine pentru asigurarea zilei de mîine, pentru a înfrumuseţa şi aceste zile lipsite de bucurii. Mă străduiesc strîngînd din buze. Mai este şi Vasiliu, care mă urmăreşte în fiecare zi, şi care vede totul şi care înţelege totul. „Curaj, Cristina, a spus mai deunăzi, atît timp cît poţi să te revolţi, înseamnă că eşti vie. Setea de viaţă a pus în mişcare toate revoluţiile !" Aşa a spus.

„Eu revoltată, Vasos ? Pentru numele lui Dumnezeu ! Ce altceva o să mai aud, am spus, mirîndu-mă chipurile. Natura n-a plămădit încă o fiinţă mai supusă ca mine !"

Rîdeam, dar mîinile mele aveau un uşor tremur, un fel de împotrivire ce izvora din adîncul fiinţei. Era şi Aliki alături de mine, stătea în picioare, cu spatele întors, şi-şi aranja hîrtiile în sertare... Părul ei — într-adevăr, ce frumos e părul ei ! — îl vedeam din spate. Ce frumos, cît de viu e părul ei ! Negru, cu reflexe de foc, care păreau că se fugăresc prin el. Aş fi vrut să-i spun ce păr frumos are şi cît m-am bucurat că nu s-a întors să mă privească, că nu mi-a văzut mîinile tremurînd. Pentru că a auzit, acest lucru este sigur. Vasos vorbise tare, cu acea voce tăioasă a lui, care face să zăngăne geamurile. „Eşti revoltată, Cristina !" Şi Aliki nu s-a întors.

Acum îl întreb pe Fokion :

— Cum ţi s-a părut Aliki ?

Îl privesc drept în ochi, are acelaşi zîmbet îndepărtat, de parcă şi-ar fi amintit de mama din acele seri cu trăsura, în care urma să vadă „Aida"...

— Aliki ? Da, e graţioasă !

Pot să nu mă revolt faţă de această atitudine ? Aliki este graţioasă, dar fără acest iz dulce-amar al nostalgiei pe care vrei să i-l dai tu, Fokion. Şi nu ai dreptul s-o priveşti astfel, de parcă ai vedea în locul ei o Aliki obosită, amărîtă, care se teme de singurătate : Aliki este un prezent minunat, deosebit...

Fokion rîde :

— Nu-mi pot schimba ochii !

Îl privesc o clipă, şi iarăşi mă străduiesc să-mi ascund teama şi obiecţiile. Dar nu mă pot abţine, nu pot să nu-l întreb :

— Pe mine cum mă vezi ?

Nu știu ce gîndește, dar cum este gata să vorbească, mă cuprinde teama :

— Nu, nu-mi spune nimic !

Îmi pun palma pe gura lui, o pecetluiesc. Toate mișcările îmi sînt nervoase, spasmodice, toate mișcările mă trădează. Cît de mult mă tem să rămîn seara singură în această cameră, cu grijile zilnice și cu gîndul la ce va spune Fokion despre mine. Nu voi putea visa nimic, nu mă voi putea desprinde de această atmosferă care miroase a închis, a dulap mucegăit, a flori uscate și a cărți vechi. Oricîtă voință aș avea, nu le voi putea evita.

— Singurul lucru pe care-l vreau îi spun liniștită — desigur, aparent liniștită, dar asta n-are nici o importanță — e să te duci în locul meu s-o găsești pe dădaca noastră. Dacă ea n-o să poată veni să stea cu mama cîtăva vreme, ne va recomanda pe altcineva...

Îl părăsesc fără să aud încuviințarea lui. Sigur se va duce. În jumătate, cel mult într-o oră se va duce. Voi auzi pașii lui liniștiți pe trotuar, scîrțîitul ușii. Sărmanul Fokion, se străduiește întotdeauna să ajute, fără obiecții, fără gesturi frumoase și expresive. Dar se străduiește... O găsesc pe mama liniștită. Nu împletește, e liniștită, nu plînge. E aproape la fel ca înainte de-a pleca tata. Ca atunci cînd știa că este acolo, în camera lui, și doarme, și iată că acum s-ar fi deschis ușa și i-ar fi spus : — E timpul să fac o plimbare, vrei să iau ceva de jos ?"

Mă așez lîngă ea, îmi iau lucrul. Împletesc. Nu are importanță că lîna e neagră. Împletesc pentru o vecină. Pentru o văduvă care și-a pierdut bărbatul — acolo, un bătrînel. Un bătrînel neînsemnat și obosit. Purta întotdeauna cu el o sacoșă cu dungi verzi și maron, și cumpăra fructe de la piață. Această jachetă o va putea purta și fiică-sa la lucru. O să-i vină bine... Este o lînă bătută, bine toarsă, și negrul este deosebit. Știai, Cristina, că negrul are atîtea nuanțe, mai multe calități ?" „Nu". „Negrul ăsta este viu, un negru foarte frumos". Așa mi-a spus negustorul de la care am cumpărat-o : lînă moale, bine răsucită, un negru foarte frumos. Iată deci o discuție fără importanță, care să-i țină mamei de urît. Ascultă cu interes ! Într-adevăr, ia te uită ce învață cineva ! Continui :

— Negrul care bate în roșu, negrul care pornește de la maron, altul cu reflexe albastre, altul cu reflexe verzi, ori cel de culoare închisă, care pare murdar.

Împletesc, împletesc această jachetă. O va îmbrăca fiica vecinei, cea care și-a pierdut tatăl. Bătrînelul acela cu sacoșa... Ah, tată, de ce nu-mi revii în minte așa cum erai atunci ? De ce imaginea ta pornește întotdeauna de la acea scenă oribilă a premiului ? Și cu toate astea, ai fost cîndva atît de frumos, atît de vesel, atît de generos. Știai toate ariile din opere, îți rețineai loja cu o lună înainte pentru toate reprezentațiile pe care le dădea opera italiană. Așa erai, și te țin minte, tată, tatăl meu, tăticul meu ! Mă sprijineam de tine și erai casa care ne ocrotea și aerul care îmi aparținea. Toate acestea tu le-ai întruchipat, pînă în momentul cînd ai venit în camera mea — încîlcind cuvintele, pierzîndu-le șirul și amestecînd, dezordonat, în exprimare, severitate și rugăminte,

nepăsare și frică — și mi-ai cerut banii. Tu, eu, și premiul meu. Un plic cu sigiliul auriu al Conservatorului... „Pentru cîteva zile, spunea tata, îi voi folosi, numai pentru puține zile". M-am prefăcut că nu observ expresia concentrată a feței lui. Era de parcă îmi continuam succesul. N-am păstrat nici măcar plicul ca amintire. Luasem deja o figură scîrbită, un aer protector : „Ar trebui să-mi spui și mie, tată, grijile tale..." „Da, trebuie, trebuie", spusese, și a plecat ca urmărit de cineva. „Îi vreau numai pentru cîteva zile", a reușit să spună, dar din acel moment tata n-a mai fost ca înainte. Atunci i-am scris despre toate astea lui Evanghelos, cu exactitate, în amănunt. Că am trecut cu bine examenele, că — fapt limpede ca lumina zilei — am cîntat mai bine decît Ilias Hagis. Chiar, ce s-o mai fi întîmplat cu băiatul acela ?

Împletesc, împletesc întruna și deodată mă gîndesc cu o intensitate care mă cutremură. Ai zice că Ilias Hagis s-a pierdut pe un drum învăluit în ceață, și că s-a destrămat. Ce-o fi devenit Ilias Hagis ? Avea talent la pian, dar avea și un tic ciudat : închidea și deschidea de două-trei ori la rînd ochii. Ochi mici, mici și negri ; și avea mîini subțiri, feminine, care păreau mereu umede. E curios că-mi mai aduc aminte de el, neștiind dacă mai este în viață.

O întreb pe mama, ca să ne spunem iarăși ceva :

— Îți mai aduci aminte, înainte de război, de o familie Hagis ? Tatăl era directorul unei bănci ; aveau trei copii, Iuliana, Ilias și un băiețel mic... La un bal de copii l-au îmbrăcat în amoraș. Îți

amintești, mamă ? Aproape gol, cu sandale aurite, cu un arc și-o săgeată atîrnate pe umăr !

Nu, nu-și amintește, nu-și amintește deloc !

— Ne apropiam de el și-l întrebam : „În ce ești îmbrăcat ?" „În amoraș !" răspundea el serios. Rîdeam fără să știm de ce, și apoi iarăși îl întrebam, și tot așa... Pînă cînd s-a plictisit, a început să scoată limba la noi, și-a aruncat săgețile și arcurile. Pînă la urmă a început să plîngă ; avea frunze verzi de viță de vie în păr. Și pe umeri îi atîrnau cîrcei de viță, și plîngea la o serbare pentru copii. Cum de nu-ți amintești, mamă ?

Nu și nu, nu știe defel ce s-a ales de familia Hagis. S-or fi mutat în Corfu ori în vreo altă insulă. Au plecat, s-au pierdut de parcă muriseră cu toții, și împreună cu ei și vestitorul dragostei.

Mama se gîndea la un anume lucru, căci mă privea ciudat, de parcă ar fi preocupat-o ceva, de parcă ar fi gata să vorbească, dar nu se hotărăște. Toate acestea le simt, este un fel de zbucium care mă înconjoară. Împletesc, prin urmare, și aștept. Fokion s-a sculat. Auzim ușa care se deschide. Va veni să ne salute ? Nu. Fokion nu e tata, face tot ce poate să ne ajute, dar nu poartă cu el o sacoșă. Mai tîrziu, cine știe, poate va căra și sacoșa ! Însă acum se duce, vine, are o ordine, un tipic zilnic, care este în întregime al lui. Auzim cum închide ușa de la intrare. „A plecat Fokion", spune mama. „Da, zic și eu, a plecat Fokion." Iarăși mă înconjoară ițe nedefinite. Iată zîmbetul mamei, în sfîrșit se hotărăște să dea un sens la toate astea :

— Am să-ți spun, rostește încet, confidențial. Sînt așa de mulțumită că l-am ascultat pe Fokion, i-am spus asta și tatălui tău !

Nu înțeleg. Încetez cu împletitul :

— Ce spui, mamă, ce spui ?

Se apleacă spre mine, nimeni altcineva nu se afla în casă și totuși se apleacă și-mi mărturisește : luaseră un bilet la loterie, ea și Fokion ! A visat un număr și au luat un bilet cu acest număr. Vor cîștiga ! Țin secret. Și au planuri de viitor, pe care le discută amîndoi... Vor cumpăra vechea noastră casă. O vor mobila așa cum a fost. Vor amenaja și grădina, așa cum a fost. Era atît de sigură, că i-a spus și tatii. Și au discutat amîndoi pe ascuns de mai multe ori. S-au gîndit chiar și la pianul Cristinei ! (Andrelele dor cînd ating degetele, este o durere pregătită dinainte și binefăcătoare. Nu știu ce spune mama, pur și simplu mă doare și nu mai există nimic altceva !)

— Pînă și pianul, deci !

— Sigur, sigur că și pianul tău... Și toate vor fi frumoase...

De fapt, așa au trecut toți anii războiului. Cu convingerea că se va întîmpla o minune, simplă și firească, ceva asemănător cu răsăritul de fiecare zi al soarelui. Nu este o minune, în fiecare zi, răsăritul ? Prin urmare, după terminarea războiului o să se petreacă o minune, și totul va reveni la situația dinainte, în momentul cînd a început. Toate, chiar și pielea noastră vor avea aceeași strălucire, de parcă viața s-ar fi oprit, și în toți acești ani am dormit precum prințesa fermecată. Cine ar fi fugit din acest loc fermecat ? Era ca o psihoză, o convingere copilărească

care s-a rostogolit și s-a topit încet-încet pentru toți, și nu a mai rămas altceva decît amintirea ei, un fel de spectru caraghios și jerpelit...

Dar mie îmi ajunge această experiență, și nu am nevoie de lozuri și de asigurări himerice ca să trăiesc. Nu am nevoie de pianul meu, și sînt gata să i-o spun mamei. Nu am nevoie... nu am nevoie... Nu există pod pe care să-l construiesc de pe un mal pe altul. Am trăit ceas de ceas tot acest răstimp, cum să mă întorc înapoi ? Uit de mine și mă supăr de parcă s-ar fi făcut chiar tragerea și numărul mamei a ieșit cîștigător, de parcă ar fi cumpărat casa noastră și mi-ar fi spus : „Pregătește-te ! Mîine dimineață ne întoarcem înapoi, ce mai aștepți ? Pregătește-te !“ Voi spune atunci nu ? Voi putea să spun nu ? De ce vine Evanghelos, de ce vine vocea lui și mă învăluiește cu ciudă și insistent ? „Niciodată n-ai putut să spui nu ! Niciodată n-ai putut să te aperi, să oprești jaful la care ești supusă !“ Dar acum nu este vorba de jaf... Nimeni n-are chef să mă jefuiască. Nimeni, nimeni... Nici chiar Evanghelos... Ce a mai rămas din mine care să-l intereseze ? Nimic ! Și nici pe nimeni altcineva. Însă ce bogăție să dorească ceilalți să-ți ia, și palmele tale să nu fie niciodată strînse posesiv, orice ar fi ! Acesta este un drum care conduce spre ziua de azi. Și eu astăzi împletesc o jachetă neagră, și-i spun mamei diferite lucruri, ca să-i abat gîndul de la supărarea acestor zile ! Totul în mine este lent și se tîrăște, și e întunecat, de un negru sumbru. Mă întreb pe ascuns în sinea mea : „Cum să scap ?“ Trebuie să găsesc ceva ca să mă ajut... Dar știu că este mai ușor să-i ajuți pe alții decît

pe tine însuţi. Iată, ştiu bine ce trebuie să fac şi să spun ca să-i uşurez zilele mamei, ca să-l uşurez pe Fokion sau măcar să nu-l împovărez. Şi pentru mine nu găsesc nici un ajutor, nu am nici un gînd. Nu mă pot orienta. De parcă ar fi rătăcit drumul său, mai degrabă, de parcă n-aş fi avut nici un drum... Şi totuşi nimeni nu trebuie să înţeleagă asta. În situaţia în care mă aflu îmi trebuie mai mult decît o apărare. Nu loterie şi piane şi evadări ! Ci o hotărîre pentru o nouă perspectivă care nu se zăreşte încă. Există, cu siguranţă există. Simt că trebuie să existe, altfel de ce mi se păreau frumoşi norii ieri seară ? Şi crenguţa de busuioc, un poem desăvîrşit, şi liniştea nopţii, ca ceva încărcat cu o frumuseţe de nedescris, ceva pe care nu-l poţi suporta de unul singur ? Da, trebuie să existe această perspectivă, şi va fi asemănătoare cu o călătorie într-o ţară total diferită de tot ceea ce cunosc pînă acum. Mă gîndesc dacă acea bucurie la care eventual ar duce acest drum, pe care nu-l cunosc, dar despre care sînt sigură că există, va fi „soarta" mea — să mi se ceară şi să dau — sau dacă va avea loc minunea care-i va schimba radical ritmul ?

Dacă Vasos ar cunoaşte gîndurile mele ! Dar ce ştim noi despre cel de lîngă noi ? Zice că sînt o revoltată, dar nu cred, acum, cînd mă gîndesc, că dă acelaşi înţeles pe care i-l dau şi eu. Sînt revoltată fiindcă sper, fiindcă aştept... Însă nu am nici un chef să i le explic. Şi nici nu-i cazul. Ceea ce numim noi fericire, nu există pentru Vasiliu. Este cutremurător să te gîndeşti la asta, dar fericirea nu există pentru el. Nu că ar rîvni

după aspectul cel mai senin al acestei noţiuni — o oră de odihnă, o oră de uitare — ştiu asta, nu este un neom. Rîvneşte la ele, dar nu se poate izola. Îl apasă mereu toate grijile omenirii. Acum cîtva timp a mărturisit-o. Erau adunaţi aici toţi cei care în aceste zile veneau să ne ţină tovărăşie. Orice s- ar întîmpla, va suna soneria şi vor veni. Nikitas primul, Filiţa, Virginia, Vasos. Vine şi Aliki. Vine pentru a treia oară. În primele zile ale doliului, au trecut pe la noi pe-acasă aproape toate cunoştinţele mamei, toţi cei care aveau loji alăturate atunci, la „Aida" ! Erau momente cînd auzeam o voce, o frază care se referea la tata : „Ai văzut, ai văzut că îşi mai aduc aminte de noi !" Era ceva ciudat, era un triumf fără pereche în suferinţa ei.

Acum vin numai prietenii noştri. Cînd este singură, mama stă cu noi, ne ascultă vorbele, singurătatea ei se îndulceşte. La început nu ne urmărea, acum cred că şi atunci cînd nu urmăreşte sensul pînă la capăt, cască gura la noi. Îi place vocea lui Filiţa, este atentă la cele spuse de Nikitas. Cînd vorbeşte Vasiliu se crispează toată. Am impresia că se teme de el. Ar fi poate mai mulţumită dacă nu l-ar vedea printre noi. Virginia şi soţul ei sînt o întrupare a triumfului ei : „Vezi, chiar şi acum ne iubesc ! Vezi, nu are nici o importanţă că ne despart atîtea lucruri, că ei sînt bogaţi, iar noi săraci — ajunge faptul că am trăit împreună anii copilăriei !" Prostii fără sfîrşit. Anii copilăriei noastre nu mai există, şi dacă o iubesc pe Virginia este pentru că dacă aş fi cunoscut-o în această clipă tot aş fi iubit-o, pentru că este sigură, simplă şi neprihănită. Nutreşte de-

sigur o admirație, nițel caraghioasă, pentru Fokion, și este de acord cu orice ar spune el, dar acest lucru nu deranjează.

— Ce păcat că nu vine și Evanghelos, a spus mama, așa, de parcă ar fi vorbit singură.

Evanghelos la această adunare care s-a născut odată cu moartea tatii ? Cum ar fi schimbat totul prezența lui ? Mă mînii numai cînd mă gîndesc... (Și nota lui de plată neachitată de ani de zile, și care mă încovoaie și nu am speranțe că mă voi elibera în curînd de această grijă). Nu mă pot opri să nu-i răspund cu subînțeles mamei :

— Evanghelos îi ține tovărășie neveste-si ! O spun, și imediat îmi pare rău. Din moment ce nu este bănuitoare, și vrea să rămînă așa, de ce să n-o las, dacă asta îi convine ?

Soneria sună o dată, de două ori. Las împletitura. Cu siguranță că voi întîrzia cu terminarea acestei jachete.

— Cine să fie ? întreabă mama, ascunzîndu-și mulțumirea. Virginia, Nikitas, Filița...

— Este Aliki, zic, de cum deschid ușa și o aud urcînd. Poziția capului ei, părul ei. Niciodată nu mi s-a părut mai frumoasă. Pentru o clipă uit și culoarea pe care o are lîna jachetei mele, și-i spun din tot sufletul :

— Bine-ai venit, Aliki !

5

ÎNTUNECATĂ MAI este noaptea asta. Poate din cauza frigului care a început să înțepe. Începe iarna și zilele se micșorează, s-au micșorat mult.

Orele de somn par multe, și oricît aș trage de timp lucrînd pînă tîrziu, tot nesfîrșite îmi par. Nimic din ceea ce fac nu este urgent, nimeni nu se sinchisește prea mult de traducerile mele. Nu, nu mă gîndesc la asta cu amărăciune ; editura plătește bine și nu-mi îngreunează munca, și numai lucrul ăsta are importanță. Ceva parcă s-a schimbat odată cu moartea tatălui meu. Mama puțin, Cristina mai mult, au încercat să-mi inoculeze și mie neliniștea morții care le apasă pe ele. Moarte însă nu înseamnă voce șoptită, nemulțumire, ochi înroșiți și înfruntarea tuturor lucrurilor cu revoltă. Pentru mine moartea nu înseamnă sălbăticire. „Trebuie să ne ajutăm“, mi-a strigat sacadat Cristina în seara asta, și apoi : „Mamei îi este teamă“. Toate astea pentru că acum douăzeci de zile tata a închis liniștit ochii, pentru totdeauna, încheindu-și ciclul vieții. Și acum, cînd pășesc liniștit în noapte, mă gîndesc că eu și Cristina sîntem tot ceea ce a mai rămas din acest ciclu închis : o curbă energică, în culori, linii întrerupte, ștersături și incrustări, și o luptă fără bucurie purtată cu sentimentul nereușitei. Cristina... Eu... Viața lui pînă în momentul în care am plecat din casa noastră cea veche... o piatră de hotar ! Și apoi încleștarea neclară și constantă, și drumul întunecos și irevocabil spre vale. Acesta era tata ! Și eu mă străduiesc să-l văd în întregime, să înțeleg, să nu las nimic în afara cercului, sub pretextul că ceva ar fi neînsemnat. Mă străduiesc să analizez ceea ce o face pe mama să se sperie, să se sălbăticească. Absența lui ? Dar acum este mult mai prezent decît înainte !

Acum, prin moartea lui, prin absența lui, a venit printre noi, în viețile noastre, și ceea ce dormita în adevăratul lui eu. Iată-l pe tata, așa cum era probabil în momentul în care citea scrisoarea în care-i spuneam că mi-am urmat chemarea, căci altfel aș fi murit. Văd cuta dintre sprîncene, pumnii strînși. Poate că a plîns dintotdeauna — acum, că mă gîndesc, sînt sigur de asta, dintotdeauna plîngea ușor. Dar să nu mă opresc asupra acestei probleme. Nu sînt remușcări ceea ce simt. Poate cineva să aibă remușcări pentru că a dorit consecvență în viața lui ? Dar rămîne un gol în stomac, ceva ce nu se poate umple cu nimic. O dorință se agită în mine pentru o clipă și apoi se pierde iar. O îndoială — ce sens are consecvența ? —, ceva care dacă s-ar reda în cuvinte ar semăna cu : „Ah, dacă nu s-ar fi întîmplat totul așa !“ Dar se pierde, se pierde imediat și toate se liniștesc iarăși, și gîndul meu curat stă ca o coroană dreaptă care mă susține. „Să ne ajutăm“, spune Cristina. Da, sora mea, să ne ajutăm. Ai două cute adînci pe frunte, te superi repede și grijile tuturor devin problemele tale personale. Să ne ajutăm, să ne ajutăm... Mamei i-am cumpărat mai demult un bilet de loterie și-i întrețin o realitate care nu este realitate, și discutăm întruna, plictisitor și prostește, despre saloane și policandre, despre grădină, flori, glastre și grădinar. Dar pe Cristina cu ce s-o ajut ? Ridurile, supărările ei, gîndurile ei ascunse mi-au fost dezvăluite, dar sînt neputincios. Iată, ieri seară, cu totul întîmplător, nu știu cum a început această discuție a lor. În casă erau Vasiliu și Nikitas, erau și Virginia și Aliki într-un colț. Da,

Aliki era așezată în fotoliul din colț. Lumina cădea peste ea și-i lumina pletele, făcîndu-le să scînteieze, de parcă s-ar fi întîmplat ceva deosebit și demn de admirat pe care nu aveai ocazia să-l vezi de mai multe ori în viață. Cum de m-am oprit la atîtea amănunte în legătură cu Aliki ? Nu pentru că ar avea vreo importanță deosebită. Dar era o frumusețe stranie care se oferea acolo ca un dar divin, și eu am văzut-o în această clipă și am păstrat-o înlăuntrul meu. Lumina de sus și scînteile unduindu-se în părul ei negru... asemănător cu acest cer înstelat care-mi stîrnește atîta euforie cînd îl privesc pășind prin noapte. Avea mîinile încrucișate, degetele îi erau strînse pe coate. Și cu toate că era o poziție simplă, supusă, liniștită și foarte feminină, am simțit — nu știu de ce — o neliniște ascunsă în acele degete care se strîngeau. Era nostim ceea ce voiau să ascundă acele mîini, aproape copilărești. De parcă ar fi vrut să se prindă, să se țină de ceva. În acel moment, Cristina se găsea la mijlocul frazei :

— ...cu toții alergăm după fericire. Cu toții, fie că acceptăm sau nu, așteptăm să luăm ceva de la alții.

— Să luăm sau să ni se dea ? zise Vasiliu, nu cu o întrebare simplă, ci ai fi zis că se roagă să i se clarifice ceva ce nu înțelege.

Cristina s-a supărat și a mărturisit în fața mea :

— N-are importanță, n-are importanță, este același lucru ! a spus nervoasă.

— Nu este același lucru, a stăruit liniștit Vasos. De la alții aștepți totul, și bucuria și echitatea și lupta noastră. Trebuie să acceptăm că ceilalți ne sînt necesari !

— Adică aproapele nostru, zise Nikitas.

Aliki şi-a întors ochii spre Cristina, spre Nikitas, apoi a observat că mă aflam la uşă. M-a văzut prima şi mi-a zîmbit. Şi zîmbetul ei era frumos şi ochii ei... nu ştiu exact ce culoare au ochii ei. Ce caută Aliki printre noi ? Sîntem lîngă ea — mi se pare ceva anormal şi nepotrivit. Nu e normal ca noi să-i fim indispensabili şi să aştepte totul de la noi.

Dar şi Cristina era confuză şi enervată. Se tot învîrtea în jurul faptului că avem nevoie de puţină bucurie. Tot vorbea de puţină fericire, pe care o ţinem cu unghiile şi cu dinţii, ca pe un spaţiu vital, pentru ca să putem suporta viaţa de zi cu zi. Comportament de femeie cu nervii zdruncinaţi. Nu eram de acord, dar nu aveam de gînd să pornesc eu scandalul. Desăvîrşirea noastră departe de ceilalţi, departe de aproapele nostru... Cîte lucruri importante şi convingătoare n-aş fi putut să spun privitor la această problemă ! Dar pentru ce ? Este unul din semnele tulburării ei cînd nu poate să discute calm, şi pentru o clipă susţine un lucru cu patimă, pentru ca, apoi, să susţină contrariul. Toate astea pot s-o încînte pe Virginia şi să-l distreze pe Vasiliu, dar eu simt un strigăt de ajutor. Şi nu pot s-o ajut. Aşadar urmăresc cu o linişte deplină dacă nu cumva se va înfăptui o minune şi această poziţie a mea o va influenţa. Dar este evident că eu nu sînt aproapele ei, ci fratele ei, şi chiar dacă îmi spune că trebuie să ne ajutăm, nu aşteaptă ajutor de la mine. Dar la mijloc este şi diavolul ăsta de Vasiliu... Şi-a ridicat o sprînceană, cu o ironie indiferentă :

— Deci, prin urmare, fericirea... Şi toţi alergăm după ea. Mîncarea, mîncarea bună înseamnă ceva. Şi îmbrăcămintea, şi o călătorie frumoasă, şi o ambianţă plăcută...

— Aşa-i, aşa-i ! spune Cristina.

Şi eu sînt sigur că se gîndeşte la vechea noastră casă, şi ochii i se umplu de imaginea ei.

— Şi cărţile, continuă Vasos, şi muzica... Şi gloria !

— Te-ai gîndit vreodată la glorie, Cristina ? întreabă deodată Nikitas.

— Da, şi gloria, răspunde ea cu ciudă. Şi gloria !

Nu se uită în ochii lui. Este ca un arc întins, aşa o văd în ultima vreme, ca un arc întins, a cărui săgeată este gata să-şi ia zborul, să dispară. O săgeată cu vîrful aprins, de un roşu intens.

— Şi iubirea... Şi puterea, spune din nou Vasos.

Iar Nikitas adaugă :

— Puterea înainte de toate !

De acord. Toţi sînt de acord.

— Da, da, şi dragostea, şi puterea !

Pînă şi Aliki este de acord cu ei.

Vocea lui Vasos devine mai puternică :

— Ei, prin urmare, vă întreb din nou, toate astea ce sînt ? Reprezintă un sfîrşit sau un punct de plecare ? Spune din nou, încet, de parcă i-ar place cuvîntul şi l-ar mîngîia : ...Punct de plecare...

Cristina este palidă, cu dinţii încleştaţi. Ia totul foarte în serios, dar dintr-un unghi cît se poate de personal. La fel şi în cazul de faţă. Totuşi, nu spune nimic. Aşteaptă, şi Vasos continuă :

— Unii suferă de foame. Alții nu au simțit niciodată ce înseamnă bucuria, visul, gloria, iubirea. Alții...

Iată, săgeata a pornit, și-a luat zborul :

— Nu mă interesează că le este foame, că cerșesc, că mor. Nu mă interesează. Eu am o singură viață. Nu mă interesează ceilalți.

Vocea ei se îneacă de plîns, ca strigătul unui animal rănit.

Vasos își păstrează sîngele rece și se străduie să-și ascundă triumful :

— Nu se cade să nu-ți pese ! Nu tu ai spus mai adineauri că trebuie să ne așteptăm la orice de la alții ? Nu ai spus așa ?

— Da, așa a spus, răspunse în locul ei Nikitas.

— Ei, prin urmare, de vreme ce așteptăm totul de la alții, iei parte la viața lor și la răspunderile lor ! Participarea aceasta este viața ta. Este viața noastră.

Noroc că în acest moment Aliki a spus că a întîrziat și trebuie să plece. Așa a luat sfîrșit această discuție despre care nimeni nu știa unde ne va duce. I-am zis lui Aliki :

— Te conduc eu, și chiar m-am ridicat. Dar și Nikitas s-a oferit, era în drumul lui ; în felul ăsta noi nu mai întîrziam cu masa. Vasiliu și Virginia s-au ridicat. Ne-au urat noapte bună. Am rămas în capul scării să-i privesc cum coboară și nu știu de ce, m-am simțit deodată obosit. Avea dreptate prietenul meu Nikitas cînd s-a oferit să mă înlocuiască. Aliki cobora prima, încet, puțin solemn, puțin nepotrivit cu această clipă, și cînd ajunse în locul unde scara cotea, își ridică deodată capul și mă privi în ochi. Numai pe mine. „Noapte

bună", a rostit din nou, și eu am răspuns : „Noapte bună !" Și brusc am avut sentimentul că mi s-a luat ceva de preț. Ceilalți... ceilalți ! Ceva al meu, ceva care-mi fusese sortit de veacuri, poate înainte chiar ca scoarța pămîntului să fi luat această formă... Plimbarea sub stele, încet-încet, și strădulința mea să-i explic lui Aliki direct, clar, ca unui copil, toate aceste înțelesuri încîlcite ale lui Vasiliu : participarea și responsabilitatea... Să i le explic eu și nu ceilalți. Acum, părea că ordinea lumii fusese tulburată.

Mai era și vocea Cristinei : „Eu am o singură viață !" Și acum, cînd pășesc singur, aud acest strigăt : „Am o singură viață !" Este un motiv ciudat, asemeni unui sunet strident, enervant, care mă urmărește. Este un sunet care nu seamănă cu nimic, ca un fel de muzică nouă. Ca un drum nou, singurul pentru Cristina, și pentru mine, și pentru toți ceilalți. Acest simțămînt înfricoșător și deznădăjduit al sărăciei noastre ! „Am o singură viață !" Prin urmare, acum, că sînt conștient de asta, este timpul să încetez cu copilăriile și pierderea de vreme. Numai o singură viață ! Nu încape grija pentru alții, dragostea, compătimirea pentru alții ! Nu încape participarea. Nu încape decît această nefericire a mea... Este ca un drum strîmb, știu asta, nu duce nicăieri. Sterp și nefericit drum. De ce oare ne grăbim cu toții, gîfîind, într-acolo ? Ce ne împinge ?

Bat la ușa dădacei, cu această grijă amară pe buze : ce ne împinge, ce ne împinge ? Dădaca găsi că arăt foarte bine. Era singură, foarte curată, odihnită și bucuroasă. S-a rușinat cînd i-am spus

ce vreau de la ea, ai fi zis că i s-a întîmplat o mare nenorocire :

— Vai, vai, vai !... cum de s-a întîmplat asta și nu mi-a dat prin gînd... Să fi venit din prima zi și să vă țin de urît, s-o ajut pe doamna mea scumpă !

Pregătise pătlăgele dulci umplute cu migdale cojite. Mi-au plăcut și m-a servit încă o dată. Căsuța ei era ca o așezare stabilă, ferită de primejdii, ceva adus de foarte de departe, din anii copilăriei. Era ca o casă de păpuși, la poalele cetății, și de la fereastră se vedea întregul oraș luminat și el ca o fantasmagorie de altădată. În colț, o icoană mare cu Sfîntul Nicolae care privea marea în depărtare, cu ochii lui gînditori. Dădaca a aprins candela, și-a făcut de două-trei ori cruce, și a venit din nou lîngă mine.

— Nikos al meu este acum la Vancouver. Unde se află Vancouverul ăsta, Fokion ?

Stă lîngă mine, rotunjoară și măruntică, și este de mirare că odinioară universul meu era legat de această femeiușcă. Acum, părul ei este cenușiu, dar pielea îi este întinsă și lucioasă, avînd o prospețime de fată. Și ochii ei buni, de un căprui deschis, aproape ca mierea. La fel sînt și ochii fiului ei. Și-i explic unde se află Vancouverul, și mă gîndesc la acel fiu al ei neîmblînzit, la Nikos al ei, care o tiraniza și o adora într-un mod unic. Îmi amintesc de mînia pe care i-o stîrneau drăcoveniile lui și de deznădejdea ei. „Ah, Fokion, bunul meu băiețel, mîngîierea mea, vulturul meu ! La nimic nu vrea să-ți semene Nikos, la nimic !"...

Oricum ar fi, băiatul a avut și el un drum al lui, pe care l-a urmat cu încăpățînare. S-a îmbarcat de tînăr, războiul l-a ajutat să avanseze, și acum este căpitanul unui petrolier la Vancouver.

— Îl macină sarea și valurile ! se plînse mama lui. Niciodată n-a avut minte ! Acum ar fi trebuit să fie un gospodar adevărat, așa mi-aș fi găsit și eu tihna.

Devin protector, dar din păcate puterea mea nu trece dincolo de cuvintele :

— Ai nevoie de ceva, dădacă ?

Nu, nu-i lipsește nimic, dar ce să facă ea cu banii pe care-i trimite Nikos ? Altceva visase, altceva își dorise acum, la bătrînețe...

Un vapor intră în port, luminat și împodobit de sărbătoare, și mă întreb cu teamă : „Această suprafață întunecată, pe care o văd cum înaintează, este marea cea albastră, cea veselă și strălucitoare ?"

— Uite, ascultă aici, să vezi cum se prostește. Nu demult mi-a trimis un pachet și înăuntru era o păpușă, o arăboaică cu părul creț, și scria : Mireasa mea !

Privesc păpușa. Este o hawaiană șocolatie, cu ochi albaștri, cu părul foarte negru, lucitor și creț, cu flori la gît și pe brațe. O hawaiană dulce și senzuală.

— Crezi că s-o fi însurat cu vreuna din astea ? mă întreabă dădaca.

Dumnezeule, mă simt odihnit și răcorit. „Fii sănătos, Nikos, la Vancouver, și pe oriunde te-ai afla ! Să fie mulți anii tăi, ba și scandalurile tale — dar divin. Mi-ai redat prospețime în astă-seară, cît n-ar fi putut s-o facă nimeni dintre cei din jurul meu !"

Vasul a trecut de farul verde. În depărtare se aude o sirenă, un orologiu. Nu, dădacă, și Nikos are tot o singură viață, nu poate să și-o irosească cu o femeie șocolatie, cu o femeie de culoarea cafelei. Ce fel de copii ar face ?

— Dumnezeu să-l lumineze, Dumnezeu să-l lumineze întotdeauna !

Dumnezeu... Dumnezeu... Cauți cerul în noaptea întunecoasă și nu înregistrezi altceva decît absența sa care te spetrie. Și cu toate astea, iată-l în această încăpere văruită. Dumnezeu ! Peste tot prezent, răsplătindu-le pe toate. Va avea grijă de Nikos care se luptă cu marea, va avea grijă de noi toți. Iată că și mamei i-o va aduce pe dădacă acasă, ca să nu se mai teamă. Și pe Cristina și pe mine... Cum, în ce fel, Preaînălțate, ar putea cineva s-o ajute pe Cristina ? El știe !

Pornesc iarăși pe drumurile nopții, numai că acum am un sprijin undeva. El știe, spun, și mă liniștesc în momentul în care accept acest lucru. Mă copleșește o bună dispoziție. Rostesc versuri vechi, versuri simple cu rimă adevărată, și acolo unde am uitat cuvintele păstrez ritmul cu o fixație copilărească. E posibil ca cineva să simtă așa, fără justificare, o astfel de euforie ? Această primăvară în sufletul meu ? Ce frumoasă e viața ! Nimic nu mi se pare pieritor și obosit. Toate au ieșit chiar în acest moment din mîna fierbinte a lui Dumnezeu, care ne apără, și totul este foarte proaspăt și necontrafăcut. Și filozofia și toleranța și supunerea în fața timpului și uzurii, griji fără sens, pe care le ascultă un țînc foarte sănătos și rîde și se joacă cu ele de parcă ar fi baloane. Așa simt și mă întreb de ce, de ce ? Îmi zic că trebuie

să grăbesc puțin pasul, poate reușesc să-l mai prind pe Nikitas acasă, poate c-o mai apuc pe Aliki. Așa îmi zic, că ar fi frumos să-i mai găsesc, dar iar nu reușesc să mă grăbesc. Mai bine să lungesc cît pot această clipă și să recit versurile lui Malakasis. Vocea mea nu este mîhnită. Pînă și Takis Plumas s-a unit cu mine în acest nor magic care mă învăluie, și face ca această noapte să semene a sărbătoare.

6

ALIKI S-A RIDICAT brusc, de parcă ar fi împins-o ceva. Ceva de care nu-și putea da seama și pe care nu putea să explice cu ce semăna. Și totuși, era ca o voce poruncitoare care-i spunea : „Acum trebuie să pleci !" Acum, și nu mai tîrziu. Acum ! Era un îndemn energic și l-a ascultat orbește, fără nici o împotrivire sau interogație. Cristina i s-a părut brusc ca o mască nemișcată, ca un obiect neînsuflețit și în afara timpului. Și maică-sa, un fel de completare la o scenă care rămîne ani de zile nefolosită. Deodată a simțit că îi lipsește aerul și s-a întrebat cu patimă : „Ce caut eu aici, de ce vin și revin ?" A murit tatăl lor, de-aceea ! Ei, și-apoi ? Cîndva tatăl lor îmi spunea pui de cloșcă — „Bună ziua, puiule !" — cam așa ceva. De aceea vin. Pentru asta, numai pentru asta ? Cristinei îi datorez bucuria de a-mi fi deschis poarta spre muzică. Și asta-i o mare

datorie. Acum însă trebuie să plec, acum, şi nu mai tîrziu. Oricum, trebuie să plec !

A spus noapte bună şi a ieşit grăbită în drum. Avea mîinile în buzunare şi a înaintat cu paşi mari. Abia cînd a lovit-o gerul, a început să i se schimbe buna dispoziţie. Era mult aer în jur şi toate păreau stropite cu pulbere de aur căzută din stele. „Vin pentru că aşa am chef, îşi zise. Pentru asta, şi pentru că astfel îi pun în încurcătură pe ai mei : «Iar ai să te duci la Cristina ? Pentru numele lui Dumnezeu, în fiecare seară acolo, nu te-ai plictisit ?» Nu, nu m-am plictisit. De ce să mă plictisesc ? Sînt singurii oameni care nu mă plictisesc !“ Le-o spusese cu încăpăţînare şi răutate pe jumătate ascunsă, ca să le rănească inima. Numai Cristina şi Fokion nu mă plictisesc. Cristina şi Fokion !

L-a întîlnit la colţul casei lui, aproape că s-a lovit de el. Mergea cu paşi înceţi, tîrşiţi, extraordinar de concentrat, ai zice chiar transportat. Putea să treacă pe lîngă ea fără să-i vorbească, fără să-şi dea seama cine este. Dar ceva ca o străfulgerare s-a produs înlăuntrul ei şi i-a luminat pentru o clipă îndemnul, acea poruncă : „Pleacă, pleacă acum...“ Şi a simţit un fel de teamă, de parcă pentru prima oară şi-a dat seama de ceva ce se afla dincolo de lumea palpabilă şi limitată. Un fel de putere mistică o conducea, şi Aliki ştia pînă unde putea s-o urmeze. I se părea într-adevăr nemaipomenit faptul că reuşea să stea nemişcată, lîngă perete, şi să-l vadă pe Fokion înaintînd preocupat, fără s-o zărească, fără a bănui că-l urmăreşte. Dar n-a rezistat. I-a vorbit, şi a putut vedea chiar o tresărire pe chipul lui,

ceva care se asemăna cu durerea, cu încordarea provocată de durere. Desigur că aceasta a durat numai o clipă. Dar a văzut, şi în ea s-a născut o nelinişte.

— Ai reacţionat de parcă ai fi zărit o fantomă ! a vrut să-l tachineze.

Şi mai tîrziu, pe cînd păşeau încet-încet, a revenit la această impresie, şi chiar fără să-şi dea seama a extins-o :

— Cam aşa ne văd oare sufletele din jur ? spuse. Iată, acum, că păşim singuri pe acest drum, cum să facem, Fokion, să ne dăm seama de nenumăratele prezenţe care ne înconjoară...

Nu credea deloc în cele ce spunea... Prezenţe imateriale, suflete, mister, altă lume ! Toate astea nu făceau parte din limbajul ei. Dar iată că ştia să vorbească aşa ! Observa cît de speriat o urmărea Fokion şi mai ales cîtă bucurie exprima vocea lui cînd a întrebat-o :

— Într-adevăr simţi şi tu toate astea ?

Desigur că simţea, cel puţin în această clipă, simţea atît de adînc, atît de exact. Ce altceva mai avea importanţă în afara acestei clipe ? Numai să se producă minunea, să ţină mult timp această clipă, să încapă într-însa întreaga-i viaţă, şi cea pe care a trăit-o şi cea pe care urmează s-o trăiască. Să nu fie sfărîmături de prisos şi să-şi trăiască viaţa autonom şi să le fie milă de ea.

A privit în sus, şi stelele i s-au părut mult mai strălucitoare decît altădată, de parcă ar fi fost mai aproape de dînsa, la înălţimea ei ; iată, va întinde mîna şi le va ajunge ! A vrut s-o spună, ca să redea prin această impresie toată dispoziţia clipei de faţă, dar s-a temut să nu apară în ochii

lui ca o proastă... A păşit deci tăcută, cu acea exaltare în inimă, fără să se gîndească la nimic. Numai din cînd în cînd îşi spunea : „Dacă acum te-ar fi ţinut de mînă, ce bine-ar fi fost !“ Şi apoi, iarăşi nimic. Şi imediat : „Dacă s-ar întoarce brusc şi te-ar săruta ?“ Îşi simţea tot trupul încordat pînă la durere şi gata să se dăruiască, şi se mira că Fokion merge alături de ea de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, de parcă Aliki n-ar fi fost aşa de aproape de el, mai frumoasă ca oricînd şi gata, gata... Nu se cade să i-o spună ea, chiar dacă asta l-ar bucura. Trebuia, prin urmare, să se poarte de parcă ar fi fost singură. Dar de ce, de ce ? De vreme ce alături de ea mergea Fokion...

S-au oprit în faţa casei ei, şi cînd l-a văzut că este gata să-i ureze noapte bună şi să plece, a apucat-o disperarea. Un val puternic a cuprins-o, ceva ce aducea cu jalea şi mînia şi rugămintea la un loc :

— Vino sus, Fokion, să-mi ţii puţin de urît. Te rog mult, mult. Cine ştie cînd vom mai fi singuri ?

S-a întors şi a privit-o în ochi. Ce vrea Aliki de la el ? A privit-o cu atenţie... Surprinderea şi panica unei clipe. Nu a reuşit să le ascundă. Şi Aliki a apucat să vadă. Un rîs cristalin, curat, feciorelnic şi feminin totodată a fost răspunsul. L-a apucat de mînă şi l-a dus pînă sus, în camera ei. Apoi a început să vorbească repede, tulburată, să pună întrebări una după alta, fără să aştepte răspuns. O înflăcărare ce semăna cu febra.

— Ce frumoase sînt toate aici înăuntru, spuse simplu Fokion.

— Da, toate sînt frumoase, încuviinţă Aliki. Aşa-i, nu ai mai fost aici...

Rostind acestea, îşi dădu seama că spusese o prostie. Şi totuşi i se părea de necrezut, de parcă cineva ar fi vrut să-şi bată joc de ea, spunîndu-i : „Fokion n-a mai fost aici“. Îl privea cum stătea lîngă fereastră, şi imaginea aceasta i s-a părut cunoscută, umbra, poziţia, pălăria lui. Totul, totul, pînă la cel mai mic amănunt i se părea cunoscut. De parcă ar fi fost un drum trasat în piatră de mii şi mii de paşi, atît de vechi şi atît de cunoscut. Şi inima stătea să-i plesnească de-atîta bucurie.

Prin urmare, Fokion şedea la fereastra ei şi încerca să privească afară. I s-a alăturat. Abia desluşeau umbrele pomilor, lucrurile, locurile.

— Te uiţi la grădina voastră ? l-a întrebat încet.

Nu i-a răspuns, poate că nici n-a auzit-o, aşa de încet i-a vorbit.

— Alături era grădina, a spus din nou, alături era casa voastră, Fokion. Nu-ţi aminteşti ?

— Da, da, la asta mă gîndeam acum, rosti blînd, liniştit.

— Exista şi o poartă în gardul împrejmuitor, îţi aminteşti ? De-aici, de sus, vă urmăream pe Cristina şi pe tine. Apoi tu ai plecat. A rămas Cristina. O dată, de două ori l-am văzut pe Evanghelos, se învîrtea pe-aici cu ţigara aprinsă, după care sărea zidul.

A rîs şi a continuat :

— Apoi îl tachinam, îi ziceam că-l voi spune maică-ti. Şi se supăra, cum se mai supăra ! Dacă nu s-ar fi temut cu-adevărat de mine, m-ar fi

bătut rău. Apoi am încetat să-l mai tachinez. Îmi plăcea pentru că știam că se iubesc !

S-a oprit puțin și l-a privit pe furiș, să vadă dacă o auzise :

— De ce nu s-a căsătorit Evanghelos cu Cristina ?

Din nou nu i-a răspuns, a ridicat doar din umeri.

— Apoi ați plecat cu toții, și la cei nou-veniți nu se întîmpla nimic. Nimic care să mă intereseze, spuse încet, cu deznădejde.

Se aștepta să întindă mîna și s-o îmbrățișeze, s-o strîngă în brațe, s-o apere de acest brusc pustiu care-o înconjura. Așa se întîmplă întotdeauna, așa s-a întîmplat cu toți. Cele trei etape : protecția, exaltarea, înflăcărarea, etapele despre care vorbea americanul — of Doamne, mereu îi uita numele, ceva legat de un general, un adjectiv care a devenit numele de botez Lee... Lee Mac Pherson... Ia te uită, nici numele nu și-l mai amintește bine, dar teoria lui asupra celor trei etape în jocul dragostei n-a uitat-o, chiar dacă nu era de aceeași părere. Da, apărarea, da... Și iarăși, da, la exaltare. Dar Lee nu spunea nimic de simțămîntul pustietății care te sperie, pînă să vină momentul în care mîinile unui bărbat o vor atrage în acel abis în care dispare cu totul lumina, orice lumină.

— Într-adevăr, nu te interesează nimic ? întrebă Fokion cu o voce care venea de foarte departe. Nu voia s-o rănească, nu, nu crede că ar fi voit una ca asta. Și totuși a rănit-o, de parcă urmărea de mult să-și ajungă ținta. A simțit durerea și s-a supărat. Știa că este frumoasă. A

aprins o țigară și l-a privit și ea batjocoritor :

— Din cînd în cînd mă interesează bărbații, a rostit apăsat, privindu-l în ochi. Sîntem singuri în casă. Poți să rămîi pînă mîine dimineață, dacă asta te interesează.

I-a văzut încleștarea din scrîșnitul dinților, și s-a bucurat peste măsură. I s-a părut că au trecut unu-două minute pînă să reacționeze. Apoi a înaintat zîmbitor, i-a luat ambele mîini și le-a sărutat pe rînd, cu pasiune, cu adorație. Mîinile sale aveau un ușor tremur, la fel ca și buzele. Și așa aplecat cum stătea, i-a șoptit :

— Eu te cunosc, te cunosc bine !

S-a întors și-a plecat.

Aliki i-a auzit pașii pe trepte, zgomotul ușii de la intrare, dar nu s-a mișcat. „E nebun", și-a zis, și voia să rîdă, dar nu reușea. Își ținea ușor o mînă cu cealaltă, de parcă ar fi fost ceva străin de ea și nu propriile mîini, pe care, nu de mult, Fokion le sărutase. „Eu te cunosc, te cunosc bine". „E nebun și ridicol, spuse din nou. Nebun de legat, are dreptate mama cînd se supără că mă tot duc pe-acolo".

S-a ridicat și-a telefonat prietenei ei, Marina :

— Ce faceți în noaptea asta, Marina ? Nimic ? Nu-mi spune că nu faceți nimic. Mobilizează-i pe ceilalți, trebuie să facem ceva... Nu la cinematograf, nu ! Aranjează tu. Eu mă pregătesc. Veniți să mă luați peste o jumătate de oră... Nu, mai bine peste un sfert de ceas.

Sfertul de oră îl va umple cu aranjarea părului, cu alegerea pantofilor, cu rochia verde sau albastră... Nu-i rămîne astfel nici o clipă ca să facă analize, s-o poarte gîndul pe alte drumuri.

Două automobile deschise, cu toate că era frig. Claxoane, rîsete... Unde vom merge ? Unde vom merge ?

— Oriunde, nu mă interesează... nu mă interesează... nu mă interesează...

— În afara orașului, la Moara Veche. Ne vor pregăti pui la grătar, o să dansăm !

— Tonis e șeful !

— Da, eu sînt șeful și Aliki o să stea alături de mine !

Deci alături de Tonis. Mîinile lui sînt mîngîietoare și flămînde. O dor sînii :

— Te iubesc ! îi spune încet și-i presează sînii. Te iubesc, te iubesc, te iubesc !

Peste tot se întîmplă la fel, în toată lumea la fel.

— Aliki, mă iubești și tu ?

De ce să spună minciuni ? Pe toți îi iubește ! Toți sînt mîini fără chipuri. Își pune capul pe umărul bărbatului și respirația lui, în urechea ei, o înnebunește. Buzele lui, ce lacome sînt buzele lui, statornice și sigure, nu tremură deloc... Prin urmare totul e simplu ! O dorește și ea îl dorește. În toată lumea se întîmplă la fel. Ce altceva vrei, Aliki ? „Eu te cunosc... te cunosc bine". „Eu însă te cunosc și mai bine, Aliki", își zice în sine, și se apropie mai mult de Tonis... Da... da... da... Este toată o afirmație. Da... da... da... La Moara Veche or să mănînce pui, pîine de grîu, or să bea vin roșu. Apoi or să fugă amîndoi spre prundiș, printre alge. E lună. Vrei, Aliki ? Da... da... da...

Dar la masă n-a stat alături de el. Și-a ales un loc lîngă Aristos. Tonis este șeful și aranjase să stea lîngă el, dar ea face numai ce vrea. Viața

este frumoasă. Ridică paharul, bea în sănătatea lui Aristos. Este așa de frumos, e cel mai frumos dintre toți. Îl privește în ochi ; sînt ca o pată de untdelemn, aproape verzi. Viața este frumoasă ! Toți știu că Aristos o iubește pe Rena, și se vor căsători cînd va veni timpul, cînd el își va lua diploma. Prostii ! N-o iubește pe Rena, pe Aliki o iubește, cu Aliki dansează și discută. Rena, sigură pe ea și pură, îl așteaptă să se întoarcă, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Aliki o privește, așa cum stă, fără să fie bănuitoare ori neliniștită, și fără să vrea îi apare în minte imaginea lui Fokion lîngă fereastra ei. Rîde și bea vin roșu, vin foarte roșu, și din nou dansează cu Aristos și toate se învîrtesc în jurul ei. Acum vine și rîndul lui Tonis :

— Mi-ai promis doar, îi spune gîfîind. La alge... Mergem... Acum... Înainte de-a apare luna... Acum... acum...

Probabil că Fokion traduce în clipa asta din Pindar, Plotin, Marc Aureliu. Ce nume frumoase dintr-o altă lume ! Oare pînă la ce oră va sta în fața hîrtiilor și-a cărților lui ?

Îl întreabă pe Tonis :

— Ai citit Marc Aureliu ?

— Nu, niciodată.

— De ce, Tonis ?

Îi surîde prostește :

— N-am avut ocazia, de-asta !

Și apoi se supără :

— Și de ce ar fi trebuit să-l citesc pe Marc Aureliu, de ce ?

Simte că această nedumerire îl va aduce foarte aproape de ea :

— De ce trebuie ? Nimic n-ai citit, Tonis. Şi nici nu te-ai gîndit vreodată la ceva !

— Ei, şi ce dacă ? spune el şi şovăie un moment, întrebîndu-se dacă trebuie să-i ia vorbele în serios şi să se supere. Îşi aprinde o ţigară şi se joacă puţin cu nisipul, lăsînd lucrurile să-şi reia cursul. O vede că şi-a închis ochii, că rămîne nemişcată şi aşteaptă. Se apleacă asupra ei : Nu mă iubeşti Aliki, rosteşte încet.

Nu-i răspunde nici da, nici nu, şi asta îl scoate din sărite. Îl priveşte drept în ochi şi-i urmăreşte zbuciumul. Îl priveşte fix, indiferentă, cît timp se zbate deasupra trupului ei. Numai că vine un moment în care el nu mai suportă această privire. De parcă un al treilea, un străin, ar sta într-un colţ. Întinde mîna şi-i acoperă ochii, de parcă ar ascunde o goliciune, ceva ruşinos. Apoi toate dispar, şi pentru puţin ies în afara timpului, dincolo de valuri şi de lună. Şi-apoi ? Întreabă din nou :

— Mă iubeşti, Aliki ?

Şi-i răspunde :

— Da ! şi în sinea ei îşi spune : „Îl iubesc ?" Nu ştie ce să răspundă, şi din nou nu înţelege de unde porneşte convingerea că dacă Fokion ar fi fost lîngă ea, toate ar fi avut o altă importanţă.

Îl urmează acum pe Tonis printre vii şi totul îi pare nemaipomenit. Picioarele ei nimerind în gropi, bulgării de pămînt care se sfărîmă, aracii care o zgîrie de parcă ar lovi-o : „fată rea, fată rea ! Încă unul, încă unul la picioare, fată rea !" O spune de parcă ar cînta cu glas tare şi s-ar distra singură. Apoi vede automobilul lui Tonis

strălucind în lumina lunii, o maşină frumoasă, ultimul tip, şi se opreşte brusc. Totul i se pare deodată fals, de parcă cineva ar fi batjocorit-o. Şi nu mai există araci care s-o amuze. I-au ajuns din urmă pe ceilalţi, sînt cu toţii acolo. Marina o întreabă tulburată :

— Unde aţi fost, ei, unde aţi fost ?

O priveşte cum stă aşa, tăcută, şi mîngîie distrată caroseria automobilului. Întreabă cu aceeaşi grijă :

— Te-ai certat cu Tonis ?

— Da, spune Aliki, ne-am certat !

La întoarcere, ia loc în cealaltă maşină. Frumos automobil şi acesta, poate că este un model şi mai nou ca al lui Tonis... Dar nimic nu mai are sens. Doreşte să fie în camera ei. E singurul lucru bun care-i rămîne de făcut. Ducă-se dracului toţi ăştia care foiesc în jurul ei ! Cine i-a adus lîngă ea ? Cine-i aduce tot timpul în calea ei, şi cu ce drept îşi întind mîinile şi o mîngîie şi o întreabă : „Mă iubeşti ?" Şi se ceartă şi se vaietă : „Nu mă iubeşti, nu mă iubeşti !" „Trebuie să fac ceva, îşi zice, ca să se sfîrşească odată cu toate prostiile astea". Dar ce ?

Apoi, în camera ei, singură. Stă în faţa oglinzii şi-şi priveşte trupul cu mînie. „Asta sînt eu", spune. Cît de lungi îi mai sînt picioarele şi cît de subţiri şi aproape aurii mîinile. Pielea ei nu este nici albă, nici brună, are culoarea spicului de grîu, o nuanţă a marmorei expusă secole de-a rîndul soarelui. Îşi perie părul şi-i place lucirea lui. „Tot ce am mai frumos e părul", rosteşte cu mîndrie, şi iarăşi se gîndeşte la Fokion cu o inten-

sitate dureroasă. Oare i-a remarcat vreodată Fokion părul ? „Te cunosc, te cunosc bine..." „Dar dacă nu mi-a observat părul și nu-mi cunoaște mîinile, picioarele, sînii și pîntecul, atunci ce știe ? Doar toate astea sînt eu, Aliki !"

Se întinde în pat și privește această mare felie de cer. A început să bată vîntul și frunzele foșnesc. Le simte cum încep să se clatine, întîi încet-încet, de parcă ar tresări, apoi ceva mai tare, de parcă le-ar scoate din această nemișcare. Alături, copacii din grădina Cristinei și a lui Fokion se înfioară și ei.

„De ce să mă opresc la Fokion, spune încet. Și ce anume mă atrage spre ei, în casa lor ?" Nu-mi amintesc, nu-mi amintesc nimic despre el. Grădina era a Cristinei și a lui Evanghelos. Asta da ! Pentru că Fokion lipsea tot timpul. Era numai un nume și o fotografie așezată pe pianul Cristinei. Asemeni actorilor pe care-i vedem în ziare. Nici asta. Ceva și mai puțin. Cîndva, puțin timp înainte, l-a întrebat pe tatăl ei :

— Ce părere ai despre Cristina ?

— O funcționară extraordinară, funcționară înnăscută ! Ideală !

Avea un ton cît se poate de mulțumit și totodată puțin ironic. Poate i s-a părut că tonul era ironic :

— Și despre Fokion ? a întrebat încet, privindu-l în ochi.

Tatăl ei a ridicat din umeri. Ceea ce ar fi trebuit să-i fie de ajuns. Dar Aliki a insistat.

— Un om de nimic, a spus tatăl ei. Putea nici să nu existe.

— El este mulțumit, i-a răspuns Aliki.

— Mulțumit, în halul ăsta ? Ce-a făcut în viața lui ca să fie mulțumit ?

— Da, așa cred. Nu-i lipsește nimic, și și-a clarificat pentru el multe lucruri. Așa cred...

O privise mirat, nici supărat, nici ironic, poate cu o ușoară teamă în priviri :

— Fokion face parte din anturajul tău ? a întrebat.

Rîsese tare...

— A, nu, cum ai putut să-ți închipui așa ceva ! I s-a părut atît de nostim ! Nemaipomenit, aș zice. Fokion alături de Tonis și de Aristos și de ceilalți ! A privit iarăși crengile copacilor din grădina care fusese odinioară a Cristinei și rămase trează ca să se gîndească ce nemaipomenită companie ar fi fost Fokion în noaptea asta la moară, pe nisip, la vie. Dar nu ! Acestea sînt povești. Cum ar putea să vină Fokion lîngă ea ? El stă singur pînă în zori, citește și traduce din Pindar, Marc Aureliu și alții.

„N-o să mai meargă în casa lor", spune hotărîtă. O altă societate, o altă lume. „Niște oameni de nimic, ar fi putut să nici nu existe", ar zice tatăl ei cu mînie. Poate chiar că va spune în batjocură : „Conștiincioși, funcționari înnăscuți ! Ar putea să nici nu existe !" „Ce treabă am eu cu ei ?" Are dreptate mama.

Simte cum o podidesc lacrimile, cum o îneacă, se revarsă, curg. O amărăciune de nesuportat pentru ceva de neatins, himeric. Nu, nu va mai merge la ei. Nu are rost să tîrască această nostalgie într-un mediu care-i este străin. Vocea lui Fokion revine de la fereastră, împreună cu foșnetul frunzelor. „Te cunosc, te cunosc bine." I-a sărutat

mîinile puțin mai sus de degete. Ce știe despre mine ? Ce știe ? Trupul meu înveșmîntat, picioarele mele... Știe că părul meu este numai viață... Asta sînt eu ? De cîte ori ne-am aflat împreună, eu n-am vorbit deloc. Întotdeauna Vasiliu, Cristina și Nikitas erau acolo și aveau multe, foarte multe lucruri de spus. Dar nici unul dintre ei nu poate să comfirme dacă Aliki crede în Dumnezeu, dacă justifică despărțirea ideii de bine de cea de rău, dacă dă un sens metafizic erosului. Desigur că tăcerea și atenția cu care-i urmărea constituia o participare la toate aceste mari și interesante probleme. Dar probabil că deseori s-au gîndit la Aliki, și mai cu seamă Vasiliu, zicîndu-și că această mare doamnă care se învîrte printre ei se află la multe mile depărtare de viața spirituală. Și totuși, cît timp îi asculta era aproape de ei ; putea să jure lucrul acesta. Și pe deasupra era încîntată și surprinsă și nici nu și-ar fi putut închipui că poate presimți o asemenea bucurie în provincie. „De ce m-ați mai trimis atîția ani în Elveția și în Anglia, spusese cîndva supărată părinților ei, dacă mai apoi m-ați adus din nou aici, dorind să trăiesc ca voi ?" Ce să-i răspundă la asemenea întrebare ? Taică-său a încuviințat ca ea să lucreze, iar maică-sa se plîngea tot timpul :

— Ce-ți lipsește, de ce nu ești mulțumită, de ce nu-ți place nimic aici ?

Într-o zi a spus vorba cea mare :

— Nu-mi place pentru că este un loc lipsit de viață spirituală !

— Ce-ai zis ? s-a speriat maică-sa. Nu înțeleg ce vrei să zici.

— Mai bine, mamă, mai bine, a răspuns Aliki rîzînd.

S-a străduit rîzînd să-și ascundă în felul acesta plictiseala. Această expresie : „lipsit de viață spirituală" nu era a ei. Aparținea Cristinei și lui Fokion, dar mai cu seamă Cristinei. A fost deajuns un timp atît de scurt ca aproape s-o asimileze ! Și cu toate astea, la început se simțea așa de bine în această izolare de lume, pe care o observa în discuția lor. Materie — spirit, lume materială — lume spirituală. Instinctiv, simțea că această separare era copilărească, dar îi auzea vorbind cu atîta convingere, încît și propriile ei convingeri își pierdeau fundamentul. „Și cu toate astea, cum să le separi ?" se întreba apoi singură. Iată, dacă tatăl Cristinei nu și-ar fi pierdut averea, cu siguranță că nici ea nu și-ar fi închis pianul și nici nu l-ar fi vîndut !

Vîntul se întețea ; ar fi fost mai bine să lase jaluzelele. Cum se înnegrise cerul ! Cînd l-a acoperit cu atîția nori ? Ce au devenit stelele și luna ? Ai zice că mai ieri vărul ei Evanghelos a sărit gardul, venind aici, și-a găsit-o pe Cristina în spatele copacului acela. La început a fost lună, și Aliki — oricît de mică era — nu dormea încă, căsca gura la ei, de sus, și-i urmărea. „Acum o s-o sărute, își zicea, acum o s-o sărute". Privea de sus. El stătea în picioare, ea la fel. Păreau că joacă teatru. Ca și în altă seară, întunericul a devenit tot mai dens, luna a dispărut și noaptea a devenit mai neagră. A încetat să privească din camera ei perechea îndrăgostită. Mai apoi ea a plecat, și în anii cînd s-a aflat atît de departe, se gîndea la Cristina numai cînd auzea pianul. Se gîndea la

mîinile și la expresia pe care o avea chipul ei : o amărăciune înciudată. „De ce nu te-ai căsătorit cu Cristina ?“ l-a întrebat pe Evanghelos chiar în prima seară cînd s-au reîntîlnit. El s-a întors și a privit spre locul unde se afla soția lui, să vadă dacă ea auzise. Ce prostie ! Era imposibil să audă de la o asemenea distanță. Și ce importanță avea dacă auzise ? Numai că Evanghelos s-a supărat cu-adevărat, a privit-o urît și nu i-a răspuns. De ce ? De ce ? Acum gîndea că dacă Evanghelos ar fi avut curiozitatea s-o întrebe : „Aliki, de ce nu te-ai măritat cu Gérard ?“ nu s-ar fi supărat deloc. I-ar fi răspuns foarte simplu : „Pentru că a murit !“ Și nici nu s-ar fi uitat dacă undeva în salon se afla Fokion, să constate dacă auzise.

A lăsat jaluzelele încet-încet, și a încercat din nou să adoarmă, ținîndu-și o mînă sub obraz, ca un copil necăjit. „Noapte bună“, își spuse singură, așa cum obișnuia să-și zică pe cînd era foarte mică. Imediat după rugăciune. Acum nu-și mai făcea rugăciunea, dar spunea întotdeauna acel „Noapte bună, Aliki“. Iar dacă frica creștea, făcea semnul crucii pe pernă. Chiar și acum, cînd nu-și mai face rugăciunea. Mai spunea și jurămîntul acela copilăresc : „Și am drept căpătîi toiagul lui Cristos“. Spunea de trei ori, și toate se linișteau și deveneau duioase și venea și somnul cu visurile lui cele bune !

Fără să vrea, și-a amintit : nimeni nu mă va întreba de Gérard. „De ce nu te-ai căsătorit cu Gérard, Aliki ?“ Ceva de genul acesta. S-a gîndit și a simțit o înfrigurare nascîndu-se înlăuntrul ei, copleșind-o, un fel de incertitudine, ceva de nesuportat. Nu cumva n-a existat niciodată ? Nu

cumva n-a murit în accidentul acela de automobil ? Capul lui însîngerat, și ochii sticloși și buzele acelea înghețate, nu cumva toate acestea sînt fantasme ce tulbură nopțile copilăriei ? O realitate inexistentă, ceva cu totul fantastic, încît ești nevoit să faci semnul crucii pe pernă, cu mîna tremurîndă, ca să te eliberezi de apăsarea lor și să poți dormi ?

7

MĂ AFLU DIN nou în biroul meu, așezată la mașina de scris. Orele-mi sînt pline, nu mă mai apasă ca ceva inutil, și nici nu se mai confundă cu cele care s-au scurs, asemeni unor șerpi gata să mă sugrume. Am în fața mea un teanc de situații. Toate trebuie să treacă prin mîinile mele, trebuie să le verific, să văd dacă nu s-a produs vreo greșeală în zilele în care am lipsit. Vasiliu a venit zîmbind lîngă mine :

— Așadar, spuse, arăți foarte bine !

Nu m-am jenat să-i confirm :

— Da, sînt mulțumită că m-am întors la birou !

În ultima vreme avea o mină proastă. Întotdeauna l-a supărat ficatul, dar acum, vorbindu-mi, am avut impresia că cele două linii galbene de pe buzele sale s-au accentuat.

— Mulțumită, deci ? Te-ai întors la opiumul tău !

Era atît de tăios și nedrept, încît mi-a produs silă și n-am mai reușit să-i răspund. Oare să fie din

naştere rău ? Să fie reală această bucurie pe care o simte cînd spune dintr-odată tot ce-i trece prin minte, fără să-i pese că-l rănește pe celălalt ?

Apoi s-a așezat la masa lui Aliki și a început să glumească și să rîdă împreună cu ea :

— Ei, prin urmare, domnișoară Aliki, deunăzi ne-am făcut de cap la Moara Veche. Am aflat, am aflat totul... Am aflat !

Nici măcar nu m-am întors să privesc. Sînt momente în care resimt o bruscă indiferență față de toate. Și ce mă interesează pe mine ce-a făcut Aliki alaltăieri la moară ? Am ajuns pînă acolo încît nu mă interesează nici moartea tatii. Sau faptul că am atîția ani și viața mea este fără rost și anostă — nici de asta nu-mi pasă. Zile și nopți lipsite de cîntece și petreceri, zile și nopți înecate într-o lumină palidă, ceva care nu seamănă nici cu ziua, nici cu noaptea. Și corpul meu să plutească acolo, ușor și neînsemnat, fără voință, scop sau sens. Cîndva mi se spunea că am picioare frumoase, că gîtul meu este frumos, și este încă frumos. Și întotdeauna am avut ochi expresivi. Iar ochii sînt singurii care rămîn pentru totdeauna la fel. Dar iată că — nu mai e mult timp — și picioarele și gîtul și ochii mei expresivi vor trece poate pentru totdeauna în această stare de neutralitate rece care mă așteaptă. Nefolositoare și de nefolosit. Și sentimentele mele nobile și toată bogăția mea interioară vor deveni un fel de povară nefolositoare. Simt prevestirea acestei curioase neutralități, în aceste momente de indiferență intensă care mă lovesc ca un curent înghețat. Apoi se pare că mi-e teamă și vreau să mă păzesc, și fac mișcări convulsive de parcă m-aș îneca...

Încă puțin și-o să strig după ajutor. De la cine ? Încă puțin și voi spune cu voce tare cît de mult mă tem. Fără rușine. Și îndată mă gîndesc și mă întreb : „De ce să-mi fie rușine să mă tem de singurătate ? De ce e rău să mă tem de acele zile care vin și pleacă monotone și fără folos ?"

Vasiliu vine din nou lîngă mine. Acum este informat și indiferent :

— Te așteaptă directorul, îmi spune Te așteaptă acum...

Nu știu la ce altceva se gîndește cînd îmi transmite ordinul. Dar întotdeauna am impresia că se gîndește și la alte lucruri. Nu mă interesează, nu mă interesează. Mă duc la director și aproape că spun cu voce tare că nu mă interesează nimic în legătură cu prietenul meu Vasos.

Tatăl lui Aliki are o zi bună. Fără introducere, nu are timp de pierdut :

— Ascultă, Cristina, există o sumă de bani care se află la dispoziția ta. Îmi închipui că ai avut cheltuieli mari în ultimul timp. Să zicem zece mii, îmi spune și mă privește. Și cum rămîn nemișcată și mută, corectează : Mai bine cincisprezece. Uite, cincisprezece mii. Poți să-i încasezi astăzi, să-i folosești.

Iată, astfel de lucruri mă omoară ! Și totuși, trebuie să mă abțin :

— Nu-mi lipsește nimic, spun eu cu mîndrie. Nu înțeleg cum v-ați gîndit la asta.

Sfîntă mînie sau felul strîmb în care am fost crescuți ? Datorăm cinci mii și jumătate, leafa mea este de două mii și o sută și a lui Fokion de o mie opt sute. Muncesc pentru acești bani. Sîntem datori, și zicem : „Nu ne trebuie nimic !"

Dar directorul meu nu înțelege acest limbaj și nici nu acceptă refuzul.

— Haide, haide, nu fi proastă, ți se dau împrumut, o să plătești totul în rate mici, nici n-o să bagi de seamă. În zece ani achiți totul... Du-te chiar acum la casierie...

O înghit și pe-asta. În zece ani achit datoria, așadar peste zece ani voi fi tot aici ? Frumos, frumos... Nici măcar nu m-a mai privit. Are treabă, întotdeauna are treabă. Trebuie să-mi dau seama cît este de bun, că se gîndește la mine. Aceste zece minute din timpul lui valorează de trei ori suma pe care mi-o oferă societatea sa. Ar trebui să înțeleg asta fără multe vorbe. Înainte de a închide ușa, mă strigă din nou :

— Cristina !

— Poftiți, domnule director !

— Aliki vine des să vă viziteze acasă ?

De ce această întrebare pusă cu indiferență ?

— Da, vine din cînd în cînd...

— Discutați, ei ? Hm !... Încearcă să-i deschizi puțin ochii, cu grijă. E cu capul în nori. Crede că... În sfîrșit, știi tu !

Crede că... Ce crede Aliki ? Cînd va veni diseară mă voi strădui să înțeleg. Pe toți părinții îi preocupă ceea ce gîndesc și cred copiii lor, și cu siguranță că ei au încurcat-o de tot cu Aliki. Și fără să mi-o fi spus tatăl ei, nu am nici o îndoială asupra acestui lucru. Le e mai străină decît ultimul dintre servitori. Nici nu știu ce gîndește și simte fiica lor, nici nu bănuiesc ce dorește și de ce îi e silă, și care din acțiunile ei vor să arate că se plictisește, sau că e obosită, sau că așteaptă ceva.

O privesc acum pe Aliki care lucrează cu răbdare și mă întreb de ce n-ar fi cu capul în nori. Nu cumva toată această strădanie zilnică a ei la birou o face să se lepede de rășină ! „Tu ești cu capul în nori !" Oare a simțit cît de inutilă este această strădanie a ei de a lua parte la viața noastră și cît de săracă îi este experiența în comparație cu a noastră ? Vreau să spun, în comparație cu experiența mea, în comparație cu mine, care îmi aștept salariul cu sufletul la gură și știu că de el atîrnă și demnitatea și omenia mea. Acum însă am cincisprezece mii la dispoziție. Sînt exact cele cincisprezece porți care conduc, fiecare dintre ele, spre cîte o mică libertate. Mi-am alungat sfînta-mi mînie — o spun fără să-mi bat joc de mine —, am reflectat mai logic, și logic este să nu te lași tîrît de reacții copilărești. Nu este nimic jignitor în faptul că, fiind o bună funcționară, patronul îmi ușurează existența. Așa trebuie să gîndesc ca să nu mă simt rănită. Am banii în poșetă, pe-ascuns am început chiar să-mi fac planuri, socoteli... Îmi este imposibil să-mi adun gîndurile. Cu zece mii poți face o călătorie minunată. Am fi putut porni toți trei, chiar dacă ar fi numai pînă în Corfu sau în Rodos ! Dar știu că mama nu va accepta. Acum este liniștită, cu dădaca care rămîne lîngă ea. O schimbare o va înfricoșa. Mai rămîne Fokion, dar la Fokion dorințele sînt doar teoretice. Are atîta fantezie, încît nu se poate elibera de sub povara ei. Către ce să se îndrepte, prin urmare ? Dacă vine, o s-o facă numai de dragul meu. Dar eu nu am nevoie să fiu însoțită. Pot să mă duc și singură unde

doresc. Acum, călătoriile sînt atît de simplu de făcut... Italia, Egipt, Paris, Viena, Florența... Visuri copilărești. Aceste cincisprezece mii sînt ca o ciocolată grozavă, căreia, în orice moment, îi pot desface ambalajul auriu ca s-o mănînc.

M-am întors acasă la prînz și nu-mi era rușine de această bucurie a mea, nu mă gîndeam la tata și nici la toate amărăciunile pe care mi le-a adus viața. La nimic... la nimic... Desigur că nu pot s-o spun cu glas tare, dar așa este. Dar pot să mi-o mărturisesc mie însumi. M-am întors acasă bucuroasă. În toți anii războiului m-a stăpînit dorința de a schimba peisajul, oamenii... Altundeva, într-un alt oraș, intrat în istorie prin consacrate opere de artă, voi găsi poate bucuria așteptîndu-mă și pe mine, Cristina. Drumuri necunoscute, rîuri cîntate, brazi, platani și castani înfloriți, biserici vechi cu turnuri întunecate ridicate spre cer, orgi și clopote, întreg acel Occident îndepărtat... Sunete ce nu sînt ale noastre, pe care nu le cunoaștem dintotdeauna și în fața cărora devenim asemenea pruncilor nevinovați și dulci!

M-am străduit să fiu reținută, și abia în timpul mesei le-am spus noutatea :

— Avem în casă cincisprezece mii de drahme. Cinci mii și jumătate avem datorie, ne mai rămîn nouă mii cinci sute. Să ne gîndim toți trei ce să facem cu acești bani !

Se pare însă că, oricît m-aș fi străduit, era evidentă exaltarea care mă stăpînea, și cînd am rămas între noi, Fokion a rostit încet :

— Te înțeleg, Cristina, te bucuri de pe-acum pentru că vei putea, în sfîrșit, să-i achiți datoria lui Evanghelos. Aș fi vrut însă să asculți și sfatul

meu. Nu întinde prea mult coarda cu Evanghelos ! N-are nici un sens... Și nu-i spune nimic mamei, o vei amărî.

Mi-a venit să urlu. Castanii în floare și brazii verzi din călătoria mea s-au prăbușit în mlaștini. La Evanghelos și la vechea noastră datorie nici că mă gîndisem toată dimineața. Dar știu că dacă îi voi spune lui Fokion acest lucru, nu mă va crede. Mai mult, va avea impresia că încerc să ascund cu stîngăcie o infirmitate pe care o socotea rușinoasă. Îmi vine să plîng nu pentru călătoria mea ratată, ci pentru că și Fokion, care îmi este cel mai apropiat, nu pătrunde mai profund în ființa mea ! Și totuși, dreptatea era de partea lui. Am spus mereu în ultima vreme, insistînd atît de mult, că nu mă apasă altă povară în afară de datoria pe care o am la Evanghelos ! Fokion s-a oprit asupra vorbelor mele. Și eu, care am atîta nevoie de puțină bucurie !

— Da, zic, uitîndu-mă în altă parte, îi vom plăti și lui Evanghelos, și dacă prisosesc niște bani, vom putea să realizăm ceva cu ei.

Sînt stăpînă pe mine, îmi păstrez sîngele rece și vocea mea redevine normală. Nu-mi mai tremură glasul deloc. Bravo mie !

În aceeași după-amiază, m-am dus la cabinetul lui Evanghelos. Mi-am așteptat rîndul. Eram liniștită, am reușit chiar să citesc o nuvelă polițistă publicată într-o revistă. Apoi am citit și corespondența, niște inimi rănite și niște margarete jumulite cereau ajutor. Dar cine să li-l dea ? O pereche aștepta înaintea mea. Stăteau unul lîngă altul și se țineau de mînă, își împleteau cu îngrijorare

degetele, iarăşi şi iarăşi. Nu vorbeau, numai că aveau o expresie înfricoşată, de parcă ar fi ştiut, de parcă ar fi avut certitudinea unei condamnări. Oare care dintre ei doi era bolnav ? Imposibil de ghicit. Erau amîndoi palizi şi stinşi, două chipuri din altă lume. Au stat mult în cabinetul lui Evanghelos şi cînd au ieşit aveau aceeaşi expresie, şi din nou nu am ghicit care dintre ei era cel bolnav. Îngrijorarea lor m-a ajutat în primele minute în care m-am aflat în faţa lui Evanghelos. I-am vorbit de impresia mea, şi el a fost de acord :

— Ai dreptate, ai intuit bine. Copilul lor este foarte grav bolnav, e internat, dar va scăpa.

M-am aşezat în fotoliul din faţa biroului lui, de parcă eram bolnavă, şi m-am străduit să găsesc un rost mîinilor mele, să le ascund, căci agitaţia lor dădea de bănuit. Mă urmărea, şi sînt sigură că a observat, cu privirea aceea a lui care altădată pătrundea în adîncul fiinţei mele. Şi reţinea totul folosindu-se de ele cînd avea nevoie : cuvinte, gesturi, tăceri de o clipă, toate deveneau arme în acţiunile lui.

— Cu ce-ţi pot fi de folos ? întrebă politicos.

Cîndva iubeam vocea aceasta. Se spune că dincolo de noi timpul este neîntrerupt. Unul... Fără început şi sfîrşit, fără trecut, viitor şi prezent. Cîndva, prin urmare, dincolo de noi... unde să-l aşez pe acest cîndva ?

— Aş vrea să te uiţi în notele tale, să faci o socoteală ! Am amînat destul... Este vorba de faptul că i-ai tratat pe Fokion în timpul războiului, şi pe mama, apoi pe tata. Ai făcut foarte multe vizite. Aş vrea să achit...

Poate că ultimele cuvinte le-am rostit mai dur, mai apăsat decît s-ar fi cuvenit, şi s-au făcut simţite.

— Să-mi plăteşti ? a întrebat încet şi aproape duios, de parcă ar fi spus : „Poţi, într-adevăr, crezi că poţi ?"

Încerc să menţin această discuţie neplăcută la un nivel de simplitate şi indiferenţă.

— Da, insist zîmbitoare. Sigur că am întîrziat. Dar ştii că situaţia noastră financiară n-a fost niciodată bună. Mi-am zis deci acum, cînd s-a întîmplat să am o oarecare disponibilitate financiară, să rezolv cu această datorie !

A zîmbit iarăşi :

— Cristina, tu îmi vorbeşti mie de datorii neachitate ?

— Ah, te rog mult, nu da un alt sens discuţiei. Te rog, spune-mi ce-ţi datorez !

În acest moment a sunat telefonul. Şi-a notat ceva în carnet, a pus receptorul în furcă şi s-a ridicat să-mi ofere o ţigară. Am fost proastă c-am refuzat. Dacă aş fi acceptat, discuţia n-ar mai fi avut acelaşi curs. Dar m-am temut că mîna îmi va tremura, aşadar am refuzat. Şi-a aprins ţigara şi s-a aşezat alături de mine, pe celălalt fotoliu, de parcă ar fi fost şi el un pacient.

— Nu mai fumezi ? m-a întrebat. Îţi aminteşti că fumam pe ascuns ? Îţi aminteşti de trandafirul sălbatic ?

N-am spus nici da, nici nu.

A continuat :

— Îți mai amintești, ca să nu mirosim, mestecam frunze din luiza [1] care se afla alături. Nu-i ciudat faptul că și acum mirosul de luiză ne amintește de fumatul nostru pe-ascuns ?

M-a privit în ochi. Ce aștepta ? Să-i confirm că și mie mirosul de luiză îmi amintește de fumatul precipitat al unei țigări pe care-o împărțeam amîndoi odinioară ? Nu, nu sîntem în afara timpului. Și prezentul, viitorul și trecutul se deosebesc între ele. Dar acum știu și mă păzesc, și dacă trandafirul sălbatic și luiza îmi readuc în minte clipe trecute, nu-i voi face plăcerea s-o arăt. Nu-i fac această plăcere.

— Copilării ! zic indiferentă și mă întorc cu discuția la datorie și la achitarea ei.

Mă privește cu milă și durere :

— Copilăriile astea, spune, nu te fac să te rușinezi că vrei să mă plătești pe mine, Cristina ?

Acesta este unul din tertipurile lui obișnuite. Îl cunosc, îl cunosc bine. Se pune în locul celui nedreptățit, crede că și este, apoi se plînge.

— Viața noastră nu se rezumă numai la anii copilăriei, zic, și-l privesc în așa fel încît a fost nevoit să-și coboare ochii. Aș, nimic ! Este numai o tînguire, amărăciune și nedumerire. Pe chipul lui citești suferință, amărăciune și nedumerire. Încerc să mă abțin.

Mă străduiesc. Îmi stau pe limbă frînturi de dialoguri, care însă nu trebuie să fie rostite. Frînturi din discuțiile pe care nu le-am purtat niciodată, eu și Evanghelos. Și explicații pe care nu le-am dat niciodată. Cuprind în ele pasiunea și viața unei intense trăiri interioare, dar nu trebuie să se observe. Mă ridic. Am reușit să nu spun tot ceea ce gîndesc. Este timpul să ne trimită nota cu onorariul, ca s-o achităm. De-acum, după moartea tatii, dacă se va întîmpla să se îmbolnăvească unul dintre noi, vom chema un alt medic, unul străin, căruia mirosul de luiză să nu-i amintească de nimic.

— Înțelege, Evanghelos, atît timp cît trăia tata, ne era imposibil să nu apelăm la tine. Avea o mare slăbiciune pentru tine. Și, de altfel, nu știa nimic.

— Ce nu știa ? întreabă cu inocență.

Izbucnirea aceasta o să mă trădeze, o știu, dar nu se putea altfel :

— Nu știa că ne logodisem acolo, exact după tufa de luiză, și că am rupt logodna în momentul în care mi-am oferit zestrea ca să-l salvez din situația în care era !

E supărat, văd lucrul acesta și mă bucur din adîncul sufletului. O bucurie sălbatecă, aproape egală cu supărarea pe care o resimt pentru că nu am reușit să rămîn așa cum am vrut : indiferentă, detașată. Da, e supărat și încearcă să se ascundă, dar nu reușește. Este răzbunător și rău, ca de fiecare dată cînd știe că nu are dreptate.

— Nu m-ai ascultat atunci, zise, și totul s-a risipit ! N-ai vrut să mă asculți și iată rezultatul. Te-au jefuit !

M-am întors și l-am privit de parcă m-ar fi pălmuit. Dar vocea mea se aude calmă și liniștită,

[1] Denumirea grecească a plantei *Aloysia (Lippia)* ce provine din America de nord. Are frunzele asemănătoare lămîiului și flori plăcut mirositoare, folosite în industria parfumurilor.

şi bucuria mă năpădeşte. Mă copleşeşte. Cu siguranţă că se observă şi în ochii mei :

— Pe toate le-am dat de bunăvoie. Nu m-a jefuit nimeni. Am dat totul şi am fost bucuroasă. Dar toate astea n-au nici o importanţă acum, îi spun.

— Da, n-au importanţă, încuviinţă.

Privesc fotografia soţiei sale care se află pe birou. O cheamă Artemis, ştiu asta. Dar nici lucrul acesta n-are importanţă... Răceala şi oboseala mă cuprind brusc.

— Te rog, fă totuşi această socoteală, pentru că altfel mă pui în situaţia dificilă de a depune o sumă pe numele tău.

Ies în stradă şi nu-mi dau seama dacă-i frig sau cald. Toţi cei care păşesc alături de mine îmi sînt necunoscuţi ; şi chiar dacă i-aş cunoaşte, acum nu- i văd şi nu- i ştiu. Seamănă cu umbrele : lipsiţi de greutate şi volum. Trec prin faţa casei noastre celei vechi fără să-mi dau seama şi abia după ce dau colţul, puţin înainte de a ajunge la grădina lui Aliki, mă gîndesc la trandafirul sălbatic şi la luiză şi îmi vine să plîng. „Nu m-ai ascultat atunci şi iată rezultatul. Ai pierdut totul ! Te-au jefuit, te-au jefuit !" Îi aud vocea, nu vocea aceasta, pe care-o ascultasem acum, în cabinetul lui, zvîcnind de supărare, ci cea pe care-o ştiam de ani şi ani. „De vreme ce nu m-ai ascultat, trebuie să ştii că nu ne putem căsători !" Plîngeam, îmi amintesc că plîngeam cu sughiţuri şi mă străduiam să-mi motivez hotărîrea : „Şi tu în locul meu ai fi făcut la fel, spuneam, ai fi făcut la fel !" A ridicat din umeri, s-a întors şi a plecat.

Dumnezeule, cît de mult am plîns acolo, jos, lîngă trandafirul sălbatic şi lîngă luiză. Am auzit că m-a strigat mama, apoi dădaca, dar eu m-am ascuns, nu cumva să mă vadă, apoi mi-am spălat ochii şi apa proaspătă de izvor s-a amestecat cu lacrimile mele, pe care vîntul mi le-a zvîntat.

Din fericire, în astă seară n-a venit nimeni la noi, nici Nikitas, nici Vasos, de-ai fi zis că erau înţeleşi. Mai bine că s-a întîmplat aşa ! Îmi uitasem cheile şi am sunat la uşă. Mi-a deschis Fokion, s-a aplecat chiar să vadă cine este, şi am fost impresionată, căci niciodată pe Fokion nu-l interesa soneria şi uşa de la intrare. Poate că m-am înşelat, dar m-a privit, aş zice, chiar cu îngrijorare. Dacă sîntem cu adevărat fraţi şi de suflet, ar trebui ca şi Fokion să simtă tulburarea mea din astă seară, ar trebui într-un mod oarecare, spontan, desigur, cu totul spontan, să vrea să participe la ea, şi de aceea poate că a alergat să deschidă uşa. Să mă primească el, fratele meu, aşa cum era dintotdeauna, zgîrcit la vorbă, dar alături de mine, aproapele meu.

La masă a fost întristat şi eu m-am străduit să spun cîte ceva ca tăcerea să nu apese asupră-ne. Dădaca însă radia de bucurie pentru că primise o scrisoare de la fiul ei. Şi totuşi, se străduia săraca, să se ascundă, de parcă era ceva rău, nefiresc şi interzis ca cineva să radieze de bucurie în casa noastră. Mi-a fost milă de ea şi am întrebat-o :

— Spune, ce-ţi scrie ? E bine ? Dar nici nu-i auzeam vorbele...

— Bine, bine... Slavă Domnului, vine în august !

— Cine ? întreb şi toţi mă privesc speriaţi.

— Nikos al meu ! De trei ani nu şi-a luat concediu... Şi acum, în sfîrşit, vine !

Ce mă interesează pe mine Nikos al ei ? Vocea lui Evanghelos îmi dă tîrcoale : „Te-au jefuit, te-au jefuit..." ; o aud, o aud pulsînd şi în sîngele meu, în respiraţia mea, în cele mai mici mişcări... „Te-au jefuit, te-au jefuit"... Îmi muşc buzele ca să nu divulg această durere care mă stăpîneşte şi lacrimile să nu-mi curgă. O izbucnire copilărească ; mă ridic :

— Mă doare capul, spun, mă duc să mă culc !

În camera mea, jaluzelele sînt trase, nici nu aprind lumina. Numai de-aş putea dormi, să nu mai aud această voce : „Te-au jefuit, te-au jefuit..." Fraze întretăiate, cuvintele lui Evanghelos, care, toate, s-au dovedit adevărate... „Nu semna.. Nu-ţi da casa, o vei pierde şi pe-asta !"... „Ascultă-mă, ştiu bine, afacerile tatălui sînt condamnate pieirii !"... „Pentru numele lui Dumnezeu, fii atentă... fii atentă, Cristina !"... Apoi vocea tatii : „Nu există altă speranţă în afară de asta. Casa asta — o avere — e a ta, ţi-a lăsat-o bunica, ştii lucrul ăsta, aşa că, dacă nu vrei, poţi să n-o dai. Dar..." Vocea-i tremura, şi nu avea nici o siguranţă, şi era îngrozitor să-l vezi atît de neajutorat. Nu m-am gîndit deloc, n-am fost atentă, cum zicea Evanghelos. Era o acţiune îndrăzneaţă. Şi eram mulţumită, nicicînd nu fusesem atît de fericită. Mă gîndeam că a doua zi, cînd îl voi vedea pe Evanghelos, cîtă mîndrie se va naşte în sufletul său, aflînd de gestul meu frumos. Nici o clipă nu m-am îndoit că n-o să mă îmbrăţişeze, luîndu-mă la pieptul lui ca să-mi spună că întotdeauna va fi alături de mine, tocmai pentru că nu m-am

gîndit la mine. Dar el s-a supărat, a ridicat din umeri şi a plecat !... Apoi totul s-a petrecut aşa cum a spus, totul a fost vîndut, şi casa noastră, şi fabrica, şi am venit în această casă. Mama trage jaluzelele ca să nu vadă strada, Fokion a devenit contabil, eu, dactilografă. E adevărat, am cîştigat o bursă pentru a studia pianul, dar am refuzat-o. Trei ani de studiu la Paris, pentru ca să ajung solistă. Se întîmpla atunci, cu puţină vreme înainte de a părăsi fosta noastră casă... Nu mai era a noastră, dar aveam dreptul să mai rămînem acolo două luni. Fokion s-a întors din străinătate pe neaşteptate. Nimeni nu-l lua în seamă pe Fokion, îi scriam puţine lucruri din cele ce se întîmplau, ca să nu se necăjească. Ca să-şi continue studiile dădea lecţii şi dacă nu puteam să-i trimitem bani — nici măcar un sfanţ — trebuia să-i trimitem scrisori în care să nu-i amintim de necazurile noastre. Acum stau în întuneric şi-mi readuc în minte scrisorile pe care le trimiteam pe-atunci lui Fokion. Cînd îi vorbeam despre o excursie, cînd despre o plimbare. Da, îmi reamintesc, îi scrisesem despre o plimbare pe ninsoare făcută împreună cu tata... Şi munţii, în jur, erau acoperiţi de zăpadă, şi-i vorbeam de soare şi de aer şi de cît de curată era atmosfera, de faptul că fusese o iarnă ciudată în care frigul nu îşi arătase colţii. Şi singurul lucru pe care nu i-l spuneam era că, în aceeaşi dimineaţă, tata luase pendula, pendula aceea frumos sculptată, şi o vînduse. Altădată îi răspundeam la sfaturile pe care mi le dădea : să exersez la pian, să studiez cu atenţie, cu îndîrjire, oricîte greutăţi aş avea, să studiez... îi scriam că studiez, altceva nu fac, ore întregi

exersez şi uit totul, şi toate grijile pier, le las în urmă... Desigur, nu-i scriam că pianul meu stătea închis, şi că era în pericol să fie vîndut în orice moment. Şi nu-i scriam, desigur, că tata, lovit din toate părţile, m-a găsit plîngînd în hohote deasupra pianului şi mi-a spus : „Pe el n-o să-l vindem niciodată, îţi jur !" Puţine zile după aceea a venit şi Fokion. Niciodată nu mi-aş fi închipuit că o să devină atît de hotărît, de răbdător şi de matur. Toţi îl socoteam desprins de realitate, un om slab şi nehotărît. Şi cu toate astea, a părăsit totul şi a venit, fără ca cineva să-l fi chemat sau să i-o fi cerut.

Am senzaţia că toate aceste întîmplări trecute mă înăbuşă. Mai apoi a venit războiul şi toate au fost date uitării, şi venirea lui Fokion şi pianul meu îmi păreau atît de îndepărtate. Cursul evenimentelor ne-a impus o anume existenţă, de parcă nu ne-am fi găsit niciodată în situaţia de a alege singuri. Să nu fim niciodată bucuroşi de sacrificiul nostru, pentru acel „trebuie" pentru care am optat. Eu, care am închis pianul, şi Fokion, care s-a întors ca să devină contabil, şi tata, care credea că trebuie să-şi plătească toate datoriile. A venit războiul, şi toate astea nu mai aveau nici un sens ; iată însă că tulburarea pricinuită de aceste schimbări, şi bucuria şi intensitatea cu care le-am trăit rămîn înăuntrul nostru şi după atîţia ani. Şi e de-ajuns o nimica toată, precum supărarea prostească a lui Evanghelos, ca să reînvie trecutul, şi eu acum nu pot dormi, de parcă aş fi încă în braţele lui, de parcă m-ar modela el după cum vrea. Mă ridic să deschid fereastra, mă înăbuş... Departe mai este cerul, departe şi stelele, mulţime

indiferentă. Calc pe vîrful picioarelor şi merg spre camera lui Fokion.

A stins lumina şi fumează :

— Nu dormi ? îl întreb.

— Nu, îmi răspunde, nu ştiu ce am. Sînt obosit.

Mă aşez pe marginea patului :

— Şi eu, îi zic, sînt obosită. Astăzi am fost la Evanghelos.

Fumează şi nu mă întreabă nimic. Continui :

— Nu-i curios că abia acum simt că s-a terminat povestea asta ? Nici cînd s-a însurat nu am trăit faptul acesta atît de intens, nici cînd ne-am certat... De-acum trebuie să mă simt într-adevăr liberă ! Nu-i aşa ?

Îmi ţine mîna duios şi din nou nu spune nimic.

— Mă simt obosită şi scîrbită mai mult de mine. De aceea am venit aici...

Privesc fereastra şi mă străduiesc să-mi reţin lacrimile care sînt gata să izbucnească. Spun încet-încet :

— Nu cumva a avut dreptate Evanghelos în toate privinţele ? Înţelegi că dacă l-aş fi ascultat refuzîndu-l pe tata, dacă nu i-aş fi dat moştenirea lăsată de bunica, viaţa mea ar fi urmat un alt drum... Şi dacă nu aş fi refuzat bursa acordată de Primărie... Şi dacă tu nu te întorceai înainte de a-ţi lua diploma, îngropîndu-te aici, ce drum ar fi avut viaţa ta, Fokion ? Te-ai fi realizat ! Ai fi devenit profesor universitar. Iar eu aş fi dat concerte şi aş fi fost admirată. Atunci, demult, Evanghelos mi-a spus : „Dacă ai fi murit, ce-ar fi făcut ai tăi ?" Dacă aş fi murit !

Fokion a zîmbit :

— Dar erai vie, îmi spune. Şi eu eram viu !

— Dar acum, cum sîntem acum ? Tu, eu ? Tu ai venit și ai apărat o cauză pierdută, eu plîng nopți în șir pentru că visez și acum la pianul meu.

M-am oprit brusc. N-ar fi trebuit să spun lucrul acesta. Pianul, în ciuda tuturor promisiunilor tatii, l-am vîndut la începutul războiului. Imediat după ce s-a întors Fokion, rănit, slăbit. Începutul războiului a fost o epocă eroică, ne-a purificat mult. Atunci nimeni nu se întreba dacă a făcut bine renunțînd la tot ce iubea. Atunci eram bucuroasă și mîndră. Aveam imens de multe speranțe. Trebuia să se schimbe ceva, după atîtea sacrificii. Viața trebuia să capete un sens, poate numai o minune i-ar fi dat un sens. Așteptam, așteptam, zi de zi, an de an, să se întîmple această minune.

— Acum sîntem vii ? l-am întrebat pe Fokion căutînd ajutor.

Avea o liniște și o bunătate în ochi care m-au făcut să mă rușinez :

— Este păcat să nu privești viața ca pe o minune zilnică, ca pe un dar care în fiece clipă îți poate fi luat...

— Nu, Fokion, nu... Nu pot să înțeleg sensul vieții noastre lipsită de bucurii, opunînd-o morții ! E negativist...

M-a oprit nerăbdător :

— Moartea nu este o negație, spuse de parcă și-ar fi vorbit sieși și de parcă ar fi vrut să se convingă pe sine. Apoi s-a întors, m-a privit, și din nou chipul lui a devenit liniștit. Cristina... Cristina, a urmat. În fiecare zi poate să se producă minunea așteptată. În fiecare zi poți să iubești... În fiecare zi poți să mori și să reînvii... În fiecare zi poți vedea lumea în jurul tău și poți

să te bucuri și să te compătimești ! Este și asta o minune, sfînta compasiune...

Îmi ținea mîna în continuare și poate că mi s-a părut, dar pentru o clipă ochii lui părură înlăcrimați. Poate însă că străluceau din pricina exaltării, și mi s-au părut mie înlăcrimați.

— Sînt obosită, am spus încet. Foarte, foarte obosită. Iar astă seară Evanghelos mi-a făcut rău cu vorbele lui. Fiecare cuvînt de-al lui îmi producea o rană...

Simțeam nevoia să mă plîng ca un copil. Mi-a spus că am fost jefuită ! Dar mi-am mușcat buzele. Mi-am amintit de pianul pe care l-am vîndut pentru ca Fokion să se întremeze după ce-a ieșit din spital. Ce vină avea Fokion că lucrurile s-au petrecut așa și că a trebuit să-mi vînd pianul ? De multe ori te rănește cineva fără ca persoana respectivă să aibă vreo vină.

— Sărmanul Evanghelos ! zise Fokion.

Nu m-am abținut să nu replic :

— Nu-mi spune că ți-e milă cu-adevărat de Evanghelos ! N-are nimic care să-ți producă milă. E sănătos, bogat, nimeni nu poate să-l umilească. Soția lui este tînără, frumoasă, îl iubește. Casa, munca, în sfîrșit, totul i-a reușit. E un om fericit !

Fokion a rîs într-un fel ciudat :

— Da, da, e un om fericit. Dar din cînd în cînd mi se întîmplă și asta, să-mi fie milă de oamenii fericiți.

S-a oprit puțin, apoi m-a întrebat :

— Oamenii fericiți visează vreodată ?

— Nu știu, i-am răspuns. De ce să viseze ?

— Tocmai pentru asta trebuie să ne fie milă de ei, a spus rîzînd. Nu mai au visuri !

Nu mă privea şi am avut senzaţia că în momentul cînd vorbea nu se gîndea la Evanghelos. Se gîndea la altceva, la un lucru pe care eu nu-l ştiam, şi de care nu mă puteam apropia. Am privit stelele care se vedeau prin fereastră şi am simţit că liniştea mă cuprinde şi pe mine. Nu ştiu dacă din cauza vorbelor fratelui meu, a expresiei întipărite pe chipul său sau din cauza stelelor pe care le priveam.

— Nenumărate vieţi, am spus, de parcă erau oameni. Se duc, vin, se sting... Îşi aleg singure făgaşul ? Şi de ce se stinge asta, acum, şi alta nu ? Oare ce le pune în mişcare ?

Dar întrebam fără zbucium şi fără durere.

8

CÎND A PLECAT din camera mea, Cristina era mai liniştită. Va putea să doarmă. Poate că în clipele ei de cumpănă o ajută viaţa mea, nereuşita mea, aş zice, ca să-i repet cuvintele. Viaţa celor de-alături ca şi rădăcinile celui de-alături, în pămînturile noastre. Tentacule chinuitoare ! Cum ne înăbuşă spaţiul, micul nostru spaţiu ! Şi cu toate astea, nu le aruncăm, nici nu lăsăm voinţa noastră să se dezrădăcineze. Da, da, Cristina, oricît ar fi de tulburată de cuvintele lui Evanghelos, nu întoarce pagina, nu-şi iroseşte timpul cu acţiuni şi gînduri care nu duc nicăieri şi sînt nepotrivite. De parcă ar sta pe un chei şi ar aştepta un tren care nu mai vine... În jurul ei, lume străină, figuri sobre şi necunoscute, se duc şi vin, o îmbrîncesc sau o evită, şi ea rămîne acolo şi aşteaptă ! Şi ştie că trenul nu mai vine. Nu pot să explic de ce de cîte ori îmi vorbeşte despre Evanghelos, mi-o imaginez uitată, pierdută într-o gară străină ! Apoi vine şi mă întreabă : „Sîntem vii ?" Şi eu îi vorbesc de dragostea care se poate ivi pe neaşteptate şi pe care trebuie să fie gata s-o primească. Îi vorbesc şi despre frumuseţe şi despre sfînta compasiune şi despre vise...

În momentul în care a intrat în camera mea, cred că eram puţin beat. Şi am impresia că toată ziua de astăzi am fost puţin beat. Doar o clipă a fost, dar mi-a umplut toată ziua şi toată noaptea. A fost o clipă binecuvîntată de zeul dragostei care şi-a potolit foamea de ani. De unde a pornit însă acest izvor secret care susură înlăuntrul meu curăţenia răcoritoare şi luminoasă — nu ştiu. Era un nimic, o umbră. Era un vis. Noaptea îi aţineam calea aşa, fără nici o ţintă anume ; şedeam lîngă casa lui Aliki. Totul în jur era ca în vis, nefiresc şi paşnic. O cişmea picura ceva mai departe, adusă în visul meu din altă lume. Apoi a venit lîngă mine Aliki. Nu pot să spun cum arăta, cu ce era îmbrăcată, cum îşi mişca mîinile. Poate că nici nu s-a întîmplat aşa, poate că nici nu era îmbrăcată, dar nu i-am văzut trupul gol, şi poate că mîinile îi erau nemişcate şi stătea pe loc. Dar era Aliki ; a venit şi a rămas lîngă mine. „Ce s-a întîmplat cu tine, Aliki ? am întrebat-o. De-atîtea zile n-ai mai trecut pe la noi". „Ce faci, Fokion ?" a rostit încet şi cît se poate de dulce. I-am zîmbit : „Te iubesc, Aliki. Ştii cît de mult te iubesc". Aşa i-am spus şi am văzut că îi curg lacrimile. Nu

lacrimi de amărăciune. Nici de milă. Nici de mînie. Era în extaz. „Şi eu te iubesc, Fokion !"

Asta s-a întîmplat în visul meu. Şi această clipă de vrajă a pătruns adînc în ființa mea.

Cînd m-am trezit, nu se iviseră încă zorile, dar pentru mine totul în jur era luminos. De parcă trăiam într-o poveste.

La birou m-am străduit să rămîn, pe cît era posibil, singur, chipurile preocupat de munca mea, ca să-mi pot readuce în minte visul. La prînz, Nikitas a venit lîngă mine. Vorbea repede. Poveşti, poveşti de-ale lui. A trecut ceva timp pînă să realizeze că de fapt nu-l urmăream. S-a arătat neliniştit :

— Ce ai ? Eşti bolnav, Fokion ?

Am zîmbit :

— Nu ştiu, adevărul e că mă simt într-un anume fel. Poate că sînt bolnav !

Nu spuneam minciuni. Poate că toate astea prevestesc începutul unei boli, a unei febre, şi-şi au cauza în microcosmosul eului meu, care modifică sîngele, dă acest gust de oleandru, şi sentimentul spaţiului... Poate că sînt bolnav, poate că sînt la un pas de moarte. Nikitas s-a întunecat :

— Pentru numele lui Dumnezeu ! O spui cu un ton de parcă ai fi cîştigat lozul cel mare.

Am rîs amîndoi, apoi a continuat serios :

— Am nevoie de tine, Fokion. Vreau să-ţi ştiu părerea în legătură cu un lucru foarte serios. Să vin după-amiază la tine acasă ca să discutăm ?

Brusc, m-a cuprins panica. Astăzi după-amiază ? Nu, nu astăzi, astăzi nu mai încape nimic în afara visului meu. Nici o clipă de întrerupere în bucuria mea ascunsă.

— Nu astăzi, i-am răspuns şi nu l-am privit în ochi de teamă că-şi va da seama. Mîine, îi spun din nou. Mîine mă voi simţi mai bine, o să fiu mai liniştit !

Cu-adevărat, mă doare capul. Poate că Nikitas s-a supărat că nu l-am întrebat ce era aşa de serios în cele ce voia să-mi spună. Nu-i nimic, nu-i nimic ! Avem mîine timp. Mîine voi afla totul şi-o să mă arăt interesat. Astăzi, Aliki mi-a spus : „Şi eu te iubesc, Fokion !"

Cred că am început să înnebunesc. Sau poate cu adevărat s-a stabilit o comunicare misterioasă între Aliki şi mine, în timpul în care dormeam ? Şi dacă acum mă voi duce în faţa lui Aliki, în prima clipă cînd ne vom privi în ochi visul meu va continua ? Poate să se întîmple şi altfel ?

La prînz păşeam cu inima bătîndu-mi ca unui elev de gimnaziu. Spuneam : „O să apară de după colţul acela, o s-o văd în piaţă, nu, în uşa aceea". O uşă străină — nici nu ştiam cine locuieşte în casa aceea. În momentul în care voi trece prin faţa ei, uşa aceea străină se va deschide şi va apare Aliki, şi totul se va întîmpla în aşa fel de parcă înţelegerea noastră secretă nu s-a întrerupt ! Gîndul acesta m-a însoţit pînă acasă, şi este adevărat că am început să mă simt obosit şi bolnav. Eram transpirat. Mi-am schimbat maioul. Şi am simţit, făcînd aceste mişcări, că ceva, înlăuntrul meu, agoniza, şi că vraja acelei zile părea să se fi risipit. Am mîncat fără Cristina. Dădaca avea o zi bună. Cînd primeşte veşti de la Nikos, parcă cineva i- ar întinde pielea ridată a feţii cu fierul de călcat şi i-au dispărut toate zbîrciturile. Această scrisoare era o coală de hîrtie albă, care avea

pe centru : „Vin, mamă !" Nimic altceva. „Parcă-i lovit cu leuca, spunea dădaca. Auzi, auzi, nici tu dată, nici altceva. E nebun de-a binelea !"

Nu pot spune cît de mult îmi plăcea această simplă înștiințare : „Vin, mamă". Dacă aș fi fost eu în locul lui — să lipsesc patru ani, să strîng atîtea lefuri pentru ca apoi să vin să le dăruiesc ținutului meu ! — n-aș fi trimis nici aceste două cuvinte. Ci aș fi sosit așa, pe neașteptate, precum Sfîntul Gheorghe ! Iată, prin urmare, că Nikos nu este chiar un netot, cum ni se părea nouă, și după-amiază a sosit a doua scrisoare. De astă dată era plină de amănunte, planuri, lăudăroșenie. Și odată cu această a doua scrisoare, a venit la loc și inima mamei lui. O citea, nu se mai sătura de ea, iarăși o citea, și a intrat în camera mea de două ori să mă întrebe dacă vreau cafea. Dar nu grija pentru mine o aducea acolo. Simțea nevoia să vorbească, să spună de mii de ori același și același lucru ! O să vină Nikos, o să facă Nikos, ce i-a spus primul căpitan, cum l-a iubit o japoneză și așa mai departe. Și pot să spun cu certitudine că, cu cît se apropia seara iar vraja mea se topea, bucuria acestei bătrîne m-a ajutat să nu mă întorc la realitatea de nesuportat : Căci visul meu era ceva cu totul întîmplător și neînsemnat, și deci nu trebuia să-i dau vreun sens și înțeles pe care nu le avea.

Da, deși nu vreau să recunosc, am așteptat toată după-amiaza. De aceea nu am vrut să ies astăzi cu Nikitas, de aceea i-am spus să nu vină la mine acasă. Am așteptat-o pe Aliki toată după-amiaza, cu nerăbdare, cu zbuciumul acela ce purta

într-însul toată febra și extazul de dimineață ! La opt și jumătate s-a auzit soneria. Am deschis și m-am aplecat să văd, deși eram convins că nu poate fi Aliki. Am făcut lucrul acesta pentru că era evident faptul că o așteptam. Abia în astă seară îmi dădeam seama de cîtă vreme o așteptam cu neliniște, cu nerăbdare și extaz. Era însă Cristina, biata Cristina, obosită, mereu în impas și revoltată. Și cu toate acestea, a venit și s-a așezat lîngă mine și mi-a cerut să-i spun dacă mai sîntem vii ! Ca să vezi unde am ajuns ! „Sîntem vii, Fokion, tu, eu ?" Nu este o ironie a soartei că și-a ales tocmai această zi ca să-mi spună că s-ar putea să nu fiu viu, că această viață sterilă a noastră aduce a moarte ? Evanghelos este sigur pe el, cumpătat, întreprinzător, are casă deschisă, soție frumoasă, are o meserie care-i place, iubește muzica numai atît cît trebuie. Și asta demonsrează că este viu. Într-adevăr, Cristina trebuie să fie foarte obosită de poate să încurce lumea astfel. Și toată povestea asta cu datoria lui Evanghelos cît de mult a chinuit-o ! Orice i-am spus, nu m-a ascultat. Ce sens mai au acum cele ce s-au întîmplat odinioară ? Nu schimbi nimic dacă judeci totul în funcție de felul cum gîndim noi astăzi. Cristina a fost cea care a hotărît atunci, ea singură a ales, ea singură a încuviințat. Evanghelos i-a spus : „Dacă ai fi murit, ce-ar fi făcut ai tăi ? Ce-ar fi făcut taică-tău dacă n-ai fi existat ?" Da, și ăsta este un punct de vedere. Dacă ar fi murit ! În momentul în care trebuia să fii de acord, să încerci să te convingi că nu mai trăiești. Îndată ar fi încetat să existe și cauzele care te îndemnau să refuzi sau să accepți ! Dar Cristina n-a avut noroc,

ea era vie, și cînd l-a auzit pe iubitul ei spunîndu-i: „Dacă ai fi fost moartă", s-a scuturat toată și a strigat: „Dar sînt vie! Cum să mă gîndesc la ce s-ar fi întîmplat dacă eram moartă ?" Cu siguranță, Evanghelos a ridicat din umeri, și iată că după atîția ani vin o mulțime de întîmplări, de consecințe și hotărîri care toate își au punctul de pornire în momentul acela. Și Cristina are insomnii și întreabă cu nespusă tristețe: „Sîntem vii, Fokion ?"

M-am surprins din nou vorbind singur. Înțelegi, Aliki ? Așa am spus. De parcă i-aș fi explicat lui Aliki toate aceste gînduri. De parcă ar fi stat aici, lîngă mine, și i-aș fi vorbit fără s-o privesc ori s-o ating. Este și asta o fericire, un dar care mi-a fost oferit, venit nu știu de unde. Probabil că acum Aliki doarme în acea cameră în care toate lucrurile sînt rînduite cu grijă și de la ferestrele căreia poți privi în grădina noastră. Dacă ar fi posibil s-o văd măcar o singură dată dormind! Cîteodată îi citești în priviri îngrijorarea. În atîta frumusețe o neașteptată deznădejde — cum de-i posibil ? — te-ai întreba. Poate că m-am înșelat, cu siguranță că m-am înșelat. Îi auzi rîsul, îi vezi dinții de un alb strălucitor. Îți spune cu obrăznicie: „Îmi plac bărbații. În seara asta voi fi singură!" Și peste toate astea deslușești totuși mica flacără din ochii ei, de parcă strigă: „Ajută-mă, ajută-mă!" M-am aplecat și i-am sărutat mîinile. Ce altceva puteam să fac ? Și acum, dacă ar fi fost lîngă mine, i-aș fi sărutat mîinile!

Mă scol și mă îmbrac încet-încet. O fac cît se poate de încet. Cobor scara și mă întreb: „unde

să mă duc ?" Dar n-am nici un răspuns să-mi dau, nici nu pot să-mi aduc în ajutor scuze de genul acesta: nu am țigări, trebuie să cumpăr aspirine, capul îmi este greu, am nevoie de puțin aer curat. Unde să mă duc ? Unde să mă duc ? Există însă în mine ceva care știe totul. Și ceea ce s-a întîmplat și ceea ce urmează, și cauzele și urmările fiecărei mișcări. Știu unde să mă duc, dar faptul acesta nu poate să devină o obișnuință. Poate că ajunge această noapte. Dacă m-aș fi aflat pe un drum în afara orașului, mergînd tăcut alături de Aliki! Mă gîndesc numai, și fericirea mea crește, crește și mă sufocă. Simt deja umezeala pămîntului ud, acea mireasmă pe care o au pomii și pămîntul și aerul. Pe jos, văd licurici, un cîine latră conștiincios în depărtare. Păianjenii s-au întins din ramură în ramură și firele lor mîngîie fruntea lui Aliki — Aliki și cu mine pe un drum de țară! Cît de oarecare pare strada asfaltată în comparație cu această sărbătoare! Aliki ar fi putut să-mi ceară un lucru foarte dificil. Să rămîn de dragul ei zile și nopți, ore nesfîrșite, fără pîine și apă. Imagini apuse din visele adolescenței îmi ies în cale cu întreaga atmosferă a acelor vremuri. O stîncă ascuțită stă să se prevale într-o prăpastie fără fund și pe vîrful ei se înalță o floare pe care ar trebui s-o culeg pentru Aliki. Îmi vine în minte imaginea unei cuști cu lei, în mijlocul căreia se află mănușa ei la care trebuie să ajung. Ori dușmanii care năvălesc și ne urmăresc. Ce-ar putea să-mi ceară și eu să refuz ?

Iată casa ei, iată fereastra ei. Stau plin de fericire și privesc această fereastră. Tot astfel se întîmpla în somnul meu, în visul meu... S-a deschis

uşa, Aliki a venit şi s-a aşezat lîngă mine : „Te iubesc, Aliki, te iubesc !" Acum doarme. Privirea ei este atît de neliniştită, chipul atît de mobil, exprimînd o stare interioară fără legătură cu gesturile pe care le face. Dar de ce vreau s-o văd dormind ? Îmi trece prin minte că şi în somn Aliki se luptă cu această frămîntare interioară. Prin urmare, voi veghea aici, şi nu va afla lucrul acesta niciodată. Dar nici gîndul acesta nu-mi umbreşte fericirea. „Te iubesc, Aliki !" Şi mă întorc acasă şi mă gîndesc la minunile făcute de Cristos. La felul în care cu cinci pîini şi doi peşti a îndestulat cinci mii de credincioşi. Probabil că a dat fiecăruia mai puţin de o firimitură. Desigur, binecuvîntată de El. Sînt foarte conştient că visul meu este şi el o firimitură cît se poate de mică. O firimitură binecuvîntată.

Nu am văzut-o pe Aliki nici a doua zi. Dar m-am liniştit şi nu mai pîndeam străzile şi piaţa ca nu cumva să treacă. La birou ceasurile treceau ca în fiecare zi, şi la prînz Cristina se arăta tot atît de simplă şi naturală. Nimic nu lăsa să se vadă că abia ieri se îndoise că sîntem vii ! În aşa fel încît ai putea trage concluzia că ziua de ieri fusese neobişnuită. Chipurile, un element necunoscut se împrăştiase în atmosferă, noi îl inhalasem şi iată rezultatul : simţurile noastre erau încordate, ca şi reacţiile noastre, a mea pozitivă, a Cristinei negativă ! Ai fi putut să spui şi să justifici fără tihnă şi visurile şi deznădejdea.

După-amiază m-am întîlnit cu Nikitas. Timpul era frumos şi am hotărît să discutăm plimbîndu-ne.

Apoi ne-am răzgîndit şi ne-am dus ca de obicei pe chei, într-o mică cafenea. Mergeam acolo de regulă, în toţi aceşti ani de cînd eram prieten cu Nikitas. Adeseori mă duc şi singur, şi poate atunci mă simt mai bine. Acum îl simţeam alături de mine, încordat, de parcă îl înfricoşase ceva ; şi iarăşi m-am temut întrebîndu-mă cît de bine pot să se înţeleagă doi oameni, cînd unul dintre ei, acesta fiind eu, se afla într-o stare de indiferenţă, iar celălalt peste măsură de tulburat, ca Nikitas ! Nu înţeleg imediat unde vrea să ajungă cu această lungă introducere. Îşi va da demisia. Da, îşi părăseşte serviciul. În curînd vom avea alegeri. I se oferă un loc în coaliţie. Lozinca este : bărbaţii tineri ! „Vreau părerea ta, Fokion, îmi spune, vreau sfatul tău. Nu am alt prieten în afară de tine !" În vocea lui, o uşoară nelinişte. Aşteaptă să vadă ce-o să-i spun, iar eu, după puţin, îl întreb :

— Ce te atrage în toată povestea asta ?

Oftează, cu siguranţă că aşa ceva aştepta de la mine. Ceva care să fie deasupra evenimentului şi a posibilelor urmări ale acestei hotărîri. I-am ocolit privirea, ca nu cumva să-l determin să-mi ascundă ceva. Ce îl atrage ? Privesc valurile, soarele care apune departe, departe...

— Puterea, îmi răspunde sigur pe sine.

Da, ştiam asta, pentru că şi altădată îl întrebasem acelaşi lucru, folosind alte cuvinte, dar avînd acelaşi sens. Şi iată că din nou mi-a răspuns la fel. Atunci vocea lui avea ceva triumfător, un fel de foame, încît, fără să vreau, îi spusesem că sînt speriat : „Tu nu poţi să înţelegi această foame, îmi răspunsese atunci Nikitas, tu n-ai trecut prin

toate astea !“ Era o dorință puternică în spusele lui, și din nou, acum, intuiesc aceeași dorință.

— Să vorbim cu cărțile pe față, Fokion. Acești domni știu că sînt un om cu influență în lumea sportului. Fotbalul este o afacere importantă. În cluburi eu am un cuvînt de spus. Știu asta, așa că mă vor. Mă iubesc. Pînă și cei de stînga or să mă voteze. Și sînt un om cinstit !

„Într-adevăr, m-am întrebat, și cine este cinstit ?“ Dar nu rostesc nici un cuvînt.

— Ce mă sfătuiești, Fokion ? vorbește din nou. Iar eu răspund din nou printr-o întrebare.

— Nu înțeleg ce te sperie. Este un lucru realizabil pe care-l pregătești și ți-l dorești, încă dinainte de a mă cunoaște și a deveni prieteni. Nu-i așa ?

— Da, așa-i !

— Așadar, de ce ți-e frică ?

Simt că este tulburat. Din această întrebare desprinde întregul meu acord, încuviințarea, și pare puțin mirat că-l socotesc demn să guverneze în ținutul nostru și în întreaga lume.

— Să ajung odată deputat, și le arăt eu cine sînt ! Asta e unica mea ocazie. O asemenea conjunctură favorabilă ! Și vei vedea, lucrurile își vor urma cursul lor...

Nu am nici o îndoială. Oricum, lucrurile își urmează cursul lor, numai că mă întreb de ce avea nevoie de acordul meu ! Sărmanul Nikitas ! L-am privit drept în ochi. Da, își va da demisia și n-o să-l mai văd zilnic.

— Parcă ai pleca într-o călătorie, îi spun încet, și el rîde.

— Întotdeauna romantic, îmi răspunse, întotdeauna idealist. Și are un ton protector, ceva, o nuanță greu de sesizat. Poate că doar mi s-a părut, dar parcă îl văd întinzîndu-și dreapta și bătîndu-mă ritmic pe spate. Chipurile, să mă asigure că este aici, lîngă mine, și mă ocrotește și mă păzește cu umbra lui măreață, el, cel puternic, pe mine, un nimic. Și iarăși am resimțit milă pentru Nikitas ! După cum am spus și ieri seară : „Sărmanul Evanghelos !“

Dar de unde pornește cu adevărat această milă și grijă pentru Evanghelos și Nikitas ? M-am gîndit mult, mult timp. Am băut încă o cafea. Nikitas avea o consfătuire și a plecat. A plecat mulțumit. Fluierînd în întuneric, ca un copil. Și eu am rămas singur, pînă cînd afară s-a întunecat de tot. Frumusețea momentului m-a cuprins pe de-antregul, și m-am întors acasă atotștiutor. Cristina m-a primit zîmbitoare. De pe scară mi-a spus : „Unde ai fost ? Ai întîrziat... Păcat că ai întîrziat... A fost pe aici Virginia...“

Urcam scara încet, în semiobscuritate. Știam ce va spune acum, simțeam că în timpul cît am stat pe chei, gîndindu-mă la lucruri străine și indiferente pentru mine, venise Aliki și mă aștepta.

— Au fost pe-aici Vasiliu și Aliki... Au plecat nu de mult. Păcat, păcat...

După masă am stat amîndoi și am fumat. Ascultam concertul la radio și totul era liniștit. De multă vreme n-am mai văzut-o pe Cristina atît de împăcată cu lumea întreagă, cu timpul, cu trecutul, cu viitorul. Nu știu dacă se bucura grație muzicii. Poate că într-adevăr muzica o făcea să arate așa. Mi-a revenit în minte părerea lui Ni-

kitas conform căreia, chipurile, frumusețea nu ne-a ajutat la nimic, nici pe mine, nici pe Cristina. I-am spus și și-a mișcat capul de parcă ar fi zis : „Atîta înțelege !"

— Știi, am urmat, intră în politică !

A ridicat din umeri :

— Mi-a spus Vasiliu. Despre asta am discutat după-amiază.

„Am discutat" înseamnă participarea mai multor persoane. Înseamnă că vorbiseră Virginia și Vasiliu și Aliki.

— Ce spunea Vasiliu ? am întrebat-o.

— Rîdea. În privința asta este de acord cu mine. Nikitas a fost întotdeauna un arivist.

Am oprit-o, căci dacă aș fi lăsat-o să continue, ar fi destrămat această oră de liniște. Oricum ar fi, Nikitas este prietenul meu.

— Aliki, o întreb, ce spunea Aliki ?

M-a privit simplu, fără bănuială :

— Despre el ? Nu spunea nimic. N-o interesează Nikitas. Mi-a zis că vrea să discute cu tine un lucru serios. N-a spus ce. Desigur, nici eu n-am insistat. Păcat c-ai întîrziat. Am impresia c-a plecat îngrijorată din cauza ta.

N-am vorbit. Am aprins o altă țigară, și ea a continuat la fel de simplu :

— Nu știu de ce mi-a trecut prin minte că a trimis-o Evanghelos să-ți vorbească de achitarea datoriei.

— De unde și pînă unde ?

— Poate că mă înșel, dar mi-a trecut prin cap gîndul ăsta.

M-am ridicat :

— Mă duc să lucrez, i-am spus și am zîmbit, de parcă i-aș fi zis : „Evanghelos, mereu Evanghelos"...

— Nu se poate, a continuat mulțumită. A simțit din plin palma pe care i-am dat-o ieri.

Am vrut să-i spun din nou să nu cîntărească reacțiile altora în funcție de ea, căci greșeala aceasta conduce întotdeauna la concluzii false, dar am tăcut. Voia să se gîndească la un Evanghelos tulburat de vizita pe care i-o făcuse ea ieri, voia acest lucru, îi plăcea și să se bucure, și fantezia o purta spre ceea ce-i convenea. Poate că acestei împrejurări îi datoram ceasul de liniște, expresia ei împăcată, și nu muzicii. Poate că avea dreptate Nikitas, frumusețea n-o ajutase la nimic. Dar nu-mi place să-mi las sufletul pradă unor asemenea îndoieli. Știu de unde pornesc toate astea și pentru mine. Aliki a venit după atîtea zile și m-a așteptat. Privea ușa și mă aștepta. N-a ascuns acest lucru, a spus-o clar și fără tăgadă : „Păcat că Fokion întîrzie !" Și a urmat : „Păcat că nu vine !" Și cînd a plecat : „Păcat că Fokion a întîrziat în seara asta !" Probabil că ochii ei se roteau neliniștiți. Și părul părea ca electrizat și mîinile ei or fi fost ca atunci cînd m-am aplecat și le-am sărutat ! „Aliki... Aliki... Te cunosc bine ! Mai bine decît toți ! Astă seară ai venit singură. Și ai venit pentru mine ! Singură ! Nu te-a trimis Evanghelos, Aliki..."

9

EVANGHELOS A AJUNS cu întîrziere acasă la mama lui. Întotdeauna se putea scuza argumentînd cu munca lui, și nimănui nu-i putea trece prin minte că multă vreme a stat singur în cabinet, ca să scurteze timpul pe care trebuia să-l petreacă la această întrunire. Reuniune de familie! Ziua de naștere a mamei. Ce rost avea această sărbătorire niciodată nu înțelesese. Și fără să se sinchisească prea mult, a plasat-o în rîndul nenumăratelor lucruri pe care nu le putea înțelege, și a lăsat-o deoparte.

Cînd l-a văzut, Artemis s-a grăbit să vină lîngă el și l-a certat:

— Ai întîrziat, ai întîrziat mult!

Și-a ridicat privirea, plictisit:

— Trebuia să mîncați, nu trebuia să mă așteptați. Nu știi... Munca mea...

Masa a fost servită imediat. A stat, ca în fiecare an, între mătușa Thalia și mătușa Irini. Știa dinainte că mătușa Thalia îi va vorbi despre ficatul ei, că Irini îi va vorbi despre Comitetul cultural al doamnelor, unde era vicepreședintă. Totul urma o anume ordine, succedîndu-se neîntrerupt, și, dintr-un punct de vedere, aceasta era fericirea! Mîncărurile erau gustoase, puțin cam picante, și toți au spus: „Astă seară lăsăm deoparte dieta!" Toți țineau într-o măsură sau alta regim. Treizeci de oameni, și toți țineau regim, pînă și Artemis, ca să-ți mențină silueta! Dar Aliki? Nu, slavă Domnului! Aliki mînca cu poftă

și părea că-i sînt pe plac pofticioșii. Unchiul Spyros și unchiul Aristos ședeau lîngă ea, dar nu vorbeau. Evanghelos o privea și simțea că începe să se binedispună. A vrut chiar s-o tachineze, s-o înfurie puțin, să vadă cum va reacționa, dacă știe s-o scoată la capăt cu toți acești nenumărați unchi și mătuși care o priveau. Să-și îndrepte interesul asupra ei și să înceapă să-i facă urări ca pe vremea lor... Cîndva a avut și el douăzeci și doi de ani; cîndva, o singură dată, spusese: „Nu merg la ziua unchiului Arghiris!" Dar n-a reușit. Oricît ar părea de caraghios, din această pricină maică-sa plînsese o după-amiază întreagă. Și, desigur, Evanghelos a cedat și s-a dus. Între timp, unchiul Arghiris a murit și n-a aflat niciodată nimic, dar locul lui l-au luat părinții lui Artemis și unchii ei. Fie!

Ridică paharul și făcu urări mamei, cu vorbe puține, vădind o dragoste reținută. O vede dinainte-i pe mătușa Lina, care-și șterge lacrimile. În fiecare an momentul se repetă. Mătușa Lina plînge ușor. Își continuă urările. Acum, în acest moment, este sincer, și mai ales a uitat cu totul că a stat singur în cabinet, dînd liber asistentei, și a ascultat două discuri noi, în timp ce oamenii aceștia îl așteptau la masă. Vede cum Aliki îl privește batjocoritor și rîde în sinea lui: „Lasă că ai să vezi tu, doamnă, ce te așteaptă!"

Încheie deci, cu mult lirism la adresa iubitei lui verișoare, care le-a produs o mare bucurie întorcîndu-se din străinătate. Îi urează numai fericire, și, bineînțeles, un bun venit, și încheie subliniind: multe, multe asemenea mese de fericire familială. Le urează tuturor, dar mai mult lui Aliki, care

este cea mai tînără dintre ei. Aliki îl ascultă cu aceeași înfățișare batjocoritoare și, cînd termină, îi zice de la obraz :

— Prostii !

— Aliki ! o ceartă maică-sa supărată. Dar ea nici nu se întoarce s-o privească. Unchiul Aristos rîde tare, este cît pe-aci să se înece de rîs. Este un flăcău tomnatec care încă mai face tot felul de prostii. Nu se ascunde cînd o privește cu lăcomie pe această nepoată. „Sîntem rude îndepărtate", își zice, fiica verișoarei de-a doua. „Umblă, Iani, și caută ! Nu există rudenie !" Și ochii îi strălucesc :

— Să-mi trăiești, Aliki, spune tare.

Are o fabrică a lui, bani în Anglia, corăbii, bunuri imobile. Vorbește de femeile anului o mie nouă sute zece, de can-can, de jartiere negre. Nu participă niciodată la înmormîntări, și nici la moarte nu se gîndește. Unchiul Aristos este foarte vesel, viclean, lacom și cu inimă generoasă, care nu știe ce înseamnă responsabilitate, și de care au nevoie cu toții. Nu știe cum să devină familiar cu ea :

— Prostii, spui ? Ha... ha... ha... Alikaki, să-mi trăiești... Și cine-mi spunea că lucrezi ? E-adevărat ?

Aliki îi răspunde stăpînă pe sine :

— E-adevărat.

— De ce, copilul meu ? De ce ? Ce ți-a venit, o întreabă din nou, arătîndu-se mîhnit.

— Ca să nu mă plictisesc, unchiule Aristos, continuă Aliki. Și ca să nu pierd contactul cu viața...

Măi, măi, toate astea sînt lucruri foarte serioase. Nu cumva mititica își bate joc de el ? Pentru o clipă i s-a părut că în ochii ei deslușește o flacără jucăușă, cît se poate de feminină... Și-i aducea aminte de Paris, de o balerină de la Operă, de anul 1925. Da, da, chiar așa și era... Îi place mult mititica. Se scoală de la masă și o are în minte mai mult pe Sonia decît pe Aliki.

— Să dansăm, îi spune lui Evanghelos. Prinde ceva la radio, ca să dansez cu Aliki.

Ritm, timpuri care se suprapun, anul 1925, anul 1955...

— Nu, rîde Aliki, eu voi dansa cu unchiul Iacob. În astă seară o să dansez numai cu unchiul Iacob !

Unchiul Iacob, severul, distantul, rigidul, n-a dansat niciodată în viață. Dar acum nu-i va strica plăcerea lui Aliki. Se scoală solemn, face o reverență, o cuprinde în brațe... Cîndva o iubea pe mătușa Lina... Erau veri primari, familia, preotul, totul a fost împotrivă. Și ea l-a iubit, nu s-a căsătorit niciodată. Îl privește cum dansează cu Aliki și inima ei duioasă sîngerează. Are lacrimi în ochi, și nici nu se întreabă de ce. Pe ascuns își ciupește numai o mînă ; s-o doară, să alunge din minte lucruri la care nu trebuie să se gîndească. „Am fost și eu tînără ca Aliki ?" se întreabă și nu poate să răspundă cu certitudine : da !

— Dată naibii, îi spune unchiul Aristos lui Evanghelos. Dată naibii mai e verișoara asta a ta, dragul meu.

Este supărat fără motiv, şi simte nevoia să se justifice şi în faţa lui pentru faptul că a remarcat-o.

— Seamănă uimitor de mult cu o femeie extraordinară, îi spune cu seriozitate, confidenţial, lui Evanghelos. Sonia Feodorova, primă-balerină la Operă. Un trup... Şi ce ochi, asemănători cu ai mititicii ăsteia !

O privesc pe Aliki care l-a lăsat pe unchiul Iacob şi stă singură în salonul mic. Este prost dispusă şi întunecată. O bruscă mîhnire. Evanghelos se duce lîngă ea :

— Ce ai, Aliki ?

— Nimic, îi răspunde. Mă plictisesc de moarte ! Asta-i tot !

Închide ochii şi-şi lasă capul pe spate. De parcă ar trebui să priveşti ce se întîmplă înăuntrul ei prin aceşti ochi închişi, şi Evanghelos se simte prost. Mai bine îl asculta pe Aristos povestindu-i despre Sonia lui.

Artemis vine lîngă ei ; se aşază alături de bărbatul ei şi-i ţine mîna. Aliki nu deschide ochii, n-o vede :

— Evanghelos, rosteşte încet, de cînd te-ai obişnuit cu toate astea ?

Rîde :

— Nu înţeleg ce vrei să spui, îi răspunde rîzînd.

— Nu se poate, continuă Aliki, a fost o vreme cînd gîndul că vei deveni ceea ce eşti astăzi, te făcea să te arunci pe fereastră !

— Ce este astăzi, Evanghelos ? întrebă Artemis încet de tot, aproape duşmănos.

Aliki îşi strînge buzele, de parcă n-ar mai vrea să spună nici o vorbă. Ce rost are să vorbească cu Artemis ? Dar presimte că nu se poate eschiva cu uşurinţă :

— Un om fericit, zise tăios, de parcă ar rosti o înjurătură.

— Şi ce-i rău în asta ? O spui cu un asemenea ton ! se miră Artemis. Ar trebui să-l admiri şi să te bucuri pentru el.

Aliki o priveşte, surîde, şi-şi spune : „E proastă, proastă, nu înţelege nimic !" Şi simte cum brusca ei supărare izbucneşte :

— Vă măgulesc, vă măgulesc, rosteşte tare, şi nimeni nu înţelege dacă vorbeşte serios sau îşi bate joc.

— Aliki, zice dulce mătuşa Lina, te-am văzut ieri după-amiază în partea de sus a pieţei...

— Da, mătuşă Lina.

— Erai cu un tînăr, şi ai vorbit mult... Mi-au plăcut chipul şi ţinuta lui.

— Eram cu Fokion ! zice Aliki şi resimte un fel de victorie, un triumf pentru că i-a rostit numele cu voce tare. Eram cu Fokion !

— Cine-i Fokion ? întreabă Artemis. Este vreo rudă de-a noastră ? Nu i-am cunoscut încă pe toţi !

— Ce face Fokion ? întrebă Evanghelos şi-şi aprinse o ţigară. Nu l-am văzut de mult.

— E bine, răspunde Aliki. Îi văd des.

— Cine-i Fokion ? întrebă şi mătuşa Lina.

Se privesc, Aliki surîde ciudat. „Ah, şi dacă ai şti mătuşă Lina, cine-i Fokion şi ce ne-am spus în piaţă ! De emoţie ţi-ar curge lacrimile zile în şir. Dar nu ştii nimic. Nimic... nimeni."

— Fokion este fratele Cristinei, spune, și mătușa Lina simte cum tot sîngele i se urcă în cap. Mătușa Lina îl iubise pe Iacob. Frînturi din vechea ei poveste de dragoste circulau însă. Și Evanghelos o iubea pe Cristina. Și asta o poveste aproape terminată. Da, știe, toți știu. O avere pierdută, maică-sa se împotrivește, plînge, se zbate : nu, nu, n-o vei lua ! Și din această poveste circulă frînturi pe ici, pe colo. Trec zilele, anii, și întîmplările își schimbă culoarea. La sfîrșit, devin cenușii și mute ca pămîntul. Dar supraviețuiesc întotdeauna.

— Eu i-am cunoscut ? întrebă Artemis distrată.

— Da, desigur, răspunse Evanghelos indiferent. Nu-ți amintești că de curînd, la înmormîntarea tatălui lor... Acea cursă lungă...

Simplifică lucrurile atît de mult, încît mătușa Lina nu poate suporta. Simte cum i se pune un nod în gît, o strînge, o îneacă. Poate că nici nu este adevărat că Evanghelos a iubit-o vreodată pe Cristina, poate că toate sînt doar vorbe fără temei. Dar Iacob, niciodată, niciodată, atît timp cît va trăi, nu va putea să vorbească cu-atîta indiferență despre Lina ! De lucrul acesta e sigură. Este una din puținele convingeri care i-au mai rămas. Îl vede în celălalt salon, singur, sever, crud, și o cuprinde din nou toată duioșia neirosită a vieții ei. Cît de mult ar fi vrut să îngenuncheze în fața lui și să-i ofere toată această duioșie !

Aliki o urmărește cu milă. „Sărmana bătrînică“, își zice. „Sărmana bătrînică !“ Se ridică zveltă, o îmbrățișează, o sărută, așa, fără un motiv, și merg amîndouă în celălalt salon. Aliki asta este o nepoată vicleană, și e mai deșteaptă decît arată, mai nobilă și mai duioasă decît pare.

— Am făcut o gafă, mătușă Lina, vorbește încet, de parcă s-ar îndoi de ceea ce spune. Artemis nu știe nimic de Cristina !

Mătușa Lina este prudentă, în ciuda exaltării pe care i-a provocat-o această poveste, ca fiecare poveste despre o iubire nefericită :

— Așa să fie, copila mea ?

— Dacă nu știe nimic, atunci n-a fost o gafă. Dar dacă știe că a fost marea dragoste a lui Evanghelos, atunci într-adevăr am făcut o gafă. Și-o să gîndească nedrept despre Cristina.

— Dar a fost într-adevăr ? întrebă mătușa Lina, fără să-ți dai seama dacă această întrebare se referea la gafă sau la marea iubire.

Și lui Aliki totul i se păru o glumă ; începe să rîdă, rîde, rîde...

— Nu-mi place Aliki, șoptește Artemis. Nu știu de ce nu-mi place. Ia uită-te cum rîde ! Puțin îi pasă că toți o privesc, nici nu se gîndește că i-ar putea deranja pe ceilalți cu rîsul ei. Cineva ar trebui să-i spună să înceteze !

— De ce, dacă are chef ? E așa de tînără ! spuse Evanghelos.

Are o anume expresie a ochilor, o duioșie, o nostalgie, și Artemis observă și este nemulțumită. Nu poate ascunde că nu-i place defel Aliki :

— La toate găsiți o explicație ! Dar va veni o zi cînd vă veți da seama. Nu știe ce face, îți spun. Am aflat ce prostii face...

Evanghelos se ridică plictisit :

— Nu-i nimic, zise plecînd. Las-o să facă ce vrea, în cîțiva ani o să se schimbe și ea.

Artemis se simte foarte singură, ochii i se umplu de lacrimi, dar va fi vai de ea dacă vor fi văzute.

„Nu sînt mai mare ca Aliki, își spune, dar nu-mi fac de cap ! De ce nu m-au lăsat să fac tot ce-mi trecea prin minte ? Cînd a intervenit mama, cînd tata, cînd nașa. Acum, Evanghelos !" Îl privește cum pleacă și simte că ar fi trebuit să stea lîngă ea și s-o asculte vorbind despre Aliki și prostiile ei. „Mă iubește Evanghelos ?" se întreabă dar nu cu neliniște, nici cu grijă. „Sînt soția lui, își spune, pentru toată viața, de ce să nu mă iubească ? În familia lor nu se divorțează. Da, dintre toate rudele care petrec în noaptea asta, nici una nu e divorțată. Cîtă încredere ! Îți așezi viața pe o linie trasată dinainte, și ea o urmează întocmai, pînă la sfîrșit. Și Aliki ? O, ea va fi cu siguranță excepția de la regulă. Alt aluat, alt sînge ! Sînt abia șase luni de cînd s-a întors și s-au zvonit deja șase întîmplări deosebite a cărei eroină a fost. Poate mai multe. Cum se va putea căsători fata asta cu îndrăzneala pe care o are, ce bărbat de aceeași categorie o va suporta ?"

Mătușa Lina și Aliki se întorc lîngă ea :

— Singură, Artemis ?

Zîmbește cu dragoste. O iubește cu-adevărat pe această mătușică bătrînă. Are o grație și o duioșie pe care nu le are mama lui Evanghelos, nici mama lui Aliki, chiar dacă sînt surori. Ochii ei sînt castanii, ca mierea, și încă tineri. Acum șade între ele două, cu o mînă pe Artemis, cu cealaltă pe Aliki. Artemis gîndește : „Cum poate Aliki să fie așa de ușuratecă ? Atît de tînără și să se încurce pînă și cu barcagiii. Așa se zvonește. Pînă nu m-am măritat, nu m-a sărutat nici un bărbat, nici eu n-am sărutat vreunul. Nu știam nimic, nimic. Dar pentru Evanghelos, fac tot ceea ce vrea el ! Cînd voi avea copii o să-i educ ca pe Evanghelos. Să-și aleagă neveste ca mine..."

Aliki surîde și se gîndește la Artemis : „Cum poate fi așa de proastă ! Dumnezeule, poți să mori de plictiseală lîngă ea ! Desigur, e frumoasă, nu poți spune nu, se îmbracă frumos și zice : «Anul ăsta se poartă asta și asta, anul ăsta nu se poartă asta !» Face neranză dulce. Zice : doamna consul a dat la ceaiul ei și sărățele, de ce să nu dau și eu ? Este în Comitetul filantropic. Îi spune soacră-si : «Mamă, am văzut un model frumos la Varanopoulos, trei boboci împletiți... Și un tort cu cafea, coniac și migdale, am rețeta !» Și cînd se culcă cu Evanghelos ? se întreabă Aliki, pentru că, chipurile, nutrește pentru Artemis acest simțămînd al disprețului, de parcă ea ar fi de vină că este așa și nu altfel, și că nu simte pentru Artemis nici bunăvoință, nici un fel de indulgență. Un semn de întrebare : de ce Evanghelos s-o fi căsătorit cu ea, și mai face și pe îndrăgostitul ? Iubirea, viața socială, intimitatea... Unde să-i afli marginea ? Simte din nou că se sufocă aici, înăuntru. Ah, dacă ar sta puțin lîngă Fokion, gîndește cu nostalgie, lîngă Fokion și Cristina ! Dacă ar fi fost Cristina în locul lui Artemis, poate ar fi dat un alt ton întrunirii, în acest salon cu mobile grele, tablouri de duzină cu rame de aur, policandre, vaze, porțelanuri. Ceva nou, ca o scînteie, o mică flacără care ar fi schimbat toată această bogăție și siguranță și atmosfera apăsătoare, în ceva în mișcare, jucăuș, vibrînd, Poate că ar fi cîntat și la pian, o partitură ușoară, accesibilă tuturor.

— Îţi place muzica ? o întrebă destul de aspru pe Artemis.
— Da, desigur, îi răspunse.
— Lui Evanghelos îi plăcea foarte mult, continuă pe acelaşi ton.
Artemis rîde :
— Evanghelos, dacă l-ai lăsa liber, n-ar face altceva decît să asculte muzică. Adevărată manie !
O spune graţios şi într-un fel sever, ca unul care spune despre un băieţel de cinci ani : „Dacă-l las liber, se joacă numai în noroi". Adevărată manie !
Aliki insistă, privind-o cu subînţeles pe mătuşa Lina :
— Adevărată manie ? Şi la tine tot o manie să fie ? Evanghelos avea talent...
Artemis îşi aranjează părul, îşi pudrează nasul.
— Nu-mi plac exagerările, spune liniştită, dulce.
— Mie tocmai exagerările îmi plac, rosteşte batjocoritor Aliki.
— Da, ştiu ! răspunde Artemis şi se ridică. Pentru două secunde, mîna mătuşii Lina deveni un fel de meteor. A vrut să spună ceva, dar s-a răzgîndit.
— Ce frumoasă-i Artemis, murmură. Ce frumoasă şi cumpătată... Exact ceea ce-i trebuia lui Evanghelos !

— Te-ai plictisit mult, micuţa mea ? a întrebat-o Evanghelos.
— Nu, de ce să mă plictisesc ? Totul a fost cît se poate de frumos !
Se întinsese în pat şi-o privea de acolo, cu cîtă strădanie şi graţie îşi îngrijea faţa pentru noapte.

Cît de îngrijite şi proaspete erau toate pe ea. Cămaşa de noapte, foarte luxoasă, numai dantele şi funduliţe, o adevărată plăcere. Niciodată Cristina n-ar fi îmbrăcat o asemenea cămaşă de noapte, de altfel nici nu i-ar fi stat bine. Şi ea îl urmărea prin oglindă.
— Ce ai ? l-a întrebat văzîndu-i încruntătura dintre sprîncene. Eşti obosit ?
— Nu, îi răspunse, dar nu putea să şi-o scoată din minte pe Cristina. O asemenea cămaşă de noapte...
— Ai tu ceva şi nu-mi spui !
A rîs, prefăcîndu-se brusc că schimbă vorba :
— Închipuie-ţi că cineva insistă să mă plătească pentru nişte consultaţii pe care le-am făcut acum zece ani !
S-a întors către el rîzînd :
— Formidabil ! Cît ?
Cînd a văzut-o că s-a întors iar spre oglindă, a continuat :
— De fapt nu se face să iau bani. Eram prieteni vechi. Dar dacă mă presează atît... Mă obligă, e jignitor... Mă rog... Am să spun o cifră !
— Cît ? a întrebat din nou Artemis.
— Ce te interesează ?
— Cum să nu mă intereseze !
Era numai şiretenie şi feminitate. O pisicuţă care a venit să se frece de el :
— Cum adică nu mă interesează ? Nu ştii că-mi trebuie o capă albă ? Ceva mai uşoară decît blana mea !
— Îţi trebuie neapărat ?
— Neapărat !

A rîs în sinea lui de întorsătura pe care au luat-o lucrurile. „Ce vină am eu, își zise, asta-i viața ! Cristina, banii ei, achitarea, mîndria ei. Aiureli. O capă de blăniță albă, mai ușoară decît cea pe care o are Artemis. Are o haină de blană, o jachetă, o capă... Aiureli ! Acum se află la dispoziția lui ! Aici, lîngă el, un trup tînăr, nevasta lui..."

— Îți trebuie neapărat ? o întrebă din nou.

— Neapărat ! spuse iar și îl privi drept în ochi.

A posedat-o împotriva voinței ei, cu răutate. A chinuit-o, și-i vedea ochii care îl întrebau cu zbucium : „De ce, de ce ?" Și se bucura de această tulburare și se bucura de această posesiune. Nevasta lui ! O sclavă cumpărată la tîrg, un trup frumos făcut pentru a-și îndestula pofta, iar el era stăpînul. A chinuit-o, și frumoasa cămașă de noapte a ieșit din mîinile lui șifonată, urîtă, iar Artemis cu părul răvășit ; va trebui să treacă zile pînă să dispară urmele lăsate de mîinile lui pe gîtul ei. Trăise o bucurie sălbatică, copleșitoare, pe care o va păstra mulți ani de-acum încolo. O libertate de fiară. O simțea mută de frică și de plăcere. Mîinile lui erau grele și dușmănoase pe trupul ei. Era un moment sumbru, care-l străbătea sălbăticit și pustiit, fără speranță.

I-au cedat nervii și a început să plîngă cu sughițuri, dar nu i-a păsat de lacrimile ei. A rămas ore în șir cu mîinile încrucișate, simțindu-și capul greu, fără să creadă că el este acest om. Apoi a devenit duios și bun ca de obicei :

— Nu plînge, nu plînge. Asta-i dragostea. Ești o fetiță mică și nu poți înțelege, nu știi nimic !

I-a șters lacrimile și i-a promis blana pe care și-o dorea, exact aceea pe care și-o dorea, puțin mai ușoară decît cea pe care o avea. Și totul s-a liniștit, și totul a intrat pe vechiul făgaș, în deplin acord cu averea și educația lor, cu mama și toate rudele lor.

— Știi, a rostit ea printre două slabe sughițuri, se spune despre Aliki că merge cu barcagiii ! Închipuie-ți, cu barcagiii !

Vocea ei trăda o teamă amuzantă, încît Evanghelos nu putu să nu rîdă :

— Las-o pe Aliki în pace ! Aliki este altfel. Noapte bună...

— Noapte bună... Dar de ce Aliki este altfel ? întrebă încet.

Nu i-a răspuns. Închisese ochii, somnul venea greu. Da, Aliki era altfel, dar nu știa de ce. Și se duce cu barcagiii ! Și Cristina este altfel, și nu se duce cu nimeni. Cu nimeni ! Acest gînd închidea în el un triumf prostesc, de parcă asta ar fi fost o victorie personală !

Dar n-a văzut-o în somn așa cum a venit acum cîteva zile în biroul său. Nu... A văzut-o fără ridurile ce formau un mic evantai în jurul ochilor, fără însemnele oboselii pe piele, în mișcări. O Cristină tînără, foarte tînără, foarte elegantă, o altă Cristină, îndrăgostită ! Un vis de cîteva secunde, care l-a trezit la realitate. „Sărmana Cristina", și-a zis cu milă, de parcă ar fi murit, și a îmbrățișat-o pe Artemis !

10

TIMPUL TRECE, întîlnirile noastre s-au rărit. Întîlnirile acelea scurte în miez de noapte, funebre, după cum le numea Vasiliu ! De trei seri vine numai el și stăm amîndoi pe balcon. Într-un fel a devenit o obișnuință, mai ales pentru această oră. Au devenit un automatism chiar și primele cuvinte : „Fokion n-a venit încă ?“ „Nu, n-a venit !“ „Întîrzie zilele astea !“

Prin urmare Vasos stă, fumează, se uită la cer, la copiii care se joacă pe stradă, cască gura și la gardenia cu frunzele chircite pe care o pusese dădaca într-un colț. Așa, pare mai blînd, parcă mai puțin sigur pe convingerile lui. Poate că nici nu este așa, s-ar putea să fie o simplă impresie. Astăzi însă, este într-o dispoziție lirică. Să nu-ți crezi ochilor !

— Iubirea, iubirea... Poezia vieții noastre... Cum mai dă strălucire și farmec faptelor obișnuite, vieții noastre de zi cu zi ! Iubirea !

Simțeam o vagă melancolie, o ușoară apăsare ascultînd aceste vorbe. Se ridicase, aproape monologînd, și eu, care-l ascultam, nu puteam să nu mă gîndesc că toate acestea trebuiau să conducă, firesc, la o mărturisire ; ar urma să spună : „Știi, Cristina, sînt îndrăgostit !“ Și eu va trebui să-l întreb : „De cine ?“ Și cînd îmi va spune cine e fata, fie că o știu sau nu, va trebui să mă arăt bucuroasă, să trăiesc bucuria lui, căci doi oameni trăiesc poezia vieții ! Dar probabil că nu voi trăi bucuria lor, pentru că nu mă poate interesa aproapele meu, pentru că nu pot să trăiesc viața lui. Spusese acest lucru cu voce tare :

— Nu mă interesează bucuria lui Vasiliu, oricît mi-ar fi el de prieten.

Îl aud :

— Iubirea... iubirea...

Și privesc trăsăturile îngroșate și simt o teamă, o mică teamă cum se trezește în mine : „Nu trebuie să plece și el de lîngă noi. Oricît de îndrăgostit ar fi, nu trebuie să plece !“ Îmi este imediat rușine că gîndesc așa, pentru că știu că n-am dreptul s-o fac, dar dacă acum s-ar întîmpla, printr-o minune, să-mi spună : „Pe tine te iubesc, Cristina“, n-aș ști ce să-i răspund. Nici cum să fac să nu-l rănesc, căci nu văd în el bărbatul, iubirea, poezia vieții mele ! Și dacă totuși va insista, spunînd că îi ajunge faptul că numai el mă iubește, că nu așteaptă din partea mea decît o simplă încuviințare să ne petrecem viața împreună ? Să devin doamna Vasiliu ! Să ne unim viețile, micile noastre salarii și grijile noastre. Să dormim în casa lui, în camera lui văruită, acolo, aproape de cartierul dădacei mele... Să ies dimineața să iau apă de la cișmea și să mă îngrijesc de mama lui aproape oarbă, înainte de a pleca la birou ! Nu... nu... nu ! Sînt gata să strig tare : nu ! Sînt gata să urlu. Să se audă pînă la capătul pămîntului. Am spus-o și o spun încă, cu voce tare, cît de mult îl stimez ca om pe Vasos. I-am admirat consecvența, severitatea, străduința de a trăi potrivit principiilor sale. Dar asta nu-mi e de-ajuns ! Nu ! Dumnezeu să-l lumineze să nu-mi ceară niciodată să fim împreună. Nici acum, nici altă dată. Să-l lumineze Dumnezeu să rămînă lîngă noi așa cum este, și

atît, așa cum îl știu și-l stimez : sever, încăpățînat, un om demn de admirație ! Aceste adjective i se potrivesc.

Nu mă mai pot abține :

— Nu te înțeleg, Vaso. Parcă n-ar fi vocea ta ! Nu știu unde vrei s-ajungi. În timpurile pe care le trăim, și ținînd cu orice preț să luăm parte activă la zbuciumul vieții, crezi că mai rămîne un loc pentru iubire ?

Rîde :

— Eu văd mai departe decît în prezent, Cristina ! Va veni timpul în care Tehnica și Iubirea vor fi singurele probleme care-l vor chinui pe om !

Nu am răspuns, de parcă aș fi acceptat acest optimism gratuit. Tehnica și Iubirea !

Și el a continuat, pe același ton :

— Desigur, Tehnica și Iubirea îl vor chinui pe om. Dar verbului „a chinui" nu va trebui să-i dai și semnificația lui străveche. Dar despre asta voi vorbi mai curînd cu Fokion. Într-adevăr, unde e Fokion ?

Îi spusesem la venire că Fokion nu e acasă și că în zilele din urmă întîrzia, dar se pare că n-a înțeles. Și-a privit ceasul :

— Nouă și un sfert, zise. Am întîrziat... Ne împrăștiem, Cristina. Ne împrăștiem. Nikitas în politică, Virginia în lumea ei... Fokion și Aliki îndrăgostiți ! Numai tu și cu mine rămînem de neclintit !

Acum vocea lui devenise cea obișnuită, puțin ironică. Era cel pe care-l știam de ani, omul de care mă temusem cînd m-am dus prima oară la birou.

S-a ridicat, dar eu am rămas nemișcată pe scaun

— Nikitas în politică, repet. Tu și eu de neclintit, Fokion iubește.

— Nu știai ? întrebă încet, cu milă ai zice. Nu știai, nu ți-ai dat seama ?

— Nu.

M-am oprit pentru că simțeam că nu mai sînt stăpînă pe vocea mea. Este o prostie să mă simt deodată rănită. De nejustificat. Viața lui Fokion îi aparține numai lui, iar sentimentele pe care le trăiește sînt ceva cu totul personal.

— Știu ce simți, spuse încet Vasiliu. Știu...

M-am ridicat și eu în picioare. Aproape că m-am scuturat...

— Nu știi nimic, am rostit supărată. Nimic nu știi ! Măcar de-ar fi fericit Fokion ! Merită să fie fericit. Merită toate minunile de care vorbeai mai înainte. Este un Sfînt ! Este...

Și-a așezat protector mîna peste a mea :

— Știu, îmi răspunse, acum simți necuprinsul. Un foarte mare pustiu. Noapte bună !

Nu l-am reținut, nici nu i-am spus vreo vorbă ca să-i schimb părerile. Pustiu... pustiu...

— Noapte bună, a rostit din nou și, înainte de a pleca, s-a întors zîmbind ironic : În ceea ce-l privește pe Nikitas, o să ajungă cu siguranță deputat. Chiar și ministru. Noapte bună !

Am strîns puternic marginea balconului și am simțit fierbințeala lui în mînă, de parcă ar fi fost viu. Toată după-amiaza bate soarele pe balustrada lui. Mi-a urat noapte bună și din stradă, apoi i-am auzit pașii pierzîndu-se... Curios, în astă seară e liniște, vecinele n-au ieșit cu scăunelele

pe trotuar, copiii au intrat mai devreme în case. De parcă viața se mutase în altă parte. Oare unde se aflau acum Fokion și Aliki ? O panică de-o clipă care mă îneca. O teamă stranie, să pot să fac ceva, să-mi scap fratele de un pericol care planează asupra lui ! Nu pot să-i dau formă clară și temei, și totuși în întreaga mea ființă stăruie sentimentul unei întoarceri bruște pe un drum îngust, străjuit de prăpăstii și stînci ascuțite, ce ascund haosul ! Tensiunea unei clipe dureroase care te face să te întrebi : „Pot să suport ?" Sînt în stare să suport ?" Asta să fie, mă întreb, sau poate singurătatea pe care am simțit-o odată cu vorbele lui Vasiliu : „Știu ce simți ! Necuprinsul !"

Da, această sufocare și nodul care ți se pune în gît și nu te poți despovăra de el, oricît aer ai înghiți, și mîinile înghețate, singurătatea care te apasă, totul cuprinde singurătatea mea !

Mama vine pe balcon încet-încet, cu pași temători, cum merge în ultima vreme.

— Ești singură ? Fokion întîrzie, hai să mîncăm amîndouă, iar lui îi păstrăm mîncarea acoperită...

Să merg în sufragerie, la lumină, și să mănînc împreună cu ele, cu mama și dădaca — asta nu pot să suport ! Îmi aud vocea, străină de mine, și în același moment tulburarea care mă cuprinsese îmi pare caraghioasă :

— Nu mă simt bine, mă duc chiar acum să mă întind !

În camera mea, prin urmare din nou în colivia mea, fără să aprind lumina. Am băut ceaiul de mușețel pe care mi l-au adus, chiar îmi place că mama se îngrijește de mine. „Poate că-i răcită, spusese, poate c-a mîncat mult la prînz. O fi deranjat-o ceva..." E bine să fii răsfățat, îngrijit de alții. Fokion nu s-a întors încă. Va veni, și-i voi auzi pașii pe trotuar, așa cum i-am auzit și pe ai lui Vasos cînd pleca. De asta e atîta liniște astă seară, ca să-l pot auzi pe Fokion cînd se întoarce. Poate că va merge fluierînd.

— Nu vrei să mă întind lîngă tine ? mă întreabă mama...

— Nu, nu, sînt doar obosită. Adorm îndată. Noapte bună...

Obosită ! Asta este. Și toate din cauza oboselii, nu poate exista altă cauză... Aș fi putut să fiu la fel de obosită dacă după-amiază aș fi dat un recital. Poate chiar mai obosită decît acum. Un recital triumfal, cu trei-patru bisuri la sfîrșit, cu lume aplaudînd în picioare și care nu vrea să plece, cu fotografii, flașuri... Cum te mai obosesc toate astea !... Seara, la hotel, aș fi băut un ceai de mușețel... Da... Primul recital pe care-l dau în orășelul natal. Ani de zile m-au rugat, dar n-am acceptat. Aveam atîtea alte obligații ! Cum să mă preocupe orășelul în care mă născusem ? Londra, Boston, Montreal, Paris, Copenhaga, Roma, München !... „Și în patria dumneavoastră ? Cînd veți veni și în patria dumneavoastră ?" întreabă ziariștii... (Ah, ziariștii !) „Evanghelos a trimis flori ? Uitați-vă la toate cărțile de vizită, vreau să le văd în astă seară pe toate, chiar dacă sînt obosită". Iată cartea lui de vizită, între garoafe roșii : „Mulțumesc, Evanghelos". „Ce aveți, doamnă ?" întreabă cabiniera. De ce să nu-i spună despre Evanghelos ? Așa și atunci... spunea... „Cînd, cînd, doamnă ? Cînd, cînd ?" „Cînd îi cîntam ceva și-i

plăcea, spunea numai mulţumesc ! Dar acum, sînt copleşită de obligaţii, nu pot să-mi pierd vremea cu Evanghelos !" Tehnica mea ! Tehnica mea, cu litere de tipar, a pus stăpînire... Ah, de-ar veni somnul ! Ceva pentru somn, vă rog, vreau să mă odihnesc, să nu fiu singură, să nu mă sperii... Degetele mele sînt vii şi se mişcă pe cearşaf singure, ca şi cum ar fi somnambule... Cine a spus că am devenit dactilografă ? Minciuni din cele ce se scriu în ziare cu litere mari. Un ziar a scris prima oară minciuna, celelalte s-au grăbit s-o preia. Dactilografă ! Cunoscuta pianistă, unica, divina, neasemuita noastră pianistă a lucrat şaptesprezece ani ca dactilografă... Minciuni, minciuni ! Şaptesprezece ani într-o singurătate severă, studiind cu o neînchipuită duritate şi răbdare, ca să ne ofere astă-seară „Sonata lunii"... Sunetele mi-au umplut colivia. Au venit sunetele, Vasiliu ! Nu sînt singură !

Dimineaţa aveam o figură triumfală datorită acestui motiv muzical care mă urmărea cu stăruinţă. „Au venit sunetele, nu sînt singură !" Dormisem bine, eram odihnită. Nu l-am văzut pe Fokion înainte de a pleca. Mama era încă îngrijorată din pricina mea, iar eu mă miram că mă întreabă cum mă simt, căci uitasem, în ajun mă prefăcusem bolnavă. Iată că servesc la ceva şi fanteziile onirice. Cînd eram mică, îmi spuneam singură tot felul de poveşti. Reuşeam să adorm liniştită. Ce bine că am regăsit această cale uitată ! Şi ce poate fi mai real decît visele şi fantezia ? Numai că trebuie să păstrezi o limită, să n-o depăşeşti, o limită pe care s-o respecţi cu stricteţe.

Sînt puternică, toţi spun că sînt puternică. De ce, prin urmare, nu voi putea să-mi dau singură o doză de putere ? Ieri seară mi se păruse că într-adevăr mă întorsesem de la recitalul meu, eram eu, unica, renumita. Eu, Cristina, care acum trebuie să mă grăbesc la serviciu. Îi voi întîlni acolo pe Vasiliu, Romanos, Arghiris... Şi alţi funcţionari, funcţionari, funcţionari... Ca şi mine, cine ştie ce visează ei nopţile ca să se poată linişti, să se odihnească ?... Toţi ? Toţi ! Şi Vasiliu ? Despre el nu pot răspunde cu deplină siguranţă. Dar va trebui să-l întreb, o să găsesc un moment şi pentru asta. Şi Aliki ? Mare nevoie are Aliki de vise ca să poată adormi ! Aliki a avut de toate. Aliki este o provocare, o obrăznicie, o impietate, un dezacord aş zice, în ordinea acestei lumi ! E sănătoasă, frumoasă, tînără, bogată, îndrăgostită ! Este supărător că toate astea se pot concentra într-o singură persoană. „Aliki e o minune", ar zice Fokion. Asta e Aliki. O minune !

A venit lîngă mine şi imediat după bună-ziua mi-a spus simplu :

— Ştii, Cristina, Fokion şi cu mine ne iubim ! Nu-i minunat ?

N-am ştiut ce să răspund. Dacă trebuia să iau în serios această declaraţie care venea pe neaşteptate :

— Vă iubiţi cu-adevărat, am întrebat încet.

M-a privit drept în ochi şi am desluşit în ei o bruscă deznădejde, un simţămînt pe care l-am surprins şi altă dată pe chipul ei, ceva vag, preţ de-o clipă. Dar care însă te dezarmează ! Iată şi o altă armă în mîinile lui Aliki, m-am gîndit.

— Nu ţi-ai dat seama ? m-a întrebat încet.

— Nu, îi răspund, nu mi-am dat seama !

Mă lasă aşa şi se duce la biroul ei şi-şi deschide maşina. De ce, dacă poate, nu se duce la plimbare, de ce face pe funcţionara ? Mă rog, îşi face şi în felul ăsta un chef. La rîndu-mi, mă ridic şi mă duc lîngă ea. O cuprind de spate şi-o sărut la rădăcina părului. Nu spune nimic, dar înţelege tot ce simt sau aproape tot. Îmi strînge mîna .

— Mulţumesc, vorbeşte încet, îţi mulţumesc mult !

Simt nevoia să flecăresc cu ea despre proiectele lor de viitor, despre întîmplările neînsemnate care i-au apropiat. Este emoţionată şi se străduieşte s-o ascundă, rîzînd fals :

— O să afli totul, mai tîrziu !

În adîncul sufletului trăim tragedia, pe chip etalăm fericirea ! Aş fi vrut să fiu afară, în grădină sau pe malul mării, cu Fokion şi cu Aliki, să le spun ce simt, toată această bogăţie de afecţiune şi grijă care mă inundă. Şi apoi să-i las singuri şi să plec cu capul sus. Da, cu capul sus. Bogăţia celor de alături scoate şi mai mult în evidenţă sărăcia mea ! Şi drumul meu care înseamnă singurătate, iluzii, vise, şi nu ştiu încotro mă va purta şi cum am să-l parcurg, acum, că Fokion pleacă şi el de lîngă mine. „Aliki, Aliki eşti o minune, tu eşti frumoasă şi totul în jurul tău este frumos ! Dar pe mine nu mă poţi ajuta..."

Vasiliu mă priveşte pe-ascuns. E sobru şi, chipurile, distrat şi îndepărtat :

— Cristina, îmi spune, poţi să mă ajuţi ? Nu cumva ştii ale cui sînt aceste versuri : „*Why has*

the rose faden and fallen / And these eyes have not seen [1]"...

Pentru o clipă simt nevoia să-i spun ceva, să-l rănesc, să-l fac să sufere. Dar mă abţin. Nimeni nu ştie unde vrea să ajungă. Cel mai mult mi-e teamă de el cînd începe cu duioşii şi versuri ori alte aiureli. Nimeni nu ştie ce are de gînd şi unde vrea să ajungă.

— Nu, spun, nu ştiu. Îl întreb pe Fokion, dacă vrei. Da, Fokion ştie.

— Poate că şi Aliki ştie, vorbeşte încet şi fără subînţeles. O s-o întreb pe Aliki.

Dar Aliki plecase, plecase mai devreme. Era dreptul ei. Nu trebuia să ceară voie. Afară soarele străluceşte iar marea scînteiază. Vreau să merg la baie ; mă voi duce singură sau cu cei din grupul meu, o să fac tot ce vreau !... Gîndul ăsta este o adevărată otravă, este obositor şi simt un gust amar. Ce mă interesează pe mine ce face Aliki ? Şi cît de mari sînt drepturile ei ori de ce are atîtea drepturi ? Lucrurile acestea îl preocupau altădată pe Vasiliu, cînd l-am cunoscut. Nu spun că-l preocupă şi acum, deoarece nu-i cunosc viaţa intimă, ce face, unde se duce în timpul liber. Dar am impresia că s-a îndepărtat de partid, că încearcă să-şi justifice strădaniile atîtor ani cu idei abstracte, care au legătură mai mult cu metafizica decît cu doctrina comunistă. Cineva mi-a spus că ai lui l-au renegat. O poveste obişnuită : în fiecare zi, ziarele de pretutindeni scriu lucruri ase-

[1] De ce trandafirul a pălit şi s-a risipit / iar ochii aceştia n-au văzut...

mănătoare. Ce trist ! Într-adevăr, unde sfîrşeşte entuziasmul privind îndreptarea lumii cu noi structuri ! Despre partidul al cărui aderent era nu vorbea niciodată, nici în serios, nici în glumă. Deci nimeni nu-mi va explica de ce Aliki are numai drepturi. Pentru Fokion ea reprezintă o minune. Ajunge atît, nu trebuie să-l întreb mai mult. În ceea ce-l priveşte pe Nikitas, nu am avut niciodată impresia că ar fi în stare să-mi explice ceva. Acum mai ales, cînd se apropie alegerile şi la fiecare pas dăm peste fotografiile lui. O fotografie idealizată, şi dedesubtul ei stă scris : „Un vot pentru copilul poporului !“ Cu toţii murim de rîs, ceea ce nu-l va împiedica să ţină cuvîntări, să ajungă deputat ori ministru. Este ambiţios şi nu are nici o îndoială asupra meritelor lui. Socoate că tot ceea ce gîndeşte este cu totul original, ca o găselniţă de-a lui la care nimeni altul, de la începutul lumii, nu s-a gîndit ! Toate acestea într-un om — oricît am rîde noi — reprezintă o putere teribilă !

Iarăşi mă înăbuşă semnele de întrebare. Eu, eu, mereu eu, cu slăbiciunile, tulburările şi îndoielile mele. De ce n-am acceptat bursa ? Ca să-l ajut pe tata, răspund. De ce nu m-am putut preface moartă, fiind totuşi vie ? Dar mă mai întreb dacă la asta nu se adaugă frica şi îndoiala. Comparîndu-mă cu marile mele modele, mă simţeam un nimic. Şi toate acestea, laolaltă, s-ar fi putut să-mi paralizeze acţiunile, făcîndu-mă s-o apuc pe un drum greşit, la capătul căruia am dat peste o fundătură... Nu, nu, acestea sînt gînduri care otrăvesc, şi asta ucide. Trebuie să le văd pe toate

simplu, zilele şi nopţile şi hotărîrile mele. Trebuie, nu să mă supun, ci să fac efortul de care-mi vorbeşte Fokion, să fiu gata, la timpul potrivit, pentru o anume minune, care poate se va întîmpla. Şi aceasta, în orice caz, urmează să vină. Şi să cred că toate mă conduc spre ea, şi hotărîrile pe care le-am luat singură şi pe cele pe care împrejurările m-au obligat să le iau. Toate conduc într-acolo : spre minune ! Să fiu mai puţin încrezătoare. Iată, am reuşit să-l plătesc pe Evanghelos. S-a dus şi asta, s-a terminat. Marea este frumoasă. Vara a înaintat. Voi cere concediu cincisprezece-douăzeci de zile. Nu contează că trebuie să cer concediu eu, asta este un amănunt neînsemnat. O voi lua şi pe mama cu mine, este o umbră, nu mă va împovăra cu nimic. Ne vom duce pe-o insulă. O călătorie mică, care mă va ajuta să visez la ceva mai mult. Bravo mie că m-am gîndit la asta ! Aşa trebuie să fac. Şi Fokion va rămîne singur, cu visul lui.

La prînz le voi anunţa hotărîrea pe care am luat-o, apoi voi discuta deoparte cu Fokion, ca să-i mărturisesc după ce-l voi săruta, că acum nu-i mai duc grija. Va fi mult mai bine aşa decît înşirînd vorbe şi explicaţii !

11

O AŞTEPT PE Aliki la marginea oraşului. Aici luminile sînt puţine, oamenii grăbiţi şi indiferenţi. Există şi o mică cafenea pe care-o ţine

Iordan-Refugiatul. De trei ori am venit aici, ne-am așezat și am cerut cîte o limonadă pe care n-am băut-o. Este trecut de opt și jumătate. Noaptea e luminoasă, la apus a rămas o linie îngustă roșie, așa cum se întîmplă vara. Stau și-o aștept pe Aliki. Toate îmi par o minune, ca și visul pe care l-am avut în acea noapte. O spun și o spun iarăși, trăim o minune, și eu în centrul ei, în centrul vîrtejului. O aștept pe Aliki în acest colț umil, și-mi repet în gînd toate cuvintele pe care ni le-am spus, fiecare privire cu înțeles, fiecare mișcare de-a noastră. Nimic să nu se departeze, nimic să nu se piardă. Nimeni nu știe de întîlnirile noastre și nici nu vor afla vreodată! „Toți vor afla, zice Aliki. Toți!“ „Copilă, i-am spus fără amărăciune, nu vreau să gîndești astfel. Nimeni nu va afla! Ceilalți, există întotdeauna ceilalți, care așteaptă să se distreze pe seama noastră“. „Nu mă interesează ceilalți, spune cu ciudă, toți vor afla că ne iubim!“

Mă întreb cît va putea dura această vrajă care face ca zilele să arate ca niște sărbători. Am aproape patruzeci de ani, nu douăzeci. Oare... oare se poate să mai aibă acum o importanță deosebită caperele pe ziduri și fulgii jucăuși zburătăcind prin aer? Da, într-o după-amiază ne-am dus la teatrul antic. Paznicul mă cunoștea bine și ne-a lăsat să stăm pînă s-a înnoptat și-a apărut luna. Aliki se așezase pe o treaptă mai jos, și și-a sprijinit capul de genunchii mei. Îi mîngîiam părul, o ascultam vorbind. Avea o încetineală, o voce monotonă, de parcă ar fi venit de foarte departe. Nu eram curios să aflu multe lucruri despre viața ei, și asta o deranja. Dar trebuia să

le aflu pe toate. Și în primul rînd, despre acel bărbat mort pe care ea nu-l poate uita. Vorbește despre el încet, ca despre un copil fără noroc. Gérard. Spune lucruri neînsemnate despre el, dar caută să-l reînvie în fața ochilor mei. În așa fel încît să nu apară ca o umbră și vis, ci ca un om viu. Cînd se supăra nu-și încrunta sprîncenele ca toată lumea, cînd rîdea te cuprindea un simțămînt barbar. Cînta frumos, melodii franțuzești scurte, foarte duioase și pline de amărăciune. Avea un papagal, avea un cîine. După ce s-a produs accidentul de mașină, cîinele lui a refuzat să mai mănînce și-a murit. Numai Aliki a suportat să-l vadă cu propriii ei ochi, zdrobit, cu fața desfigurată, care nu mai amintea defel de Gérard:

— L-am iubit mult, mi-a spus încet, și încă îl iubesc. Te supără?

I-am mîngîiat părul iarăși și iarăși. Ce importanță are că-l iubește? Este aici, lîngă mine. Și-i mîngîi părul și o ador, și umbra pe care o lasă acest nume străin nu mă deranjează, există, dar nu mă deranjează!

Rămîne în ea nedumerirea că a suportat. Și continuă zicînd că este curios că de doi ani n-a simțit această nedumerire apăsînd-o atît de viu, ca în momentul în care noi doi ne-am spus că ne iubim!

— Ce faci, Aliki? o întrebasem pe stradă, la fel ca în vis.

— Dar tu, Fokion?

Și parcă ne spuneam: „Te iubesc, Aliki!“ „Și eu, Fokion!“ Cît de mult îmi place să mă gîndesc iarăși și iarăși la aceste lucruri. O mătușă de-a ei, o bătrînică, a trecut pe lîngă noi.

— Mi-a fost lene s-o salut, mi-a spus Aliki. Şi totuşi o iubesc pe mătuşa Lina, dar n-am vrut să ne întrerupem discuţia !

N-am rostit nici un alt cuvînt, şi mătuşa ei a trecut fără să ne întrerupă.

— A avut o iubire nefericită, a continuat mai apoi Aliki. Crezi că poţi iubi numai o singură dată în viaţă, Fokion ? m-a întrebat cu o expresie sfîşietoare în ochi.

Am rîs ca s-o fac să rîdă şi ea :

— O dată, de două ori, de cinci, de zece... Ce importanţă au numerele ? Ajunge să iubească cineva !

— Da, ajunge să iubească cineva, a repetat Aliki, şi iar ne-am privit în ochi şi ne-am vorbit fără să rostim vreun cuvînt.

Iată deci că am avut dreptate cînd am spus că a trecut pentru noi perioada surprizelor, şi că pe mine nu mă interesează nimic altceva în afară de cercurile închise, pe care le pot studia cu privire limpede şi simţăminte reţinute. Acum mă găsesc pe un drum despre care nu ştiu unde mă va duce, şi fiecare oră ce trece nu mă ajută cu nimic la înţelegerea a ceea ce va urma ! Deci ne-am dus la teatrul clasic, şi caperele erau înflorite pe zidul din faţă şi atîrnau verzi, în culoarea migdalei, de neuitat... Aliki vorbea de prima ei dragoste şi plîngea fără sughiţuri, un plîns liniştit. Toate lucrurile deci, şi cele mai neînsemnate, au un sens al lor, dar nu pot să devină teme de studiu. Există doar toate culorile şi frumuseţea lor, există cu toate elementele lor componente, şi eu am puterea să le văd şi să le simt pe toate. Nimic nu-i pierdut ! Toate sînt justificate şi orînduite cu înţelep-

ciune, şi aşa au fost întotdeauna. Numai că acum noi am devenit demni să le observăm pe toate. Aşa-i lumea dintotdeauna, frumoasă şi dumnezeiesc făcută. Numai că trebuie să vină iubirea ca să-ţi scoată solzii din ochi, să vezi aşa, deodată, şi să înţelegi ! Cred asta, cred. Şi nu are nici o importanţă faptul că şi Aliki crede că mă iubeşte. Iată, acum o aştept şi nu vine, dar pentru că o iubesc, nu pierd nimic din bucuria minunii.

Săptămîna trecută am venit din nou aici, la cafeneaua Refugiatului. Îi plăceau florile numite rochiţa-rîndunicii, care se deschid noaptea. I-am arătat cum le crăpam cînd eram mic : o ţii cu două degete, o mişcare rapidă, poc, gata ! Ne-am adus aminte de grădina vechii noastre case. Pe o latură era îmbrăcată cu rochiţa-rîndunicii. Şi acum este la fel. Iarăşi m-a întrebat :

— De ce Cristina şi Evanghelos nu s-au căsătorit ?

Ce să-i spun ? Evanghelos este rudă cu ea, iar Cristina este sora mea.

— A fost prima poveste de dragoste pe care am aflat-o, mi-a spus cu amărăciune, şi nu...

— Evanghelos este foarte fericit, i-am răspuns consolator.

— Dar nu mai este acelaşi, a rostit amar, de parcă ar fi vrut să arunce o oarecare răspundere asupra Cristinei, de parcă ea l-ar fi lăsat pe Evanghelos neajutorat.

Oricum ai lua-o, este nepotrivit să gîndească astfel despre aceste lucruri. Cristina s-ar fi înfuriat dacă ar fi auzit-o. Dar cine ştie dacă ar fi fost în judecata ei dreaptă ? Ce ştim noi despre aproapele

nostru, şi cine poate să ne spună pe ce cale o să ne apropiem de el şi-o să-l ajutăm ?

— Vezi, Aliki, Cristina şi Evanghelos, după cum îi păstrezi tu în minte, sînt mai aproape de Gérard decît de noi, cei vii ! Nu-i aşa ?

— Cum le înţelegi tu şi cum le clarifici pe toate, mi-a spus plină de admiraţie.

Ah, nu vreau să mă admire ! Nu are pentru ce să mă admire. Mă străduiesc cît pot s-o fac să înţeleagă acest lucru. Ce am făcut eu ca să mă admire Aliki ? Cu orice fel de măsură mi-ai cîntări viaţa, nu i-ai putea da un alt orizont decît acesta : nereuşită. Numai că eu nu resimt în acelaşi fel cu ceilalţi oameni sentimentul nereuşitei. Nu mă apasă, nu mă sufocă, nu mă chinuie. Poate că la mine e vorba de o supunere în faţa soartei. Poate că-mi lipseşte un sentiment deosebit, necesar ca să poţi înţelege ceea ce se cheamă optimism, sau, mai bine, să poţi să te opreşti la lucrurile neînsemnate în decursul timpului, şi să nu vezi ceea ce egalizează în orice caz pe toţi oamenii : Moartea. O, nu mă gîndesc cu deznădejde, şi nu gîndul morţii mă împiedică să fiu acum fericit. Pur şi simplu, nu sînt făcut din stofa care trebuie pentru acest drum.

— ... prin urmare ai înţeles, Aliki, între noi nu încape admiraţia !

A rîs :

— Păi tocmai pentru asta te admir eu, Fokion, pentru ceea ce numeşti nereuşita ta.

— Viaţa nu-i uşoară, Aliki, dar acum eu găsesc că totul e uşor şi justificabil. Faptul că exişti şi respiri şi vorbeşti şi te uiţi în ochii mei, asta-i minunea. Ne iubim, asta-i minunea !

Cînd le-am sărutat, buzele-i tremurau uşor şi toate în jur erau scăldate în lumină. Pentru o clipă inima mi s-a strîns : „Dacă vreodată o voi pierde ? Dacă va înceta să mă iubească ?" Un minut, apoi toate au devenit simple şi luminoase.

Dar acum, că o aştept şi timpul trece iar ea nu vine, iată, din nou, neliniştea mă domină, mă readuce cu ani în urmă, la acea trecută nelinişte adolescentină a dragostei ! Să aştepţi, să aştepţi ceva măreţ care nu vine. Apoi timpul trece, creşti şi tot creşti. Eşti convins că ai crescut şi totuşi iată că aceleaşi gînduri, aceeaşi apăsare, neliniştea celor şaptesprezece ani, de parcă n-ai înaintat nici cu un pas, de parcă ai fi fost observator în toţi aceşti ani în care te-ai maturizat. Cunoştinţele şi experienţa, ce adaugă personalităţii noastre aceste două noţiuni ? Sînt aproape sigur că am devenit tot mai neştiutor, în loc să capăt experienţă. Şi Aliki, Aliki a mea cu experienţa şi cunoştinţele ei ce va găsi la mine ? O să mă părăsească, poate a şi luat această hotărîre. Atît a fost, i-a arătat unui orb cum este lumina, şi din nou l-a abandonat întunericului. Numai să ştie cum este lumina, şi tot este mult. Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, ajută-mă în necredinţa mea ! Este un povîrniş alunecos care mă atrage şi din străfunduri îmi strigă : „Coboară, coboară !" Dar ştiu ce înseamnă să trăieşti în adîncuri împresurat de întuneric. O indiferenţă reţinută în afara timpului — ştiu bine ce înseamnă asta...

Dumnezeule, iartă-mi necredinţa ! Iat-o pe Aliki ! Mersul ei, mişcarea braţelor, ţinuta frumoasă a capului. Pentru toate astea o iubesc. Şi pentru vocea ei şi pentru Gérard care a murit şi

pe care-l iubeşte, şi pentru că nu-şi găsea locul şi pentru că de multă vreme voia să-şi afle un rost în viaţă. Pentru toate astea o iubesc? Nu ştiu, nu ştiu... Vine lîngă mine, e cu sufletul la gură:

— Am întîrziat? Am întîrziat mult?

Acum sînt sigur, şi temerile sînt copilăreşti. Sînt sigur, sînt pe deplin sigur de totul! Ar fi posibil să nu răsară soarele mîine dimineaţă? Toate la timpul potrivit!

— Ai venit la timp, îi spun şi-i cuprind ambele mîini.

Vreau s-o fac să înţeleagă ce sens are această propoziţie, dar nu mă lasă:

— Nu, am întîrziat mult...

Vrea să-mi povestească totul:

— După-amiază mi s-a întîmplat ceva ciudat. Pentru prima oară mi se întîmplă aşa ceva. O ameţeală atît de puternică... Pentru prima oară mi se întîmplă!

Mi-a cuprins umărul şi vocea ei bucuroasă, copilărească, mă înnebuneşte.

— Prin urmare, o ameţeală bruscă?

— Da, o ameţeală aşa de puternică, încît am fost cît pe ce să cad pe scară. Îţi închipui, Fokion? Cinci minute n-am văzut deloc, am fost aproape oarbă! Apoi am început să văd totul dublu. Dacă ai fi fost lîngă mine, vedeam doi Fokion. Şi te iubeam dublu!

Rîdem, rîdem, şi buzele ei sînt numai viaţă şi bucurie. Rîdem!

— Acum te simţi bine? o întreb încet.

— Da, foarte bine, şi chiar dacă nu mă simţeam bine, tot veneam!

— Fată nebună, îi spun, nu vreau să te îmbolnăveşti!

— Nu mă îmbolnăvesc, îmi răspunde cu ciudă şi cu un fel de seriozitate caraghioasă. Niciodată n-am fost bolnavă, de ce să mă îmbolnăvesc? Mama zice că s-ar putea să fiu anemică şi că o să-l cheme pe Evanghelos să mă consulte.

— Fii atentă, Aliki, să te examineze doctorul, draga mea. Fă-o pentru mine. Nu vreau să te îmbolnăveşti!

Prefăcîndu-se supărată:

— Dacă aş fi ştiut că ai să reacţionezi ca mama, nu ţi-aş fi spus nimic!

— Adevărat, ai fi putut?

Mă îmbrăţişează cu pasiune şi adoraţie:

— Nu, nu, oricum ţi-aş fi spus!

Se apleacă iarăşi peste umărul meu, închide ochii şi pe faţa ei se citeşte numai fericire... Zîmbeşte. Ştie cît de mult o iubesc? N-o sărut pe buze. Pleoapele ei închise mă atrag. Fruntea, părul... S-a născut în mine o imensă duioşie.

— Aliki, Aliki, ştii că vara e pe sfîrşite?

De ce am spus acest lucru? Nici eu nu ştiu. Priveşte cerul acoperit de nori printre care licăresc stelele, şi întreabă:

— Unde ne vom întîlni la iarnă? Ăsta-i un motiv serios ca să te căsătoreşti cu mine, Fokion!

Este un copil nebun, uşuratic. Trebuie să înţeleagă acest lucru, trebuie să-i vorbesc exact ca unui copil.

— Îmi promiţi, îi spun încet, că orice s-ar întîmpla, la iarnă...

Mă opreşte:

— Dar la iarnă ne căsătorim!

Închide din nou ochii. Nu știu cum să-i vorbesc mai departe, dar trebuie să înțeleagă odată ceea ce gîndesc eu. N-are importanță dacă vom trăi împreună, așa cum vrea ea. Nu, lucrul acesta n-are importanță. Important pentru întreaga noastră viață este faptul că ne-am întîlnit. Numai asta contează.

Mîna ei este rece și umedă :

— Chiar te simți bine ? am întrebat-o cu îngrijorare. Nu mi-a răspuns.

— Știi cui aparțin aceste versuri, Fokion ? *„Why has the rose faden and fallen ! And these eyes have not seen..."* M-a întrebat Vasiliu la birou și avea un ton cît se poate de batjocoritor. Spune-mi, să nu mă creadă incultă.

— Nu știu, dar o să caut !

Rîdem că-l va surprinde pe Vasos. Rămînem iarăși tăcuți. Și timpul trece. Trebuie să mă interesez cît e ceasul, eu, care nu m-am preocupat niciodată de trecerea timpului. Mi-am amintit de istoria lui Goa, cel care ațipește, și i-o povestesc : I-au spus lui Goa : „Timpul trece". Și el nu înțelegea, pentru că nu vedea nimic care să treacă prin fața lui. I-au spus : „Îți va veni timpul". Și el nu vedea nimic care să se ivească pe cerul senin. Îi întrebă pe oameni și aceștia îi arătară un ceas : „Vezi, cînd această săgeată mică va face un cerc, atunci înseamnă că a trecut o zi întreagă !" Goa i-a privit mirat : „Ăsta-i va să zică timpul ? Și ce influență are el asupra mea ? Nu mă interesează, după cum nu mă interesează nici roata carului ce se învîrte." Îi spuseră atunci : „Dar cu fiecare rotire, cu fiecare cuvînt pe care-l rostim, timpul trece". „Și dacă nu vorbesc ?"

„Chiar dacă nu vorbești, timpul trece !" „Pentru ceilalți, nu însă și pentru mine !" „Și pentru tine și pentru ceilalți !" „Și dacă mă voi duce să dorm în pustiu ?" „Și atunci timpul va trece, pentru că în pieptul tău inima va bate !" „Și dacă-mi voi opri inima ?" „Atunci, numai atunci, vei opri și timpul..."

— Prin urmare, ăsta-i timpul, zise Aliki distrată, de parcă gîndul i-ar fi fost în altă parte.

Sînt gata să-i explic, să-i spun mii de lucruri frumoase despre timp, dar nu mă lasă.

— Mă simt așa de bine aici, spune încet. Ia-mă acasă la tine în noaptea asta, Fokion ! O să-ți fac omletă cu cartofi și salată de roșii, și mîncăm amîndoi. Ia-mă acasă la tine, mă roagă.

Știe totul, faptul că de-acasă lipsesc Cristina și mama, că sînt singur. Dar eu trebuie să spun nu, căci nu-i decît o copilă, iar calea pe care mi-o indică nu-i a noastră. Îi vorbesc din nou, așa cum vorbești unui copil :

— Ar fi fost frumos să vii, dar bănuiesc că nici nu știi să faci omletă. Și să nu crezi că sînt singur acasă, dădaca e acolo, și dacă totuși insiști, nu se va întîmpla cum vrei tu. Dădaca n-o să te lase să calci în bucătărie ! Și în balcon, la ora asta, stă Nikos, fiul ei. Un căpitan lăudăros și mincinos de n-are pereche !

— Fokion, nu poți să-i trimiți într-o seară la cinematograf sau într-o excursie ? mă întreabă cu o seriozitate prefăcută. Nu poți ? Atunci voi veni să-ți fac omletă. Să vezi dacă știu sau nu ! De-acord ?

— De-acord !

— Deci săptămîna viitoare ?

O țin în brațe și mă gîndesc : „De ce să nu ne ducem acum acasă ? Timpul trece, trece, să ne prefacem că nu-l vedem, că nu ne atinge. Clipa de față e minunată, e singura realitate ! De ce mi-e frică ?"

— Prin urmare, de-acord ? întreabă iarăși încet.

Buzele ei ard și cuvintele mi se încurcă.

— Tot ce vrei, ce vrei tu, draga mea !

— Luni... Lunea care vine ? Ai să-i trimiți la cinematograf ?

Astăzi e joi. Pînă luni mai sînt numai trei zile. Ce reprezintă trei zile ? Nimic. Sînt și ele un prezent, și ziua de luni reprezintă un prezent, ca această clipă.

Mergem pe stradă și-o țin de mînă. Așa vom merge pînă la colțul casei ei. Nici n-o s-o mai sărut. Apoi va trece în fața mea, va deschide ușa. Stau și aștept să aprindă lumina în camera ei. Țin în mînă țigara aprinsă și-o salut. „Mulțumesc, Aliki, mulțumesc !"

Acasă erau dădaca și Nikos. Acum, că mama și Cristina lipsesc, stau la noi ca să nu mă simt singur. Mama n-ar fi plecat liniștită știindu-mă singur. Iar mie mi-a fost greu să spun de față cu toți cît de bine m-aș fi simțit singur. Dar atunci ne preocupa și grija pentru Nikos. „Va veni luna viitoare, zicea dădaca, mi-a scris din nou că vine pe treisprezece !" „Pînă atunci ne întoarcem, așa că vei fi liberă să stai cu fiul tău", spusese Cristina. Rostise aceste vorbe chiar dacă nu credea că va veni Nikos. „Ticălosul, spusese supărată, numai minciuni îi îndrugă maică-si, își bate joc de ea." Și totuși, iată c-a venit, și chiar cu douăzeci de zile înainte ! Cum să fac să nu-i rup inima bătrînichii ? L-am reținut acasă la mine. I-am scris și Cristinei, dar nu i-am spus că doarme în camera ei ! Singur și-a ales-o, găsind-o mai răcoroasă. Dacă i-aș fi scris, ar fi fost în stare să se întoarcă în aceeași seară. Toate hotărîrile ei sînt bruște, luate sub impulsul clipei, indiferent că pe urmă găsește o mie de justificări ca să le susțină ! Știu asta, gîndul că acest ticălos doarme pe divanul ei o va face să se revolte. Pe mine Nikos nu mă supără. Dimineața cînd plec doarme, la prînz, cînd sînt acasă, nu vine el, iar seara, în momentul cînd vin eu, el se pregătește să plece. Maică-sa se uită pe furiș, plină de mîndrie la el, chiar dacă bombăne zicînd că nu-l preocupă decît distracțiile — măgarul — femeile și chefurile !

Proaspăt bărbierit, bine îmbrăcat, desigur, puțin cam bătător la ochi, această îmbrăcăminte în culori vii îi stă bine și el își dă seama de asta. Surîzător, șiret, numai bună dispoziție :

— Vino cu mine, Fokion, să-ți arăt cum trăiește lumea, îmi spune. Vino, Fokion ! Unde-o să ajungi cu viața asta printre hîrțoage ?

Odată, cînd s-a întors devreme, a venit și s-a așezat în ușa mea, privindu-mă pentru o clipă cum scriu. A clătinat capul cu milă :

— Păcat, păcat de tinerețea ta...

Ce să-i spun ca să nu-i fie milă de mine ? Că Aliki mă iubește și că i-am sărutat ochii ? Și că luni trebuie să fac în așa fel încît să plece cu toții de-acasă, ca să vină Aliki ? Și că pe Aliki o interesează hîrțoagele mele, o interesează Marc Aureliu și traducerea mea...

Ce-ar putea să înțeleagă Nikos din toate astea ?

12

A ÎNCHIS ÎNCET uşa casei, dar taică-său l-a auzit :

— Ai plecat, Vasos, i-a strigat. Unde te duci ? Nu stai deloc şi cu bătrînii tăi părinţi ?

S-a prefăcut că n-a auzit. A fost o vreme cînd credea cu adevărat că bătrînii lui părinţi trebuie să-i cedeze locul. Erau o povară de nesuportat. Îi era imposibil să înţeleagă ce sens mai aveau vieţile tatălui şi mamei sale. Desigur că atunci vedea lucrurile cu optimism, dar acum numai acest gînd şi îi umplea ochii de lacrimi ! Bătrînii — o, desigur, bătrînii acestei generaţii blestemate, aceşti bătrîni — trebuiau să dispară, chiar şi printr-o hotărîre dură. Să rămînă tinerii, vlăstare sănătoase ca în antichitate, să lupte. Şi atunci să vezi ce vor înfăptui cei tineri !

Pe-atunci era şi el foarte tînăr, şi muncea ca un fanatic. Mergea la cursurile serale, iar duminica aduna acasă la el copiii şi-i muştruluia. Copii din cartier, săraci şi cam derbedei, care, mai ales iarna, nu aveau unde să se ducă. La Vasos al lui Vasiliu găseau un acoperiş şi căldură. La început îl ascultau cu gura căscată, de parcă nu înţelegeau nimic. Dar vorbele lui, ştia lucrul acesta, nu se pierdeau. Cîndva vor da roade, ca şi sămînţa în pămîntul îngheţat. Apoi le dădea stafide uscate şi cîte o felie de pîine. Ceea ce cîştiga, le dădea lor. Maică-sa nu putea să scoată o vorbă. Era dreptul lui. Partidul a aflat despre această acţiune organizată. A preluat-o, aşa cum ştie el să preia.

A pus-o în programul său, împreună cu Vasos. Pînă cînd i-au dat un picior în spate ! „De-aceea, oare, mi-am pierdut optimismul ?“ se întreabă încet.

Şi în această noapte, în această noapte de toamnă în care stelele sclipesc sus pe cer mai luminoase ca oricînd, îşi pune aceeaşi întrebare. „De-aceea mi-a pierit tot cheful, pentru că încornoraţii ăştia care fac pe conducătorii mi-au dat un picior în spate ?“ Nu ! Nu ! N-a ajuns pînă acolo încît să încurce astfel lucrurile şi să se hrănească cu iluzii. Nu, cu mult înainte să fie înlăturat, simţea cum se prăbuşeşte întreaga lume, cum se dărîmă, simţea că nu-şi mai găseşte locul, că nu mai poate respira în voie. Şi asta cu puţin înainte de război. Şi o tristeţe de nesuportat îl cuprindea nopţile, o stare căreia nu putea să-i găsească liman. „Libertatea, se întreba, despre ce libertate vorbim ?“ Nu găsea răspuns. Ascundea grimasa dureroasă pe care i-o provoca această întrebare. Cu toate acestea, ceva tremura înlăuntrul său... Asta s-a întîmplat cînd l-a cunoscut pe Haim-Evreul. N-o să-l uite toată viaţa pe omul acesta, cu înfăţişarea lui ciudată, chinuită. Haim voia să se creştineze. Tot timpul ocupaţiei a trăit într-un pod unde citea *Evanghelia*, zi şi noapte, cu pasiune, cu dragoste. Dar n-a acceptat să se boteze atunci. „Nu, spunea, ar fi ca şi cum mi-aş trăda neamul ! Atunci cînd nu vor mai fi în pericol, atunci da, atunci mă botez.“

L-au întîlnit pentru prima oară la Vasos ; li s-a părut un om unic, demn de a fi cunoscut, fiinţă care ţi-a ieşit în cale pentru ca să-ţi poţi forma o convingere asupra omului. A încercat

un sentiment de rudenie față de acest prigonit. A discutat cu el ore în șir, apoi și-a spus: „Nici eu nu-i pot lăsa acum. Cînd se va sfîrși războiul, atunci pot să-i părăsesc!"

Dar ei au înțeles din acele mici detalii care-l trădează pe om, din multele întrebări, că există o străduință plină de zbucium să rămînă împreună cu ei, să justifice ce nu-i de justificat. Și-au dat seama că și l-au îndepărtat și apoi, cînd a sosit momentul să plece, i-au luat-o înainte dîndu-l ei afară. Toți cei care au sperat în revolta lui certă în fața acestei nedreptăți au rămas uimiți. S-a arătat bucuros, liniștit și deloc, dar deloc revoltat! A venit trimisul unui mare ziar din Atena, și au hotărît să se întîlnească la cafeneaua Refugiatului. Au băut cafea, a venit și Refugiatul lîngă ei și a ascultat. Vorbe... vorbe... Dar ceva concret pentru ziar nu ieșea din această discuție. Îi scăpa ca un țipar.

— Eram îndrăgostit, și asta este o problemă personală, spunea vesel. Dumneavoastră, cînd ați rupt relațiile cu iubita, ați trimis scrisorile ei la ziar? Desigur că nu!

Refugiatul a rîs zgomotos:

— Iubire, iubire, aferim! Dragoste cu partidul!

— Dar la cei tineri nu vă gîndiți, domnule Vasiliu, să știe, să înțeleagă, să ia exemplu!

L-a privit rece:

— Tinerii, tinerii... Cum să știe ce valoare au ideile lor dacă nu le vor trăi singuri...

Apoi Refugiatul a adus rețină și pește, și au început să vorbească despre catastrofă, despre Smirna... S-au întins la vorbă și ziaristul nu și-a dat seama cum, dar s-a făcut ora douăsprezece. A trecut timpul, o zi pierdută!

A doua zi dimineață, ziaristul s-a dus singur la Refugiat. L-a întrebat ba de una, ba de alta, încît l-a enervat pe bătrîn, care a ridicat mîna și i-a dat cu tifla:

— Du-te cu bine, măi copile, tu ai să salvezi omenirea! Să nu-l iei în tărbacă pe Vasiliu, că are oamenii lui care-ți înmoaie spinarea!

De-aici a reieșit că Vasiliu și-a creat propria lui mișcare, care îi unește pe toți cei dezamăgiți și izgoniți. „Baliverne", a spus Vasos cînd a auzit. Dar putea fi și adevărat. De ce nu? Nikitas era, chipurile, mai bun? Dar iată că nici această cale nu ducea spre libertate. „Care libertate?" se întreba și-și înghițea nodul care-i stătea în gît. Da, și-a pierdut optimismul. Toate cărțile pe care le citise și toți oamenii pe care-i cunoscuse l-au condus la această convingere. Bătrînii lui îl stînjeneau în continuare. Dar nu-și dădea seama de diferența care se născuse între viața lor și a lui, și ce sens avea viața fiecăruia. Deci, de ce să fie înlăturați, ca să rămînă mîncarea și aerul și spațiul lor pentru un alt om tînăr? De parcă nu va ajunge fiecare în situația lui taică-său și a maică-si? Intervalul este minim ca să merite efortul de a se lupta. Scurt, foarte scurt! Prin urmare, ce mai rămînea de făcut? Să privești spectacolul acestei vieți minunate și crîncene. Să privești și să nu te saturi, să ții cu unghiile și cu dinții de această mică libertate relativă! Și, în plus, inima să ți se strîngă pentru grijile tuturor oamenilor. Grija pentru fiecare seamăn! „Nu mă interesează aproapele

meu !“ spusese cîndva Cristina. Şi avea dreptate. O interesează viaţa ei, numai viaţa ei.

„Dar eu, îşi spunea acum încet, nu am o viaţă a mea ! Nimeni nu are o viaţă a lui. Dar nu ne dăm seama. Sîntem un întreg haotic. Vrem sau nu, purtăm răspunderea a tot ceea ce se întîmplă pe acest pămînt. Dacă un cioban a violat o fetiţă de zece ani, sus, pe coasta de la Vodia, sîntem vinovaţi şi eu şi tu şi noi toţi. Responsabilitate, responsabilitate ! De parcă am ucis eu şi am violat eu, şi am furat eu... Sîntem una ! Eu — sîntem toţi ! Cum să mă bucur şi să mă deosebesc de această masă inconştientă care se învîrteşte în jurul meu şi-mi aruncă pe umeri grija şi întîmplările ei ?“ „Vasos, tu eşti bun de apostol. Vasos, în cazanul vreunui sălbatic ai să fierbi, sărmane !“ Şi mai spuneau atunci tovarăşii lui : „Vasos, tu nu eşti făcut pentru lumea asta !“

„Tocmai, răspundea, sînt pentru această lume, pentru că această lume trebuie îndreptată !“

Cam în perioada aceea, tocmai fusese angajată Cristina la serviciu. Primise sarcina s-o îndrume, să-i arate ce are de făcut. Simţea că-i este frică de el, îl asculta cu buzele strînse şi ciuda i se citea pe faţa-i gingaşă. Cîţi ani au trecut de-atunci, cincisprezece... şaptesprezece ? O viaţă ! În timpul conflictului cu albanezii s-a descurcat singură. Atunci i-a trimis şi două pachete, cu ciorapi şi rahat. Şi chiar o Sfîntă Fecioară mică din argint. Cîndva a întrebat-o : „Dacă ştiai că sînt comunist, de ce mi-ai trimis-o ?“ A schiţat un fel de zîmbet. Un zîmbet care dezvăluia că de fapt la altceva s-a gîndit, altceva a vrut să spună, dar s-a oprit. A rămas mirarea şi icoana cea mică.

Cînd sora lui Aglaia a născut, a atîrnat această iconiţă de leagăn. Cădea rău pe bucata de pînză în care era înfăşat sugarul, şi Aglaia s-a mirat :

— Tu, Vasos, vii cu aşa ceva ?

Era încă în partid :

— Sîntem liberi să credem ce vrem, de ce te miri ?

— Dar tu crezi în Dumnezeu ? a întrebat Aglaia timidă, fără să-l privească în ochi. Mama zice că nu crezi !

Mama avea dreptate, şi Aglaia avea dreptate. Dar de ce să nu dai unui sugar acest argint smălţuit, ca să se joace ? A inventat chiar şi o poveste :

— Mi-a dăruit-o o fată !

— A, s-a minunat Aglaia. Prin urmare ?

— Prin urmare, nimic !

Aglaia i-a spus mamei lui şi au discutat despre asta şi cu micuţa Nota. O fată i-a oferit o iconiţă. Cine să fie ? O Sfîntă Fecioară aşa de frumoasă, imagine a altei lumi ! Cine o fi şi de ce să-i ofere o iconiţă ? Maică-sa nu s-a putut abţine multă vreme : „Ah, fiule, bagă-ţi minţile-n cap ! Lasă-i pe desculţii ăştia cu care tot umbli şi faci întruniri secrete şi căsătoreşte-te cu fata care ţi-a dăruit iconiţa, ca să te rostuieşti şi tu şi să scăpăm şi noi !“ La început a privit-o fără să înţeleagă, pînă cînd încet-încet i s-a luminat mintea : „Am eu vreo răspundere pentru ce face şi spune bătrîna asta urîtă, sînt eu răspunzător pentru toate astea ?“ Acest gînd era ca un jug greu de suportat. Simţea că înnebuneşte. În aceste momente rîsul lui era ciudat. I-a venit pe moment şi i-a spus : „A murit, mamă, s-a dus. Vrei s-o mai iau ?“

Niciodată nu i-a povestit Cristinei despre toate astea, căci nu discuta niciodată cu ea altceva decît noțiuni abstracte sau problemele de serviciu. Niciodată nu i-a spus că are surori care fac copii și le mor, că bărbații le bat și muncesc din zori pînă în miez de noapte, ori că bărbatul Aglaiei a murit lăsînd-o cu patru orfani.

Într-adevăr, relațiile lui cu acești oameni erau într-un fel nostime. De parcă ar fi fost singur pe lume, luat de la orfelinat, de parcă n-ar fi avut aceleași rădăcini cu ei, ani de copilărie, amintiri comune. În contrast cu Cristina care era invers, și numai invers, ar zice cineva.

Se gîndea adesea că este pe cale să devină pentru mulți un om fără personalitate distinctă, semănînd mai mult cu o idee decît cu un om în carne și oase, cu sînge cald și unghii care cresc și zgîrie. Pînă și pentru maică-sa și surori era un semn al altei lumi, ceva impersonal care circulă printre ei și privește, privește pînă în adîncime ființele și gîndurile ascunse.

Un singur om îi este apropiat, îi înțelege sensul fiecărui cuvînt, rîsul, acțiunile și hotărîrile. Refugiatul! După el, Vasos ar fi trebuit să guverneze Grecia întru progresul națiunii, dar oamenii valoroși nu au loc de șarlatani!

Acum se ducea acolo, ca să-și răcorească puțin sufletul, și se întreba: „Nu cumva îl iubesc pe Refugiat deoarece crede în mine copilărește, fără urmă de îndoială? Ce apreciază la mine el, un om atît de simplu, dar care mai degrabă este un înțelept? Îmi place acest lucru, mă bucură și mă laud cu el de ani de zile, de cînd nu mai aparțin nimănui..."

Liber! N-a vrut el să fie toată viața liber? De parcă aceasta este o stare pe care o suportă cineva fără să fie impersonal și neutru. Cîndva o ironizase pe Cristina că stă cu un picior aici și cu celălalt dincolo, în două lumi complet diferite. Dar știa ce vrea să spună cu asta? Iată, prin urmare, că nici el nu trăiește nici într-o lume, nici în cealaltă. Este liber, și prin asta înțelege să-și petreacă serile de vară cu Refugiatul, să-i asculte vorbele simple dar calde, să se bucure de ele, iar ziua să fie funcționar la un patron pe care cîndva voia să-l înlăture cu propriile-i mîini, ca să nu infecteze lumea...

— În ce zi a lunii sîntem, Vasos? l-a întrebat Refugiatul.

I-a spus:

— Luni, doisprezece septembrie.

Celălalt a început să numere pe degetele-i groase:

— Ei, deci peste optsprezece zile avem alegeri, și ne vom distra, a exclamat. Toți măscăricii se vor repezi la bucate să mănînce. Ah, măi Vasos, măi Vasos, de-ai fi avut ceva mai multă minte! Pe toți i-ai fi făcut praf! Și-ai fi ajuns și ministru. Nu-ți spuneam eu cînd eram tineri? Nu m-ai ascultat, fir-ar să fie! Dacă ajungeai ofițer, acum ai fi fost ca Plastiras[1]. Ai vrut ideologie și alte bazaconii. Ah, dacă s-ar putea să iau viața de la început, te- aș împinge cu de-a sila! Cum ți-ai

[1] Nicolaus Plastiras (1880—1953), general de divizie, prim-ministru al Greciei după 1945.

mai pierdut timpul ca să-i înveți pe derbedei carte !

— Şi nu era bine, spune ?

— Nu zic, era bine ! Dar tu te-ai pierdut. Nimeni nu ți-a recunoscut meritele...

— Tu mi le-ai recunoscut ?

— Vasos, îmi cunoşti inima ! Dar cine sînt eu ? Oare eu singur sînt de-ajuns ? Cine sînt ?

L-am privit cu simpatie, şi am tăcut amîndoi. Într-adevăr, ce reprezenta Refugiatul în lumea asta ? Un nimic ! O burtă mare, o ceafă groasă, două mustăți pleoştite, un trup lipsit de eleganță, şi pe deasupra suferind de rinichi şi inimă. Cîndva, poate că azi sau mîine, se va opri şi această inimă şi domnul vierme va înghiți, împreună cu carnea putredă a lui Iordan, şi afecțiunea pe care a avut-o pentru prietenul lui Vasos, şi-o să se sature !

— Tu îmi eşti de-ajuns, rosti Vasiliu dur. Eşti mai mult decît de-ajuns !

Refugiatul a adus migdale şi uzo pe care-l beau cu înghițituri mici, cu multă, multă seriozitate.

— Noaptea trecută mi s-a pus un junghi de-am zis că n-o să mai apuc zorile !

În jur era linişte. Un cuplu, în colț, lîngă îngrăditura de trestie, în rest nimeni altcineva.

— La noi, azi-noapte tata a gemut. Nu m-a lăsat să închid un ochi...

— Tîmpită-i viața asta pentru care ne zbatem ! Totul, în jur, numai pustiu şi sărăcie !

A tăcut din nou. Perechea s-a ridicat şi a plecat.

— Să deschid radioul, a spus Refugiatul.

S-a ridicat, dar s-a reaşezat :

— Nu, zise, a venit individul. Acum, oriunde ar fi, vine şi ea. Doresc linişte !

Vasos s-a întors şi l-a văzut pe Fokion. Semăna cu Cristina în nesiguranța ce i se oglindea pe chip. S-a aşezat într-un colț lîngă rochița rîndunicii, şi-a lăsat cărțile pe masă, a scos batista şi şi-a şters fruntea, gîtul, mîinile, iarăşi şi iarăşi...

— Ştii, ăsta-i fiu de boier, zise Iordan cu admirație, şi s-a uitat la Fokion. S-a risipit însă, au pierdut totul, acum sîntem la fel şi eu şi el şi tu ! Îl cunoşti ?

N-a răspuns. „Ce ştiu eu despre Fokion ? şi-a zis. Că-i obosit şi că nu calcă nici el pe-un teren solid ! Este un om liber care se clatină... Asta pînă în clipa în care s-a îndrăgostit. Şi cît va dura această sclavie ?" Asta-i tot ce ştia despre Fokion. Dar asta se cheamă că-l cunosc ? Îşi cunoaşte vreodată cineva aproapele ? Poate că din cînd în cînd nu-l simți atît de străin de tine, la asta se reduce cunoaşterea dintre oameni.

Refugiatul i-a dus lui Fokion limonadă, apoi s-a întors mulțumit :

— Acum, oriunde ar fi, vine şi fata lui. De familie bună, se vede de departe. Dar sînt cuminți ! Stau, discută, se privesc. Ar trebui să-i vezi cum se privesc ! Oriunde ar fi, vine şi ea.

Vasos l-a privit pe Fokion şi strada pe care urma să vină Aliki, şi iarăşi pe Fokion. Apoi privirea i s-a oprit asupra prietenului său, Iordan.

— Nu va veni ! i-a spus încet.

Celălalt s-a speriat. Vasiliu avea chipul acela dur care impune. Cuvintele sale aveau o siguranță care făceau să i se zbîrlească părul :

— Nu va veni. Nu va mai veni !
— S-au despărţit ? Păcat, păcat !
— Nu s-au certat, dar nu va mai veni. Ştiu bine.

Celălalt a dat din cap, de parcă ar fi spus : „Nu te cred, nu te cred..."

Dar timpul trecea... (Timpul... Minunatul prezent... Luni, aşa de aproape de noi... Şi această zi este un prezent. Singurul lucru pe care-l avem...) O oră, două ore... A apărut luna, o lună nouă. Dacă ar fi venit ar fi privit-o împreună. Nu fac aşa toţi îndrăgostiţii ? Dar n-a venit, şi Fokion s-a ridicat şi a plecat ca o umbră. Pentru o clipă s-a întors şi a privit spre scaunul pe care stătuse, masa, celălalt scaun. Pentru o clipă. Apoi a dat colţul şi dus a fost. Vasiliu l-a văzut şi a vrut să alerge după el, să-l oprească, să-i spună ce ştie. Dar s-a abţinut. „Nu, mai bine îi scriu Cristinei, s-a gîndit. Va trebui să se întoarcă, să nu-l lase singur pe Fokion, în aceste momente". Aşa va face, chiar în noaptea asta o să-i scrie...

S-a ridicat şi el şi-a plecat. De-a lungul întregului drum şi-a reproşat că ar fi trebuit, chiar şi în ultimul moment, să se apropie de Fokion şi să-i spună. S-a îndreptat din nou spre casa Aglaiei. A luat masa cu ea şi cu copiii. L-a trimis pe cel mic să cumpere îngheţată. Era şi o cumnată de-a Aglaiei, o femeie bărbătoasă, limbută, care hohotea viclean. L-a plăcut. I-a propus să plece împreună, dar văzîndu-şi nepoţii hîrjonindu-se, a devenit serios. O să se ducă el după ea odată, dacă femeia îşi dorea atît de mult. A devenit serios, chiar sever. Le-a dat copiilor să rezolve probleme, a început să le pună întrebări din istorie, geografie, fizică... Numai de religie nu s-a arătat preocupat.

— Unchiule Vasos, de ce ne chinui, nu ştim ceea ce ne întrebi, i-a spus Vasilache cu simpatie.

Era slab urît, greu de cap, dar îndrăzneţ.

— Îţi seamănă leit, Vasos, zicea Aglaia.

Spunea aşa de fiecare dată, dar fără să creadă prea mult. Constatase că fratele ei se interesa din ce în ce mai mult de orfani : ce vor ajunge, cît învaţă, să nu se lenevească... Şi tot aştepta una-alta de la frate-său, care avea o slujbă şi o leafă !

Şi Vasilache aştepta ceva de la unchiu-său. Într-o zi, a cotrobăit prin sertarul maică-si şi a dat de o iconiţă. Era a fratelui care a murit în vremea foametei. Unchiul Vasos i-o dăruise. Aşa dar, a luat-o el fără să întrebe pe nimeni. Este un lucru frumos, nu-i rău să ai o iconiţă cu Maica Domnului. Dar copilul aşteaptă, aşteaptă să vină timpul : „Într-o zi am să-l strîng cu uşa pe unchiul ăsta, care nu ştie decît de întrebări şi probleme de rezolvat. O să-l strîng cu uşa, şi-o să-i cer să dea ceva mai mult." Să-l sprijine ca să plece în Brazilia sau în Africa, acolo să cîştige bine, ca să-i poată îmbrăca pe toţi în aur, iar limuzina lui să fie văzută din capul străzii, ca şi dolarul, să se sature privindu-l. Nu se teme de muncă. În privinţa asta seamănă cu unchiu-său. Dar vrea să cîştige bani, mulţi bani. Viaţa este frumoasă numai dacă ai bani. Altfel te tîrăşte şi eşti pierdut.

— Vasilache, îmi faci un serviciu ? Du-te la chioşc să-mi iei un plic cu hîrtie, spune unchiu-său.

I-a stat pe limbă să-l întrebe: „Ce-mi dai ?" dar s-a abţinut.

— Imediat, unchiule Vasos!

Afară, în stradă, a scuipat şi-a înjurat de două ori, fără să ştie de ce. „Cînd voi fi bogat, o să am opt servitori", şi-a zis, şi s-a consolat.

13

SCRISOAREA LUI Vasiliu m-a speriat. Aveam poftă să n-o iau în serios, s-o consider o farsă scrisă de un om ca să-i treacă timpul. Copilării, aş zice. Dar nu am putut să trec peste ea... Era acolo o frază care m-a pus pe gînduri şi nu m-a lăsat să dorm: „Fokion are nevoie de tine, mai mult ca oricînd. Eu, în locul tău, m-aş întoarce imediat. În ceea ce-o priveşte pe Aliki, nimeni n-o poate ajuta."

Este într-un fel măgulitor să ştii că au nevoie de tine, că poţi prin prezenţa, prin vorbele şi prin faptele tale să ajuţi pe cineva să reziste vieţii. Da, cuprinde ceva îmbătător acest gînd, şi este atîta timp de cînd n-am mai resimţit un asemenea sentiment! Mă gîndeam deci ca nu cumva îndrăcitul ăsta de Vasos să fi scris toate astea pentru că mă cunoaşte, mă cunoaşte bine, şi a vrut să se joace cu singurătatea mea.

Am ajuns acasă seara, dar Fokion nu era acolo ca să ne primească. Erau numai dădaca şi fiul ei; stăteau ca nişte proprietari în balconul meu şi s-au aplecat privind miraţi taxiul care s-a oprit

în faţa porţii. Apoi, desigur, ne-au făcut semn de bun-sosit. Fokion însă nu era acasă, plecase în ajun la Atena, ne-a spus dădaca.

— La Atena? De ce? a întrebat mama.

— Nu ştiu, draga mea! A plecat în grabă, fără să ne explice de ce!

Ceea ce era impresionant. Fokion se duce la Atena o dată la doi ani, şi voiajul se pregăteşte cu luni înainte. Şi de fiecare dată plecarea îl preocupă cu mult timp înainte, apoi amînă călătoria, o tot amînă, pînă cînd nu mai poate fi amînată. Este un eveniment pe care-l trăieşte la adevăratele lui dimensiuni. Nu-i place Atena, nu-i plac capitalele... „Marile oraşe au ceva inuman! Nicăieri nu-mi este mai mult milă de oameni ca într-o capitală", ne-a spus odată. Se urcă însă pe Acropole şi se duce în Keramiko [1], şi la Muzeu, şi apoi, pentru o perioadă, vorbeşte despre Ighiso [2] şi despre Kuri [3] cu o dragoste care te înduioşează. Şi totuşi se simţea fericit Fokion cu această dragoste pentru marmură şi zîmbetele statuilor, pe care numai el ştia să le sesizeze.

Nu-mi plac vorbele însăilate de Vasiliu, dar mîine mă voi duce la birou să-l văd, şi-o să-mi explice ce-a vrut să spună.

Îmi găsesc camera în dezordine. dădaca îmi schimba patul stingherită. Cele două valijoare

[1] Cartier al Atenei în care se află numeroase expoziţii şi magazine cu obiecte de artă.
[2] Statui antice reprezentînd tineri bărbaţi.
[3] Zeiţa Atena înfăţişează pe vestita stelă funerară din Keramiko.

par foarte sărace alături de valizele străine, aflate lîngă măsuța mea. Sînt pe cale să mă supăr...

— Știi, îmi spune dădaca, Nikos dormea aici...

Este neliniștită, nu cumva să mi se pară necuviincioasă comportarea fiului ei...

— Vezi, aici e balconul, stătea și discuta cu Fokion.

Îmi închipui ce-a fost cînd a venit aici ! Cred c-a umblat prin toată casa, a luat toate camerele la rînd ca să aleagă. Asta-mi place ! A fost un noroc că nu mă aflam acasă. Ar fi trebuit să plec. Așa este ! Pentru oameni ca Nikos, ceilalți există numai în măsura în care trebuie să se servească de ei. Lumea a fost făcută ca să le satisfacă lor poftele !

— Nu-i nimic, zic. Numai să vedem cum ne aranjăm în astă seară.

Este șovăitoare, așa este dintotdeauna dădaca mea :

— Dacă i-aș da camera lui Fokion ?

Prin urmare sîntem de-acord ! S-a întîmplat și minunea asta : să-l alung pe Nikos din camera pe care și-a ales-o el, și să-l mut doi metri mai încolo. Îmi vine să rîd...

Acum stă pe balcon și discută cu mama. Nu este băiat rău. Niciodată n-a fost băiat rău. Numai că atunci cînd vrea ceva, nu se lasă pînă nu reușește. În semiîntuneric îi disting fața arsă de soare. Pe acest chip străin nu mai apăreau în nici un fel semnele foamei pe care o simțise cîndva. O foame, o bulimie față de care avea repulsie. Indiferență, nepăsare față de aproapele său ! Vorbește frumos, trebuie să recunosc, dacă și mama, care este așa de obosită, amînă să meargă la

culcare. Insulele exotice, scoicile, furtunile și vasul care se scufunda și camaradul care murea strigînd-o pe maică-sa... Nici un cuvînt despre beție, despre femei și porturi ! Vorbele lui deveniseră o frumoasă poveste pentru copii, eroică, neprihănită, despre o înfruntare dificilă !

— Ai văzut, l-ai văzut pe Nikos al meu, mă întrebă dădaca. Ai fi crezut să se cumințească așa... e, ai fi crezut ?

— S-a făcut chiar prea cuminte, îi răspund, și rîd.

Nu cred o iotă din toate astea ! Rîde și el, dar vorbește frumos. Putem să stăm toată noaptea aici, pe balcon. Și mîine dis-de-dimineață trebuie să-l văd pe Vasos. Le spun că-i tîrziu, mă ridic și-o ajut și pe mama.

— Păcat, zice Nikos, era o seară frumoasă !

Privește luna, mă privește pe mine, apoi iarăși luna :

— Ți-e somn, Cristina ? mă întreabă încet după plecarea celor două mame.

Ceva nu-mi place în vocea lui. Poate că acest singular nu-mi place. Nu pentru că mi-ar fi vorbit vreodată la plural, dar acum mi-a sunat urît. Poate că sînt obosită ; și cînd sînt în starea asta, simt mai acut jignirile și înțepăturile altora... O sensibilitate exagerată, încordare...

Camera mea miroase a țigări americane, și pe măsuța mea a uitat o sticlă cu whisky. Ce gust să aibă whiskyul ? Nu am băut niciodată. Ar fi nostim să gust singură în seara asta ! Așa, direct din sticlă, cum probabil a băut și Nikos. Sting lumina și totuși disting sticla și pe întuneric.

Parcă ar fi fosforescentă și ar striga : prezent ! Camera mea pare schimbată.

Am dormit prost, nu m-am odihnit. Dimineață i-am telefonat lui Vasos.

— Să nu vii la birou, mi-a spus, ne întîlnim unde vrei tu.

Ne-am înțeles să ne vedem la magazinul lui Floka, la douăsprezece. Aveam trei ore la dispoziție să-mi aranjez lucrurile, să fac ordine. Din cînd în cînd mă cuprindea o dispoziție curioasă în legătură cu Vasiliu. De parcă ceva a rămas în suspensie între noi. Ceva care a rămas la jumătate, prin urmare mă simt dispusă să pun la punct lucrurile, să fac sfîrșitul unei fraze începute. Mă întreb : „Mi-ar fi plăcut să mă iubească, mi-ar fi plăcut să-l obsedez ?" Pentru a doua situație sînt sigură. De ce s-o ascund ? Contrariul ar fi fost neplăcut. Asta ar fi însemnat un fel de moarte, iar eu sînt vie. Lucru pe care l-a confirmat și Fokion. Mă gîndesc că, an de an, mă simt tot mai vie. Și este într-adevăr cam trist că toate cunoștințele mele mă știu de-o veșnicie, și pot să-mi adune și să-mi scadă anii. Și dacă uneori par mai proaspătă sau într-o formă mai bună, se sperie sau se miră. „Ia te uită, ia te uită la Cristina, nu arată deloc anii pe care-i are !" Mă privesc în oglindă. Îmi vine bine părul așa, dat pe spate ? Și bronzul mă avantajează ? Ah, dacă ar exista o ființă care să nu aplice aritmetica la viața mea ! Sticla de whisky atestă prezența lui Nikos. Nikos ? Și el mă știe dintotdeauna. Sînt cu doi sau trei ani mai mare decît el. Era o vreme cînd puteam să-l cert și dojana mea conta... Ce detalii, ce amănunte neînsemnate ! Toată lumea

își amintește de lucrurile neînsemnate care vin și pleacă ? De ce oare am sentimentul că numai mie mi se întîmplă așa, ca în cele mai neașteptate momente să reînvie trecutul... Mi-l amintesc pe Nikos mic, la doisprezece ani, poate chiar mai puțin. M-a rugat maică-sa să-i vorbesc serios : „Nu ți-e rușine să nu citești ? Nu ți-e rușine s-o superi pe maică-ta ?" cam așa ceva. Și acum, după atîția ani, pot să descriu cu detalii tremurul degetelor lui din cauza ciudei și a nervilor, și cum i se înroșea numai o ureche, dar într-un roșu foarte aprins, și cum i se zbăteau vinele gîtului... Astea erau singurele dovezi că mă ascultă, și că aveau importanță cele ce-i spuneam.

Vasos a găsit că arăt foarte bine. Era nostim cum mă privea, de parcă m-ar fi văzut pentru prima oară, de parcă nu era sigur că eu sînt aceea care stau în fața lui mîncînd înghețată. Îmi plăcea această postură și-mi ziceam : „Poate Vasos să devină o nouă cunoștință pentru mine ?"

— Dacă rămîneai tot concediul acolo, așa cum intenționai, spuse încet, te-ai fi întors de nerecunoscut !

— Da, zic, m-am odihnit bine.

— Traiul la hotel, urmă de parcă vorbea singur. Lucru sfînt, noile cunoștințe, iluziile, speranțele... Mare binefacere ! Să fie...

Să-l ia naiba, n-am venit aici după atîta timp ca să mă cert cu Vasos ! O iau în glumă :

— Desigur, desigur, numai că nu m-ai lăsat să desăvîrșesc aceste minuni de care-mi vorbești. Scrisoarea ta m-a neliniștit din cauza lui Fokion. Am luat-o pe mama pe sus ! I-am spus că m-am

plictisit, așa că ne-am întors. Dar nu l-am găsit pe Fokion acasă. E la Atena !

— Știu, urmă Vasos, e la Atena...

Nu-mi plac toate aceste mistere :

— Ce se întîmplă, Vasos ? întreb liniștită, dar plictisită, foarte plictisită de dreptul pe care și l-a arogat, să se amestece în viața noastră.

Și-a aprins țigara, nu m-a privit în ochi :

— Aliki pleacă în Suedia, zice. Vineri la patru și-un sfert !

Nu înțeleg, iar această oră exactă, atîta exactitate scolastică mă încurcă și mai mult. Prin urmare ? Pentru Aliki totul este ușor, de ce să nu se ducă în Suedia ori la Polul Nord ? De cine are nevoie Aliki ? Va pleca, iar Fokion... Ei, bine, o despărțire nu face rău unor îndrăgostiți. Își pun la încercare sentimentele, le măsoară intensitatea. De multe ori este similară cu accentuarea tonurilor dintr-o tapiserie decolorată de soare ! Vasos mă lasă să vorbesc, el nu spune nimic. Cînd m-am oprit, m-a privit insistent. De parcă ar încerca să-mi vorbească, să-mi spună ceva cu privirea... Dar așa ceva nu e posibil. Sîntem oameni. Oameni, și avem nevoie de vorbe ca să înțelegem.

— În Suedia e cel mai bun chirurg pentru cancer la cap. Știi acest lucru, nu ?

Da, acum știu totul, absolut totul, și nici un moment gîndul nu mă face să-mi pun vreo întrebare : nu cumva o fi taică-său bolnav și-l însoțește acolo, sau maică-sa sau altcineva dintre ai ei... Și este curios că accept această realitate cu supunere. Da, desigur, Vasos aude numai vorbe obișnuite : „Imposibil ! Imposibil ! Nu cred !“ Dar în mine nu există împotrivire. Un fel de supunere numai, care mă îngrozește. Parcă aș fi ajuns la situația în care mi se par normale și obișnuite toate cele neobișnuite și de neacceptat. Da, și asta ! Da, și cealaltă ! Acum vom merge în mîini. Da ! Și un ochi va răsări în spatele meu. Da ! Și celui care este puțin mai înalt, cu unu-doi centimetri mai înalt decît această linie, o să-i tăiem ce-i prisosește ! Cu o sabie ascuțită ! Da, da, da ! Și nici nu întreb cu cîți centimetri mai înaltă este Aliki. Și Fokion era așa de jos, cu mult mai jos decît linia obișnuită, jos, jos, jos ! De ce să trăiască sub amenințarea acestei săbii ascuțite ? Fokion umblă acum pustiit pe străzile Atenei, pierdut în vuietul mulțimii de oameni, singur, foarte singur !

— Ce să fac pentru Fokion ? întreb încet.

— Să aștepți, zice Vasos. Să-l așteptăm împreună. Să-l ajutăm atît cît putem !

Acum vocea lui este duioasă, dar gîndul mă poartă mai departe.

Pe drum încerc să mă încurajez cu obișnuitele : poate e o greșeală, poate are de făcut o operație grea și se va însănătoși. Minunile științei, chirurgul, Suedia... Acolo totul e atît de perfect ! Acum n-o să luăm totul în tragic din cauza îngrijorării pentru Aliki și Fokion. Va face o călătorie, o vor vedea medicii, vor zîmbi batjocoritor. Și vor spune : „Dar, pentru numele lui Dumnezeu, așa de în urmă este medicina în țara voastră încît v-a pus degeaba pe drumuri...“ O ! ce dulce va zîmbi Aliki, ce adorabil și grațios va zîmbi : „Cu această ocazie am cunoscut frumoasa dumneavoastră țară“, va spune, și cînd se va întoarce la hotel va sparge două vaze, două vaze de preț,

ca să-şi demonstreze într-un fel mai distins perseverenţa şi bucuria... Şi-i va telefona lui Fokion... „Aici Stockholm. Vorbiţi cu Stockholmul. Fokion, sînt bine, sînt bine." Ah, ce frumoasă-i viaţa ! Şi de ce să nu se întîmple aşa ? Ce trebuie ca scenariul să se schimbe iar culorile să fie mai vii ? Nu pot vorbi cu nimeni acasă. M-am apucat să-mi aranjez sertarele, şterg praful de pe rafturile cu cărţi. Deschid cutii unde păstrez tot felul de mărunţişuri, despre care mereu zic că le voi arunca ; şi în fiecare an, în ultimul moment, le las aşa cum sînt... Un lucru mărunt, o mică hotărîre ca totul să-şi schimbe culoarea... Timpul trece. Mama stă pe balcon, dădaca alături de ea, au o mie de lucruri să-şi spună. Mama se simte bine. Zilele acestea au fost bune şi liniştite. S-a obişnuit singură, dădaca o respectă, şi vorbesc tot timpul de trecut. Are chiar şi un bilet de loterie pe care i l-a cumpărat anul trecut Fokion, şi pe care îl reînnoieşte. Dar acum Fokion este foarte singur, şi numai Dumnezeu ştie pe unde îl poartă paşii. Nu, nu vreau să mă gîndesc la asta... Trebuie să mă abţin, să nu mă copleşească disperarea... Poate că în acest moment, cînd mie îmi vine să plîng, Fokion şi Aliki se plimbă mînă în mînă pe sub arbuştii de piper în Zappion [1]. Da, şi asta se poate... Şi apoi să stea pe o băncuţă, şi în jurul lor să fie numai viorele, şi să spună : „Nu mai vine noaptea... N-o să vină niciodată noaptea !"

Nu înseamnă numai oboseală, deznădejde, boală şi moarte această viaţă ! Să nu ne pierdem cumpătul ! Există şi rîs şi bucurie şi culori frumoase.

[1] Parcul central al Atenei, lîngă Palatul prezidenţial.

Mă gîndesc la toate astea, nu numai pentru că trebuie să mă ajut singură, dar pentru că aşa este şi în realitate. Şi totuşi, acest optimism plin de tristeţe mă apasă cumplit !

Nikos a venit devreme în seara asta şi maică-sa s-a speriat şi se simţea mîndră. A spus că-şi va lua valizele şi se va duce la hotel, apoi a amînat pe o doua zi. S-a aşezat la masă cu noi. A adus şi două sticle de vin. Una pentru masă, un vin alb demisec, uşor şi bun la gust, cealaltă cu vin roşu, la desert. A curăţat singur para şi a pus bucăţi în paharul mamei mele, apoi în cel al mamei lui. Cînd mi-a venit rîndul, a spus :

— În sănătatea ta, Cristina !

Este ridicol că am roşit mult, prea mult ! În aceeaşi clipă, mă gîndeam : „Dumnezeu l-a trimis în noaptea asta, fiindcă nu mai suportam, şi i-aş fi mărturisit mamei totul." Şi el a spus : „În sănătatea ta !" Este ridicol, aproape dureros, desigur, că am roşit aşa. O fierbinţeală mi-a cuprins gîtul, urechile, obrajii şi fruntea. I s-a părut nostim :

— Ia te uită, ia te uită cum roşeşte, ca o fetiţă !

Am rîs şi eu fals. Toate atîrnau din nou de un fir de păr, într-un haos, şi eram cît pe-aci să plîng. Dar Nikos a continuat :

— Şi totuşi te prinde culoarea, ar trebui să te machezi mai mult. Nu-ţi dai seama că te avantajează...

Toate astea sînt prostii, o ştiu... Dar după ce m-am dus în camera mea, m-am aşezat în faţa oglinzii şi m-am privit mult, mult timp. Eram foarte palidă, ca de obicei, şi, fără să ştiu de ce, m-am gîndit că faţa mea este de mort şi, aproape

fără să-mi dau seama, am luat rujul și am trasat două linii aprinse pe buze ; așa, păreau mari, feminine și vii, mai ales vii. Vii ! Mi-am dat cu roșu pe obraji, apoi cu cremă și pudră, mi-am aranjat sprîncenele. Și m-am privit mult timp, fără să am nimic în minte. Apoi cineva a bătut la ușă și înainte de a reuși să vorbesc sau să-mi curăț fața, ușa s-a deschis și Nikos a intrat. A văzut totul într-o clipă, dar n-a rîs :

— Vezi că am dreptate, zise. Nu arăți mai bine așa ? Vezi și tu...

Nu, nu vedeam nimic și începusem să mă supăr :

— Ce vrei, l-am întrebat tăios, vrei ceva ?

Nici nu mi-a răspuns. A înaintat și m-a privit îndelung, cu o familiaritate supărătoare :

— Nu știi să te rujezi ! Păcat, la vîrsta ta ! Stai să te învăț eu !

Era atît de neașteptat ceea ce-mi spunea, că am izbucnit în rîs, și brusc toate aceste întîmplări neobișnuite mi s-au părut firești și plăcute. M-am spălat și iată-mă în mîinile lui Nikos, care mă învăța să-mi scot în relief frumusețea, precum spunea.

— Așa, linii blînde, aici mai puțin, mai apăsat dincolo. Uite, privește-te acum dacă nu ești mai frumoasă !

— Da, dar nu mai sînt eu !

Și-a ridicat umerii de parcă ar fi spus : „Și ce mă interesează ?" sau : „Și ce importanță are dacă ești tu sau nu ?" Stă pe divan cu dezinvoltură, de parcă ar fi fost locul lui dintotdeauna. Dar asta nu mă deranjează. Maică-mea doarme. Calc pe vîrfuri, mă duc în bucătărie și aduc două pahare.

Whiskyul lui este pe masă. A sosit momentul să beau și eu puțin whisky. N-am mai băut niciodată pînă acum, și îi spun. Iată deci, un nou gust ce se leagă de Nikos, după cum mirosul de luiză, ca și toate sunetele mi-l readuc în minte pe Evanghelos...

— Prin urmare, în sănătatea ta. În sănătatea ta ! Nu-l bea pe tot deodată, îmi spune protector.

Memoria mea se zbate între euforie și cea mai neagră disperare. Stau lîngă el pe divanul meu, în spațiul meu, și mă gîndesc să-i vorbesc despre Fokion, Aliki și dragostea lor. Există un om în casă căruia pot să-i vorbesc. Îl privesc rugător, trebuie să mă asculte...

— Nikos, rostesc încet... Știi...

Dar nu m-a lăsat să termin. Mîinile lui mă strîng cu duritate, brusc :

— Știu, spune el... Știu...

Buzele îi sînt lacome și mă dor. Și mîinile lui mă dor... Pieptul... gîtul meu... Nu mă lasă să respir. Un tremur fierbinte îmi apasă trupul. Mă scutur mută, mă zbat, dar este ca nebun.

— Dacă vrei și tu, vrei și tu, zice gîfîind, de ce faci așa ?

Capul îmi este cuprins de febră, de parcă s-ar învîrti o elice în el, iar două din paletele ei sînt marcate cu scene din viața mea de pînă acum.. „Eu... eu... eu... Niciodată n-ai spus nu ! Te-au jefuit... Eu... eu... Dacă vrei, știu că vrei ! Eu ? Eu !" Apoi turația devine din ce în ce mai rapidă, pînă cînd rămîne numai o ceață și nu mai disting nimic. Toate sînt îndoielnice și ireale, numai mîinile lui Nikos și gîfîitul lui rămîn reale, și-mi spun că sînt vie.

Apoi am început să plîng ca o idioată şi mă simţeam ridicolă cu hainele mele boţite. Toate fetele plîng cînd devin femei ? Aşa spun romanele vechi. Un sughiţ care mă cutremură toată şi o răceală profundă. Nu aveam nimic să ne spunem.

— Nu plînge, rosteşte Nikos grăbit. Nu trebuie să plîngi !

Mi-a umplut paharul şi mi l-a dat. Nici nu m-a mîngîiat, nici nu m-a consolat, simţeam numai că mă priveşte curios, de parcă m-ar fi văzut pentru prima oară :

— Bea-l, o să-ţi facă bine.

Dar eu n-am întins mîna să-l iau. Probabil că nasul îmi era roşu şi umflat şi machiajul se stricase şi toate erau urîte pe mine, cu siguranţă că eram urîtă, de aceea mă privea astfel...

— Pleacă, pleacă, te rog !

A lăsat paharul pe comodă şi s-a ridicat. A vrut să spună ceva, dar s-a oprit înainte de-a începe, şi s-a îndreptat spre uşă. Acolo s-a întors şi, ca şi cum s-ar fi hotărît, a spus :

— Cristina, nu ştiam că se întîmplă pentru prima oară, nu mi-am putut închipui !

Apoi a plecat şi am rămas singură. M-am dezbrăcat ca în fiecare seară, mi-am pus hainele în ordine, pe scaun, şi de unde credeam că va trece mult timp pînă să adorm — ziceam : „Trebuie să cumpăr nişte pastile pentru somn, să le am la nevoie“ — am adormit aproape îndată. Am dormit ca un prunc. Somnul acestei nopţi a fost ceva deosebit, cu vise care nu semănau cu cele obişnuite. Compuse din culori combinate armonios, flori, nori, săli largi şi perechi fără chip care dansau şi sunete pline de nobleţe şi graţie ! Dimineaţa, cînd m-am trezit, şi toate astea au dispărut, am ridicat din umeri cu indiferenţă, şi nu-mi mai venea nici să plîng !

14

LA PARTERUL hotelului unde stau este un cabaret. În camera mea lumina vine numai prin luminator. Prin urmare, tot pe acolo răzbate şi muzica de dans. Nişte chitare mexicane şi un saxofon ! Probabil că marinarii flotei americane care se află în Faliron dansează. Stau pe un scaun şi privesc peretele din faţa mea. Va veni o zi cînd voi şti exact cîte jupuituri are pe dreapta şi cum e răsucită ţeava de apă, toate detaliile, aşa, ca un fel de pecete arzătoare care mi-a fost aplicată şi care va rămîne acolo pentru totdeauna ! De jos, acum se aud şi castaniete. Probabil că o femeie o interpretează pe Carmen şi dansează prost. Aş fi putut să cobor şi eu, să văd cum dansează. Ar trebui să fac ceva. Imobilitatea asta mă înnebuneşte. Nu am ieşit nici să mănînc. Mătuşa Lina mi-a spus să aştept. „Să aştepţi, băiatul meu, şi Dumnezeu să aibă milă de noi !“ Prin urmare, mă plimb de colo-colo şi aştept. Apoi stau în faţa luminatorului, în acest fotoliu, cu mîinile căzute, şi aştept ! Poate că o să sune soneria în noaptea asta, poate chiar în acest moment, ori poate că a sunat deja... „Vă caută cineva, domnule... Vă caută...“ Nu, nimic... Paşii nu s-au oprit în faţa uşii mele. Degeaba am tre-

sărit, dar nu-mi pierd speranța. Mătușa Lina i-a jurat, o să mă ducă la ea. Este o bătrînică gingașă. Mătușa ei, Lina, a venit împreună cu mine la Atena, și în tot cursul călătoriei lacrimile îi curgeau pe obraji... Și apoi se străduia să-mi explice că nu trebuie să-mi pese că voi merge la Aliki în acest mod nepotrivit. Și cine sînt eu ca să-mi pese sau să mă deranjeze ? Ce sînt ? Un nimic, un gunoi, o ramură uscată care a prins viață pentru o clipă...

Acum, în fața mea se află un perete ce urmează să se prăbușească, înalt, imens și sufocant, de parcă n-ar fi numai în fața mea, ci și în jurul meu, înconjurîndu-mă, și nu există nici o cale de ieșire ! Dar aștept să fiu poftit să merg alături de ea, și trebuie să fiu viu, trebuie să respir și să vorbesc, să pot să și rîd, de parcă aș trăi cu-adevărat ! „Trebuie, Fokion ! Trebuie ! Trebuie... trebuie..." Iată că acest gînd a luat ritmul dansului care răzbate de jos. Mă hotărăsc să cobor la portar, să fiu mai aproape de telefon, să-l văd acolo, în fața mea, să nu trebuiască să mă cheme. Cobor în grabă scările, trec prin culoarele care au acel miros specific al hotelelor de categoria a treia, care nu seamănă cu nimic. Probabil că stau aici învățătoare bătrîne care se spală pe-ascuns în ligheane și gătesc în caminete ! Fete bătrîne și flăcăi tomnateci, fără noroc !

Stau pe canapeaua de lemn, exact în fața telefonului, și-i spun portarului :

— Aștept un telefon...

O spun din nou, pînă cînd mă conving că a înțeles cît de important e pentru mine acest telefon. Mă privește sever :

— Desigur, domnule, stați liniștit, domnule !

Prin urmare, rămîn liniștit. Pe cît posibil, și ceva mai calm datorită prezenței lui. Fumez țigară după țigară, și aici, în lumina obișnuită a intrării — intrarea oricărui hotel este luminată — îmi dau seama că în toată ziua asta de așteptare am ajuns aproape de nebunie. Acel perete scrijelit și fotoliul în care stăteam cu mîinile atîrnate, din ale cărui brațe scoteam automat paiele și le număram, unu, doi, trei... fără să ajung niciodată la patru... Și mă temeam tot timpul că nu voi ajunge niciodată la patru, de parcă odată cu numărul acesta s-ar produce o catastrofă de neevitat ! Sună telefonul, portarul mă privește înainte de a ridica receptorul cu înțeles, de parcă ar spune : „Pentru dumneavoastră este, în orice caz pentru dumneavoastră !" Mă scol, îl aud vorbind, dar nu se mai uită la mine, și înțeleg că nu-i pentru mine și mă reașez. Apoi vine o pereche de bătrîni provinciali care își iau cheia și urcă fără vorbă. Or fi fost la teatru, la revistă, ca să se distreze, dar s-au întors melancolici și sobri. Poate că au un copil grav bolnav internat într-un spital, bolnav fără scăpare, și n-au fost lăsați să rămînă noaptea lîngă el. Nici pe mamă n-au lăsat-o. „În special mama, nu", o fi spus sora sever. La spital domnesc anumite reguli, se menține o ordine strictă, nu vine și pleacă oricine, după bunul plac !

Mă gîndesc la această poveste născocită ca să mă conving singur că nu-i prea tîrziu și pentru mine. La clinicile particulare regulamentele nu sînt așa de severe, în asta mi-e speranța, și-o aștept pe mătușa Lina.

Mai vine un grăbit :

— M-a căutat cineva ? îl întreabă pe portar gîfîind.

Nu, nu l-a căutat nimeni. Își scoate batista și-și șterge sudoarea. Poartă un palton gros, maron, și afară e ger.

— Am fugit, explică el fără să-l fi întrebat cineva. Aștept un telefon.

Fratele meu de suferință, mă gîndesc și-l privesc cu dragoste. Stă alături de mine, pe canapea, și este așa de preocupat de grijile lui, încît monologhează : „Oriunde ar fi, or să mă cheme ! Oriunde ar fi !" Are niște mătănii din scoici, de la Muntele Athos, și se joacă cu ele, le trece dintr-o mînă în alta, fără să le învîrtă una cîte una. Telefonul sună, e pentru el.

— Vorbiți cu Agrinion, spune portarul.

— Vorbiți, vorbiți, fir-ar al naibii să fie, nu se aude nimic. Vorbiți ! Am trimis banii. L-a plătit pe Evastathios, auzi ? Polița trebuie plătită pînă mîine. Da, mîine ! Fii atent ! În ordine... cealaltă treabă am terminat-o...

„Ah, mătușă Lina, nu mă căuta acum, acum nu-i loc pentru mine și pentru durerea mea !" Îi ascult vorbele și simt că aș putea să-l omor fără nici o remușcare, numai și numai ca să văd receptorul atîrnat acolo, în fața mea, și să aștept fără această prezență străină.

Cînd termină, ne întoarce spatele și urcă scara, de parcă nici n-am fi existat, nici eu, nici portarul. Și mă întreb : „Exist sau nu cumva sînt și eu o umbră pe care ăsta n-o vede deloc ?... Timpul trece... Trece ? Sau poate că nici nu există timp, ci numai o mare și dureroasă așteptare ?"

O pereche de tineri intră și ușa rămîne deschisă în urma lor, și se strecoară înăuntru aerul rece. Scriu în registru, zîmbesc, sînt foarte tineri. Valizele lor sînt de oameni gospodari, îmbrăcate cu huse, ca să nu se strice pielea. Cînd urcă, portarul mă privește zîmbind și-mi face cu ochiul, șiret. Dar se pare că figura mea nu-i e pe plac, se întunecă și el. Îi însoțește, apoi revine la locul lui. Își freacă mîinile ca să se încălzească :

— A și început iarna, vorbește singur și nu mă privește.

Mă gîndesc la mătușa Lina, atît de subțire și de slabă. O s-o sufle vîntul din nord atît de uscat al Atenei, o s-o împingă oamenii, o să se rătăcească, o să uite pînă și numele hotelului unde stau, o s-o lovească o mașină și o s-o înjure șoferul. Apoi o și văd pe mătușa Lina la farmacia din apropiere, cerînd să i se pună iod pe zgîrieturile din frunte, pe mîini. Poate că este deja la urgență, și-o fi pierdut cunoștința, e nevoie să fie transferată la chirurgie, iar ea se zbate și-i roagă : „Lăsați-mă să-i telefonez lui Fokion. Lăsați-mă să-l duc la Aliki ! Trebuie s-o vadă, trebuie să-și ia rămas-bun de la ea... Poate că nu se vor mai vedea niciodată, niciodată... Nici pe pămînt, nici într-un alt astru ! Niciodată... niciodată, nici pe pămînt, nici... Pe nici un alt astru..." De unde veneau toate aceste cuvinte fără nici o noimă ? Ochii îmi lăcrimează. Îmi șterg nasul cu zgomot... Ochii îmi lăcrimează de la guturai.

— Domnule, îmi zice portarul, veniți să ședeți aici. Acolo unde stați e curent mare. O să răciți !

Îi surîd și mă supun fără să scot o vorbă, mă așez pe scaunul de lîngă el. Este puțin mai înalt

decît mine, şi mă priveşte curios şi cu simpatie. Din nou sună telefonul, dar nu pentru mine.

Mă priveşte de parcă mi-ar cere scuze. Este un omuleţ cu faţa ridată şi obosit. Din acest unghi îl văd altfel, de parcă şi-ar fi pierdut masca indiferenţei pe care o descifrai pe chipul lui privit din faţă. De parcă n-ar mai fi un om cu totul străin şi necunoscut. Poate că şi el mă vede aşa, acum, că mă aflu lîngă el. Se apleacă şi-mi mărturiseşte :

— O am pe nevastă-mea grav bolnavă şi ţine trei dobitoace în aceeaşi cameră cu ea şi nu am pe nimeni care să se îngrijească de toţi.

Spune asta monoton, resemnat şi monoton. Dau din cap, şi asta-l determină să continue :

— Va muri ! Ştie sărmana că va muri. Inima... Înţelegi... din cînd în cînd se opreşte. Lasă ! Ştie sărmana că va muri, şi pînă în ultima ei clipă o să lupte pentru aceste dobitoace...

Îl privesc în ochi şi aceste cornee de un albastru spălăcit care văd cît sînt de obosit îmi opresc mărturisirile în gît. Eram gata să încep şi eu cu ale mele ! „Aliki, Aliki... niciodată nu ne vom mai întîlni, nici pe pămînt, nici în vreun alt astru !" Şi aceasta este ultima mea încercare să mă opun, să dau vieţii mele, iubirii mele acelaşi înţeles disperat ca al portarului ! Şi totuşi, nici eu nu mi-am plecat capul, deşi sînt la fel de obosit, la fel de istovit !

Nici nu-l întreb ce are nevastă-sa de-o să moară, ce fel de boală de inimă mai este şi asta ? Dar se pare că nu observă. Presupun că-i ajunge faptul că a putut să spună cuiva chiar şi aceste două vorbe. Este mulţumit că l-am ascultat !

Mătuşa Lina nu a telefonat. Am aşteptat, am aşteptat, mi-am sprijinit capul în podul palmelor şi am aşteptat ore în şir, secole... Dimineaţa a venit singură la hotel. Afară soarele strălucea puternic : un semn supărător. S-a uitat îndelung la mine şi s-a speriat :

— Ascultă, Fokion, zise, mergem acum, la zece, la clinică. Dar trebuie să te aranjezi. Eşti într- un hal fără de hal !

Da, arătam prost, o ştiam. M-a aşteptat să mă bărbieresc, mi-a aranjat cravata, părul. M-a dus chiar la un lacto-bar şi mi-a dat lapte cald şi cafea. Astăzi era o linişte statornică şi protectoare, şi eu eram un nenorocit, speriat şi sălbăticit. Probabil că ochii mei erau foarte roşii din cauza veghii.

— Fokion, Aliki nu ştie nimic despre starea ei şi nu trebuie să afle nimic ! Înţelegi ?

— Da, mătuşă Lina, **n-o să afle !**

— Fokion, n-am putut să înţeleg cum gîndea Aliki, nici eu, nici taică-său sau maică-sa dar...

— Eu am înţeles-o, mătuşă Lina. Era foarte simplu.

— Dar, Fokion, o iubeam foarte mult !

„Ah, Doamne, a şi început să vorbească la trecut !"

— Da, mătuşă Lina, o iubim mult... Şi luptăm...

Încăpăţînarea este cea care-mi aduce aceste vorbe pe buze, şi vocea mea seamănă acum mult cu vocea Cristinei. Bătrînica mă ţine de mînă şi-mi zîmbeşte liniştită :

— Să mergem, băiatul meu, acum putem să mergem !

Ne-am dus la clinică. Mătuşa Lina a intrat prima în cameră, cu un aer conspirator.

— L-am adus pe Fokion, zise încet şi înaintă.

Ce sens mai aveau însă toate aceste strădanii, telefoanele pe-ascuns şi insomniile ? Taică-său şi maică-sa erau acolo, pînă şi Evanghelos. Am stat în uşă şi am aşteptat. Acum eram liniştit, nu aveam însă liniştea portarului şi nici disperarea mătuşii Lina. Era convingerea că din acest moment fiecare clipă este tot atît de preţioasă cît o viaţă întreagă, cît toată viaţa mea de pînă acum şi de cît îmi va mai fi dat să trăiesc !

Mi-am auzit vocea sigură, şi m-am simţit mîndru că sînt om şi că pot s-o iubesc aşa de mult pe Aliki.

— Ce faci, Aliki ? am întrebat-o.

Evanghelos mi-a ieşit în întîmpinare şi m-a salutat, iar tatăl ei s-a ridicat în picioare.

— Ai venit, Fokion ? rosteşte încet maică-sa.

I-am luat mîna, reţinîndu-i-o şi am privit-o aşa cum cineva priveşte un lucru străin şi demn de admirat, dar străin. Degetul cel mic era strîmb, caraghios de mic ; i-am spus :

— Niciodată n-am observat cît de strîmb e degetul ăsta !

Am spus-o de parcă aş fi transmis o idee foarte importantă. Şi am rîs, iar timpul nu ne mai presa, nici evenimentele ce erau deasupra noastră, şi toate deveniră din nou liniştite şi lipsite de deznădejde. Creştea, creştea această clipă, devenind cît un an...

— Aş fi vrut să fiu acum în cafeneaua Refugiatului, zise încet.

N-a spus : „Prima plimbare pe care o vom face cînd mă voi însănătoşi va fi la cafeneaua Refugiatului." Nici măcar : „Du-mă la cafeneaua Refugiatului. Ia-mă de aici, Fokion, şi du-mă acolo !"

Apoi m-a întrebat :

— Ai fost acolo luni şi m-ai aşteptat ! Cît m-am gîndit că mă aştepţi !

Am rîs :

— Da, te-am aşteptat. Găsisem chiar şi versurile despre care m-ai rugat... Acum poţi să-l faci praf pe Vasiliu...

A trecut peste acest „Acum poţi..." Nici nu s-a oprit asupra acestui lucru. Brusc se afla foarte departe de mine, de parcă se gîndea la ceva străin.

Am continuat :

— Poezia este a lui Walter de la Mare. Ţi-am copiat-o toată, o am cu mine...

Mi-a zîmbit obosită şi m-a privit în ochi :

— Fokion, te temi pentru mine ?

Mă privea stăruitor în ochi şi nu puteam să-mi alung disperarea.

— Te temi pentru mine ?

— Da, da, draga mea, mă tem mult ! Dar ştii că mi-a fost teamă din primul moment în care ne-am strîns mîinile... Sînt un fricos, un pierdut, un nimic, iar tu aşa de frumoasă şi aşa de tînără, şi mă iubeşti, nu-i aşa ?

A închis ochii şi mă asculta fericită.

— Ne simţim aproape ca la cafeneaua Refugiatului, urmă. Cînd îţi voi face omleta ?

N-a aşteptat să-i răspund, că a continuat :

— Căpitanul ăla mincinos e încă la voi acasă ?

— Sigur, sigur, stă în camera Cristinei. Are o

sticlă de whisky şi-o bea ca pe apă, şi serile vine şi-mi încurcă hîrtiile, şi mă batjocoreşte că stau şi scriu. „Mergem să ne distrăm, Fokion, păcat de tinereţea ta, Fokion, te-au năpădit hîrtiile !“ Aşa-mi spune, şi-şi clatină capul şi-i este milă de mine, pentru că nu ştie că mă iubeşti !

Mă opresc, şi ora a revenit la ritmul ei normal, cu şaizeci de minute, şi fiecare minut ne desparte tot mai mult. Brusc, intuiesc acest lucru, cu o intensitate sfîşietoare, şi-mi vine să mă aşez pe jos şi să urlu, să rog, să-mi dau viaţa, tot ce am, sîngele, creierul, ca să nu devină prezent acel viitor care se apropie implacabil !

Mătuşa Lina intră în cameră, protectoare şi zîmbitoare.

— Aliki, rosteşte încet, acum trebuie să plece Fokion... Vine medicul...

Ochii lui Aliki se rotunjesc de teamă. Degetele i se strîng pe mîna mea...

— Fokion, nu pleca, nu mă lăsa... Mi-e frică !

Aproape că plînge :

— Nu pleca, Fokion, nu pleca !

Îmi aud vocea şi n-o recunosc. Nu tremură, nu se teme, urăsc această voce. Eu sînt viu şi sănătos. De ce să-mi tremure vocea, de ce să mă tem ? Chiar dacă sînt nedormit, chiar dacă sînt flămînd ! Ce a schimbat curgerea timpului ? Mîine voi mînca, voi mînca omletă şi-o voi lăuda chiar, zicînd că-mi place, şi voi dormi şi voi visa şi voi fi eu, din nou, Fokion !

— Nu mă lăsa, Fokion, mi-e teamă !

Mă prefac că n-aud, şi continui discuţia despre căpitan :

— Mă batjocoreşte, draga mea, şi crede că nu înţeleg. Îi este milă de mine, pentru că nu ştie că mă iubeşti. Şi dacă-i voi spune că ieşim împreună ţinîndu-ne de mînă şi că mergem pînă la cafeneaua Refugiatului unde mîncăm îngheţată de vanilie, o să moară de rîs şi n-o să mă creadă. Aliki, te rog, ajută-mă, fă tot ce poţi ca să nu-i fie cu-adevărat milă de mine !

Acum eu o privesc în ochi, pînă ce se va linişti, pînă ce voi vedea lacrimile curgînd :

— Îmi promiţi, Aliki ? Îmi promiţi ?

Este un copil slab de înger, slab şi amărît, simte nevoia să asculte poveşti...

— Şi, prin urmare, mătuşă Lina, la iarnă am hotărît să ne căsătorim. O, vom întîmpina mari greutăţi ! Eu sînt sărac. Ea e bogată, sînt atîtea piedici... Altele sînt socotelile părinţilor, altceva hotărăsc copiii... Dar cu toţii au dreptate, şi nu te uita că există povestea asta cu voiajul, şi din cauza asta ei nu fac scandal şi mă suportă. Cînd Aliki se va întoarce cu bine, atunci să vezi piedici şi împotriviri. Ah, mătuşă Lina, de aceea o rog, în genunchi o rog, să mă iubească întotdeauna. Să nu piardă nici o clipă fără să lupte pentru dragostea noastră. Ea are atît de multe, eu, nimic altceva decît această dragoste !

Fără să-şi dea seama, a intrat în atmosfera poveştii. Chiar se supără :

— Nu-l asculta, mătuşă Lina, tu nu ştii cine e Fokion !

— Ah, copilă, aveţi binecuvîntarea mea ! Aşa să faceţi, să vă iubiţi, spune mătuşa Lina şi mă trage spre uşă.

Trebuie să plec, trebuie.

— Prin urmare, la revedere, Aliki, voi aştepta scrisoarea ta. Şi iarăşi timpul se opreşte în loc de parcă toate în jur sînt împietrite. Mîngîi degeţelul strîmb, degetul acela mic de la mîna stîngă... Ai promis, spun încet, ai promis !

Uşa se deschide şi intră medicii, trei, patru, zece, nici nu mai ştiu cîţi. Nimeni nu mă bagă în seamă. S-au oprit în jurul patului şi vorbesc de-ale lor. Toţi sînt îmbrăcaţi în alb, numai Evanghelos nu poartă halat. Apoi o iau cu căruciorul, un cărucior cu trei roate. Ai promis, îi spun cu privirea şi ea-mi zîmbeşte.

Privesc afară strada, pomii, grădina de vizavi. Simţeam că ea a şi plecat, simţeam că se şi închisese un cerc.

Nu spuneam eu cîndva că nu mă interesează decît cercurile închise ? Acolo, ziceam, nu există goluri şi probabilităţi... Poftim deci, Fokion, un alt cerc închis !

Evanghelos vine lîngă mine, se sprijină pe umărul meu :

— Sărmane Fokion, zice, cum eşti şi tu implicat în această tragedie !

Întotdeauna i-au plăcut vorbele mari.

— Trebuie să plec, rostesc încet.

Toate astea sînt aşa de fără noimă ! Evanghelos se va duce cu ea în Suedia, va lua parte la operaţie, poate că va fi alături de ea şi cînd totul se va sfîrşi. Evanghelos nu crede în minuni. Îi este milă de Aliki, nutreşte pentru verişoara lui un fel de slăbiciune, îi este milă şi de mine. „Eşti şi tu implicat în această tragedie !" Evanghelos va fi lîngă ea, iar eu trebuie să mă întorc la munca mea.

Plec şi mă întreb, la rîndu-mi, cum m-am încurcat în acest păienjeniş otrăvitor, dar oricît m-aş strădui, nu simt nici milă, nici indignare. Toate astea nu-i folosesc lui Aliki. Nici mila, nici indignarea. Aliki va muri, Aliki nu va mai veni la cafeneaua Refugiatului, Aliki nu va mai vedea niciodată arborii de piper şi norii albi călătorind, nu va dansa şi nu va mai potrivi culori frumoase în jurul ei ori pentru bluzele ei. Dar Aliki va înţelege înaintea noastră ce sens au toate astea, şi dragostea şi durerea şi timpul...

Eu sînt viu, respir şi mi-e foame, şi această durere este un triumf, şi lacrimile care-mi curg pe obraji şi unghiile care-mi intră în palme. Mă doare, sînt viu ! Mă doare, respir ! Dar oricît m-aş strădui, nu pot să înţeleg. Trebuie să ieşi în afara timpului ca să înţelegi...

15

A DESCHIS UŞA casei şi s-a aplecat ca să intre înăuntru. I s-a părut mai mică decît altă dată, cît o cutie de strîmtă. O cutie albă de carton, fără hîrtie pe dinăuntru... Era prima oară cînd venea, şi maică-sa era supărată din cauza asta. „Nu te-ai dus deloc acasă la noi, spunea întruna, nu te-ai dus deloc !" De parcă ar fi fost vorba de-o rudă căreia îi datora o vizită, şi mai ales se temea să nu interpreteze într-un anume fel că n-a făcut-o. A deschis fereastra cu vederea spre mare, dar n-a privit afară. S-a uitat în oglinda

înaltă, agățată exact vizavi de fereastră, și și-a aranjat părul. A surîs mulțumit : „Noroc, Nikos, voinicule“, a șoptit și a început să fluiere o melodie care nu semăna cu nici una din cele pe care le auzise, dar avea ceva triumfător chiar dacă-i lipsea linia melodică. De altfel, îi venea s-o cînte numai atunci cînd era foarte mulțumit.

Adusese un carton cu dulciuri. „O s-o facem lată în noaptea asta !“ s-a gîndit batjocoritor. Cel mai sigur era, fără îndoială, că nu va veni, ceea ce i se părea și logic și firesc. Ce să caute cumintea domnișoară Cristina, în ceas de noapte, în casa dădacei ei, singură, numai cu Nikos ? Nu va veni ! Dar îi place această nesiguranță. Găsește o oarecare bucurie în această întîmplare, care și-a urmat cursul foarte ușor, foarte supusă, foarte grăbită, ar spune, dacă maică-sa nu l-ar fi hrănit cu ideea că trebuie s-o respecte pe Cristina. Prin urmare, va veni ? Nu va veni ?

A tras storul și a aprins lampa cu gaz. Se simțea foarte tînăr, aproape copil, de parcă ar fi jucat un joc de copil. Lampă în epoca asta ! Dar maică-sa nu are lumină electrică și mîinile lui miros urît a gaz. Se duse în bucătărie și se spălă la chiuvetă, apoi se șterse cu perdeluța înflorată care masca partea de jos. S-a uitat la ceas. Își zise : „Dacă nu va veni pînă la opt și jumătate, o să plec“. Apoi a dat o raită prin casă și s-a uitat la toate lucrurile, pînă și dulapurile le-a deschis. Fără să-și dea seama de trecerea timpului, l-a năpădit o duioșie și aroma trecutului. S-a uitat la fotografii, apoi la cele două aripi de păun și la un buchet de ierburi vopsite așezate într-un obuz. Acest obuz era de la Pizan, și

taică-său îl privea mai tot timpul. Deasupra era atîrnată poza regelui Constantin. Pe perete, o bucată de pînză, pasteluri mici pictate pe trei lebede, flori verzi și roșii, și apele albastre de safir ale unui fluviu fantastic. În acest pat stătea cînd era mic și bolnav și număra pătratele din care era formată fiecare lebădă. Maică-sa lucra, avea grijă de Cristina și de Fokion, se îngrijea să fie curate trupușoarele și hainele lor, să nu alerge și să nu transpire, să mănînce și nu cumva să uite să spună mulțumesc. Taică-său avea grijă de el, îi schimba compresa de pe frunte. „Taci, îi spunea, nu mai plînge, o să ajungi mai bine ca ei !“ Venea o vecină și-i făcea supă și i-o dădea foarte fierbinte, și tot bombănea ca s-o audă taică-său : „Vai de mamele care sînt obligate să muncească la străini !“

Desigur, acum își aduce aminte și nu se îndoiește nici o clipă că a ajuns mai bine decît ei ! Fokion, cine-l socotește pe Fokion om ? Poți să dai și peste el, să-l împungi fără să bage de seamă, fără măcar să observe. Căci un om nu trebuie să permită nimănui să-l înghiontească sau să-l alunge ! În ceea ce-o privește pe Cristina, cu ifosele ei de om cinstit și care gîndește, cu severitatea și ideile ei mari, iată, acum e așteptată de Nikos acasă la el... „Trebuie să vorbim, Cristina, i-a spus. Acum, că Fokion s-a întors și nu iese seara nicăieri, este imposibil să vorbim acasă la tine. Trebuie să te văd singură. Vino diseară acasă la mine !“

Nu se rugase, nici nu ceruse vreo favoare. Fusese mai mult o poruncă, și poate un joc de care se bucura neînchipuit de mult în acea casă ne-

primitoare. Va veni deci, va veni! Și cu cît se gîndea mai mult, cu atît mai mult își zicea că dacă se va întîmpla să vină, nu va ști ce să-i spună. Din acea seară în care se fardase — Dumnezeule, cum îl bufnește rîsul! — l-a evitat sistematic. O zi, două... Apoi a venit Fokion, și acum el o așteaptă. Deci dacă va veni, ce-i va spune? Ducă-se la dracu! Într-un fel sau altul, lucrurile își vor urma cursul lor. La ce folosește să se omoare cu pregătirile? Și, la urma urmei, ce nevoie are de vorbe... există și alte mijloace să te înțelegi cu cineva!

Înainte să se facă șapte și jumătate, Cristina a bătut la ușă, o lovitură ușoară pe care ar fi putut să n-o audă, atît era de șovăielnică.

I-a deschis, și, înainte de a reuși să scoată o vorbă, a îmbrățișat-o și a sărutat-o, apoi a început să-i spună gîfîind:

— Ai venit, în sfîrșit ai venit! Și deodată i-a pierit cu totul, în mod neprevăzut, detașarea, stăpînirea de sine, și se arătă entuziasmat.

Desigur, ea s-a așezat în fața ferestrei și a privit cerul, marea și luminițele orașului. Un scurt moment, care i-a fost de ajuns să se liniștească și să privească această vizită din punctul lui de vedere. Stătea exact în spatele ei și aștepta... „Da, cerul și stelele, și căsuța dădacei, și copilăria noastră, dar eu mă aflu singură într-o casă străjuită de pereți.“ „Singuri sub un acoperiș, nimic nu se mișcă, iar lîngă mine se află o femeie. Și femeile, toate femeile sînt făcute pentru desfătarea bărbatului! Da, da, în toate ai dreptate, Cristina, dar

nu trebuie să-ți spun că te iubesc, îți spun numai că-mi placi, îți spun că te vreau, și pielea de pe gît ți se și înfioară... Există și alte modalități ca oamenii să se înțeleagă, nu numai prin cuvinte. Și nici nu trebuie să plîngi. Nu mai ești un copil, iar viața este atît de scurtă! Întotdeauna ai fost curajoasă... Și acum de ce ai venit, dacă nu pentru a face dragoste? Sînt atîtea lucruri pe care nu le știi, și viața e atît de scurtă! Mîine, poate chiar acum, poți să mori...“ „Eu, Nikos, nu obișnuiesc să rog, nici să cer o favoare. Vino! Pe acest pat acoperit cu o cuvertură, în care dormeau tata și mama, și respirația și dragostea lor obișnuite s-au închegat aici. Eu sînt fiul lor, și acum ne vom cunoaște în modul cel mai firesc!“

Nu s-a pierdut nici o clipă, simțea o plăcere nebună, pe care o încerca pentru prima oară. Mintea să nu-i oprească bucuria „prezentului“, și ochii să vadă și să se bucure și să nu tresară încordați. Apoi și-a aprins o țigară și a rămas lîngă ea străin și cercetînd-o aproape cu nerușinare.

— Nu mă privi așa, l-a rugat.

— De ce, Cristina, de ce? Cine altul te cunoaște mai bine decît mine? Nu mă iubești, sînt sigur de asta, așadar de ce ai venit dacă nu mă iubești?

L-a privit mirată, chiar cu disperare, încît i-a fost milă de ea. Numai o clipă, căci imediat s-a trezit în el o ură imensă, care pornea de foarte departe: să o umilească, s-o calce în picioare, așa cum putea s-o facă cu femeile din casele de toleranță din Tanger. Dar s-a abținut. Se simțea foarte sigur pe sine, toată lumea era a lui, putea orice, chiar să fie bun, mărinimos, sentimental:

— Eu te iubesc, te iubesc dintotdeauna ! Nu știu să vorbesc frumos, nu am educația ta. Eu, ce sînt eu pe lîngă tine, Cristina ? Aș vrea să te am tot timpul lîngă mine, aș vrea să-ți arăt lumea întreagă... Aș vrea... Cînd vei reveni, Cristina ? Spune că vei veni și mîine... Jură că vei veni ! Pentru că altfel nu te mai las să pleci. Nici nu poți să-ți închipui cît de rău pot să fiu ! Vei veni ? Te iubesc... Te vreau...

Era sigur că folosind doar jumătate din vorbele acestea goale va reveni. Îl apucase însă un acces de lirism și-și asculta propria-i voce, entuziasmat că reușește cu atîta dezinvoltură, dîndu-și aere de mare domn, să-i spună unei femei cuvinte minunate. Cristina închisese ochii și-l asculta de parcă visa. I s-a părut îmbătrînită și fără apărare, și iarăși, pentru un moment, ceva ciudat l-a făcut să se oprească, fiind cît pe-aci să-i spună : „Nu crede nimic, nici un cuvînt din ceea ce rostesc ! E o rușine că le rostesc, iar tu le asculți. Sînt numai aiureli, nu-s pentru tine..." Dar a reușit să depășească momentul, așa cum, cu puțin înainte, a rezistat impulsului de-a o lovi, de-a o călca în picioare. S-a gîndit numai că merită să-ncerce să-i explice ce-i cu acest fluid care-l punea în legătură cu ea, dar nu știa cum să i-o spună, și a lăsat-o să plece fără alte vorbe.

Apoi a stins lampa, a închis ușa fără să privească în urmă, și a plecat cu pași grăbiți spre malul mării... A intrat într-un bar, de unde a ieșit imediat în compania altor doi căpitani care așteptau ca și el încărcăturile pentru a se îmbarca.

— În astă seară am fost la o contesă ! s-a lăudat.

Căpitanul Antonis i-a dat cu tifla, prăpădindu-se de rîs :

— Na, fir-ar să fii, o să te înghită femeile ! Altceva n-ai în cap, desfrînatule...

Au mîncat plevușcă prăjită și salată de roșii cu brînză de oi și raci cu vin, și au băut rețină. Acolo, sus, le-a povestit totul, de-a fir-a-păr despre Cristina. A adăugat și lucruri cu totul fanteziste, care nu se întîmplaseră niciodată, la care nici măcar nu se gîndise pînă în acel moment. Niște sărutări furate pe cînd aveau cincisprezece ani, o iubire copilărească, o curiozitate, o sete și o încredere ca din poveste, jurăminte și ani ce au trecut în felul acesta, zile și zile pînă s-o aducă pe contesă în patul lui.

— Bravo, bravo, ia te uită ce se întîmplă în lumea asta, ziseră căpitanii. Adevărat spui, măi Nikos ?

Și dă-i înainte cu băutura în sănătatea contesei, și iar în sănătatea contesei, și trăiască dragostea, numai fii atent să nu te înșele și să trădezi marea !

— Bagă de seamă ! Fii cu ochii în patru ! Lumea-i plină de contese decăzute... Ele și numai ele ! Ha... ha... Auzi, contesă !

A doua zi dimineață s-a trezit la hotel cu capul greu și cu ochii roșii. S-a spălat în grabă, s-a ras, și-a pus o cravată roșie, lucioasă, și a alergat acasă la Cristina.

A găsit-o pe maică-sa singură :

— Nu-i nimeni aici ? întrebă vesel. Hai, mamă, să vorbim și noi puțin, tot timpul ești cu ăștia. De ei îți pasă mai mult decît de mine !

Știa că aceste vorbe o necăjesc, și de asta le și spunea. Bătrînica a început cu scuzele :

— Fiule, ce vină am eu ? Tu ai vrut să stai la hotel. Tu însă pleci și mă lași tot singură. Nu am pe nimeni în afară de cei pe care-i batjocorești tu. Dacă mor, Fokion și Cristina or să plîngă și-or să mă înmormînteze !

A întrerupt-o plictisit, știa de mult refrenul ăsta. Fokion și Cristina... Mereu la fel, întotdeauna se întîmpla așa, viața este un cerc, aceleași lucruri se repetă mereu. A privit-o pe maică-sa supărat, de parcă ea era vinovată de brusca lui supărare :

— Plec, spuse tăios, săptămîna viitoare plec ! Cel mult zece zile mai stau, mamă !

A văzut-o încrucișîndu-și mîinile, de parcă ceva s-a strîns în ea. „Așa îmi va rămîne în minte mama, s-a gîndit într-o străfulgerare, numai așa !" Dar depăși repede momentul.

— Lasă, mamă, mă voi întoarce iar ! Numai că va trebui să te îngrijești de hainele mele.

L-a privit cu reproș :

— Și eu care-mi spuneam, eram sigură că de astă dată o să rămîi la casa ta !

— Ei, na ! Și cum de erai așa de sigură ?

N-a răspuns, l-a privit doar îndelung în ochi. Și el a izbucnit în rîs, un hohot nejustificat.

— De ce rîzi ? îl întrebă maică-sa.

— Așa ! Te deranjează ?

S-a ridicat să plece, și înainte de-a ieși s-a întors și i-a strigat :

— Spune-i Cristinei c-o aștept ! La amiază, nu uita !

A văzut-o încremenind, și iarăși i-a revenit buna dispoziție. L-a prins de braț și și-a lipit obrazul de al lui :

— Ce ai cu Cristina în ultima vreme ? îl întrebă. Nu mă înșel, îmi ascunzi tu ceva. Dacă-i adevărat, spune-mi, ca să mă bucur și eu. Poate c-o să închid ochii, spune-mi ca să mor mulțumită !

— Întreabă-o pe ea ! îi răspunse șmecherește. Întreab-o, de ce n-o întrebi pe ea ?

— Eu pe tine te întreb, Nikos !

A privit-o așa de nevinovat și de surîzător, încît femeia s-a bucurat :

— O fată mai bună ca ea nu vei găsi. Mi-a ascultat ruga Sfînta Fecioară și te-a luminat. O inimă de aur, demnă...

— Falsă mîndrie, fată bătrînă, afurisită... Am reușit ! a continuat el pe același ton și a închis ușa hohotind. Avea impresia că este mic, că nu au trecut anii în care-și spunea : „Cînd voi fi mare, voi deveni căpitan și toate femeile vor alerga după mine ! Iată deci că a devenit realitate tot ceea ce gîndeam atunci. Ce frumoasă-i viața !"

A început să cutreiere prin magazine, căutînd un dar pentru Cristina, o poșetă, un parfum. Nimic nu-i plăcea. S-a dus la un bijutier și-a cerut un inel, ceva deosebit, pe care să poată să-l poarte o fată. O piatră ieftină, dar care să-i amintească de el, o acvamarină frumos montată. Nu-i știa mărimea degetului și și-a dat degetul mic ca măsură. Era mulțumit. În vitrină erau și verighete. A întrebat cît fac, și vînzătorul s-a grăbit să le scoată împreună cu suportul rotund de catifea și să înșire prețuri și carate, să vorbească de

vieţi întregi şi de nevoile zilnice ! A încercat unul pe degetul mic şi s-a gîndit : „Dacă voi lua un asemenea inel ca să i-l dau, va fi rău ?" Dar imediat i-a revenit în minte scena următoare : el la mijloc, alături de el Cristina, şi ceva mai în spate Fokion, maică-sa şi mama lui, plîngînd de emoţie. Inelul ăsta parcă îl ardea şi l-a lăsat imediat. Şi-a amintit de cei doi căpitani : „Să fii cu ochii în patru, Nikos. Lumea-i plină de contese decăzute !" Ajunge deci piatra albastră ! Pînă aici ! Poate să se lipsească de încurcături şi logodne fără viitor...

A ieşit din magazin mulţumit, de parcă ar fi făcut o faptă bună. Da, săraca Cristina, fusese cîndva logodită şi individul a lăsat-o cu buza umflată. Ajunge o dată ! Cîndva, maică-sa îi spusese ceva în legătură cu asta, dar au trecut anii şi nu-şi mai aminteşte. „O voi pune diseară să-mi povestească, îşi zise. Îi voi da şi inelul, şi-i voi spune că plec luni."

Frumoase hotărîri, dar soarele străluceşte ca într-o zi fierbinte de vară. Păşeşte căscînd gura pe străzile oraşului. Nu are cunoscuţi, nu are prieteni aici. Unul s-a îmbarcat, altul a fost ucis în război, unul — cel mai bun — a plecat în Brazilia. S-a dus, l-a pierdut ! Nu are pe nimeni aici. Numai căpitani, jos, în port, care-şi aşteaptă vasele. Fir-ar al naibii ! O asemenea pustietate pe un asemenea soare ! Intră într-o uzerie şi telefonează Cristinei :

— La ce oră termini treaba ? E vreme frumoasă ! Închiriem o maşină şi mergem în excursie.

A auzit-o răspunzîndu-i monosilabic, gînditoare, de parcă ar fi deranjat-o, şi s-a enervat.

— Vei veni, trebuie să vii, îi spuse. Plec luni, chiar acum am aflat !

Ştia de multe zile, dar asta n-avea nici o importanţă. Iată că s-a prins şi a acceptat.

A ales un automobil din metal strălucitor, cu banchete frumoase şi radio. A întrebat şi la garaj unde se poate duce să-şi petreacă o după-amiază frumoasă cu iubita lui, şi i-au spus că cel mai bine ar fi la Moara Veche, unde servesc porumbei şi pui la grătar foarte buni.

A luat automobilul şi se simţea iar ca un şcolar în vacanţă, fără griji şi vesel, şi a făcut cîteva ture pînă să vină Cristina. S-a dus spre port şi a stat într-un bar. A chemat chelnerul şi l-a întrebat de cei doi căpitani. Desigur, erau înăuntru şi beau vin. Cînd au ieşit, le-a spus :

— Mă duc la plimbare cu contesa !

Erau chiori de beţi, cu ochii roşii şi mişcări imprecise, dar păstrau sentimente nobile în inimă :

— Nikos, să ne trăieşti ! Noi te cununăm, şi primul copil tot noi ţi-l botezăm ! Şi pe al doilea ! Desigur, şi pe al treilea ! De ce nu şi pe al patrulea ? Să ne trăieşti, Nikos, flăcăule !

A apăsat imediat pe acceleraţie şi i-a părăsit lăsîndu-i să rîdă prosteşte şi să ciocnească mai departe. Pe cealaltă stradă a dat peste Fokion. Abia a reuşit să facă la dreapta, evitînd să-l lovească :

— Ei, unde ţi-e gîndul ? Zăpăcitule ! i-a strigat.

Dar Fokion nu s-a oprit, nici măcar nu s-a întors să-l privească, nici nu l-a auzit. Mergea cu capul plecat.

— Ei, Fokion, unde te duci ?

— Tu eşti, Nikos ? îl întrebă celălalt.

Cu siguranță că nici n-a băgat de seamă cît de aproape au trecut roțile de el.

— Vrei să te duc acasă ? i-a propus Nikos.

— Nu, nu, mulțumesc. Prefer să merg pe jos...

— Noroc deci, i-a strigat tare, și în sine : „Du-te la dracu, nenorocitule ! S-a mîniat. Uite, cu ăsta voia maică-mea să semăn, cu stafia asta !“

A văzut-o pe Cristina așteptîndu-l la colț și s-a supărat și mai tare : „Uite la cine visează maică-mea să-mi fie nevastă ! Ferește-mă, Doamne...“

— Să-i zici lui frate-tău să fie mai atent cînd merge pe stradă, îi spuse supărat cînd se așeză lîngă el. Bagă în belea vreun șofer, cît e el de distrat !

L-a pus să-i povestească cu amănunte scena, ce a spus și dacă nu cumva mergea anume pe mijlocul străzii.

A privit-o prin oglindă și s-a speriat de expresia întipărită pe chipul ei. Cînd a intrat în mașină, era aproape o fetiță, acum însă arăta deodată îmbătrînită, mai bătrînă decît era, și parcă ar fi durut-o ceva nespus și voia să ascundă.

— Ce ai ? a întrebat-o. Ești bolnavă ?

— Nu, i-a răspuns. Nu, mă gîndesc la Fokion !

Și-a clătinat capul de parcă ar fi spus : „La nenorocitul ăla ! Vai de capul lui !“

Dar ea nu l-a văzut, și a continuat :

— Iubește o fată și știe că va muri. E condamnată...

— Ah, sărmanul, ce i s-a întîmplat ? a întrebat-o. Și în sinea sa : „Și cu ce-s eu vinovat, să-mi strice mie cheful, noi mergem la Moara Veche sau la înmormîntare ?“

A întors butonul radioului : se transmitea un cîntec, un ritm nebun. Cristina nu vorbea. A urmat un tangou sfîșietor și insipid :

— Îți place asta ? l-a întrebat.

A avut impresia că deslușește în ochii ei ceva batjocoritor, și a răspuns cu ciudă :

— Sigur că da, îmi place mult. Ție nu-ți place ?

N-a așteptat răspunsul. A oprit brusc mașina, s-a întors și a îmbrățișat-o. A sărutat-o îndelung pe buze, pe ochi, pe gît.

— Acum ești cu mine, îi spunea, acum n-ai să mai ai pe nimeni în minte. Nici pe frate-tău, Fokion, nici pe celălalt, pe care l-ai iubit !

I-a simțit tresărirea, de parcă ar fi lovit-o, dar a strîns-o și mai tare în brațe, pînă cînd a rămas nemișcată.

— Acum ești cu mine, și numai pe mine mă vei avea în minte !

16

CÎND NIKOS a oprit atît de brusc mașina și s-a întors și m-a privit, m-am speriat. N-o ascund, m-am speriat tare. În jur era atît de pustiu, și pentru o clipă l-am văzut ca pe un străin, un om necunoscut, în mîinile căruia întîmplător se aflase viața mea. Putea să facă cu mine orice voia. Putea să mă omoare sau să deschidă, așa, fără vorbe, portiera, și să-mi facă semn să cobor pe drumul ăsta întunecat. Dar în loc de toate aceste

lucruri morbide de care m-am temut, m-a sărutat și mi-a cerut să nu mă gîndesc la nimeni altul decît la dînsul. Gestul ăsta al lui a fost atît de copilăresc, atît de măgulitor de copilăresc, încît mi-au dat lacrimile.

Sînt momente în care mă întreb cum s-a întîmplat de m-am încurcat cu Nikos, cum s-a întîmplat asta, cînd ființele noastre sînt atît de deosebite, cînd sufletele, inimile și grijile noastre sînt fără urmă de asemănare. Uneori toate devin simple și luminoase. Mă învăluie o minunată stare de vis, care nu seamănă deloc cu visurile mele din adolescență și nici cu cele din tinerețe... „Să fii gata, Cristina, la un moment dat se va produce minunea", spunea Fokion ! Am fost pregătită și am primit acest moment, această minune, și nu are nici o importanță că nu pot vorbi cu Nikos nici despre Rilke, nici despre Bach ; nu are nici o importanță, și sînt cu adevărat caraghioasă, așa cum o spun, de parcă aș vrea să mă justific cumva : „Mă iertați că nu pot vorbi cu Nikos despre lucrurile înălțătoare și frumoase cu care m-am hrănit pînă acum ! Mă iertați însă, cu Nikos voi face copii, și ăsta-i lucrul cel mai important. Poate chiar în acest moment în care mă scuz, port în mine copilul lui... Cui să-i spun toate astea ? Mamei ! Dar mama e neprihănită, nici nu bănuiește pe ce drumuri am apucat. Să vorbesc cu Fokion, cu Evanghelos, cu Vasos ! Cu Aliki care moare, cu întreaga lume care m-a uitat și mă alungă ?"

Acum Nikos nu se află alături de mine ca să-mi spună : „Numai pe mine vreau să mă ai în minte !" Acum sînt singură în camera mea. Somnul nu vine și toate justificările i le prezint Cristinei. Acelei făpturi extraordinare care eram pînă acum. Îi spun : „Cristina, poate că porți în tine un copil. Cristina, vei face mulți copii ! Nikos va călători, îți va trimite ilustrate și găteli exotice și tu vei da viață copiilor lui. Maică-sa va îmbătrîni foarte repede, și tu o vei îngriji și-i vei închide ochii cînd va muri, căci fiul ei nu va fi aici... Cristina, vei ieși cu copiii tăi la plimbare, pe chei și în piață, și vei trece prin fața casei tale celei vechi și le vei spune foarte liniștită : «Așa și așa, este vechea noastră casă !» Cristina, pe stradă îl vei întîlni pe Evanghelos cu nevastă-sa și copiii lor, și le vei spune bună ziua, bună seara, îi vei depăși și nu te vei gîndi la nimic, și toate vor găsi o justificare. Poate că acum, în măruntaiele mele, să fi și început să se plămădească această realitate ! Dar nu i-am spus lui Nikos nimic despre îngrijorarea mea. De ce ? Nu știu, vreau să fiu sigură ! Va pleca luni, și ar fi trebuit să-i spun. Poate dacă i-ai spune, n-ar pleca ! N-are nici o importanță că pleacă. Îi voi scrie și va primi scrisoarea și se va întoarce... Ești sigură ? Vreau să fiu sigură ! Sînt sigură !"

Toată după-amiaza la Moara Veche mi-a stat pe buze propoziția asta dinainte pregătită : „Sînt însărcinată !" Dar n-am rostit-o.

A fost o după-amiază ce aducea cu cele din timpuri îndepărtate. O după-amiază fără griji, care va rămîne în mintea mea. Fiecare clipă a fost un triumf. Am cîntat, am dansat, am rîs, am rîs, am băut vin, poate că m-am îmbătat. A fost un triumf ! Nu, nu mă mai gîndeam la nimeni, nici măcar la Fokion. La nimeni ! La nimeni !

Eram așa cum mă dorea Nikos. Asta-i minunea care s-a produs și, iată, am fost gata s-o primesc. Cineva mă dorește ! Un bărbat tînăr mă vrea ! Pe mine, Cristina, care nu mai sînt frumoasă și nici prea tînără, pe mine, care m-am lăsat jefuită, care m-am risipit. Mă vrea și nu se ascunde și nu se rușinează... Mă vrea, mă vrea chiar dacă nu cînt la pian, și chiar dacă nu am devenit ceea ce ziceam că voi deveni ! Mă vrea, și nici că-i pasă că am încîlcit în mintea mea întreaga lume.

Pot să aprind toate luminile și să las ferestrele deschise, să se lumineze întreaga stradă, să afle și acest cartier amărît minunea... „Rușine, Cristina, rușine !“ În camera de alături veghează fratele tău... Acum se împlinesc douăzeci de zile de insomnie. Are capul plecat, nu spune nimănui nimic despre durerea lui, numai veghează, și cînd toate luminile din casă se sting, se plimbă în jos și-n sus, în sus și-n jos... Nu plînge, nu se jeluiește fratele tău, Cristina, dar este tot o rană și tu știi asta... Prin urmare, cum vei arunca toată această strălucire sărbătorească asupra rănilor sale ?...

Îmi aduc aminte de Vasiliu și de vorbele noastre rostite în vînt. „Ceilalți, toată viața noastră atîrnă de ceilalți. Ceilalți, cei ce se află alături de noi...“ Și eu îi strigasem : „Nu-mi pasă de ceilalți, am doar o singură viață !“

Iată deci că aproapele meu rănit este fratele meu. O, singurătatea asta supărătoare și disperarea asta a lui !

„Cum putem să ne bucurăm, cum putem respira liber cînd celorlalți le lipsește aerul ? așa spusese Vasos. Viața este o participare, și nu avem numai

o viață și o răspundere, viețile și orele tuturor sînt și viețile și răspunderile noastre !“

Dar de ce mă gîndesc la toate astea acum, de unde au prins viață și mă copleșesc ? Nikos ar rîde ca un nebun dacă m-ar auzi, dar eu sînt de aceeași părere cu ceilalți, și nu cu Nikos. Iar acum doresc intens să mă scol și să mă duc în camera lui Fokion, să îngenunchez lîngă el și să-i spun : „Iartă-mă, frate, dar toată după-amiaza de azi am fost foarte fericită, iar amărăciunea ta nu m-a atins. Toată după-amiaza am fost o ușă închisă, și acum, că spun toate astea, tot așa sînt. Am numai o singură viață ! Am numai o viață mică, nenorocită și de ocară, și nimic altceva. În cîteva zile Nikos va pleca. Ce înseamnă cinci zile ? Sînt puține, un nimic. Pot să spun că au trecut deja, și atunci voi rămîne din nou cu singurătatea mea, lîngă tine, Fokion. Tu vei umbla de sus în jos și de jos în sus în toate nopțile, iar eu... Nu, nici atunci nu voi fi alături de tine, Fokion, deoarece s-ar putea să port un copil în pîntece !“ O, Dumnezeule, fă să port un copil, fă să am un prunc... Atîtea țigănci prind copii și-i vînd ca să cerșească pe străzi. Atîtea femei se duc la medic și plătesc ca să-i ucidă, fă astfel încît să am un prunc... În cinci zile Nikos va pleca și nimeni nu știe cînd se va întoarce. Astăzi nu vreau să plîng.

Nu vreau să plîng... Am fost așa de fericită. Niciodată nu mi-am putut închipui că pot să fiu așa de fericită... Ne-am plimbat pe malul mării și ne-am scris numele pe nisip și am căscat gura la valul care le ștergea, și apoi Nikos le-a încrustat cu briceagul, foarte adînc, pe un măslin, „Cris-

tina-Nikos", și dedesubt a desenat o inimă străpunsă de o săgeată din care curgea sînge, cu niște picături mari. Le-a încrustat cu răbdare, și această treabă i-a luat mult timp... Tot rîdea! Nu fac așa îndrăgostiții? Dumnezeule, fă în așa fel încît să port în mine un copil! Numai dacă voi avea un copil voi uita acea cameră încuiată de la Moara Veche, felul cum mă privea proprietăreasa și cît de mult a mîncat și a băut Nikos. De ce vreau să depășesc toate astea? Am rămas încă o fetiță care vrea să înfrumusețeze lucrurile, și dacă nu sînt aurite, vrea să le întoarcă spatele... Cîndva, Vasiliu mi-a spus-o și pe-asta, cu acel aer de judecător al lui. A trecut multă vreme de-atunci, nici nu mai pot să stabilesc cînd s-a întîmplat și de ce mi-a spus-o.

Acum, Vasos nu mai vine lîngă mine. Poate că mă evită. Acasă nu s-a arătat de mult. Anul trecut venea aproape zilnic, discuta și se agățase de mica noastră tovărășie consolatoare, și era numai vioiciune. Apoi s-au împrăștiat cu toții... Portretele lui Nikitas pe pereți, și boala lui Aliki... Alaltăieri i-au luat biroul de lîngă noi. L-au luat, așa, deschis. Taică-său nu s-a întors încă, și nimeni nu știe cînd se va întoarce. A venit numai Evanghelos, și el a rostit această propoziție care ne-a tulburat pe toți: „Evoluție rapidă"!

Nici atunci nu s-a apropiat de mine Vasiliu, să discutăm despre această nenorocire. Am încercat să mă apropii eu de el, dar a fost imposibil. A devenit distant, aș zice indiferent, de parcă n-ar fi cunoscut-o pe Aliki. Indiferent. Nici măcar o singură dată nu m-a întrebat de Fokion. Dar așa a fost întotdeauna, irațional și de neînțeles. A venit și a intrat în viața noastră fără să-l fi chemat, și așa cum a venit a și plecat. Atunci, cu ce drept mi-a scris să mă întorc repede ca să-l ajut pe Fokion? Cine i-a cerut-o? Pe Fokion nu l-am ajutat. Nimeni nu-l poate ajuta.

Nici nu dorește ajutorul meu. Merge pe stradă ca pierdut și nopțile veghează și se străduiește să înțeleagă. „Trebuie să înțeleg!" Alaltăieri, spunea asta cu voce tare. M-am dus la el și l-am mîngîiat pe cap, dar nu s-a întors să mă privească, de parcă nu m-a simțit.

— Eu sînt, Cristina, i-am spus ca să-l determin să se întoarcă.

— Sărmană Cristina, a rostit cu milă, și parcă gîndul îi zbura în altă parte.

Aș fi voit să te am lîngă mine, Vasos, ca să vezi această scenă, să mă sfătuiești tu, care le știi pe toate. Dar în loc de Vasos, Nikos se află lîngă mine tot timpul, și lui Nikos nu-i pasă de Fokion. Nici cît de un cîine!

Mă gîndesc că acea scrisoare a fost trimisă numai și numai pentru a mă aduce alături de Nikos, și într-o zi va trebui să-i spun lucrul acesta lui Vasos. Cînd viața mea va curge pe o linie dreaptă, cu contur bine definit: „Vasos, ție îți datorez totul. Da, copiii mei, casa mea, bucuria de a-mi aștepta bărbatul. Da, da... dacă tu nu mi-ai fi trimis acea scrisoare ciudată, îngrijorat de soarta lui Fokion?" Ce pioni nemaipomeniți sîntem în mîinile unui jucător necunoscut! Și o mișcare de-a noastră atrage după sine urmări și-i leagă pe oameni, și dacă poți s-o urmărești, ești uluit de repeziciunea ei, așa de mult se contopește cu linii străine și schimbă direcții și scopuri, și este im-

posibil să explici aşa ceva, este imposibil să înţelegi.

Şi Fokion, în miez de noapte, stă în întuneric : „Trebuie să înţeleg, trebuie să înţeleg !"

Azi dimineaţă, la birou, m-am dus lîngă Vasos şi, fără să-mi dau seama ce fac, i-am spus :

— Vasos, vreau să-ţi vorbesc. Trebuie să-ţi vorbesc.

S-a speriat, dar s-a abţinut :

— S-a întîmplat ceva ?

Am fost gata să-i povestesc despre Nikos, despre mine şi despre toată tulburarea, încurcătura în care intrasem şi care mă făcea să mă simt ca un om care merge pe o sîrmă suspendată... Poate că i-aş fi spus şi despre copilul pe care s-ar fi putut să-l port în mine. Aş fi vrut să-i vorbesc despre întreaga tulburare şi toată durerea pe care le purtam în mine. De aceea m-am dus lîngă el, şi mi se pare curios că m-am intimidat şi mi-a fost ruşine cînd l-am auzit spunîndu-mi :

— S-a întîmplat ceva ?

— Vreau să vorbim despre Fokion. Ce se va întîmpla cu Fokion ? L-ai părăsit, ne-ai părăsit...

A ridicat din umeri :

— Cu Fokion mă întîlnesc în fiecare seară, nu ţi-a spus ?

M-am înroşit, i-o fi fost poate milă de mine, pentru că m-a liniştit.

— În fiecare seară ? l-am întrebat.

— Sigur, în fiecare seară ne ducem amîndoi la cafenea şi discutăm. Stăm mult timp împreună, aşa că nu fi îngrijorată din cauza lui Fokion, vezi-ţi de tine !

Poate că nu a intenţionat să spună şi altceva, poate că numai eu am dat şi o altă interpretare vorbelor lui. Poate din cauza tonului sau expresiei care au completat această frază nevinovată. „Nu fi îngrijorată din cauza lui Fokion, vezi-ţi de tine !" Iarăşi m-am înroşit, chiar dacă nu a vrut să insinueze ceva, şi nu ne-am mai spus altceva.

După-amiază însă, în casa dădacei, brusc mi s-a părut că încăperea, toată încăperea repetă această frază : „Nu fi îngrijorată din cauza lui Fokion. Vezi-ţi de tine... Vezi-ţi de tine !"

Mă obişnuisem cu mîinile lui Nikos, nu mă mai stînjenea goliciunea mea... Desigur, mi se părea de mirare şi eram tulburată gîndindu-mă cum de s-a întîmplat minunea asta care m-a obişnuit cu trupul meu. Trupul meu mi se părea altul : numai simţuri, înfiorări, era, în orice caz, viu ! Picioarele şi mîinile şi gîtul şi pieptul existau, simţeam că le am, aşa cum cineva îşi simte partea de trup care-l doare. E viu, în fiecare clipă cînd sînt în mîinile lui Nikos... Desigur că mai apoi, ştiu asta, totul revine la normal şi rămîn numai ideile şi vorbele, întunecînd această trăire...

Şi-a aprins ţigara şi mi-a dat şi mie una. Fumam, stăteam de vorbă. Nikos m-a întrebat :

— Cine te-a învăţat să fumezi ?

„Evanghelos", mi-am zis, dar n-am spus-o tare.

— Cine a fost primul bărbat care te-a sărutat ?

„Evanghelos", am spus din nou în sinea mea şi iarăşi am tăcut.

— De ce n-aţi cumpărat casa voastră cea veche ? De ce nu v-aţi întors acolo ? În afară de asta, ce sînteţi voi ? Nimic ! N-ai înţeles că sîn-

teţi un nimic ! Un nimic ! Un nimic ! De ce nu te-ai măritat ? De ce te-a părăsit Evanghelos ? Şi pianul, pianul de ce l-ai vîndut ?

Era ciudat aşa, cum îmi punea întrebări una după alta, fără să aştepte răspuns, de parcă nu i-ar fi păsat dacă-i răspund sau nu. Aş fi putut să adaug şi eu alte întrebări la cele puse de el, dar eram foarte liniştită şi mă străduiam să nu mă rănească aceste înţepături. „Dumnezeule, îmi spuneam, fă în aşa fel încît să am un copil ! Să am un copil, un copil, un copil..."

Nikos s-a oprit brusc :

— Ascultă, în seara asta ne vom lua rămas-bun. Mîine, mîine în zori plec !

A spus-o fără duioşie, de parcă s-ar fi temut sau poate se ruşina de felul în care îmi comunicase noutatea. Am strîns din dinţi. Nu trebuie să plîng, nu, nu trebuie să plîng, sînt aşa de urîtă cînd plîng ! Nu trebuie să-şi aducă aminte de mine aşa. I-am zîmbit, mi-am pus mîna într-a sa, este şi acesta un mod de a da :

— Ştii, am vrut să-ţi spun că s-ar putea să fiu însărcinată !

Pentru o clipă parcă aş fi auzit din nou vocea lui Vasos : „Vezi-ţi de tine, de tine !"

— Însărcinată ? mă întrebă Nikos şi rîse. Ar fi nostim ! Eşti sigură ?

— Nu. Regret că nu sînt sigură. Îmi doresc atît de mult un copil ! Dar nu sînt sigură...

— Eu însă plec mîine, trebuie să plec. Ştii că trebuie să plec !

— Da, tu mîine vei pleca !

— Asta-i munca mea, voi lipsi multă vreme, vor trece ani pînă voi reveni aici. Asta-i munca mea. Sînt marinar !

— Nikos, de ce-mi spui toate astea ? Te voi aştepta !

M-a privit îndelung, îndelung timp, şi a izbucnit în rîs, nebuneşte, sălbatic ! Nu puteam să înţeleg de ce rîde. Poate din cauză că vom avea un copil, poate pentru că i-am spus atît de simplu şi de natural că-l voi aştepta...

— Nikos, Nikos, l-am rugat, pentru numele lui Dumnezeu !

Dar nu s-a oprit, şi atunci nu m-am mai putut stăpîni, din ochi îmi curgeau şiroaie şi sughiţuri isterice mă zguduiau. Un timp m-a lăsat să plîng, apoi, cînd mi-am ridicat capul, am constatat că mă priveşte de parcă îi apăream pentru prima oară în faţa ochilor. A luat o prăjitură şi a muşcat din ea, mi-a surîs cu bunăvoinţă...

— Ascultă, Cristina, acum nu trebuie să ai un copil... Fii atentă, să faci ceea ce-ţi spun. De oricîţi bani ai avea nevoie, eu sînt aici. Înţelegi, Cristina, poate că voi întîrzia să mă întorc... Mîine trebuie să plec. Nu se cade, domnişoară Cristina, să faci un copil ! Aşa ceva se întîmplă numai în cărţi. Avem destul timp înaintea noastră. Avem toată viaţa înaintea noastră. Dacă asta vrei, vom face opt copii. Opt copii îţi ajung ? Îţi promit că atunci cînd mă voi întoarce, facem opt copii ! Avem toată viaţa înaintea noastră... Te voi lua pe corabia mea şi-o să înconjurăm lumea...

Vorbea liniştit şi blînd, de parcă ar fi spus poveşti unui copil, dar m-a convins să nu plîng, m-a convins să zîmbesc şi să-i acord atenţie.

— Vom face înconjurul lumii. Nu crezi ? O să vezi, o să vezi... Da, Cristina, într-un an sau chiar în şase luni, vasul meu va face escală în Italia, acest lucru este sigur. Ce reprezintă şase luni ? Nimic ! Vor trece ca vîntul ! Prin urmare, îţi voi scrie : Vino, Cristina, vino ! O să ne întîlnim în Italia. O să mă învoiesc zece zile şi vom umbla pe unde vei dori tu. Vom merge şi la Paris, dacă vrei. Vom închiria o maşină, să vezi ce minunat vom petrece ! Şi apoi, vom regăsi vasul la Genova. Nu ai fost niciodată acolo, să vezi portul, să vezi cimitirul... ! Şi toate astea le vom vedea împreună. De aceea nu avem nevoie de copil în acest moment al vieţii. Numai tu şi eu, dragostea mea. Promite-mi că vei veni cînd îţi voi scrie : Vino, Cristina, vino...

Îl ascultam şi mă întrebam de ce este atît de vorbăreţ, de unde atîta exaltare ? Şi ce reprezintă lumea întreagă în comparaţie cu un copil ? Ştiam că acum ne vom despărţi, şi, ca de obicei, şi-a plăsmuit o imagine decentă a despărţirii, care era însă trădată de această poveste : Parisul, Genova... „Vino, Cristina, vino. Promite-mi !"

I-am promis :

— Voi veni să te văd.

A fost mulţumit şi a continuat :

— Îţi voi trimite bani, să vii cu avionul. Îţi voi trimite.

L-am întrerupt :

— Nu trebuie să-mi trimiţi. În şase luni voi reuşi să-mi adun singură banii de bilet. Nu avea grijă de asta !

Iarăşi a izbucnit în rîs :

— Cristina, tot mîndră eşti, tot mîndră !

Şi ne-am despărţit.

Seara tîrziu, Nikos a venit să-şi ia rămas-bun de la mama, de la Fokion şi de la mine. Era serios, reţinut, astfel încît pentru prima oară m-am simţit ruşinată în casa mea, de parcă toată povestea asta a fost un vis urît. Aşa ceva nu mai simţisem pînă acum. Mi-am zis : „Eu, eu, Cristina ? Cu Nikos ? Mai bine că tata a murit, n-aş fi putut să-l privesc în ochi !"

Ne-a salutat în picioare, nu pleca a doua zi dimineaţă, cum îmi spusese, dar se grăbea, avea nişte treburi de aranjat, scuze, acte, căpitănia portului... A sărutat mîna mamei, iar ea l-a sărutat pe frunte cu duioşie şi oarecare detaşare : „Uite, şi el a venit şi s-a dus. Acum pleacă, şi iarăşi va începe să-i scrie maică-si tot felul de prostii, ca s-o necăjească !" Şi Fokion l-a sărutat, iar el i-a spus :

— Noroc, Fokion, şi nu te lăsa...

Fokion n-a răspuns ; Nikos a tăcut, apoi s-ar putea să-şi fi adus aminte de povestea cu Aliki ; s-o fi gîndit că trebuie să-i zică totuşi ceva lui Fokion, aşa că iată şi gluma lui obişnuită :

— Aruncă hîrţoagele alea vechi, te-au mîncat, măi Fokion ! Ce folos îţi aduc ?...

Apoi şi-a luat rămas-bun de la mine. Mi-a dat mîna :

— Noroc, Cristina !

Nimic altceva. I-am răspuns :

— Cu bine, Nikos !

Nimic altceva. În spate stătea maică-sa și mă privea cu tristețe, de parcă ar fi știut totul, și iarăși mi-a fost rușine. Poate mi s-a părut. Probabil mi s-a părut. Apoi au plecat, am rămas singuri. Ca în iarna trecută, cînd voiam să-i achit datoria lui Evanghelos, ca să mă simt liberă. Fokion s-a dus în camera lui, mama în bucătărie ca să ne pregătească cina, iar eu am rămas singură, și pentru prima oară mi-am zis cu teamă : „Dumnezeule, fă în așa fel încît să nu port un copil în mine !"

17

„CE FOLOS îți aduc hîrțoagele alea vechi ?" Cu aceste cuvinte și-a luat rămas-bun de la mine. A spus-o așa de spontan și de convins, încît ai fi zis că-l preocupă într-adevăr persoana mea și încearcă să mă ajute să nu-mi irosesc viața. Puteam chiar să mă emoționez. Sînt gata să fiu emoționat pînă și pentru o firimitură care mi se oferă. Dar nici asta nu prisosește celorlalți. Știu bine. Ne potolește doar foamea. Și eu, care mă gîndesc la toate astea cu atîta amărăciune, poate aș fi putut să ajut și eu pe cineva, dar mîinile îmi sînt legate și grija și preocuparea mea rămîn inutile, sterile ! Prin urmare, s-ar putea ca Nikos să aibă dreptate ; totul să fie zadarnic ! Îmi amintesc și de Nikitas ! „La ce vă ajută toate astea, pe tine și pe Cristina, la ce vă ajută ?" Și el are, prin urmare, dreptate ? Toți au dreptate. Sîntem singuri și neajutorați, aruncați în ape înșelătoare, fără să știm să înotăm, și anii care au trecut peste noi au stins pînă și instinctul de conservare. Nici să înotăm ca un cîine nu știm, așa că din moment în moment ne putem îneca. Toți ? Toți ! Și eu, și Cristina și Nikitas și Evanghelos și Nikos. Ce importanță are ordinea și timpul ?

Probabil că Nikos a plecat, zicea că pe vasul lui se va încărca rețina, și el și-a pregătit valiza și ne-a salutat.

Cristina i-a spus : cu bine, eu l-am sărutat. Nu-i om rău, numai că este original și cam naiv. Își va începe călătoria : Vancouver, Honolulu, Gibraltar, Arhanghelsk... Și așa mai departe. Și maică-sa va primi scrisori și ne va întreba pe unde se află Vancouverul... Dacă mi-aș putea-o imagina pe Aliki trăind la o distanță mare, dar concretă ! Dacă aș putea să spun : „Acum se află la Vladivostok și mîine la Lima. Și săptămîna viitoare va fi la Beijing." Observ că înșir numai orașe depărtate, în afara posibilităților și puterilor mele. Numai că dacă aș vrea, aș putea stabili cîți kilometri sînt de aici. Pot de asemenea să stabilesc un punct oarecare pe hartă și să spun : „Exact aici trăiește Aliki !"

Pînă acum toți ziceau că Aliki se află la Stockholm, dar cine crede ? Pare că a și plecat la o adresă necunoscută. Nu pot crede că se află în vreo stea. Un punct oarecum cunoscut, o stea care luminează în noapte. Are vreo importanță, pentru mine și pentru dragostea mea, că e Beijing sau Orion ? Sînt două puncte, cu siguranță că ele

există. Nimic altceva ! Pînă acum, toţi ziceau că Aliki se află la Stockholm. Pînă şi Evanghelos, care s-a întors de acolo, a confirmat, şi la sfîrşit a luat o înfăţişare îndurerată şi a spus : „Evoluţie rapidă. Orbire, paralizie !" Şi ne asigură că toate astea se întîmplă la Stockholm.

Evanghelos m-a invitat la el acasă şi m-am dus, fără să-i spun nimic, desigur, Cristinei. A fost extrem de politicos. Aş fi crezut că îl preocupă suferinţa mea dacă nu l-ar fi trădat micile, neînsemnatele amănunte. O curiozitate pe care se străduia s-o ascundă sub masca compătimirii, o curiozitate feminină şi periculoasă, care dura de mult... Dar ce importanţă au toate astea acum ? De parcă şi Evanghelos s-ar afla într-un punct necunoscut, ideatic... Şi ce mă interesează, prin urmare, ce spune şi ce gîndeşte Kin-Fo la Şanhai ! Cam aşa ceva ! Apoi discuţia noastră a luat cu totul altă cale. Doi oameni stăpîni pe ei şi cultivaţi vorbesc despre metafizică. Citiseră mai mult sau mai puţin din Platon şi filozofii indieni. O conversaţie liniştită. Am fi putut să purtăm discuţia asta şi fără ca Aliki să se afle departe... Idei înalte, detaşare de cele lumeşti, o manta albă liturgică de circumstanţă... Pentru care ocazie ? mă întreb. Iată, moartea se apropie. Mi-a confirmat Evanghelos, care primise un telefon de la Stockholm. Se apropie cu paşi mari.

Să vorbim încet. Moartea se apropie...

„Cînd voi avea ultimele noutăţi, mi-a spus, te voi înştiinţa", şi mi-a strîns mîna. Ultimele noutăţi înseamnă moartea. Ea o va scoate pe Aliki din timp şi din spaţiile stabile, chiar dacă acestea ar fi oraşe îndepărtate, sau stele în nopţile foarte

întunecoase. Şi Evanghelos mă va înştiinţa, pentru că este sigur că ne-am pierdut sensibilitatea, este sigur că am tăiat orice contact cu ceea ce am fost cîndva. Nu a mai rămas în noi decît o nostalgie nestinsă. Evanghelos ştie că şi asta se poate întîmpla : Aliki să moară la Stockholm şi eu să nu presimt, pentru că mîinile noastre şi-au îngroşat pielea, epiderma s-a înăsprit şi antenele noastre nu mai sînt folositoare. Aşa este, şi de aceea mă va înştiinţa el, ca să pot spune cu siguranţă : „Acum Aliki nu mai este nicăieri... Nicăieri... Nicăieri..."

În astă seară m-am întors tîrziu acasă. Ai mei mîncaseră ; m-am dus în camera mea şi am rămas acolo fără să fac nimic. După puţină vreme Cristina mi-a adus o ceaşcă de lapte cu zahăr. M-a privit fără să-mi vorbească. Am băut laptele repede, repede, ca să plece. Şi i-am urat noapte bună, aşteptînd să plece. Ce să-mi facă Cristina ? O ceaşcă cu lapte, şi asta-i încă mult. Nu pot însă să vorbesc. Îmi este milă de ea, aşa, cum mă priveşte, ca un cîine necăjit. Poate că şi ea vrea să-mi vorbească despre grijile care o frămîntă. Dar eu acum parcă nu sînt aici. Parcă nici n-aş exista. Mă străduiesc s-o consolez pentru această absenţă a mea, am curajul s-o consolez :

— Nu fi necăjită, îi zic, nu fi necăjită, toate vor trece !

Apoi îi spun din nou noapte bună, nimic altceva.

După ce se închide uşa camerei, plec iar de acasă, ies din nou pe stradă şi merg, merg...

Noaptea-i liniştită, îmi ascult paşii, privesc felinarele neclintite de pe stradă, din cînd în cînd se luminează cîte o fereastră, apoi iarăşi nimic, întuneric şi pustiu. Toţi dorm. Pustietate, ce pustietate ! Nu vreau să-mi amintesc de nimic... „Cum să fim conştienţi de nenumăratele prezenţe care ne înconjoară ?" Aliki spusese asta. Prezenţe în singurătate totală... Da, atît de tînără, un copil încă, şi a conştientizat acest mister... Asta se întîmpla în acea seară în care am văzut-o brusc în faţa mea... „Parcă ai fi văzut o fantomă", spusese rîzînd... Nu, nu vreau să-mi amintesc nimic. O stradă întunecată, oameni dormind, ferestre închise. Pustietate... pustietate... Doi... trei... zece paşi, şi alţi paşi. Îi rostesc numele. Număr pînă la zece, închid ochii şi merg orbeşte... Şapte... opt... nouă... zece... Cînd îmi voi deschide ochii, o voi vedea în faţa mea, o voi vedea, o voi vedea, îmi va vorbi, îi voi vorbi, aşa, ca în visul meu... Nouă, zece... Nimic, nimic... Pustietate... Idiotule, idiotule, ai crezut pentru o clipă că ai s-o vezi ? Da, am crezut. Aici era colţul nostru, aici îi spuneam noapte bună... Ceva va fi rămas în aer şi în întunericul nopţii din tot acel extaz. Nu se poate să nu fi rămas ceva. Idiotule, n-a rămas nimic ! Nimic ! Să mai încerc o dată. „Sufletele care ne înconjoară..." Aşa spusese, şi ar fi crezut cineva că vorbeşte de miresmele primăverii dintr-o livadă sau de apa sărată a mării de pe plaja unei insule ? Cum de-i posibil să se îndoiască de ele ? Mă străduiesc pentru a mă convinge. Alţi cîţiva paşi, cu ochii închişi... Aliki, Aliki, vino odată, vino ! În noaptea asta nu mai eşti la Stockholm ! Abia mi-a telefonat Evanghelos. Nu mai eşti nicăieri.

Ochii tăi, trupul tău, neliniştea ta... În seara asta, cu puţine ore înainte, în timp ce eu îmi beam cafeaua şi-mi spuneam în sinea mea : „Poate că se va face totuşi ceva, poate ceva se va face..." tu ai încetat să mai fii la Stockholm, tu eşti niciunde. De ce, prin urmare, să nu vii şi aici ? Încă cîţiva paşi... Cînd voi da colţul, o să mă aflu în faţa casei tale... Cu ochii închişi, Fokion, şi roagă-te, roagă-te cu toată puterea fiinţei tale. Dacă este nevoie, îngenunchează chiar în mijlocul drumului şi roagă-te : „Vino, Aliki, vino..." Prezentul este ceva minunat... Numai că durează o clipă, o străfulgerare, şi s-a şi dus. În el nu încape nici lumea viitoare, nici ziua următoare... Nimic. Vino, Aliki, vino ! Înaintez şi număr : cinci, şase, opt... zece... Idiotule, idiotule, ce-ţi închipuiai, că fereastra ei va fi luminată şi că te va privi de acolo ? Da, da, aşa mi-am imaginat ! Idiotule, şi zici că ţi-ai fi aprins ţigara şi ai fi salutat-o din întuneric... Da, da, aşa gîndeam ! Priveşte deci, idiotule, priveşte ! S-a aşezat, prin urmare, pe scările casei de peste drum şi s-a săturat de întuneric şi de pustiu ! Deschide ochii, idiotule, şi încetează să numeri ! E posibil ? Cine este de vină că eu nu pot să văd tot ceea ce există ? E posibil ? Casa întunecată, strada întunecată. De ce aprind ţigara ? Pe cine salut astfel ? Sînt vinovat cu ceva, dar nu pot să fiu conştient, nu pot să înţeleg ce. La ce-mi foloseşte că am ochii deschişi ? Idiotule, doar este întuneric şi pustiu. Cînd am mai simţit oare că mă înec, cînd am simţit această nevoie de a urla ca un animal ? La spital, la Atena. M-am abţinut însă, n-am urlat, voiam numai să mă arunc pe jos şi să-mi lovesc

capul de peretele atît de alb. M-am abținut însă, pentru că Aliki era în pat și-mi urmărea fiecare tresărire a chipului. M-am abținut deci, și-i spuneam : „Ajută-mă, Aliki, fă tot ce poți ca să nu-i fie milă de mine căpitanului mincinos !"

Acum ? Acum nimic ! Acum ? Aliki nu-i nicăieri ! Pot să fac ce vreau. Pot să urlu, pot să-mi scot toate hainele și să umblu gol în noaptea geroasă. Pot să mă arunc în mare, să înot. Pot să mă duc în port, să cutreier toate cîrciumile, să privesc toate femeile de aproape, pe cele cu gîtul ridat și fața vopsită, și rînd pe rînd să le întreb : „De ce n-ai murit tu ?" Apoi pe alta și iar pe alta. Femeile din port, așa cum le știu din povestiri și din filme. „Și tu de ce n-ai murit ? Și tu ? Și tu ? Și tu ?..." Întunericul ăsta mă sufocă. Îmi spun : „Eu sînt Fokion, și cerșesc acea stare de leșin sufletesc pe care am trăit-o cîndva. Vreau să ies în afara timpului, în afara vîrtejului acestei sfîrleze."

În port sînt lumini, se reflectă în apele cheiului. Dacă mă aplec, pot s-o văd pe Aliki, după cum luminile felinarelor se joacă în valuri. Niciodată nu am venit aici, prin urmare cum s-o văd pe Aliki în apă ? Nu, asta n-are nici o importanță. Idiotule, idiotule ! Acum Aliki e pretutindeni. Nicăieri și pretutindeni. Închide-ți din nou ochii și numără. Va veni să se așeze lîngă tine pe stînca asta mică. La zece, cînd îți vei deschide ochii, o vei vedea lîngă tine. Veți discuta, veți privi în depărtare luminița verde. Va fi Aliki, va fi Aliki... Sînt transpirat, simt cum transpirația îmi alunecă pe tot trupul. Privesc această mică stîncă. Acolo va sta și va privi lumina verde. Nu-mi

închid ochii, nu mai număr... Pentru ce ? Un grup de bețivi trec cîntînd. Mă ridic, mă voi duce cu ei. Ei sînt beți, eu treaz ! Sînt treaz ? Ce inimoși sînt ! Mă voi duce cu ei. Neapărat mă voi duce !

Cînd am spus-o ? Singur am spus că Aliki e pretutindeni. Nu stă numai pe o mică stîncă neagră și lunecoasă și privește în depărtare. Nu, e pretutindeni ! Poate că e și în cabaretele ieftine, la bar și în uzeria asta. Le spun că-mi aștept fata, iubita mea, femeia mea, înțelegeți, le spun, iubirea mea, o aștept !

— Unde e ? mă întreabă îngrijorați.

— Nu știu, zic. Pretutindeni !

Arăt de jur-împrejur și marea și țărmul. Dar ei nu văd decît tavernele luminate, înșirate pe malul mării. Discută, și iau o hotărîre :

— S-o căutăm, s-o căutăm !

Mă prind de braț :

— Da, desigur, o vom găsi... Nu era la Pescărița. Nu, nu era acolo ! Nici la uzerie. Nici la Alaska. Un marinar e gata să plîngă :

— Nu fi necăjit, nu fi necăjit, îmi spune tot timpul.

Îl cheamă Frank. Bem whisky și gin. Și iarăși whisky și brandy, și... Nu cumva o fi la Micul Paris ? Nu, nu... Nici acolo... Am bani și fac cinste. Și americanii sînt tratați cu prietenie. Ne-am lămurit, nu-i nicăieri. Ceilalți pleacă, rămîn cu Frank. E liniște, nu mi-e frig, nu sînt transpirat. Capul mi s-a mărit, încape în el lumea întreagă și stelele și cerul. Nu rămîne nimic pe dinafară. Încerc să-i explic acest lucru, dar miti-

telul nu mă înțelege. În spatele meu cineva rîde. Nici nu întorc capul :

— Ascultă, Frank, fii atent la mine. Nimic n-a rămas pe dinafară !

— Măi, fir-ar al naibii ! Cum de- ai ajuns în halul ăsta, Fokion ?

Nici n-am întors capul să văd cine vorbise. Necunoscutul ăsta mă înghiontește, dar nici că-mi pasă.

— Măi, Fokion, eu sînt, Nikos. Ești beat turtă ! Nu mă cunoști ?

Moare de rîs, mă arată tovarășilor săi :

— Ăsta-i fratele contesei mele !

Toți rîd. Nu știu cine este, nici nu mă interesează. Prietenul meu Frank e necăjit că n-am găsit-o :

— Cum o cheamă ? mă întreabă aproape plîngînd.

Beau.

— O cheamă Aliki !

— Ești sigur că-i aici ? întreabă din nou îngrijorat. Ești sigur ?

Nu i-am răspuns. Sînt sigur ? E pretutindeni ! Sînt sigur ? Nu-i nicăieri ! Sînt sigur ? Cine-i sigur ? Beau.

Și apoi ce s-a mai întîmplat nu pot să-mi amintesc. Am căzut de pe scaun. M-am lovit la cap. Nu-mi mai amintesc nimic. Pînă în acel moment, toate au rămas în mine, cu toate detaliile, apoi nimic...

Am deschis ochii într-o casă străină. Se crăpa de ziuă. Cineva îmi scosese haina și pantofii, mă învelise cu o cuvertură mițoasă. În față, era o

icoană mare cu Sfîntul Niculae și o candelă stinsă. Părea că spune : „Tu, Fokion ? Tu ?“

Alături de mine dormea cineva care sforăia tare. Aveam capul bandajat, și mă durea tare, ca și tot corpul, de parcă mîncasem bătaie.

Ieri m-am îmbătat, îmi aduc bine aminte. M-am îmbătat. Dar acum unde eram ? De ce mă privea astfel Sfîntul Niculae ?

Ieri a murit Aliki. A și trecut o zi. Azi unde te afli, Fokion, unde ?

Mă ridic în capul oaselor, îl privesc pe cel ce doarme. E Nikos. E casa dădacei noastre și Nikos doarme lîngă mine. Pe scaun stă haina mea, costumul cu care mă duc la serviciu, murdar. Sînge, noroi, urme de vomă. Ieri m-am îmbătat...

A și trecut o zi, ieri m-am îmbătat ! De ce mă privește astfel Sfîntul Niculae ? Iarăși s-a retras valul care ne-a devastat și a rămas în urmă amărăciunea lui. De cîte ori mai spusesem asta, de cîte ori o voi mai spune ? E imposibil să cobor din pat fără să-l trezesc pe Nikos. Este patul dădacei noastre. Este casa ei. Tavanul este jos și urît. Casa noastră era înaltă, cu tavanele sale cu stucatură. Cînd mă trezeam mai devreme, număram frunzele : două culcate, două drepte. Aici ce să număr ? Nu vreau însă să părăsesc prezentul și să trăiesc în trecut... Nu, nu, acest prezent este foarte aproape de ieri. Ziua de astăzi este cea mai aproape de ziua de ieri.

Ieri a murit Aliki. Nu plîng. Nu ! Sînt iarăși ca mai înainte ? Eu, Fokion, un mozaic din zale luate de ici, de colo. Platon, Marc Aureliu... Cărți, poezie, idei, idei. Ăsta sînt eu. Un perete

pe care a fost creat un mozaic. Și asta este acum panoplia mea, îmbrăcămintea mea.

Ieri seară am aruncat totul. Ieri a murit Aliki. A și trecut o zi de cînd a murit Aliki! M-am îmbătat. Mi-am scos zalele strălucitoare și am rămas o apariție jalnică. Iată deci că m-a cules Nikos. Egal și la fel este Nikos și cu mine! Și hîrțoagele aruncate în noroi. Moartea lui Aliki, zic, moartea nu este un lucru pe care să-l negi... Nu, nu, la asta trebuie să mă gîndesc altădată. Acum și capul mă doare, și ieri este prea aproape. Se va distanța însă, se va distanța... Și nici nu trebuie să-mi fie rușine că m-am îmbătat. Sînt om, așadar o apariție jalnică. Și nici nu trebuie să-mi fie rușine că plîng.

— Te-ai trezit, strigă Nikos. Hai, măi Fokion, ești rău la beție. Nu te-am mai văzut așa. Cum de nu ți-ai găurit capul?

M-a privit cu un fel de compătimire amestecată cu silă; se întinde. Apoi izbucnește în rîs:

— Fokion beat! Ha... ha... ha...

S-a ridicat căscînd, s-a spălat, a făcut cafea, mi-a adus și mie. Pot să neg că-i seamănă dădacei?

— Acum ai să-mi spui tot, zice. Cu amănunte! Cum ai ajuns în halul ăsta? Să-mi spui tot. Dacă nu-mi vei spune, vai de tine...

Încerc să scap:

— Am crezut că ai plecat.

— Nu, n-am plecat încă, îngînă și el. În cîteva zile plec! Am întîrziat cu încărcătura.

— Cum să-mi curăț haina? zic din nou îngrijorat.

— Da, e un lucru foarte important și nu poți să-l faci aici, nimeni nu trebuie să te vadă. Toți vor începe să spună: „Cum ai ajuns în halul ăsta, Fokion?" Tot o să-mi spui, tot!

— O s-o duc la curățătorie, vorbesc singur. O să le trimit un bilețel printr-un copil, ca să nu fie îngrijorate, o să telefonez și la birou. Pînă să fie gata haina, mă duc la Refugiat...

— Cine este Refugiatul?...

— O cafenea, răspund liniștit, unde nimeni n-o să mă vadă.

(„Nimeni, Fokion? Nici Aliki? Și totuși Aliki e pretutindeni...")

— Ce ai? Ce-ai pățit? se neliniștește Nikos.

— Trebuie să-mi scot și bandajul, zic. Să spăl sîngele, am părul încleiat. Să nu se vadă nimic...

(„Să nu se vadă nimic. Valul care ne-a măturat s-a retras, dar sărătura lui m-a pătruns. De cîte ori am spus asta și de cîte ori o voi mai spune...")

— Și, prin urmare, spuse Nikos cînd am fost gata, nu vrei să-mi spui cum de te-ai îmbătat? Hai, halal să-ți fie, lasă pe altă dată! Să ne luăm din nou rămas bun. Cînd mă voi întoarce, o să facem un chef în doi, de va fi prăpădul lumii. Sfîntă Fecioară! Îți spune inimioara ce chef vom face?

— Noroc, Nikos... Drum bun!

— Noroc, Fokion. Mîine, poimîine plec și eu. Și Dumnezeu știe cînd o s-o facem lată amîndoi!

La Refugiat am cerut încă o cafea și un covrig cu susan. I-am arătat haina murdară și i-am spus fără să mă rușinez deloc:

— Ieri seară m-am îmbătat și uite în ce hal sînt ! Cum o să mă duc așa acasă, or să înnebunească...

A clătinat din cap :

— Te-ai îmbătat !

Nu m-a întrebat de ce și cum. Îi era atît de milă de mine, încît mi s-au umplut ochii de lacrimi. S-a prefăcut că nu observă. A luat o sticlă cu benzină :

— Dă haina, zise, o să ți-o curețe doamna Kali, în așa fel că n-o să se vadă nimic ! Și a plecat prin ușa din spate.

Era o zi foarte frumoasă. Cerul de un albastru frumos, pe cer pluteau nori albi. Spusesem : „S-a terminat vara". Da, aici spusesem asta.

Iordan mă privea cu afecțiune. Cam așa m-ar fi privit și dădaca. Nu mama. Dacă m-ar fi văzut mama, dacă ar ști, i s-ar nărui una din convingerile ei. „Și tu, Fokion, și tu !"

Și Cristina ? Foarte curata, feciorelnica Cristina ? Coloana dorică, dacă m-ar fi văzut, știu că și-ar fi pierdut curajul. Sfînta compasiune există numai pentru Iordan, pentru dădacă. Sîntem singuri și neajutorați, și moartea ne pîndește de pretutindeni ! De cîte ori am învățat asta și de cîte ori am uitat ? În care odaie a copilăriei ne-am cutremurat de această primă bănuială ? „Prin urmare ?" ar fi întrebat Cristina cu ochii plini de deznădejde. Și pe urmă, ce sens are viața noastră ? Noi sîntem vii. Eu, tu, aproapele nostru. Toți ! Și Nikitas care a ajuns deputat, și Vasos și Nikos și maică-mea și mama lui Evanghelos, așa grasă și plină de găteli cum era... Toți ? Toți ! Să înțelegem, ar fi trebuit să răspund, și vocea-mi

tremură. Să înțelegem ce, Fokion ? Unde este acum Aliki, Fokion ? Nicăieri, pretutindeni...

Doamna Kali mi-a curățat haina frumos. Nu se mai vedea nimic, nici sînge, nici noroi. Este închisă la culoare, decolorată puțin, așa că nu se mai observă ceva.

La amiază m-am întors acasă și am mîncat supă și ficățel, foarte gustoase. Din nou am ieșit. M-am dus la Iordan. A venit și Vasos. Am băut cafea și am hotărît să ne plimbăm. Acum, că Nikitas a plecat la Atena, îmi petrec tot timpul cu Vasiliu. Este o minte luminată și pot discuta cu el pînă și despre amănuntele traducerii mele. Am mers mult timp, am pătruns pe drumul dinafara orașului, chiar dincolo de livezi. Toate păreau departate, și începusem să simt oboseala. Pămîntul era de un maron închis, iar pomii aveau crăcile desfrunzite.

Așadar, de mult se terminase vara.

Ne-am oprit puțin înainte de-a ne întoarce, și Vasos mi-a spus privind în depărtare :

— Ieri a murit Aliki...

— Știu, am rostit încet.

Apoi am mers fără să ne vorbim.

Am vrut să-i spun, îmi pregătisem cuvintele : versurile de care ai întrebat-o erau ale lui Walter de la Mare. Le găsisem și a vrut să ți-o spună ea, ca să facă pe grozava, să afli că știe multe lucruri și să n-o mai jignești. Te admira și-i era puțin teamă de tine. Pe mine mă admira și mă iubea. De ce mă admira oare ?

Mă gîndeam la ea, dar nu puteam să vorbesc. Mi-a venit în minte vocea ei : „*Why has the rose*

faden and fallen / And these eyes have not seen..." ...Şi ochii mei s-au împăienjenit. Cu siguranţă că vocea mi-ar fi tremurat ; de aceea n-am vorbit.

18

VALIZA LUI Nikos stătea deschisă pe patul mamei lui. În jur, o mulţime de lucruri, cămăşi, ciorapi, pachete. Bătrînica se străduia să le aranjeze, ca să le poată scoate pe toate, frumos şi uşor, cînd va avea nevoie de ele fiu-său.

— Aici e pelteaua de gutui care-ţi place şi cutia de tablă cu sugiuc, în cealaltă sînt covrigeii pe care ţi i-a trimis doamna !

Nikos s-a întors şi a privit-o rîzînd :

— Doamna ! Doamna... Of, măi mamă, cînd o să ai şi tu minte, care doamnă, de care doamnă îmi vorbeşti ?

Nu s-a oprit din aranjat. Nici nu şi-a ridicat ochii. Fără supărare, a continuat răbdătoare :

— Doamna este stăpîna mea, şi n-ai decît să spui ce vrei !

Rîdea, dar făcea pe supăratul :

— Nu înţelegi, mamă, că acum tu eşti doamnă ? Tot servitoare vrei să fii ? Bagă-ţi bine în cap că nu ai nevoie de nimeni !

I-a răspuns pe acelaşi ton, fără dojană, de parcă ar fi vorbit unui copil :

— Toţi sîntem servitori, fiule !

— Eu, nu ! Acum sînt stăpîn !

Şi-a clătinat capul de parcă ar fi spus : „Da, desigur, cam aşa sînt stăpînii, au mutra ta !" Şi asta l-a supărat cu-adevărat.

— Eu cel puţin nu mă ascund ca madona ori ca iubitul tău Fokion !

— Iar ai ceva cu Fokion ? Cu ce ţi-a greşit, cu ce te deranjează ?

Se supărase şi o privea îndîrjit, şi mai ales se străduia să arate cît de bun şi grozav este el :

— Da, dacă nu-l culegeam eu deunăzi din port, cine ştie pe unde ar fi ajuns. Într-atît de beat era dragul tău !

S-a întors şi l-a privit :

— Spui minciuni !

Rostise aceste vorbe pe un ton tăios şi sever : „Spui minciuni".

— Păi ştiam că n-o să mă crezi ! Nici eu nu mi-am crezut ochilor. Îngeraşul tău în port, braţ la braţ cu marinarii americani. Deschide-ţi ochii, mamă, şi dă-le odată cu tifla ! Ascultă-mă pe mine. Mi-a fost milă de el şi l-am luat şi l-am culcat aici, şi dimineaţă i-am făcut cafea. Întreabă-l, dacă nu mă crezi !

Dar maică-sa şi-a continuat treaba, colo batistele, colo ciorapii... Şi asta l-a scos din sărite. A prins-o de umeri şi a întors-o brutal către el :

— Nu mă crezi, aşa-i, nu mă crezi !

— Nu, nu te cred !

— Nu crezi ce-ţi spun eu, copilul tău ?

— Nu cred toate ce-mi spui acum despre Fokion.

— Şi despre Cristina ?

Acum veni rîndul ei să se supere :

— Pe Cristina să n-o vorbeşti de rău !

Rîsul îl îneca ; era plin de bucurie, batjocoritor :
— Ha, ha, ha... Cristina ? Cristina ta... De două, de trei ori a venit aici sus singură și am stat în patul ăsta. În patul tău, mamă. Da, Cristina ta ! Aici, aici...
Îi arăta patul, și bătrînica îl privea cu spaimă. Și-a cuprins capul, de parcă ar fi fost gata să-i plesnească.
— Cristoase și Sfîntă Fecioară ! Cristoase și Sfîntă Fecioară ! E păcat, Nikos, să spui asemenea vorbe !
— Dar nu-ți spun minciuni, mamă. Întreab-o, să vezi dacă o să nege.
L-a privit în ochi puțin, tăcută, și apoi și-a dat seama că acum înțelege, înțelege totul :
— Slavă Domnului, slavă Domnului ! Acum deci vă veți căsători. Dacă zici că te iubește. Ți-am spus eu, dar n-ai vrut să m-asculți. Nici în visurile mele cele mai frumoase... !
— Ce spui, mamă ?
— Ei, uite, tu și Cristina !
I-a frînt brusc bucuria :
— A, toate ca toate ! Nu pic eu fraier...
Iarăși s-a zăpăcit, și l-a privit înspăimîntată. „Prin urmare, ce sens au toate astea, patul, am făcut din ea ce-am vrut, a venit singură..."
Nikos a făcut haz de tulburarea ei :
— Ne-am făcut cheful, mamă. Sîntem tineri, avem dreptul. Acum, dacă Cristina ta visează cununie, să-i scoți din cap gîndul ăsta. Spune-i că fiu-tău nu-i de ea. Poți să-i spui că nu ne potrivim, spune-i ce vrei ! Cu toate că și eu i-am spus-o alaltăieri. N-a răspuns nimic, doar cîteva lacrimi... De altfel, toate plîng !

— Care toate ? l-a întrebat și i-a închis valiza.
Se concentrase din nou asupra treburilor ei, și-l asculta cu gîndul în altă parte :
— Care toate ? a întrebat din nou și a început să așeze masa. S-a dus la bucătărie, fără să-i aștepte răspunsul. Dar Nikos s-a ținut după ea :
— Care toate ? Păi, femeilor, cînd le părăsim, tot povestea asta le spunem, o să-ți scriu să vii la mine și așa mai departe... Toate plîng !
— A, va să zică plîng ! zise maică-sa, dar nu înțelese că-și bate joc de el, și continuă cu îngîmfare :
— Sigur, toate plîng cînd le părăsim ! A plîns și Cristina... Apoi a promis că vine la mine cînd o să-i scriu. O să vină la Genova. Pot să-i scriu să vină unde vreau eu, și o va face. Dar ce crezi...
Maică-sa îi puse în farfurie pilaful de pasăre și, fără să bage de seamă ce-i spunea, i-a dat platoul în mînă :
— Du-l în casă. Eu aduc pîinea.
— Mamă, tot nu mă crezi ?
Maică-sa rîse. A luat carafa cu vin și a continuat :
— Nici cît negru sub unghie, băiat rău ce ești, îi răspunse veselă. Ai cam întins coarda cu povestea asta ! Acum e rîndul meu să rîd. Ha... ha... ha... Auzi, auzi... ce-a găsit să spună ! Cristina — ha... ha... ha...
Îi venea să arunce jos farfuria cu pilaful aburind. Simțea că-l îneacă supărarea și ciuda. Să arunce pe jos mîncarea, să deschidă ușa și s-o trîntească în urma lui, și să plece fără să-și ia rămas bun. „Nu mi-e mamă, și-a zis. Nu cumva

nu-i mama mea ?“ A privit-o, dar îi întorsese spatele, un spate încovoiat, şi s-a abţinut. S-a dus aproape de ea şi i-a spus :

— Este ultima oară cînd mîncăm împreună !

A văzut cum faţa i se întunecă, şi ceva s-a strîns în el. „E mama mea, şi-a zis, asta e mama mea !“ A îmbrăţişat-o :

— Ah, mamă, de ce nu mă crezi ? Tot ce-ţi spun e adevărat.

— Da, fiule, şi l-a mîngîiat. Da, da... De mic tot minciuni spui... Tot felul de poveşti şi toate ţi se păreau adevărate...

S-au aşezat să mănînce rîzînd, dar n-a iertat-o. Şi din nou, aşa, degajat, i-a vorbit :

— O să vezi tu cum i-o fac eu Cristinei, o să vezi. Dacă n-o s-o aduc eu în Italia, într-un port în care eu n-o să ajung niciodată ! Lasă, că vezi tu !

Nici nu i-a răspuns. Aşa era de mic, se întorcea acasă de la şcoală şi născocea tot felul de poveşti, istorii încurcate cărora nu ştiai cum să le dai de cap, ce era adevărat şi ce minciună. Taică-său credea totul, poveştile lui Nikos îl ajutau să-i treacă timpul cînd nu muncea. Ea însă nu l-a crezut niciodată. Avea întotdeauna atîta treabă ! Iată, prin urmare, şi acum, la bătrîneţe, totul se repeta. Dacă trăia taică-său l-ar fi încurajat : „Ia vezi, ascultă ce frumos vorbeşte, i-ar fi spus, ăsta, pe ochii mei, ar putea s-o aducă aici şi pe prinţesă !“ Şi maică-sa se supăra : „Ruşine, mincinosule, nu cred nimic din tot ce spune...“ „O să vezi, mamă, o să vezi tu cum i-o fac eu Cristinei. Pot să-i fac orice Cristinei tale... O să vezi tu,

dacă nu mă crezi !“ Rîde, dar în adîncul sufletului ei se naşte o mică teamă, foarte mică. Şi dacă toate astea sînt adevărate ? Se străduieşte să depăşească teama, s-o îndepărteze :

— Dacă trăia taică-tău ca să se bucure de tine, rosti încet şi e gata să plîngă.

Acum, iată, a venit momentul să-i înşire sfaturile obişnuite, pe care el nu le ascultă, şi Dumnezeu ştie dacă-şi aminteşte vreodată de ele :

— Să fii cuminte, să fii atent, să nu faci tovărăşii rele, să-mi scrii... Mă laşi singură, foarte singură. Să fii cuminte, să nu bei... să fii atent !...

Nu, nu va coborî în port, nu vrea să-i fie povară fiului ei. De ce să coboare ? E mulţumit că pleacă, simte asta, nimic nu-l leagă de locul acesta. Faptul că a stat aici cîteva luni îi e de-ajuns. Prin urmare, acum totul e gata, valiza a fost legată, şi-a terminat ţigara, şi-a privit ceasul :

— Mă duc, mamă.

Îl sărută pe mînă, pe obraz, pe gît.

— Mergi cu bine, şi să te binecuvînteze Dumnezeu şi Sfînta Fecioară. Ai binecuvîntarea mea !

Stă în uşă şi-l priveşte cum înaintează pe străduţa îngustă. „Îl voi revedea ? se întreabă. Îl voi revedea ?“ Înainte de a da colţul, şi-a trecut valiza dintr-o mînă în alta, şi-a scos şapca şi a salutat-o în glumă. I-a venit să fugă după el, aşa, numai ca să-l mai vadă, nu să-l atingă, nici să-i vorbească. Nu voia să plîngă, nu trebuia să plîngă, i-ar purta ghinion. „Toate femeile plîng cînd sînt părăsite.“ „Care toate, băiat rău ce eşti ? Şi maică-ta la fel cu celelalte ?“ S-a dus, a dispărut... „Cu bine... Ai binecuvîntarea mea.“

Asta era ! Casa i-a părut mare şi tristă. Ce să fac singură-singurică în toată casa asta ? Pentru mine, ajunge un colţişor. „Mamă, spusese Nikos, nu vreau să te oboseşti. Eşti cucoană, fiul tău e căpitan. Vei lua o femeie să te-ajute, şi dacă Fokion are nevoie poate să angajeze pe altcineva pentru maică-sa. De fapt, n-au decît să-şi rupă gîtul. Nu dau nici doi bani pe ei." L-a văzut atît de pornit, încît i-a promis : le-a găsit chiar o fată. Măcar de-ar fi bună ! Cum să înţeleagă Nikos aceste lucruri, şi nici nu se cade s-o ia din nou de la capăt. Lasă că de fapt se poartă de parcă ar fi gelos. „Îi iubeşti mai mult decît pe mine !" „Auzi vorbe ! Sigur că-i iubesc ! Şi pe vecina care a venit acum o iubesc ! E rău? E rău ? N-o cunosc bine, dar o iubesc. Are şase copii, spală rufe prin străini ca să-i hrănească. Poţi să n-o iubeşti ? Chiar şi pe băcanul care a dat ulei Vlamenei, fără a o trece în caietele de datornici !"

Ce bucuroasă e că nu datorează nimic nimănui ! Să fie sănătos Nikos al ei ! Să-l binecuvînteze Cristos şi Sfînta Fecioară ! Strînge masa gînditoare. Stătea acolo şi rîdea... „O să vezi, mamă, o să vezi cum i-o fac eu Cristinei tale"... Măgarul, auzi ce i-a trecut prin minte... Şi acum coboară spre port fluierînd.

A rămas atîta pilaf şi carne de pasăre. Cine să mănînce toate astea ? Uşa e deschisă. Copiii noii vecine stau afară. Şi se uită. Le face semn să intre, dar ei au luat-o la fugă. Numai unul a rămas nemişcat şi o priveşte. Are părul împletit într-o codiţă legată cu un şiret maron de pantofi.

— Cum te cheamă ?

— Caterina !

— Vino, Caterina, vino să-mi ţii tovărăşie. Astăzi a plecat fiul meu, şi sînt foarte singură.

— Unde se duce fiul tău, bunico ?

— Foarte departe... în America, chiar mai departe !

— Şi nu plîngi, bunico ? Cînd a plecat tata, mama a plîns toată noaptea !

— Unde s-a dus taică-tău, Caterina ?

— Nu ştiu. A plecat, ne-a lăsat şi a plecat. L-a fermecat o femeie vopsită, o femeie rea !

— Dumnezeu, să ne păzească, copilul meu !

(„Nikos, ai grijă... Să fii cuminte... să bagi de seamă...")

Ceilalţi copii au prins curaj şi au venit în cameră. I-a aşezat în jurul mesei, le-a tăiat pîine şi iată, n-a mai rămas nimic din pasărea şi din pilaful care-o preocupase puţin mai înainte. Apoi a strîns farfuriile împreună cu Caterina, şi i-a plăcut că-i gospodină, serioasă şi matură. A rămas cu ea toată după-amiaza ; şi-o tot întreba : de ce, bunico, aşa şi pe dincolo. Acolo a scris şi a citit. Seara, cînd a venit maică-sa de la muncă, a căutat-o :

— Unde ai fost, măi fată, toată ziua, de te-ai pierdut de fraţii tăi ?

— Am fost la bunica care mă iubeşte ! a răspuns mititica. Şi o să mă duc în fiecare zi !

Maică-sa abia aştepta : era o gură mai puţin, dormeau mai bine, căci abia încăpeau cu toţii într-o cameră... Prin urmare, în curînd va putea să scrie lui Nikos : „Am găsit-o şi am luat-o pe Caterina la mine. Să mă ajute. Singurătatea, fiule, e un lucru cumplit !"

Singurătatea ! Să nu ai pe nimeni de care să te îngrijești, pe nimeni pe care să-l ajuți, să nu aibă nimeni nevoie de tine ! Acum însă o are pe Caterina, și-i împletește codița în fiecare dimineață, i-a luat și o fundiță trandafirie și i-a legat-o la capătul împleticurii, și așa e mai frumos. A cumpărat și lînă să-i tricoteze o jachetă, i-a luat și pantofi noi pe care Caterina i-a încălțat de strălucea de bucurie. Hotărîseră să meargă amîndouă în vizită la stăpînă, dar au început frigurile și ploile. „Sîntem în toiul iernii, spunea. Și Nikos al meu se luptă cu marea. Pînă și zăpadă avem, a nins pentru prima oară de douăzeci de ani." Copiii s-au revărsat pe ulițe și mamele urlau și-i blestemau ca să-i sperie, să-i adune înăuntru. „Fir-ar să fie... treci înăuntru, de nu, te fac să scoți foc pe gură..." Și altele de felul acesta. „Eu nu mi-am blestemat niciodată copilul, și nici nu i-am spus vreun cuvînt urît, se gîndea. Pentru că eu nu eram obișnuită. Auzi cuvinte ! Ce rușine ! Niciodată n-am spus așa ceva copilului meu, eu... Da, dar îl lăsam aici și-l vedeam numai duminica după-amiază, ani și ani. Și-acum nu-l mai văd deloc... Se luptă cu marea pe vremea asta rea, și eu stau singură-singurică."

Singură ? Toată săptămîna asta cu ninsoare a venit mama Caterinei și copilandrii ei, și au rămas acolo să mănînce, să se sature și să se încălzească... Și-apoi, cînd a încetat gerul și cînd timpul s-a schimbat în bine, au plecat, și-a rămas din nou cu Caterina.

— S-a uscat noroiul, bunico, spunea. Nu mai e frig...

— Privește, bunico, cum s-a liniștit marea...

— Mi-ai terminat jacheta...

— Am două ghivece cu frezii care sînt gata să se deschidă. Cînd mergem în vizita aceea ?

Da, a trecut iarna, cel puțin așa se părea, dar poate că totul îi apărea mai suportabil pentru că încetase să plouă și să ningă. A primit și ilustrate în culori lucitoare de la Nikos, și Caterina le punea în fața oglinzii și le privea ore în șir...

A luat-o într-o zi și s-au dus în casa fostei sale stăpîne. O vizită pe care i-o promisese de mult. Se făcuse deja primăvară și totul în jur era vesel și blînd, încît aveai impresia că despărțirea și călătoria se vor produce într-o altă existență. Să privești în jurul tău și să-i vezi pe toți cei dragi ! Să nu lipsească nici unul. Niciodată. Să nu se mai taie odgoanele, ca vasele să nu se mai îndepărteze de țărm, marea să fie de un albastru închis ca acum, și acasă să fie cei dragi, și străinii ori cei ce-ți sînt depărtați. Trec prin fața casei celei vechi, a casei celei mari și i-o arată Caterinei. Și ea o privește cu admirație. Aici stăteau ? În toată casa asta, în toată ! Da, da, și arată la fel, este ca acum. Iat-o pe Cristina mică, Tina... și Fokion... Iată-l și pe tatăl lor cu barbă și bastonul lui cu măciulie de argint... Însă este primăvară, și fiecare primăvară aduce cu ea — în aerul și lumina ei — toate celelalte primăveri care s-au dus, și ai impresia că nimic nu e trecător, că nimic nu s-a pierdut, și că toate pot fi cuprinse într-una. O primăvară unică și singulară...

I-a găsit pe fiecare în camera lui, foarte ocupați și înceți. Fokion scria, și nimeni nu-l deranja cînd scria. Dar dădaca a deschis ușa încet-încet și l-a privit puțin, voind parcă s-o audă... Își ținea mîinile strînse și rămăsese pe gînduri... Cînd și-a dat seama că-i acolo, s-a ridicat cu bucurie și bunăvoință. A întrebat-o de toate, îl interesa totul.

— Scumpul meu băiat, bunul meu băiat... i-a spus de două, de trei ori, și s-a neliniștit pentru emoția ce i se trezise în suflet pentru el, nu cumva are dreptate Nikos cînd e gelos pe ei ?

Și Cristina a îmbrățișat-o cu căldură. Da, Cristina care era întotdeauna așa de reținută, a îmbrățișat-o de parcă n-o va mai vedea niciodată. Dar poate i s-a părut. Poate că dragostea pentru ei s-o facă să aibă această impresie.

— Bunii mei copii, scumpii mei copii... și Nikos cel binecuvîntat, care din gelozie vă condamnă... Auzi, Fokion, despre tine spunea că te îmbeți și că-ți pierzi nopțile cu marinarii ! Auzi, ce-a găsit să inventeze, măgarul, mincinosul... Așa era de mic. Și despre tine, Cristina...

— Și despre mine, ce spunea despre mine ?

— Ei, aiureli... nimic altceva decît aiureli. Dar să nu-i luați în nume de rău, vă iubește, vă iubește, dar așa le ia el, în ușor. Toate le ia în glumă. Așa e !

Cristina le-a adus dulceață, și Caterina a cerut apă, și din nou s-a ridicat Cristina și i-a adus.

— Fata aceea pe care v-am adus-o eu nu-i aici ? se miră dădaca. Să nu te obosești tu, Cristina. Te văd slabă...

Cristina rîde :

— Economii, dădacă, economii. Treabă dublă, economii duble !

Maică-sa și-a clătinat capul :

— Spune-i, spune-i tu, că a alungat servitoarea și se obosește atîta, și muncește noapte și zi, și la birou și acasă. Nu stă o clipă, ca să facă această călătorie...

— Călătorie... Ce călătorie ?

Cristina rîde, a slăbit, dar ochii îi strălucesc, de parcă ar fi spus cineva că are febră :

— O călătorie frumoasă, mare, dădacă... Orașul ăsta îmi strivește sufletul. Merită să spăl vasele cîteva luni și să mă obosesc, ca să mă duc apoi acolo unde vreau !

— Și unde anume ? întrebă dădaca.

Nu i-a răspuns, numai că un surîs ciudat i-a apărut pe buze, un surîs vag.

— Nu cumva la Genova ? a întrebat-o din nou dădaca, și imediat i-a părut rău că a spus-o. Nici ea nu-și dădea seama de unde a pornit și cum a ajuns pe buzele ei.

Cristina s-a întors și a privit-o speriată, s-a înroșit chiar, de parcă i-ar fi dat două palme, concomitent pe amîndoi obrajii.

— Poate că mă voi duce și acolo, zise încet. De ce întrebi ?

— Așa, îi răspunse dădaca. Pentru că Nikos mi-a scris de curînd că anul ăsta nu va ajunge la Genova, și acum mi-am amintit...

A plecat îngrijorată din casa lor, și și-a simțit picioarele grele, de-abia le mai putea tîrî. Pe drum Caterina vorbea singură, și ea nu-i răspundea... Spunea că nimic nu semăna cu ceea ce-i

povestise bunica despre ei... Casa lor era mică şi obişnuită ! Şi Cristina — ce mare i s-a părut şi deloc frumoasă ! A fost cîndva, cu adevărat, mică Cristina ? Era imposibil ca cineva să creadă asta. Nu pare să fi fost vreodată mică ! Singurul care i-a plăcut a fost Fokion, seamănă cu Cristos.

— Ei, bunico, nu seamănă cu Cristos ? Este la fel, exact la fel.

Dar bunica nu-i răspunde. Merge obosită şi-şi zice că abia aşteaptă să ajungă acasă şi să se întindă, să se gîndească, să înţeleagă. De ce a minţit spunînd că Nikos nu se va duce anul ăsta la Genova ? se întreba şi nu găsea răspuns. De ce am minţit că mi-a scris el asta ? Nu cumva am crezut tot ceea ce mi-a spus Nikos ? Şi apoi, apoi ce ? „O să vezi, mamă, o să vezi ce-o să-i fac eu Cristinei... Dacă n-o voi aduce eu într-un port, să stea să mă aştepte..." Unde păstrase ascunse toată iarna aceste vorbe, ca o sămînţă rea, şi acum, cînd a venit primăvara şi toate arată vesele şi frumoase, a prins rădăcini şi viaţă nouă ?

Toată noaptea a stat trează şi s-a gîndit, de parcă ar fi fost vina ei. O fată cum este Cristina, singură într-un port ! Cristos şi Sfînta Fecioară ! Şi munceşte ca o servitoare ca să adune bani să plece într-o călătorie. În port, să aştepte singură. Dar e posibil aşa ceva ? Cristina, care este aşa de deşteaptă, care ştie atîta carte, să facă asemenea prostii ? Iată, că se pot face !

Dar mîinile ei sînt legate, nu poate spune nimic, nu poate face nimic. Dacă-i va scrie lui Nikos şi-l va face să jure : „Te voi blestema dacă nu-i scrii chiar în această clipă Cristinei să nu pornească spre Genova !" Nu, o să-l îndîrjească, poate

să facă şi mai mult rău. Altceva, trebuie să găsească altceva. Să-i vorbească lui Fokion, să-i deschidă ochii : „Fii atent, sora ta e în pericol, n-o lăsa să plece, n-o lăsa..."

Luînd această hotărîre, noaptea i s-a părut mai uşor de trecut. Ziua de duminică. Dimineaţa s-a sculat şi s-a dus la biserică şi s-a închinat şi s-a gîndit să se spovedească, ca să se împărtăşească, apoi, nu cumva să vină brusc arhanghelul şi fără ştire să-i ia sufletul, găsind-o nepregătită.

S-a întors tîrziu, dar mulţumită. Acasă a găsit-o pe Cristina. Afară era un soare strălucitor, dar imediat ce a văzut-o totul i s-a părut întunecat : „Nu-i voi scrie lui Nikos, nici lui Fokion n-o să-i spun. Îi voi vorbi chiar ei."

— Am venit... s-a justificat Cristina. Aici, în cartierul tău, dădacă, locuieşte un prieten de-al nostru... Ştii, Vasiliu. E bolnav şi mă duc să-l văd. Locuieşte puţin mai sus. Mi-am zis să trec să-ţi spun bună ziua. N-am făcut bine ?

Ţine în mînă ilustratele lui Nikos şi le priveşte cu atenţie.

— Ilustratele lui Nikos, vorbeşte încet.

— Da, ilustratele pe care mi le trimite Nikos !

— Numai ilustrate îţi trimite, dădacă ?

Părea indiferentă.

— Nu, şi scrisori. Cînd şi cînd. O, scrisori glumeţe, numai îngîmfare şi laudă, ca de obicei. Aşa, după cum mi-a scris ultima oară, o să-i spună unei fete să plece în străinătate şi să-l aştepte într-un port, şi ea o să se ducă ! Şi rîdea la gîndul că vasul lui n-o să treacă pe-acolo ! Auzi, auzi colo, măgarul, ce-a pus la cale !

Stăteau în picioare și se priveau în ochi. Cristina a întîrziat să răspundă.

— Așa ți-a scris ? întrebă încet.

— Da, fata mea, da. Nu-i un băiat rău, dar e ușuratic. Tu doar îl știi... Așa-i.

Tăceau, și știa că amîndouă se gîndeau la același lucru.

Un zarzavagiu se auzea de-afară strigînd :

— Moșmoane, moșmoane frumoase...

A venit și Caterina fugind.

— Bunico, prima oară cînd se vînd moșmoane, îmi iei ?

— Despre ce fată a scris Nikos ? a întrebat-o Cristina încet-încet, de parcă nici n-ar fi întrebat-o.

Dădaca n-a privit-o în ochi :

— Nu știu, sufletul meu, i-a răspuns și s-a întors brusc spre Caterina : Fugi și întreabă cît costă, să-ți iau cîteva !

19

S-A MICȘORAT lumea, toate au venit aici. Și Genova și Lisabona și Le Havre și Șanhai, și toate orașele pe care cîndva le-am visat împreună. Orașe vestite, cu muzee, și altele numai agitație și mondenitate. Fluvii cu poduri făcute de mîinile unor oameni iscusiți, și cetăți și porturi... Toate sînt aici ! În locul în care m-am născut, în acest colț al Moreei. Pășesc pe străduța îngustă, și spun că nu înțeleg limba pe care o vorbesc cei din jur, de parcă m-aș afla undeva departe, singură într-un oraș străin. Dacă eram la Genova, nu aș fi văzut marea așa și casele și portul ? Nimeni nu m-ar fi cunoscut, pe nimeni n-aș fi cunoscut. Și după aceea ? Nimic... Nimic... M-ar fi dus la biroul de informații pentru navigație, m-aș fi dus în fiecare dimineață, desigur că s-a făcut pe undeva o greșeală : „Vă rog, dacă ați putea să-mi spuneți la ce oră va ajunge vasul de transport Maryk. E un vas grecesc..." „Dar v-am spus, siniora, că nu așteptăm un asemenea vas !" Iată deci, că Genova a venit aici. S-a micșorat lumea, s-a micșorat, te sufocă. Parcă abia am ieșit din biroul de informații. Mă cuprinde o nesiguranță față de toate, și față de aerul pe care-l respir și față de soare... Sînt eu, Cristina ? Și ce legătură am eu cu acea proaspătă, sigură, stabilă ființă care delimita așa de ușor binele de rău, cu hotare sigure, de neclintit ? Ce a devenit siguranța mea ? Dacă mă aflam la Genova, nu aș fi plîns ușor ? Nu ! Aș fi strîns din dinți, cu capul sus, și a doua zi dimineață iarăși m-aș fi dus în fața biroului de informații, și din nou aș fi întrebat : „Vasul Maryk, vasul grecesc de transport care vine din Gibraltar, la ce oră ajunge ?" „Dar v-am spus, siniora, că un asemenea vas nu va veni !" Prin urmare aceasta este diferența, acolo fiind n-ar mai fi putut s-o întrebe iarăși și iarăși pe mama lui Nikos : „E sigur că Nikos nu se va duce la Genova ?" Nu voi mai întreba, poate pentru că știam dintotdeauna că așa se va întîmpla. Și nici nu trebuie să mă simt rănită că s-a lăudat. În asta constă puterea lui. Pentru Nikos nu există aproapele lui ! Prin urmare, nu mi-au apărut lacrimi

în ochi, doar un nod mi s-a pus în gît. Dar nu resimt nici supărare, nici înverşunare... Cel puţin aşa mă simt acum. Nu ştiu cum voi evolua. Nici nu-mi schimb programul. Am avut de gînd să mă duc să-l văd pe Vasos, nu s-a întîmplat nimic care să mă facă să-mi schimb programul. Mai tîrziu... Mai tîrziu, diseară, mîine, toată viaţa am timp să mă străduiesc să înţeleg ! Ce să înţeleg ? mă întreb în momentul în care sun la Vasos. Şi Fokion se luptă să înţeleagă, spune că este datoria noastră să înţelegem, şi el s-a aflat năucit în faţa morţii lui Aliki. Problema mea este oare mai uşoară, pentru că moartea nu se află la mijloc ?

Vasos e în pat. Rinichii, o oboseală, o slăbiciune a organismului. Este prima oară cînd vin în casa lui, şi seamănă aşa de mult cu casa dădacei, atît de mică şi joasă — camera lui pare o chilie. Fără un tablou, o hîrtie colorată, pînă şi cuvertura lui pare fără culoare. În camera cealaltă geme maică-sa, paralizată de ani de zile...

Dacă acum Vasos mi-ar spune : „Cristina, rămîi lîngă mine. Vezi în ce pustiu mă aflu, vezi că nu există nimic aici, înăuntru..." aş rămîne ? Nu ştiu... nu ştiu... Şi de ce mă întreb acest lucru astăzi, cînd ştiu tot adevărul despre Genova ! Îl văd pe Vasos aşa, nebărbierit şi sălbăticit din cauza unei nopţi rele, şi-mi zic că poate aş rămîne. Asta o spun astăzi. Îmi simt pieptul umflat de parcă aş avea lapte şi un copil trebuie să sugă, chiar dacă ar fi un copil străin ? Atîta grijă, atîta dragoste e păcat să rămînă nefolosită. Cît de mult pot să iubesc, cît de ilogic, cît de minunat, numai eu

ştiu ! Şi, prin urmare, la ce-mi foloseşte această cunoaştere : la ce-mi foloseşte ?

Vasos vorbeşte despre birou. Vorbeşte despre Nikitas. Vorbeşte despre timp. E mulţumit că am venit să-l văd, îi poartă de grijă tot Fokion. Dar nu spune nimic care să însemne : „Rămîi lîngă mine, Cristina !" (Vasos, Vasos, ce vor deveni aceste simţăminte nefolosite, ce se va alege de talentul meu irosit ?) Vorbesc şi eu despre Fokion. Ce poate să înţeleagă el, chiar şi de la un om atît de apropiat cum îi sînt eu ? Nu sîntem numai ceea ce facem şi spunem, sîntem şi ceea ce visăm şi ceea ce dorim să fim. Fokion se măsoară acum cu moartea...

— Şi cine se va măsura cu moartea, zice Vasos, în fiecare zi, în fiecare ceas ?

Un băiat a intrat în odaie. Nici nu s-a uitat la mine, nici nu m-a salutat.

— Vrei ceva, unchiule Vasos ? a întrebat.

Faţa lui Vasos s-a luminat :

— Nepotul meu, rosteşte. L-am şi botezat. Nu-mi seamănă ?

Nu-i semăna deloc. Dar i-am spus :

— Da, desigur.

Am înţeles că-i face plăcere, şi a fost mulţumit. Cel mic a plecat cum a venit. Nu ştiu cum de-am rostit :

— Cînd finul tău va fi mare, noi vom fi morţi !

— Şi-apoi ? a mormăit Vasos.

— Apoi... am continuat. O, nimic, m-am gîndit aşa... Eu, parcă nu mai exist de-acum, mă simt de parcă aş fi murit...

— Aiureli, m-a întrerupt. Ce aiureli sînt astea ? Ce ai ? Ești bolnavă ? Ia-ți concediu și odihnește-te !

Era aproape duios. Îngrijorat și duios.

— Trebuie să învăț ceva, i-am răspuns. Ceva, șoferie sau limbi străine, să fac ceva în genul traducerilor lui Fokion... Pentru că sînt momente cînd am impresia că voi înnebuni.

— Eu nu vreau să fac nimic, a spus încet și s-a uitat în altă parte. Să-mi termin treaba și să discut cu Fokion. Așa-i bine !

M-am ridicat să plec.

— Înțelegi, am vrut să-i explic, cînd eram foarte tînără îmi închipuiam că pot să fac multe lucruri, absolut necesare pentru această lume.

— Lasă-le încolo, zise, toți gîndeam așa cînd eram tineri. Nu te mai frămînta cu toate astea.

A rîs cu răutatea lui dintotdeauna, m-a privit din cap pînă-n picioare și a rîs din nou :

— Îți amintești că o dată ți-am spus că ești o revoltată și nu ai fost de acord ?

— Da, îmi amintesc.

— Nu vrei să te supui ! Eu, Fokion, ne-am plecat capetele... Și ce ești tu că te opui, în comparație cu mine și cu Fokion, care ne-am plecat capetele ? Ești mai bună, ce ești... ?

L-am privit supărată, și am simțit milă, compasiune pentru Vasos, pentru casa lui, pentru supărarea lui, ceva care mă făcea să-mi dea lacrimile ; era un sentiment intens, intens ca niciodată.

— Sănătate, Vasos, am zis încet, o să mai vin să te văd. O să vină și Fokion... Sănătate...

Afară era multă lumină. Aveam impresia că trecuseră multe ceasuri, poate ani mulți, de cînd am privit ilustratele în casa dădacei. Nu cumva și eu mi-am plecat capul, fără să-mi dau seama ? „Ce ești tu că te opui, mă întrebase Vasos, cine crezi că ești ?“ Ce sînt ? Ce sînt ? Sînt femeia pe care a înșelat-o Nikos, și acum ar fi trebuit să plîng, ar fi trebuit să mă zbat, ar fi trebuit să jur răzbunare. Și totuși... Spun : poate că și ăsta este un mijloc de răzvrătire, să merg liniștită pe stradă și să mă gîndesc ? Cine sînt ? Sînt femeia care ar fi așteptat într-un port un căpitan mincinos. Sînt fata pe care a părăsit-o Evanghelos plîngînd sub luiză, în grădina casei noastre celei vechi. Sînt eu, sînt Tina, cîntînd la pian în frumosul nostru salon. Cum îi mai mîngîiam clapele !... Ce frumos era atunci : tata tînăr, mama frumoasă, Fokion, grădina noastră, casa noastră, casa noastră cea veche... Acolo nimeni nu trebuia să se opună, răzvrătirea nu avea nici un sens, și era sigur că sentimentele noastre și voința noastră ar fi clintit munții din loc. Cine s-ar fi putut îndoi de Fokion, cine ar fi putut să-l jignească pe Fokion ? Moartea ? O, da, și ea stătea la pîndă, dar n-o vedeam, și încă de-atunci o luase pe Aliki... dar nu știam. Și atunci eu aveam puterea s-o fac pe Aliki să plîngă cu o baladă pe care o interpretam la pian. Dar nu vreau să mă mai întorc în trecut. Nu trebuie să plec din prezentul care mă apasă cu urîțenia lui. Trebuie să mă străduiesc să înțeleg de ce s-a purtat Nikos așa. Și trebuie să mai înțeleg de ce Evanghelos s-a comportat astfel, și de ce eu mi-am abandonat pianul și de ce a murit Aliki și de ce mie mi s-a oferit privilegiul să trăiesc într-un mediu așa de încîntător în primii ani de viață și nu altora, lui

Nikos, lui Vasos, lui Nikitas... Dar parcă mi-aş lovi capul de un zid de piatră !

Am ajuns acasă şi, fără să ştiu exact cînd am intrat în camera mea, am lăsat jaluzelele. Era mişcarea automată a mamei, aceeaşi mişcare cu a mamei mele. O încercare de depărtare de prezent. M-am înfiorat de parcă mi-au fost arse mîinile. Nu, nu, asta-i moarte ! Timpul este una, şi eu voi fi întotdeauna Cristina... O sală mare, un pian cu coadă, un public magnetizat. Sînt şi dactilografă... cu ani de muncă, muncă fără bucurie, aridă şi absolut necesară... În ultimul timp am făcut economii, să plec la Genova. Ar fi ancorat un vas acolo... „Spune da, Cristina... spune da, vei veni. Şi apoi vom face cîţi copii vrei, opt, zece... Copii mulţi, copiii mei..." În sfîrşit pot să plîng. „Sărmană Cristina, spun. Sărmană Cristina !" Parcă mi-aş fi străină.

Fokion se apleacă deasupra mea :

— Sărmană Cristina, sărmană Cristina, rosteşte şi el. Liniştește-te, toate vor trece !

Nu ştie de ce plîng, dar spune ceea ce trebuie dintotdeauna. A fost un băieţel aşa de duios şi reţinut. Este fratele meu, este aproapele meu. Stăm aproape, aproape, şi, ca altădată, i-am mărturisit totul. Totul ! Totul... pînă şi supărarea lui Vasos. Aşa cum mi-a spus : „Şi ce crezi că eşti tu, eşti mai bună ca mine şi ca Fokion, ca să nu-ţi pleci capul ?" Fokion rîde cu bunăvoinţă.

— Aşa deci, Fokion, şi sentimentele mele şi puterea mea au devenit şerpi care mă vor sugruma.

Acum este sever, sobru :

— Toată lumea e însetată de puţină dragoste, toţi o doresc. De ce stai cu mîinile încrucişate, Cristina ?

— Îmi vorbeşti de parcă aş fi copil, m-am plîns. Cînd eram mică, îmi amintesc, visam să-mi întind mîinile asupra întregii lumi, să merg la sălbatici să-i civilizez, să trăiesc într-un orfelinat... De ce-mi vorbeşti ca unui copil ?

— Pentru că nu ai crescut niciodată, Cristina ! Nici tu, nici eu !

L-am privit mirată, şi a repetat :

— Nu te-ai maturizat niciodată !

S-a aşezat lîngă mine pe divan, în acelaşi loc în care stătuse Nikos, şi mi-a vorbit fără să mă privească. Era puţin aplecat şi avea mîinile împreunate de parcă-şi făcea rugăciunea, de parcă se ruga pentru ceva, şi mai mult îşi vorbea sieşi. Poate că mereu stătea aşa şi-şi vorbea singur, şi în astă-seară, cînd eu mă credeam doborîtă, să se fi simţit tot singur...

— Pot să spun, Cristina, că din fericire tu nu te-ai maturizat niciodată, şi schimb astfel sensul celor spuse aruncînd responsabilitatea în altă parte. Ai rămas aceeaşi fetiţă, „terenul acela neexplorat", cum spunea unchiul nostru Pavlos. Şi eu am rămas o promisiune, o promisiune nerealizată. Şi aşteptăm minunea, chipurile să vină Crăciunul, să se aprindă luminile, şi în pomul nostru să fie globuri colorate, strălucitoare, şi să se deschidă cerurile. Din fericire, din fericire... Într-o lume locuită de oameni mari, care trăiesc fără incertitudini şi interogări, mărşăluim căutînd minunea ! Întrebăm, căutăm să înţelegem... De ce a murit Aliki ? Ce rost a avut această fugă prin timp, care m-a atins

şi pe mine ? Ce e sădit în sufletul meu şi a fost lăsat să încolţească, aşa cum fluturele pufos zboară din floare în floare, şi lărgeşte cercul vieţii... Acum totul în mine este ca pămîntul negru, noroios, şi vlăguit iarna, de parcă şi-a uitat cu totul culoarea şi lumina. Sînt sigur că Aliki a sădit o anume sămînţă, care acum e uscată şi moartă, dar mîine va încolţi şi-şi va întinde ramurile. Ofrandă şi pentru alţii. Şi poate că nu mie mi se va oferi ceva. Poate că eu va trebui să păstrez această strălucire a ei pentru altcineva, şi acestuia să-i surîdă soarta. Vezi ce simplu şi cuminte sună toate astea ! Şi totuşi, asta nu înseamnă încovoiere şi supunere ! Faptul că realizăm cine sîntem nu înseamnă că ne supunem. Eu am acceptat moartea lui Aliki !

L-am întrerupt brusc :

— Asta înseamnă că şi eu trebuie să accept calitatea de om a lui Evanghelos ?

— Da. Şi să nu spui calitate cu ironie, să spui maturizarea lui Evanghelos. El şi-a pierdut cu totul copilăria, suavitatea acelei vîrste. De aceea ţi-am spus cîndva : Sărmanul Evanghelos ! Îţi aminteşti ?

— Şi înseamnă că trebuie să-l accept pe Nikos cu mîinile lui goale care au ştiut numai să ia ? Şi asta trebuie să accept ?

— Da ! Şi să nu spui cu mîinile goale, pentru că mîinile nici unui om nu sînt goale !

S-a oprit puţin, de parcă ar fi vrut să-şi clarifice ceva, şi apoi, imediat, s-a reîntors la ceea ce-l frămînta :

— Eu am acceptat moartea. Moartea nu-i o negaţie ! Trebuie să te fac să simţi asta şi să nu te temi...

L-am întrerupt din nou cu grijile mele :

— Nu mi-e frică de moarte ! Dar îmi este teamă de oameni, iar ceea ce cer eu de la ei, ceea ce-mi trebuie mie de la ei nu pot să-mi dea. De absolut tot ceea ce am nevoie ca să trăiesc, şi trebuie să iau de la alţii... De la aproapele meu. Cînd este vorba de mine, mîinile tuturor sînt goale ! Unde este bucuria în acest zbucium şi această pustietate ? Mai bine deci să nu fi fost niciodată copii, mai bine n-am fi trăit niciodată în casa noastră cea veche, să nu fi cunoscut niciodată frumuseţea...

— Care este casa noastră cea veche, Cristina ?

— Casa cu grădină, ferestre verzi şi scară largă şi tavane înalte cu stucatură... Casa în care am fost ocrotiţi şi în care puteam să fim siguri că viaţa noastră foloseşte la ceva, că respiraţia noastră este necesară lumii întregi, şi vocea noastră şi prezenţa noastră...

M-a întrebat dulce, liniştit : „Care este casa noastră cea veche ?“

Mi s-a părut ciudat aşa cum întrebase, de parcă n-ar fi înţeles ceea ce-i spusesem de-atîta timp, şi cu toate astea eram sigură că mă asculta, că nu era distrat. A spus-o din nou, încet, duios :

— Unde este casa noastră cea veche, Cristina ?

Dar nu m-a lăsat să răspund, să-i spun ceva. A continuat pe acelaşi ton de spovedanie :

— Cînd am pierdut-o ? Cînd am trăit acolo, Cristina ?

— Ce spui, Fokion ? am rostit încet, înfiorată.

— ... Prima noastră viață, amintirea dinaintea mitrei... De ce toată această nostalgie după prima noastră tinerețe ? Pentru că atunci ne aflam mai aproape de această situație de care acum nu ne reamintim nimic, dar care există în noi... Continuitatea există... Apoi creștem, învățăm o mulțime de lucruri, le înțelegem strîmb... Creștem și pierdem definitiv capătul firului...

Ochii îi străluceau în chip ciudat și toate în jur îmi păreau schimbate, de parcă ar fi fost poleite, aruncînd lumini fosforescente, ca atunci cînd eram foarte mici.

Dar eu aș fi vrut să cresc normal, nici mai repede, nici mai încet. Și n-are decît să se rupă definitiv continuitatea, și n-are decît să se piardă și amintirea și nostalgia primei vieți, precum spune fratele meu. Nu este normal să accepți moartea, cum face Fokion. Așa după cum nu este normal să fii indiferent, ca Vasiliu.

Eu am vrut să fiu cea care sînt, dar nimeni nu mă vrea așa, și toate sentimentele mele nobile au fost inutile. Cîți ani am ? Cît îmi mai rămîne de trăit ? Cinci, zece ani ca să semăn a femeie și dorințele și sentimentele mele să fie împărtășite ? Peste puțin, pielea mi se va vesteji de tot, și corpul mi se va lăbărța... Și apoi voi deveni o făptură din care numai ochii vor aminti că sînt eu, pînă să se întunece și ei !

Trebuie să fac ceva, trebuie să fac ceva ! Nu civilizarea sălbaticilor, nici întrajutorarea leproșilor. Un lucru mai mic, mai modest. Ceva zilnic și salvator, ca viața de zi cu zi. Dacă aș fi avut un copil, o, ce lucru minunat ar fi fost un copil ! Cum justifică orice un copil... Dar nici asta n-a fost pentru mine...

„Această doamnă care a trecut singură cînta foarte frumos la pian, în tinerețea ei", va spune Virginia fiicei sale despre mine, și va merge mai departe.

„Această doamnă a fost prima mea dragoste, va spune indiferent Evanghelos fiului său. Nu era frumoasă, dar, dar..." Apoi vor schimba vorba.

Trebuie să fac ceva, trebuie să fac ceva... Ce vină am că nimic nu mi-a reușit ? Poate că nu m-am străduit cît trebuia ? Cine știe ? ! Eu mă întreb și mă zbucium, Vasos este indiferent, și Fokion, aici, lîngă mine, în monologul său, spune, insistă, că nimic nu s-a pierdut. Nici viața lui, nici a mea, nici una din viețile neînsemnate asemănătoare cu ale noastre.

Însă sînt momente în care am impresia că Fokion atinge granițele nebuniei. A unei nebunii nepericuloase și de care nimeni nu-și va da seama vreodată. Și Fokion așa va îmbătrîni. Mă gîndesc că va trece pe străzi, prin piețe și de-a lungul cheiurilor, cu pas tîrșit și cu spatele încovoiat, și ce vor spune despre el ? Și cînd va închide ochii, ce-și vor aminti despre el ?

Ceilalți, ceilalți, ceilalți ! Mereu ceilalți ! De-ai zice că existența noastră îi cuprinde numai pe

alții ! „Nu, stăruie Fokion, fiecare este un cerc unic, întregit și desăvîrșit, și necesar lumii întregi. Cîndva, zice, va veni timpul să înțelegem acest lucru !" O, de-aș putea crede, de-aș putea crede !

Egina
11 octombrie 1958

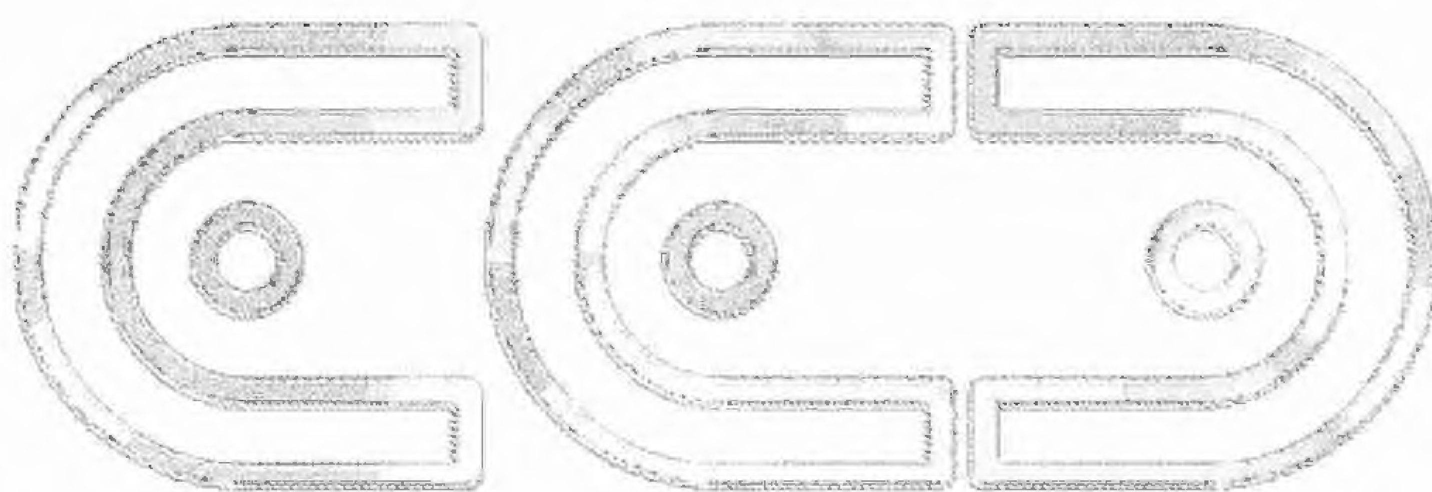
Lector : MIHAELA CIUNCAN
Tehnoredactor : V. E. UNGUREANU

Bun de tipar : 24.04.1984. Coli tipar 8,125.

Tiparul executat sub comanda nr. 994 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

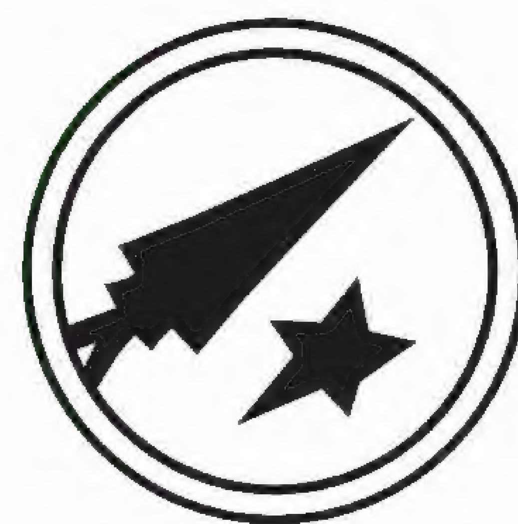

de

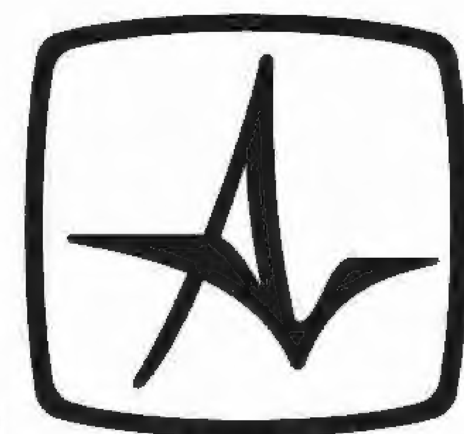
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

